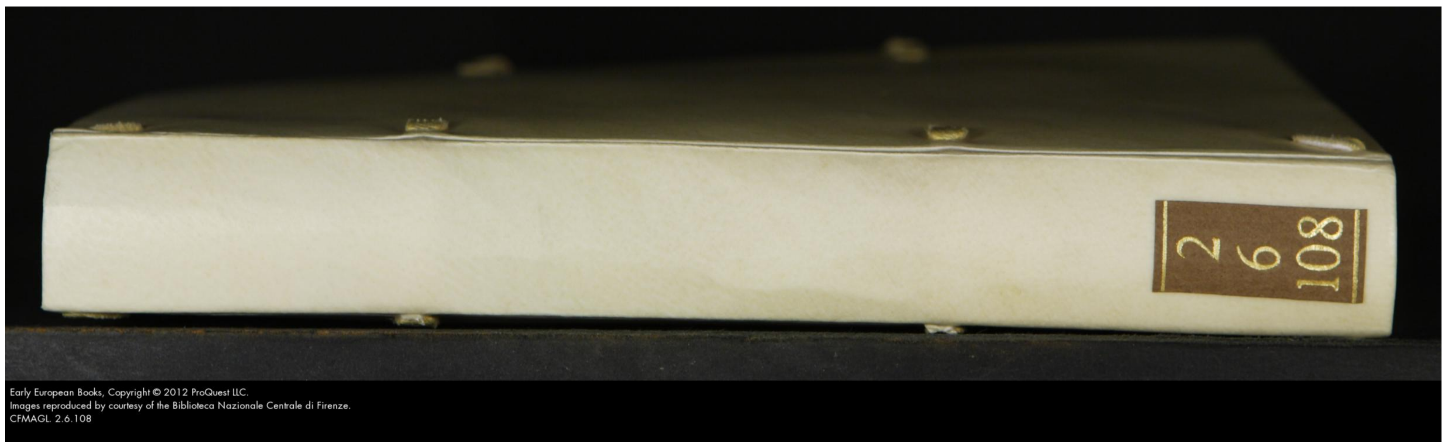

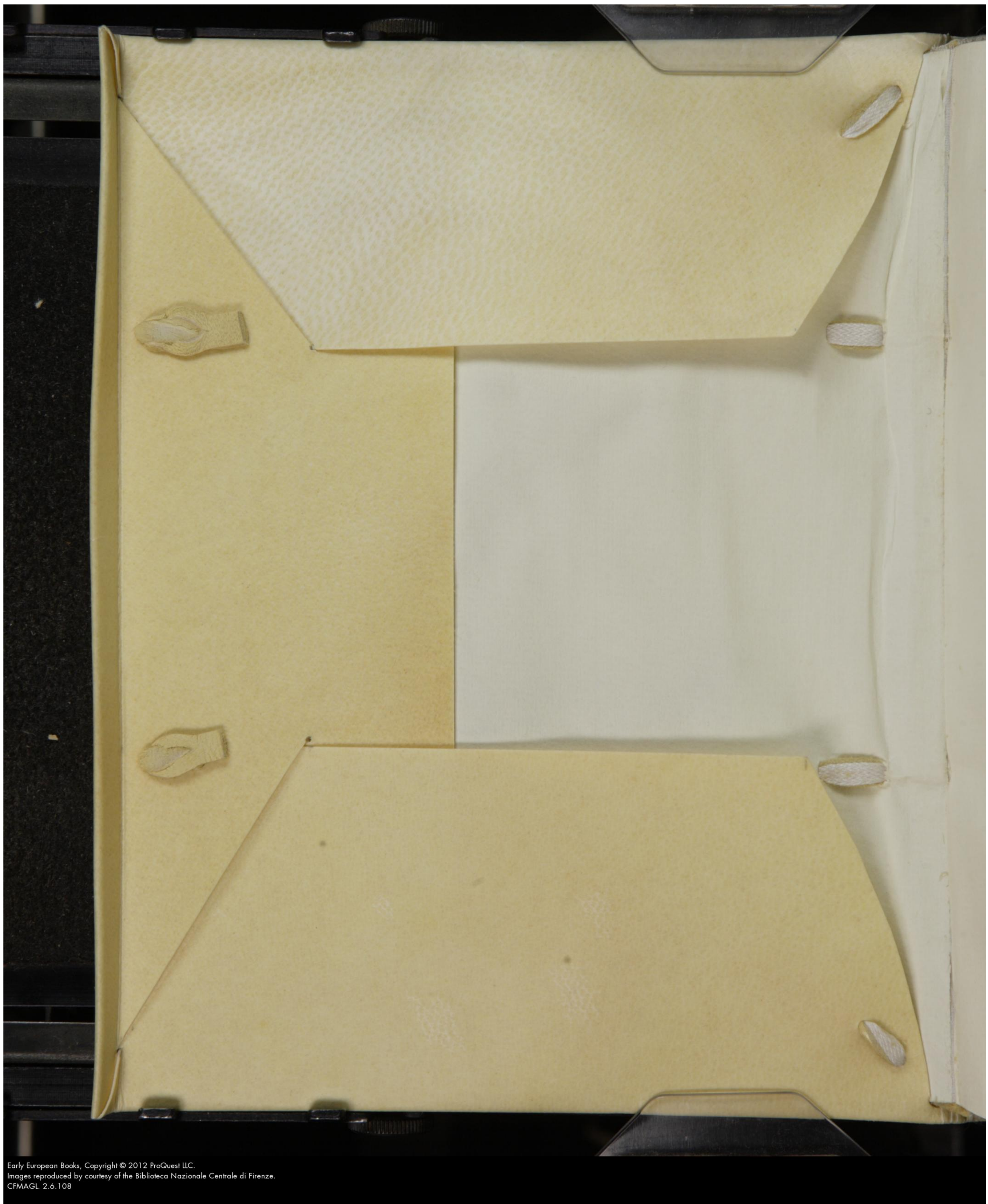

2
6
108

PACIFICATIONVM
Austro-Hispano-Gallicarum
HISTORIA
Ab annis plusquàm ducentis breviter repetita, atque ad hæc usq; tempora continuata;

Cui accessit

ILLVSTRIVM CONSVLTATIONVM
Decas cum annexo Discursu de vera Victoria ante aliquot annos conscripta.

AUCTORE

Georgio Braudlacht JCto Westph.

Augustæ Vindelicorum
Impensis Johannis Web Bibliopolæ, impressa typis Johannis Pretorij.
Anno M. DC. XLIV.

Ad Lectorem.

CVm non ita pridem *horis succisivis* ad vetera studia, & lucubrationes, hactenus vel injuriâ temporis, vel aliis ex causis intermissas redirem, fortè in *selecta quædam de Pacificationum jure* incidi, quæ relegendo, nescio an occasione temporis (quo omnes boni pacem tandem summoperè exoptant) an ipsius materiæ (de cujus jucunditate, utilitate & tractandi necessitate non est uti verba plura faciam) amore victus, *meditamenta* nonnulla, secus ac ab aliis hactenus tentatum video, non quidem circa vulgaria solùm, sed præcipuè quæ ad *communem usum*, ad *amnestiæ* publicæ, *abolitionis* plenariæ, & *reconciliationis* injuriarum, damnorum &c. vel è contrà dignitatum, bonorum, honorum aliorumq; similium *restitutionis* amplissimas, atq; hisce præsertim temporibus, in compositione Pacis valdè proficuas materias propriè spectant, concinnare, eaq; præ aliis avorum nostrorum, ac horum quoq; temporum, *exemplis historicis*, præter alia *Juris & Politices fundamenta* illustrare, firmare & stabilire animo concepi.

In hisce dum pedem figo, & *Historicorum* (sine quorum adjumento valdè frigida & incauta, rerum ad publicum statum pertinentium videtur esse tractatio, nam sicuti, ait *Lipsius*, in navi dirigendâ, respectus habendus est ad cynosuram, sic in publica administratione ad facta prioris ævi; Quod & experientia confirmat) varia mo-

numenta revolvo, tot *Austro-Hispanorum* cum *Gallis*, atq; horum cum illis, illustria *Pacificationum exempla* occurrebant, ut intermittere non potuerim, quin eadem separatim excerperem, in ordinem redigerem, atq; hoc ævo quo de similibus agitur, publici juris facerem; Quod volui feci, & reperis Lector hîc in compendio *Pacificationum historiam*, non ex Regum & Principum *Archivis*, sed prout dixi ex *Historicorum scriptis* contextam. Horum quanta sit fides notum est, nil addidi nec detraxi præter *contextum* & rerum quodammodò *eventus*. *Brevis* fui, fateor, cùm tamen occasionem commodam habuissem, in Historicorum amplissimum campum plusquàm satis exspatiandi, verùm tempori, aliisq; negotiis peperci; Et quid impedit prata amœna sæpiùs visitare, atq; prædia fertilia bis colere? Si brevia hæc non satiant, instar *delineamentorum & præliminarium* nunc temporis sunto; *Stylum* eorum utplurimum secutus sum, quorum verba recensui, & rerum prima mihi, (quod etiam *Cuspiniano* (a) Historico placuisse reperio) verborum cura secunda; Scio etiam quid *Otto Frisingensis* (b) noster moneat, *decere Historicum res gestas scribere, non rerum rationem reddere*; Quod nec temerè hoc loco factum, nisi quatenus veritas historica, rerumq; & negotiorum contextus id requisierit, atque fama Patriæ, Divorum Cæsarum, aliorumq;, quorum interest, id expostulârit.

(a) *Cuspinian. in Frider. III. in princ.*
(b) *Otto Frising. Chron. lib. 6. cap. 23.*

Ad quem *usum* & *effectum* hunc laborem susceptũ si quæritas? Licet non inficiar, eos qui *publicis negotiis intersunt*, atq; eorum cognitionem habent, meliora forsan (quamvis & hæc non semper cuivis sint obvia) ex Regum & Principum suorum archivis polliceri sibi posse,

alios

alios verò qui *ex præscriptis formulis* agunt, parùm hæcce æstimaturos, cùm intra suos cancellos se contineant, ne facilè impingant, nihilominùs planè sentio, fore qui diversimodè fructum exindè colligere posse, quod reverà *Seneca* (c) monet, dum scribit; *Ex eâdem materiâ, suis quemq; studiis apta quærere, sicuti ex eodem prato bos herbam, canis leporem, ciconia lacertam*; Accessit demum *Illustrium Consultationum* à Pacificationis materiâ non prorsus alienarum Decas unica, quarum plures ante annos duodecim, in exilio & otio quidem conscriptæ, verùm certis ex causis commodiori tempori & operi reservantur; *Errata typographica* si quæ irrepsêre, ob absentiam corrigi emendariq; non potuêre, quod ignoscas velim candide Lector, & vale.

(c) *Seneca Epist.* 107.

PACI.

PACIFICATIONVM
Historiæ
SVMMA CAPITA.

1. De origine diſſenſionum & Pacificationum inter Galliæ Reges & Burgundiæ Duces, uſq; ad Carolum audacem, eius gentis ultimum, cui demum ſucceſſerunt Archiduces Auſtriæ, & Hiſpaniarum Reges moderni.

2. De Maximiliani Auſtriaci, Caroli Burgundi, in Burgundia & Belgio ſucceſſoris, cum Galliæ Regibus Ludovico XI. & Carolo 8. ob Burgundicam & Belgicam ſucceſſionem æmulationibus & Pacificationibus.

3. De Neapolitani & Siculi Regni inter Gallos Hiſpanosque controverſiâ, atq; exinde natis Pacificationibus, quatenus ad præſens negotium ſpectant.

4. De Maximiliani Auſtriaci, jam poſt mortem Friderici III. Imperatoris in Cæſarem electi, atque eius nominis primi, cum Galliæ Regibus, præſertim verò Ludovico 12. de Ducatu Mediolanenſi, controverſiis & Pacificationibus.

5. De

5. De Navarræis & Roſcionenſibus controverſiis, atque propterea inter Gallos Hiſpanosque ſuſceptis Pacificationibus.

6. De Franciſci primi Galliæ Regis cum Maximiliano primo & Carolo 5. Imperatoribus, controverſiis & Pacificationibus, ab anno 1514. ad annum 1526. quo celebris illa Pacificatio Madritana, inter Auſtro-Hiſpanos & Gallos facta eſt.

7. De Franciſci Regis Galliȩ, contra Carolum Cæſarem novis motibus, deque eiusdem cum eodem Pacificationibus, præſertim verò Cameracenſi & Nizzenſi ab anno 1526. ad annum 1538.

8. Continuat ea, quæ inter Carolum Cæſarem, & Franciſcum Regem, poſt Pacificationem Cameracenſem, & inducias Nizzenſes ab anno 1538. uſque ad annum 1544. quo nova Pax, apud Crepinium in Sueſſionibus caſtellum, facta eſt, geſta fuerunt.

9. De ulterioribus inter Carolum V. Cæſarem & Franciſcum I. Galliæ Regem, atque utriusque ſucceſſores, in Hiſpaniarum Regnis Philippum II. in Galliâ Henricum II. Reges, æmulationibus, diſſidiis, fœderibus

cum

cum Turcis & aliis, atque inde subsequutis induciis Cambresiensibus, & Pacificatione alterâ Cameracensi, de anno 1559.

10. Refert quæ hinc indè tùm in Imperio, cùm in Galliâ, Hispaniarumque Regnis ab anno 1560. ad præsens negotium spectantia, notatu digna inciderunt, & in specie agitur de Pacificatione Verviniana ab anno 1598. quæq; præterea eam, ad hæc usque tempora, insecuta sunt, summariè & partim remissivè.

11. Recapitulationem omnium harum Pacificationum, cum præcipuis earundem fundamentis & motivis exhibet.

12. Cujusdam Gallici Scriptoris de Pace futurâ Germaniæ discursus continet: Quis eam hactenus impedierit? cujus ea conditionis esse debeat? & quomodo secura satis reddi queat?

Paci-

Pacificationum Austro-Hispano-Gallicarum,

CAPUT PRIMUM.

DE

Origine *Dissensionum &* Pacificationum, *inter* Galliæ Reges, *&* Burgundiæ Duces *usq; ad* Carolum audacem, *ejus gentis ultimum; cui deniq; successerunt*, Archiduces Austriæ *&* Hispaniarum Reges.

Quemadmodum Pacificationibus bella componuntur, ita vix illæ explicari poterint, si non bellorum & dissensionum origines, causæ & prætextus nonnunquàm attingantur.

Res ergò sic se habet. Cum *Iohannes Valesius*, Philippi Valesii Galliæ Regis filius anno 1364. diem obiisset, filios reliquit quatuor, *Carolum, Ludovicum, Iohannem, & Philippum.* (a) *Carolus* natu major, Regi Patri Iohanni in Regno Galliæ successit, & fuit eius nominis *quintus*, cognomento *Sapiens. Philippo* fratri minimo in dividendâ hæreditate *Burgundiæ Ducatus* obvenit, cùm enim cum Patre Iohanne Rege, ab Anglis in prælio caperetur, Iohannes pater ipsi Burgundiam promisit; (b) Atq; hic *Ducum Burgundiæ*, & si lineam maternam spectes, *Austriacorum* quoq; *Archiducum*, & *Regum Hispaniarum*, qui nunc imperant, progenitor est, uti ex seqq. patebit.

Anno 1364.

(a) Robert. Guaguin. hist. Gall. lib. 9. Frossard. hist. lib. 1. p. 66.

(b) Frossard. d. lib. 1.

Philippus non minori prudentiâ, quàm fortunâ ditionem *Burgundicam*, mirificè auxit, matrimonio enim cum *Ludovici Flandriæ Comitis* filiâ *Margaritâ* contracto, *Burgundiæ Ducatui, Artesiam, Flandriam, Burgundiæ Comitatum*, aliasq; Belgii provincias hæreditario jure adjecit. (c) Quâ ratione & occasione, *Burgundia* & *Flandria* cum adjacentibus pro-

Anno 1369.

(c) Guaguin. d. lib. 9.

 vinciis,

(d) Froſſard. hiſt. lib. 1. & lib. 2. pag. 174.
(e) Nauclerus vol. 3. gener. 46. in anno 1369.

vinciis unita, atq; in unum corpus coaluêre, (d) conditiones autem contractui matrimoniali annexas recenſet *Nauclerus*. (d)

Carolo Quinto Galliæ Regi, poſtquàm in fata conceſſerat, ſuperſtites permanſère Regni hæredes, *Carolus & Ludovicus* filii.

Carolus primogenitus paternum Regnum obtinuit, *Carolus Sextus* nuncupatus. Hic cum Galliæ regum more coronaretur, acerrima inter *Philippum Burgundum*, & reliquos Galliæ Principes, maximè verò *Ludovicum Andegavenſem Ducem* eius fratrem, *de ſeſſionis ordine & prærogativa* exorta eſt controuerſia. Quo facto prima inter Gallicam & Burgundicam domum, diſſidiorum & æmulationum fundamenta jacta eſſe videntur, quod etiam eventus docuit, rem ipſam deſcribit Galliæ Hiſtoricus *Guaguinus*. (f) Rege enim Carolo 6. conſecrato, cum ad convivii locum ventum eſt, inter Principes incidit, de Seſſionis ordine & prælatione contentio; Ludovicus enim Dux Andegavenſis, ætate Burgundiæ Duce Philippo grandior, præire contendebat, è contrà Philippus Burgundus, ſe Parem Franciæ, & quidem Parium Decanum eſſe, ac propterea, poſt Regem primam habere ſedem argumentabatur. Sed litem hanc, Rex Carolus, conſultatione cum Proceribus habitâ ità diremit & compoſuit, ut *Philippo Burgundo primam ſeſsionem*, quatenus ad præſens negotium pertineret, adjudicaret: Quam ob rem offenſus Andegavenſis, Regi nihilominùs proximum locum uſurpavit, verùm Burgundus inter Regem Andegavenſemq; medius inſiliit, ex quo *Audacis* nomen adeptus eſt; Hæc *Guaguinus* (g)

(f) Guaguin. d. lib. 9. pag. m. 168.
Pacificatio I.
(g) Guaguin. d. lib. 9. in Carolo 6.

Jurené Burgundus hanc prærogativam ſibi attribuerit, tractat & affirmativè concludit Chaſſanæus, in Catalog. glor. mund. part. 4. conſid. 45.

Anno 1392.

Hæc, ſicuti anteà prædixi, inter *Gallicam & Burgundicam* domum exorta *æmulatio*, ſucceſſu temporis radices agere cæpit; Nam quum *Carolus 6.* Galliæ Rex, fortuito quodam caſu inter equitandum in mentis alienationem incidiſſet (h) qui tamen morbus ſaltem per intervalla redibat, *Summa Regni adminiſtrationis* ad *Proceres Regni* devoluta eſt, erant autem inter eos præcipui, *Iohannes* Philippi Burgundi cognomento Audacis (de quo hactenus) filius, Regis patruelis, & *Ludovicus Aurelianenſis* Dux, frater Regis, Quos inter de Principatu ſimultas interceſſit, uterq; enim, ob adverſam Regis valetudinem, primas adminiſtrationis partes obtinere ſatagebat. Conſultatione deſuper habita inquit Froſſardus (i) an Regis fratri (Duci Aurelianenſi) adminiſtratio rerum eſſet committen-

(h) de hoc caſu ſcribũt Guaguin. d. lib. 9. in Carolo 6. & Froſſard. hiſt. lib. 3. pag. 256.
(i) Froſſard. d. lib. 3. pag. 256.

mittenda, placuit, eam esse debere penes patruelem, eò quòd ille (Aurelianensis) per ætatem non satis regno providerat. Veruntamen dissidia hæc, cùm radicitùs evelli & componi non possent, atq; interim, quòd Aurelianensis Regnum affectasse, & magos adhibuisse, qui Regem Carolum imbecillem reddidissent; Quinimò Aurelianum auctorem fuisse eorum ludorum, ubi Carolus Rex ferè combustus, injiciente nimirum Aureliano facem, in lusorum villosas vestes, dicebatur (*k*) de quo hoc modo etiam *Frossardus* (*l*) *Ducis Aurelianensis* uxor (*Valentina* Mediolanensis Ducis filia, cujus cap. 3. fit mentio) multùm ambitiosa mulier, nihil æquè optabat, atq; maritum ad Regii sceptri fastigium, quâlibet etiam arte pervenire, pleriq; adeò de ipsâ suspicati sunt, quòd ipsius maleficiis mens Regis fuisset excantata, Hæc *Frossardus* latè huiusmodi suspicionis causas prosequens. Tandem *Aurelianensis* Dux, Lutetiæ Parisiorum noctu interfectus, eam cædem à Burgundo procuratam, vulgò dictum est; Vtcunq; sit, Aurelianensem boni publici causâ, & Reipublicæ bono interfectum esse Rex demum ipse confessus. Et quoniam Burgundo populus Parisiensis faveret, Rex cum Burgundo rem omnem composuit, & pacem iniit. (*m*)

(k) Guaguin. d. l. 9. fol. 198.
(l) Frossard hist. lib. 3. pag. 267.
Anno 1407.
Pacificatio 2.
(m) Guaguin. d. lib. 9.

An Burgundus vel Aurelianensis meliorem habuerit causam, peculiari tractatu examinat Johan. de terrâ Rubeâ tum temporis Fisci advocatus, exstat inter opera Franc. Hottomanni.

Hanc compositionem *Aurelianensis* interfecti filii, ex æmulatione in *Burgundos* admittere noluerunt, quare odium in Burgundum recruduit, qui cum *Anglis* se adsociasset, Gallia gravissimis bellis afflicta fuit, de quibus *Guaguinus*. (n)

Inter hosce motus cum *Delphinus* Caroli 6. filius, posteà ejus nominis *Carolus Septimus* grandesceret, de remedio, quomodo paternum Regnum ab intestinis dissidiis liberaret, cogitare cæpit, quapropter *Anglis* (quibus Burgundus adhærebat) *Rotomagum* obsidentibus, inter *Delphinum* & *Burgundum* convenit, ut fide utrinq; datâ, Burgundus & Delphinus apud *Monstrelum* (monstrelet) viginti supra Lutetiam milliaribus oppidum ad confluentiam *Sequanæ* & *Ionæ* in colloquium venirent, quo facto statim Burgundus, in conspectu Delphini, à quibusdam Aurelianensis Ducis familiaribus, quos ad colloquium Delphinus adduxerat, occisus est, congressum hunc & rem omnem describit *Guaguinus* (o). Secunda vel etiam tertia hæc fuit æmulationum inter *Gallicam* & *Burgundicam* domum caussa.

(n) latè Guag. d. lib. 9. in Carolo 6.
(o) Guaguin. d. l. 9. fol. 206.

Hostem etiam acerrimum fide datâ occidere non licet, Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. Avala de offic. bellic. lib. 1. cap. 6.

Exindè commotus *Philippus* cognomento *bonus*, Iohannis Burgundi filius, & patris in regimine successor, ut nefandam patris necem ulcisceretur, arctiori fœdere *Anglis* se junxit, qui ambo miris modis Galliam afflixêre, quod bellum ad triginta annos durasse, & tali prudentiâ à *Burgundo* gestum scribitur, ut eâ occasione, non solùm provincias ab avo Philippo & patre Iohanne sibi relictas defenderit, sed etiã auxerit. (p)

(p) Guaguin. d. loc lib. 10. Pius 2. Pontifex in comm. rer. sui temp. lib. 9.

Pacificatio 3. Atrebatensis de anno 1435.

Verùm cùm Carolus Galliæ Rex difficillimum fore prævideret, simulq; re ipsâ persentisceret, uno eodemq; tempore, cum *Anglis* & *Burgundo* bellum gerere, *Borbonio Duce* mediatore, cum *Burgundo* pacis tractationem iniit, quæ demum etiam *Atrebati* (Arras) anno 1435. sequentibus conditionibus conclusa est, *Guaguinus* (q) easdem in hunc modum refert.

(q) Guaguin. d. lib. 10. fol. 213.

Pleraq; loca *Burgundiæ* finitima, quæ Regis *Campaniam* versus erant, ad Burgundi Ducis ditionem pervenerunt, *Artesiæ* quoq; adjuncta sunt *Ambianum* civitas, *Corbia*, *Mondesiderius*, *Perona*, *Sanctum Quintinum*, & *Abbatis villa*, cum *Pontiviaco*, & *Boloniæ* comitatibus.

Quas terras sub Caroli Imperio, Parlamentiq; Senatus directione Dux Philippus possideret.

Eas autem civitates, quas posteà nominavimus (pergit *Guaguinus*) quæ ad amnem Somiam sitæ sunt, redimere Carolus Rex poterat, quadringentis aureorum millibus.

Fuêre etiam aliæ ad pacem conditiones, quæ quandoquidem hactenus absolutæ non sint, nec eas spes perficiendi manet, mortuis Principibus, silentio à me prætereuntur, hactenus *Guaguinus*.

Cujus quoq; pacificationis mentionem facit *Pius II. Pontifex maximus*. (r)

(r) Pius 2. Pontif. d. com. lib. 9

Philippus Burgundus quamdiu vixit pacem hanc illæsam servavit, de *Carolo* verò *Galliæ Rege*, hisce verbis attestatur *Guaguinus* (s) Scriptor Gallus, eum exspectasse saltem aliquem belli motum à Burgundo excitari, ne tàm auctor dissensionis, quàm propulsator injuriæ esse videretur; Sed morte præventus, *Ludovico* filio, ejus nominis undecimo Galliæ Regi, inquieti ingenii Principi Regnum cum affectu reliquit.

(s) Guaguin. d. lib. 10 fol. 251.

Anno 1462.

Ludovicus ergo *undecimus Galliæ Rex* inauguratus, licèt non solùm, cùm

cùm à patre multis ex causis (de quibus *Guaguinus* (t)) diffideret, in aulâ *Philippi Burgundi* educatus, multisq; beneficiis affectus, sed etiam post mortem patris, à *Burgundo* saluberrimis regnandi præceptis imbutus fuerit (u) uti erat consilio præceps, ingenio vario, & vix domesticis satis perspecto, tàm in Gallia proprioq; Regno multa insolenter agi cæpit, *Angliæ* enim Regis exemplo, nova & intolerabilia tributa subditis suis imperari jussit, multaq; alia contrà majorum instituta introduxit (vv) quàm etiam omnem lapidem movit, ut Principes vicinos turbaret, ergò *Carolum Philippi Burgundiæ* Ducis filium, per quendam *Rubemprium*, ad *Hagam Hollandiæ* vicum, ubi Carolus tunc erat, intercipi demandavit; (x) Quæ & alia Galliæ Proceres commoverunt, ut contrà Ludovicum Regem potestate suâ abutentem, *boni publici* bellum (ita enim id ipsum vocitârunt) inciperent, simul atq; *Carolum Burgundũ* Ludovico Regi ex dictis causis infensum, in societatem fædusq; allicerent, quàm variâ fortunâ bellum hoc gestum sit, *Galliæ Historici* (y) luculenter tradunt; Vt verò reliquas inter Ludovicum Gallum & Carolum Burgundum pactas aliquando inducias pacificationesq; prætaream, inter eos tandem Anno 1468. *Vincennÿ* propè *Lutetiam*, pax licet satis infirma facta est, de quo sic *Cominæus* (z)

Constitutum erat, ut Principes omnes Regis beneficiarii & clientes ad certum diem adessent *Vincennÿ* propè *Lutetiam*, & ne qua doli suspicio resideret, permittebat Rex Carolo, ut militum suorum præsidio eam arcem muniret, donec peracti essent conventus. Postquam eò ventum est *Biturix* eâ ditione, quàm hactenus possederat, relictâ, fidem Regi dat pro *Normanniâ*.

Carolus autem pro illis *Picardiæ* oppidis quæ sunt ad *Somiam* fluvium. Et paulò post: Confectis apud *Vincenniũ* litteris de Pacificatione, & præteritarum offensionum abolitione discedunt pariter omnes.

Abeuntem Carolum in Flandriam Rex cum parvo comitatu, per aliquot milliaria deducit, subsequentibus eum circiter ducentis cataphractis, qui reducerent. Carolus multâ nocte, quàm se quieti daturus esset, eâ de re certior factus, collectâ suspicione jubet suos esse in armis. Atq; ita videre licet (subdit *Cominæus* d. loc.) quàm ægrè inter Principes consistat amicitia, propter diversitatem eorum, quæ singulis ferè momentis ad eos deferuntur.

(t) Guaguin. d. lib. 10. in Carolo 7. fol. 229. 249.
(u) Naucler. vol. 3. gener. 49.
(vv) de quibus Polyd. Virgil. de reb. Anglic. lib. 24. & 26. Petr. Matthæ. in vitâ Ludov. 11. lib. 2. Cominæus & alii.
(x) Cominæ. coment. lib. 1. Guaguin. d. lib. 10.
(y) Cominæus d. comm. per aliquot libros Matthæ. in vitâ Ludovici. Guaguin. d. lib. 10.
Pacificatio 4. Vicennensis de anno 1468.
(z) Cominæus d. lib. 2. pag. 353.

(aa) Guaguin. d. lib. 10. fol. 260.

Guaguinus (aa) aliàs diligentissimus auctor de hac Pacificatione nihil ampliùs habet, quàm quòd

Carolo Burgundo cessêre in perpetuam possessionem *Perona*, *Roya*, & *Mondesiderium*, ad hæc *Guinanum* & *Bolonia* comitatus, quamvis eadē loca *Ludovicus* Rex solutâ pecuniâ, à *Philippo* patre redemisset. (bb)

(bb) de qua redditione pacif. 3. dictum.

CAPVT SECVNDVM.

DE

Maximiliani Austriaci, *Caroli Burgundi, in Burgundiâ & Belgio successoris, cum Galliæ Regibus* Ludovico XI. *&* Carolo VIII. *ob* Burgundicam *&* Belgicam successionem, *æmulationibus &* Pacificationibus.

Anno 1477.

CArolus Burgundus apud *Nanceium* Lotharingiæ oppidum Anno 1477, ab *Helvetiis* interfectus, filiam unicam *Mariam*, Burgundiæ, aliarumq; opulentissimarum Belgicarum provinciarum hæredem ex asse reliquit. Opima hæc hæreditas, & puellæ virtus, multos ad matrimonium allexit, ex hisce præcipui fuêre, Ludovicus XI. Galliæ Rex, qui eam pro filio *Carolo* (posteà ejus nominis Rege 8.) octo adhuc annorum adolescentulo ambiebat, & *Maximilianus Archidux Austriæ*, Friderici 3. Imperatoris filius (a) consultatum aliquandiu fuit, pro rei dignitate & necessitate, ac demum quod refert *Cominæus* (b) pro *Maximiliano Austriaco*, Principe maturæ ætatis conclusum est. Sententiam protulit nobilis quædam fœmina, genere *Halluina*, quæ masculè pronunciavit: *Nobis opus est aliquo Viro, non autem puero; Iam eâ ætate est Maria, ut liberos gignere poßit, quod nobis, & toti provinciæ, maximè necessarium est: Ea vicit in consilio sententia.* Mariâ igitur *Burgundicâ* sic consentiente, matrimonium cum *Maximiliano Austriaco*, antea à patre Friderico 3. Cæsare, Carolo Burgundo (cùm adhuc viveret) promissum, omni ex parte conclusum consummatumq; est. Atq; hac occasione & ratione (procul dubio, Deo sic volente & disponente) *ditiones Burgundicæ*, cum universo *Belgio*, ad serenissimam domum *Austriacam* pervenêre (c)

(a) Cominæ. d. com. lib. 8.

(b) Cominæ. d. lib. 8.

(c) Cominæ. d. lib. 8. Gerhard de Roo. hist. Austriac lib. 8. & 9.

At *Ludovicus Galliæ Rex*, finitimas hasce regiones difficulter sibi eripi passus est, quod igitur per matrimonium non potuit, aliâ tentavit viâ,

viâ, *Burgundiam* juris Gallici esse dixit, in *Artesiam*, *Flandriam* aliaq; loca quoq; prætendebat, quapropter non solùm *Burgundiam*, sed etiam *Picardiæ* & *Artesiæ* bonam partem invasit, occupavit & devastavit. *Maximilianus* è contrà matrimonii jure acquisita sibi tuenda esse, Ludovicum nullo jure, sed solâ vi niti ratus, tùm quòd præcipuæ *Belgicæ* provinciæ, atq; ipse *Burgundiæ Comitatus*, non ita pridem, sed etiam majorum ætate, *matrimonij jure* ad alios, tàm masculos quàm fæmellas devolutus fuerit, atq; ita provinciæ hæ eam habeant naturam, ut & ad fæminas sint transitoriæ, quod *Heuterus*, *Paradinus*, *Guicciardinus* (d) & alii passim attestantur, sed quia & ipsi *Galliæ Historici* (e) Ludovici sequaces in commentariis posteritati reliquerunt, *Ludovicum Regem*, *in hasce provincias nihil juris habere, immò semper occasionem quæsiisse, universam domũ Burgundicam delere & protinus extirpare*, tentasse id Ludovicũ, etiam vivo adhuc Carolo, quùm ad *Fridericum* Imperatorem, *Tercellinum* Legatum ablegans, eidem denunciari curasset, quomodo provincias Belgicas, Carolo devicto, inter se dividere vellent, cui si non ipso facto, saltem verbis Fridericus satisfecit, dum jocosè Ludovico per Legatum renuntiavit, *Vrsi pellem, antequam caperetur, non esse dividendam*, apologum hunc recenset *Cominæus* (f) nullam ergò superesse rationem, vel etiam conjecturam, quàm Ludovicum ex vulgari illo dominantium præsupposito, *ne quis nimiùm crescat*, Maximiliano bellum intulisse (g)

(d) Pont. Heuter. in histor. Burgũd. libr. 6. Guiliel Paradin. de antiq. statu Burg. cap. 16. Guicciard in descript. Belgii passim.

(e) Cominæ. comment. d. lib. 8. & 9.

(f) Cominæ. d. lib. 5. pag. 485.

(g) Sed quid si cui potentia augeatur legitimis successionibus & electionibus, númne tu eum bello turbabis? Gentiles de jure belli lib. 1. cap. 14. in fin.

Sed ad historiam revertor, *Maximilianus* arma armis opposuit, tandemq; ad prælium deventum, eoq; inter *Tornacum*, & *Ariam* commisso, multis licet ex suis desideratis, stationem tamen in campo tanquam superior tutatus est (h)

(h) Cominæ. d. lib. 9. Guicciard. in descript. Belg. p. 368. Tarcagnota. nell' hist. del mondo, part. 2. lib. 20. ubi hæc omnia latiùs prosequuntur.

Quamvis verò *Maximilianus* victoriam re ipsâ retulerit, *pacem* tamen perpetuo bello præferre voluit. Ideoq; inter *Ludovicum* Regem, & *Maximilianum Austriacum* circa annum 1482. pax huiusmodi intercessit, quam ex *Historicis* recensere malo, in quo sic conveniunt *Cominæus* & *Tarcagnota* (i)

Pacificatio 5. de anno 1482.

(i) Cominæ. d. lib. 9. Tarcagnota d. lib. 20.

Pacem Rex (*Ludovicus*) instituit facere per *Gandavenses*, hisce omninò conditionibus, ut ipsius (Ludovici XI.) filius (*Carolus* 8.) nunc

Galliæ

Galliæ Rex, in matrimonium duceret *Maximiliani filiam*, *Margaretam*, atq; *Boloniensem*, *Matisconensem*, *Altißiodorensem*, & *Carolatensem* ditionem, in suâ potestate retineret. Ipse vicissim *Atrebatum* (*Arras*) agrum omnem promittebat restituere, reservatâ tamen sibi eâ urbis parte, quam munierat. *Vtriusq;* verò *Burgundiæ*, & eorum quæ sunt ad *Somiam* fluvium, nulla fuit facta mentio. *Robertus Guaguinus* (k) eius quoq; pacis mentionem facit, dum ita scribit: Venêre per id tempus ad Regem valetudinarium, Flandrensium, Brabantinorum & Hannoviensium oratores, quos per Iohannem de Vaccaria primarium Parlamenti Præsidentem, & Philippum Desquerdum audivit. Post aliquot contentiones, tandem de pace convenit, ut *Carolus* Ludovici filius, *Margaretam* Maximiliani filiam, dum legitima utriq; ætas esset, uxorem acciperet. Donantur Legati à Ludovico 30. millibus Scutorum aureorum, præter pocula argenti cœlati, quod eorum causâ Rex cudere jusserat. Eadem habet *Nauclerus* (l)

(k) Guaguin. de reb. gest. Franc. lib. 10. fol. 289.

(l) Naucler. vol. 3. gener. 50. anno 1482.

Margarita Burgundica licet adhuc teneræ ætatis, magnâ tamen cum pompâ *Lutetiam* Parisiorum deducta, & solennissimè à Patre Rege, filioq; Carolo recepta, demumq; paulò post desponsationis festum omnium cum lætitia celebratum est. (m) Intereà Maria Maximiliani Austriaci conjunx obierat. Ideoque Maximilianus, ex consilio patris Cæsaris, *Annam Francisci Britanniæ minoris* (Bretagne in Franciâ) filiam, quam parens moriens eius ditionis hæredem reliquerat, ab *Auraico Principe*, puellæ nutritio & avunculo sibi publicè desponsari fecerat. (n) Ludovico quoq; Galliæ Regi mortuo, *Carolus* 8. eius filius successerat, Quem quamvis parens moribundus paternè admonuerat, ut cum vicinis, præsertim verò Maximiliano Austriaco pacem coleret: Is tamen duplici ex capite, pactis seu pacificationi contravenit, Maximilianumq; offendit. Non solùm enim *Margaritam* Maximiliani filiam, ante aliquot annos sibi desponsatam repudiavit, eiq; remisit, sed præterea etiã *Annam Britannicam*, Maximiliano promissam partim vi, partim persuasionibus adductam, matrimonio sibi junxit, hâc præcipuè ex ratione, & jure, ut *Britanniâ*, cuius antea quoque partem occupaverat, potiretur. (o) De quo facto in hunc modum scribit *Cominæus*. (p) De hisce nuptiis, non idem erat hominum judicium, sacrarum quoq; rerum periti, non uno modo pronunciabant, ipsisq; quidem fæminis infeliciter accidit &c. Et *Tarcagnota* (q) ex Italico in latinum versus, ubi eiusdem rei men-

(m) Naucler. d. loc.

(n) Cominæ. de bell. Neapolit. lib. 1. Tarcagnota d. part. 2. lib. 21.

Anno 1484.

Anno 1490.

(o) Tarcagnota d. lib. 21.

(p) Cominæ. de bell. Neapolit. d. lib. 1.

(q) Tarcagnota d. loc.

nei mentionem facit, tandem concludit. Facinus hoc violentum, cum repudio Maximiliani filiæ Margaritæ, quemlibet vituperasse. *Thomas Porcacchus*, (r) Italicâ libertate notavit. Ex hoc (aliisq; similibus exemplis, quæ inter Austriam & Gallicam gentem reiteratæ pacificationes pandunt) concludendum fore, *proprium esse Regum Franciæ, domum Austriacam promißionibus matrimonialibus fallere.* Galli tamen hac in re nihil perperàm factum censuêre; Ajunt enim *Margaritam* (ita refert *Nauclerus* (s) ex mente Gallorum) annum nondum egisse quartum, cùm ad Carolum pacis & matrimonii causâ deduceretur, pactum illud de nuptiis Maximilianum semper improbasse, tùm quòd à Flamingis (Gandavensibus & consocris) se inconsulto, & reclamante, factum, tum quoque, quòd major æquo dos designata esset; Accessit his odium implacabile Maximiliani in Carolum, unde non mirandum, si ipsa his cognitis nondum adulta, remissa est, cùm impuberis ante pubertatem inanis sit assensus, & dum pubescunt, licitum esse illis sponsalium pœnitere, secundum canones. Hæc & plura alia *Nauclerus.*

(r) Porcacch. in not. Italic. ad Guicciard. lib. 5.

(s) Nauclerus vol. 3. generat. 50. in anno 1491.

Vtcunq; verò *Maximilianus* propter remissam filiam, & ereptã sibi sponsam, insigni contumeliâ affectus videbatur. *Fridericus* etiam *Cæsar*, ipsius pater, *Comes Palatinus* & *Helvetij* missis legatis pro *pace* intercedebant. Quod ita factum scribit *Cominæus*: (t) Erant enim partes defatigatæ bellis, præcipuè verò *Burgundiones*, ob civiles etiam dissensiones, quò facilius erat pacem aliquam constituere; Ad eam actionem Rex misit *Petrum Borboniæ Ducem, Auraicæ Principem, Condæũ* & me (id est *Cominæum*) compositio demum facta fuit in hunc modũ.

(t) Cominæus de bell. Neapolit. lib. 1. p. 752.

Pacificatio 6. de anno 1493.

Quicquid in *Atrebatum* agro Rex possideret, *Philippo* (hoc est Maximiliani filio) uti restitueret; Cùm enim soror ipsius desponderetur Regi, pactum fuit, si quis casus matrimonium hoc impediret, ut tùm, quod pro dote attulisset illa, redderetur familiæ.

Burgundiones autem ex insidiis jam cæperant *Atrebatum* & *SanRomarum*. Reliqua, solum *Hesdinum, Aria, Betuna*, quorum oppidorum arces Regi licebat ex pacto retinere, ad certum tempus, & præsidiis etiam munire.

Hisce haud dissimilia habet *Paulus Iovius* (u) Historicus Italus, in hæc verba disserens:

(u) Jovius hist. lib. 1.

" *Ludovicus Sfortia*, qui per eos dies *Blancam* Iohannis Galeacii so-
" rorem *Maximiliano* (Cæsari) in matrimonium collocârat, & cum eo
" *Helvetiorum* Legati, qui magnam apud utrumq; (Maximilianum Cæ-
" sarem & Carolum Regem) auctoritatem obtinebant, omnem eo-
" rum controversiam composuerunt; Quum Carolus remissâ in Ger-
" maniam puellâ (Cæsaris filiâ) & restitutis *dotalibus oppidis*, cum mul-
" to verborum honore Maximiliano satisfecisset; Atque in excusatio-
" nem inhumanioris facti, se non Regia libidine, aut superbia indu-
" ctum, sed impulsum temporum ac bellorum necessitate, ad eas nu-
" ptias descendisse fateretur, ut provincia illa (*Britannia*) tantæ oppor-
" tunitatis, ad arcendas Britannorum classes, pro qua toties cruentè
" decertassent, redemptis eo conjugio, provincialium animis, pristinæ quieti redderetur. Atq; hæc de *Burgundia* & *Belgicis provinciis* ultima tum temporis inter *Austriacos* & *Gallos* fuit Pacificatio, postquam in hoc ferè statu res Belgicæ, usq; ad *Francisci I. Galliæ Regis*, qui anno 1514. in Regno successit, tempora permansêre. Cæterùm quemadmodum Maximilianus Imperator, eiusq; successores, *Burgundiam* cum *provinciis Belgicis*, in ordinem redegerint, *juris Imperij* (cuius tamen antea quoq; fuêre) fecerint, jureq; *circulari* donârint, ex *Iurisprudentia publica*, & *Recessibus Imperij* videre licebit.

CAPUT TERTIUM.

DE

Neapolitani & Siculi *Regni inter* Gallos Hispanosq;, *controversiis, atq; exinde natis* Pacificationibus, *quatenus ad præsens negotium pertinent.*

C*Arolus* 8. Galliæ Rex, Burgundicis & Belgicis rebus compositis, licet plerisq; rerum expertis dissuadentibus, *iter Neapolitanum* meditabatur. Cùm jam Carolus, (scribit *Guaguinus* [a]) à bellis quiescere potuisset, cura illi incessit de *Neapolitano* & *Siciliæ Regno*, quod ad se patrimonii jure pertinêre contendebat, nec potuit ulla ratione à sententia dimoveri, nec Parisiorum Oratores, eius rei causa ad eum missos audivit. Contractis itaq; terra mariq; copiis,

[a] Guaguin. de reb. gest. Franc lib. XI. in Carolo 8. Anno 1494.

copiis, in Italiam ducens *Lugduni* primò aliquamdiu moratus est, non satis certus, an alpes ipse transcenderet, detinebatur enim civitatis delitiis, & quarundam amoribus fæminarum &c. at demum ipse iter ingreditur, Regnum invadit, occupat, quæ omnia gravissimè describunt *Nauclerus*, *Cominæus*, *Guicciardinus* [b] & alii.

[b] Naucler. vol. 3. gener. 50. in anno 1494. Cominæ. de bell. Neapol. lib. 1. & 2. Guicciard. hist. lib. 1.

Ad majorem rerum notitiam, antequam ad Pacificationem progrediamur, nonnulla de variis in hisce Regnis *mutationibus* præmittamus, quo facto faciliùs quæ sequuntur, intelligi poterunt.

Primò autem *utramq; Siciliam*, quæ nunc duo Regna, *Siculum* & *Neapolitanum* constituit, *Nordmanni Duces Regesq;* tenuerunt, quorum stirpe exstincta ad *Sueviæ Duces*, præsertim verò *Friderici* 1. Imperatoris cognomento *Barbarossæ*, filium *Henricum*, eiusq; posteros pervenêre, penes quos permansêre, donec infelix ille *Conradinus* ex Sueviæ Ducibus ultimus, à *Carolo Andegavensi* prælio vinceretur, caperetur & capite plecteretur. Vnde aliquamdiu sub *Gallorum* dominatu fuêre; *Arragoniis* posteà cessêre, & demùm hisce quoq; pulsis ad *Hispanos* rerum summa delata est. Verùm *antiquioribus* hisce omissis, quæ fusius ab *Historicis Neapolitanis*, Michaële *Ritio*, Pandolpho *Collenutio*, *Falcando*, atq; aliis Cæsare *Baronio*, *Crusio*, *Tarcagnota*, *Zurita &c.* traduntur, in rem præsentem ibimus; Habeant itaq; *Galli*, habeant *Arragonij*, atq; ab hisce *Hispani* suas *investituras*, *adoptiones*, *testamenta*, aliaq; *documenta*, quibus quælibet pars successionem suam probare annititur, quæ nunc in medio relinquimus. *Arragoniorum* demum vel justitia vel vigilantia prævaluit, & quemadmodum *Siciliæ Regnum* per *Vesperas Siculas* jamdudum amisêre Galli, atq; ad Arragonios rursus devolutum, ita quoque & *Neapolitanum* Arragoniis post longam disceptationem remansit. *Alphonsus* enim *Arragonius*, eius nominis I. capta Neapoli, utrumq; sibi Regnum subiecit. [c] Hic Alphonsus fratrem habuit *Iohannem Arragoniæ Regem*, *Ferdinandi* illius *Catholici Hispaniarum Regis*, (cuius infra sæpissimè fiet mentio) patrem. [d]

De morte Conradini vide Collenut. hist. Neapol. lib 4. Crus. in hist. Suev. lib. 12.

De vesperis Siculis Collenut. d. loc. lib. 5. Camerar. hor. succisiv. cent. 1. cap. 83.

Anno 1442.

[c] Zurita annal. Arrag. lib. 15. cap. 3. Bzov. in annal. eccles. anno Chr. 1442.

[d] Guicciard. hist. lib. 5.

Alphonsus cùm legitima prole careret, fratre Iohanne Arragoniæ Rege præterito, *Ferdinando* ex Pellice filio Regnum testamento reliquit. Huic demum circa annum Christi 1494. 1495. *Alphonsus*, & postmodum *Ferdinandus* 2. successêre.

Anno 1494. 1495.

Nunc ad *Caroli* 8. Galliæ Regis *expeditionem* regrediendo, is ex

prætensione cuiusdam *Renati Andegavensis*, spem suam successionis,& testamento quodam *Ioannæ Secundæ Reginæ Neapoleos* [e] deducentis,

[e] De hoc & aliis Gallorum fundamentis agunt pro Hispanis, Jacob. Valdes. de dignit. Reg. Hispan. cap. 17. Vernul. in apolog. pro domo Austriacâ & de Regno Neapolit. & testamentum illud Joannæ falsum fuisse, attestatur Scriptor classicus Pandol. Collenucius hist. Neap. lib. 6. fol. 179.

(uti suprà diximus) felici conatu Regnum *Neapolitanum* occupavit, sed vix occupatum, relicto in quibusdam locis præsidio, rursus descruit, atq; in Franciam non sine discrimine rediit [f] præmii loco sui vix aliud, quàm famosam *Gallicam luem* (*mal Francese*) deportârunt,& postea per universum Christianum orbem disseminarunt, egregium herclè tantæ expeditionis præmium. (g)

[f] Cominæ. de bello Neapol. lib. 2. & seqq. Guicciard. d. lib. 2. in fin. Anno 1496. [g] præter Historicos, de hac re tractat Fallopius medicus sing tract. de morbo Gallico, cap. 1.

Anno 1498. Adjecerat quidem animum ad recuperationem Regni Carolus, sed morte præventus successorem & executorem *Ludovicum XII. Galliæ Regem* reliquit. (h)

[h] Guicciard. hist. lib. 3. in fin.

Interea *Ferdinando* Regi Neapolitano successerat *Fridericus* patruus. *Ferdinandus* autem *Catholicus Hispaniarum Rex*, utpote qui (uti paulò post dicemus) non minùs quàm Galliæ Reges, in Regnum Neapolitanum prætendebat, cùm varias Neapolitani Regni mutationes cerneret, majoresq; metueret, præsertim *Friderico* Rege, cum Gallis colludente (i) ne omninò jus suum prætensum spernere videretur, occupandi Regni, tanquam post mortem *Alphonsi senioris patrui*, ad se devoluti, consilia iniit, atq; ut absq; Gallorum offensione id fieret, pactis inter se induciis simulq; fœdere icto, *conjunctis viribus Neapolitanum Regnum* invadere decreverunt, qua de re ita *Guicciardinus*: (k)

[i] Zurita in hist. Reg. Arrag. l. 4. cap. 43. Guicciard. hist. lib. 5. Pacificatio 7. de anno 1501.

[k] Guicciard. d. lib. 5. pag. 455. Ulloa in vita Caroli V. lib. 1. & Fazellus hist. Neapol. lib. 9. Ferdinandus Catholicus, Alphonsi legitimi Regni acquisitoris ex fratre filius, Regnum Neapolitanum ad se pertinere aiebat.

Galliæ Rex omnia sua consilia ad Neapolitanum bellum convertit, in quo ne Hispaniæ Reges adversos haberet, illisq; potentiæ illorum metu Veneti, & fortasè etiam Pontifex conjungerentur veritus, negotia Caroli Regis tempore, de Regni illius divisione, in quo & *Ferdinandus Hispaniæ Rex* jus se habere asserebat, agitari cæpta renovavit; Nam etsi *Alphonsus Neapoleos & Arragoniæ Rex* peculiari, & ab Arra-

ab Arragoniæ regno separato jure id adeptus esset, ideoq; tanquam rem propriam Ferdinando filio notho tradidisset, tamen ad *Iohannem* eius fratrem, qui illi in *Arragoniæ* regno successit, & *Ferdinandum* (Catholicum Hispaniarum Regem) *Iohannis filium, quum Alphonsus id Arragoniæ Regni armis & pecuniis adeptus esset*, iure id Regnum spectare, & ad illud tempus usq; tacita querela fuerat, quàm Ferdinandus patientia, non modo debitis inter propinquos officiis, cum Ferdinando Neapolitanorum Rege & successoribus non prætermissis, sed etiam novo affinitatis vinculo auctis, hactenus texerat; Ferdinando enim Neapolitano Regi, Ioannam sororem suam in matrimonium dedit, & ut altera Ioanna illius filia Ferdinando iuniori nuberet assensus est, &c. Eadem itaq; cupiditate in Ferdinando & in Galliæ Rege conspirante, *alter ut impedimenta & difficultates removeret, alter verò, ut ejus, quod diu optaverat, partem adipisceretur, cùm ad totum occupandum nulla occasio appareret*, Neapolitanum Regnum eodem tempore invadere pacti sunt, quod inter ipsos hac ratione *divideretur*, ut *Galliæ Regi Neapolis* ipsa cum tota *Leborij* agri regione *Aprutijq;* provinciâ; *Ferdinando* verò *Apulia* & *Calabria* obtingerent, suam verò quisque partem, altero nec juvante, nec impediente occuparet &c. de hisce quoq; *Bzovius* [l] postquam multa de sollicita cura Ferdinandi dixerat. Ad eas demum conditiones recursum, quæ dudum *à Gallis propositæ fuerunt*, ab *Hispano* repudiatæ, *Fridericum* nempe propter parentis natales, injustum Regem esse; *Gallus* & *Hispanus* certiori jure, junctis viribus, *Neapolitanum* Regnum expugnatum, inter se per conditiones partirentur. Quod & factum tandem fuit, prout ex *Historicis* [m] constat.

Sed non diu stetit hæc *Gallorum Hispanorumq; concordia*, mox enim de *confinibus* inter eos exorta est controversia, quæ dum transactione sopiri non potuit, tandem in publicum erupit bellum, causam, originem & progressum, ita notavit *Guicciardinus*. [n] Sed majores, longè lateq; periculosiores motus, & ex quibus maximi momenti res immaturæ erant, in Regno Neapolitano, inter Gallos & Hispanos præfectos exorta, gliscere incipiebant, quorum origo fuit, quod quùm ex illa Regni divisione, *uni Leborij* terra di Lavoro Agruzz &c. *Campi* & *Aperstium*, *alteri Apulia* & *Calabria provinciæ* adjunctæ es-

[l] Bzovius in annal. eccles. circa A. Chr. 1499. n. 6.
[m] vide horũ Regum progressum apud Bzovium d. loc. & paulò post. Guicciard. lib 5. & 6. Thuan. hist. lib. 1.
Anno 1504.
[n] Guicciard. d. lib. 5. & 6. Ulloa. in vita Caroli V. lib. 1.

ctæ essent, provinciarum *fines & termini* non benè expressi fuerant, ex quo uterq; eam partem, quæ nunc *Capitanatus* dicitur, sibi deposcere cæpit, cui controversiæ priscorum nominum, ab *Alphonso Aragonio* eius nominis *I. Neapolitano Rege*, patruo Ferdinandi Catholici, immutatio facta, occasionem præbuit, qui ut censuum & vectigalium exactionem faciliorem redderet, Regnum universum in *sex* præcipuè *provincias* distribuit, hoc est, *Leboriam terram*, *Principatũ*, *Basilicatam*, *Calabriam*, *Apuliam*, & *Aprutium*; ex quibus *Apulia* in tres partes dividebatur, videlicet in *Hydruntinam*, *Barensem*, & *Capitanatum*, qui *Capitanatus*, quum *Aprutio* sit conjunctus, à reliqua *Apulia*, *Lofanto* fluvio, qui olim Aufidus dicebatur, sejungitur. *Galli* igitur, qui *novæ appellationis* non habitâ ratione, in dividendo *veterem* spectaverant *Capitanatum*, aut sub nullâ quatuor dictarum provinciarum comprehendi, aut potiùs *Aprutij* quàm *Apuliæ* partem esse volebant, nec tàm regionis magnitudine movebantur, quàm quod nisi Capitanatum possiderent, nullum ex pecore vectigal, magnum eius Regni vectigalium membrum ad ipsos perveniebat &c. Sed in contrariam partem, quod *Aprutium* locis montanis terminatum ad planitiem minimè protendatur, & quia *in controversiis de provinciarum nominibus & terminis semper præsens consuetudo spectatur, Capitanatum* minimè ad Gallos pertinere adducebatur; Hactenus *Guicciardinus*, quem quoq; assequuntur *Bzovius*, *Mariana* [m] & alii eiusdem seculi Historici. *Albericus Gentilẽs* ICtus [n] hæcce considerans, sic ratiocinatur: Secunda est illa quæstio (ait) quæ ex distinctione finium in dividendo Regnum Neapolitanum nata est, inter Hispanum & Gallum. Nam fines hi erant nominibus demonstrati, quæ aliud *olim*, aliud *posteà* significabant, & *vetera* Galli, *præsentia* Hispani urgebant (ad quod allegat *Alexandrum* in consiliis) Nostri verò interpretes (addit idem Gentiles) docent, *intelligi actum de proximis, præsentibus, immediatis terminis & finibus*, Itaq; ratio præsentis significationis nominum habebitur. Et mihi (concludit auctor) certissima definitio videtur per multa, quæ dici possunt de usu verborum, significationum normâ, atq; arbitrio.

Quicquid autem sit (pergit ulteriùs *Guicciardinus* [o]) *Gallus Prorex*, quòd viribus longè superior esset, superbiâ elatus, intra pau-

[m] Bzovius d. annal. anno Chr. 1502. Mariana de Reb. Hisp. lib. 27.

[n] Gentil. de jur. belli lib. 3. cap. 17.

[o] Guicciard. d. lib. 5. & alii suprà allegati.

cos dies aliâ latâ sententiâ, *Consalvo* (*Hispano Proregi*) ni illicò *Capitanatum* relinqueret, bellum indixit, dein statim milites suos ad *Tripaldam* excurrere jussit, ex quo bellum cum continuatione à Gallis initium habuit. Idem fecêre Hispani, donec tandem Galli non solùm è *Regno Neapolitano*, sed etiam tota Italiâ pulsi fuerint.

Alias quoque rationes hujus dissensionis refert Jacob. Valdes. de dignit. Hisp. c. 17.

Tandem inter *Ludovicum* Galliæ Regem & *Ferdinandum Catholicum*, pacis tractationes susceptæ, atq; in hunc modum Anno 1505. conclusæ sunt [p] *Connubium* inter *Ferdinandum Catholicum Hispaniarum* Regem, & *Germanam Fosseiam Galliæ* Regis sororis filiam, eâ lege, ut illi *Rex Galliæ* Regni Neapolitani partem, quæ ad se spectabat, dotis nomine daret. Et *Hispaniæ Rex* vicissim illi decem annorum spacio, septies centena aureorum numûm millia, pro sumptibus sarciendis persolveret, & novæ nuptæ tria millia auri pondo dotis nomine constitueret, contractum est.

Pacificatio 8. de anno 1505.

[p] Guicciard. hist. lib. 6. ferè in fin. Ulloa d. lib. 1.

Cui matrimonio cum pax conjuncta esset, conventum est, ut *Andiovinis Principibus*, illisq; omnibus, qui *Gallicam factionem* secuti erant, gratis *Libertas*, *Patria*, *Imperia*, *Dignitates*, & *Bona*, eodem statu, quo eâ die, quâ bellum inter Gallos atq; Hispanos, primùm cæptum fuit, erant, restituerentur, quam diem eam esse, quo *Galli* ad *Tripaldam* excurrerunt, declaratum fuit, omnes *bonorum publicationes* ab Hispaniæ Rege & Friderico factæ tollerentur.

Et paucis interjectis.

Si *Regina Germana* marito vivente sine liberis decederet, eius dotalis pars (puta Regni Neapolitani) *Ferdinando Catholico* cederet, quòd si illa eo (id est *Ferdinando*) mortuo, superstes esset, ad *Galliæ Regnum* rediret.

Referuntur & alia huius conventionis, seu pacificationis capita, quæ ad præsens negotium non spectant.

Atq; hæcce pacificatio postmodum Anno 1507. in congressu Ludovici Galliæ Regis, cum Ferdinando Catholico apud *Savonam* instituto, confirmata est.

Anno 1507.

Sed ut *negotia Neapolitana* horum temporum absolvamus, ea enim, quæ interim inciderunt cap. seqq. prosequemur; Contigit *Ferdinandum* ante *Germanam* conjugem obiisse, quare Galli partem Regni Neapolitani, quæ Germanæ dotis loco constituta erat, ad se devolu-

devolutam esse prætendebant, verùm huic rei Ferdinandus Catholicus, quùm cum novâ nuptâ Neapoli erat, remedium quæsiisse dicitur, nam cùm à Pontifice Iulio 2. investituram Regni petiit, scribit *Guicciardinus*, [q] Pontificem Ferdinando investituram eo modo denegasse, & voluisse, ut eam acciperet cum censu, aliisq; oneribus, prout alii ante eum fecissent. Quam ob rem *Ferdinandum* motum, *investituram totius Regni, suo nomine, & tanquam successorem, Alphonsi patrui*, petiisse atq; etiam obtinuisse; unde *Hispani* arguunt Ferdinandum non aliter, quàm si Pontifex feudi Dominus, in id consentiret, conventionem illam iniisse, at cùm Pontificis voluntatem contrariam vidisset, investituram jure proprio quæsivisse & consequutum esse, atq; ita ad posteros transmisisse. Quemadmodum etiam postea evenit, maximè cùm Ludovicus Galliæ Rex *conciliabulum Pisanum* (qua de re cap. seq.) protegeret, & sedi Apostolicæ se opponeret, *Iulius 2. Pontifex* Regni Neapolitani sine contradictione feudi Dominus, Regi *Ferdinando Catholico*, pro se & suis descendentibus in Regno, solennissimam investituram cum prægnantissimis clausulis, omnes priores investituras & concessiones abolendo, cassandoque, concessit. Quod latius prosequuntur *Alphonsus Ciaconius* & *Hieronymus Zurita*, [r] atq; hic fuit status *Regnorum Neapolitani* & *Siciliæ*, usq; ad annum 1514. quo tempore *Ludovicus* 12. Galliæ Rex obiit, eique successit *Franciscus* eius nominis *primus*, cuius continuationem infra cap. 6. recensebimus.

[q] Guicciard. lib. 7.
Anne Vasallus inconsulto Domino feudi, feudum in dotem dare possit? Hartm. Pistor. lib. 2. quæst. 37. 38. Rosenth. de feud. cap. 9. conclus. 9. Vult. de feud. lib. 1. cap. 10. n. 48. 49.
Anno 1510.

[r] Ciaconius in vit. Pontif. in Julio 2. Zurita d. hist. cap. 11.

CAPUT QUARTUM.

DE

Maximiliani Austriaci, *jam post mortem Friderici 3. Cæsaris, in Imperatorem electi, atq; ejus nominis I. cum Galliæ Regibus, præsertim verò* Ludovico 12. *de* Ducatu Mediolanensi *Controversiis &* Pacificationibus.

Continuatio.

CApite secundo de Burgundicis & Belgicis controversiis, pacificationibusq; egimus, deinde ad Neapolitana negotia digressi sumus, ut quemadmodum ex successione *Maximiliani Austria-*

Austriaci, in Burgundia & provinciis Belgicis, provincias illas ad Austriacos pervenisse ostenderemus, ita quoq; ex matrimonio *Philippi* Maximiliani Cæsaris filii cum Ferdinandi Catholici Hispaniarum Regis filiâ, Regna Siciliæ & Neapoleos vigore prædictarum Pacificationum & Iurium, ad Philippi posteros Carolum Cæsarem etiam devoluta esse, quodammodò innotesceret.

Nunc ad *Mediolanensem Ducatum* accedemus, cuius equidem controversiæ & pacificationes, ad Maximilianum Austriacum, non ex hæreditaria quadam successione, nec jure matrimonii, sed quia *Cæsar electus*, eiusq; Dominus effectus fuerat, pertinebant, licèt postea *Vasallagio* jure ad *Austro-Hispanicam* gentem pervenerit.

Ad cognitionem meliorem *Mediolanensium* rerum, hæcce præmittere, necessum visum fuit. Esse scilicet *Alciato* (a) ICto teste, & semper fuisse *Mediolanum*, speculam & arcem totius Italiæ, Galliæ & Germaniæ, mirum in modum, sibi horum Regnorum propinquitate accommodam; Vnde *Cominæus* (b) in bellis Neapolitanis à Carolo 8. Galliæ Rege (cuius is Legatus in Italia fuit) gestis, id observavit, eum qui *Mediolanum* tenet, reliqua ad suum nutum & voluntatem habere. Atq; hanc sine dubio causam esse, cur Hispani eum Ducatum tanti faciant defendantq;, atq; Galli eundem tantoperè ambiant.

(a) Alciat. de formâ Rom. Imper. p. 103.

(b) Cominæ. de bell. Neapolit. lib. 1.

Cæterùm *Mediolanensis Ducatus* est, & semper fuit *feudum S. R. Imperij*. (c) Quod etiam *Bodinus* (d) Gallicus Scriptor non diffitetur hisce verbis: Ducem Mediolanensem fiduciarium esse Imperii Germanici, cui dominatum agri Mediolanensis accepto semper tulit, & consueta Vasallorum Iura exsolvit, quod etiam Ludovicũ 12. Galliæ Regem (de quo paulò post) fecisse, asserit. Ac propterea olim *Mediolanum* cum subjecto agro, per *Imperij Vicarios* fuit gubernatum, quos vulgò vocârunt *Visconten*, seu Vice-Comites. Immò ipsa urbs, Imperatorum domicilium dictum teste ipso *Bodino*. (e) Posteà verò *Galeacius* Vicecomes, *Mediolani Dux* ab Imperatore creatus & investitus est, reservatâ tamen Imperii superioritate. (f)

(c) Johan. de Imola cons. 15. Recess. Imper. Noricus de anno 1542 §. Vnd wie nun.

(d) Bodin. de Republ. lib. 1. cap. 9. p. 191.

(e) Bodin. d. lib. 9.

(f) Blondus lib. 7. hist.

Galeacius ergò primus Mediolanensium Dux, Sac. Rom. Imperii *Vasallus* filios reliquit duos, *Iohannem* & *Philippum Mariam*, unicamq; filiam *Valentinam*, *Ludovico Aurelianensi* Duci Caroli 6. Galliæ

(g) Froßard. hist. lib. 3. p. 247. De hac Valentinâ & Ludovico Aurelianensi, Parisiis interfecto, vide cap. 1. (h) Apostilla ad Alexandr. lib. 2. cons. 87.

Regis fratri matrimonio locatam. (g) Iohanne & Philippo Mariâ, Mediolanensium Ducibus, absq; masculis hæredibus exstinctis, *Ludovici Aurelianensis* filii, ratione matris Valentinæ, Mediolanensem Ducatum ad se pertinere prætenderunt, atq; asseruerunt præterea in *dotali instrumento*, inter Ludovicum patrem & Valentinam facto, conventum esse, ut finitâ lineâ Vice Comitum, vel Galeaciorum, Ducatus Mediolanensis devolveretur ad descendentes Valentinæ, secundùm Apostillam ad *Alexandrum*, (h) qui formulam instrumenti dotalis ibidem refert.

(i) Corius in hist. Mediolanens. part. 4.

Verùm Mediolanenses, qui interregni tempore in forma Reipublicæ civitatem statúq; gubernabant, negabant *filios Ludovici* quicquam juris *ratione matris Valentinæ*, in Ducatu Mediolanensi habere, ideò quòd *investitura VVenceslai Cæsaris*, ad solos masculos descendentes sit restringenda, atque fæminas à successione excludat. Conceptam enim eam esse, teste *Bernhardo Corio* (i) de Galeacio, eiusq; descendentibus masculis & legitimè natis. Atque sit ita (quod tamen non apparêre) id dotalibus instrumentis insertum esse, id tamen pactum, inscio feudi Domino, atq; in eius præjudicium non valere, immò nec Imperatori, nec Mediolanensibus præjudicare posse, cùm Ducatus Mediolanensis tanquam Imperiale feudum, nullam dispositionem, nec dotis constitutionem, Cæsare non salutato, non admittat.

(k) Corius d. loc. part. 5.

Sed quoniam *Valentinæ filij Gallicis armis* adjuti, Mediolanensis Ducatus possessionem vi occupare anniterentur, Mediolanenses arma armis opposuêre, & virtute *Francisci Sfortiæ Mediolanensium Capitanei*, qui *Blancam* filiam naturalem Philippi Mariæ uxorem duxerat, Gallos in agro Alexandrino vicerunt, fugaruntq;. Hâc itaq; ratione & occasione *Sfortia*, non fæminæ sed armorum jure, Ducatum Mediolanensem occupavit. (k) Quod præterea exinde corroboratur, cùm certum sit, & negari non possit, *Maximilianum Imperatorem Ludovico Sfortiæ*, cognomento *Moro*, nullâ aliâ ex causâ investituram concessisse, quàm quòd Philippo Mariâ Galeacio, absque filiis masculis mortuo, Ducatus Mediolanensis ad Imperium fuerit devolutus, & hæc quidem peracta fuêre illis temporibus.

Ludovicus autem XII. Galliæ Rex, Ludovici Aurelianensis (Parisiis

risiis interfecti) ex *Valentinâ* nepos, aviæ prætenso juri insistens icto cum Venetis fœdere contra *Ludovicum Sfortiam* Mediolanensium Ducem, mense Octobri *Lombardiam* ingreditur, quo comperto, Ludovicus tùm quòd solus resistere non posset, cùm etiam ob metum subditorũ, quos pessimè tractaverat, cum filiis & fratre *Ascanio Cardinale* in *Germaniam* ad Imperatorem Maximilianum fugit. (l) Interim Ludovicus Rex omnem Mediolanensem ditionem occupat, & *Iohanne Iacobo Triultio Gubernatore Mediolani* constituto & relicto, triumphando quasi in Galliam rediit. Anno 1499. (l) Guicciard. hist. lib. 4. Ulloa in vitâ Caroli 5. lib. 1. pag. 7.

Et licet Ludovicus Sfortia, auxiliis Maximiliani Imperatoris, Mediolanum cum aliquâ Ducatus parte recuperârit, tandem tamen Gallis cedere, & *Novaram* fugere coactus est, ubi ex proditione & perfidiâ *Casparis Sileni Helvetij*, aliorumq; captus, in Franciam missus, miserrimè finiit vitam, quam historiam *Guicciardinus* (m) referens, ita concludit: *Ludovicus Sfortia Lugdunum*, ubi tunc erat Rex, perductus fuit, & in urbem meridiè introductus, infinitâ multitudine ad tantæ paulò ante amplitudinis & majestatis Principem, cui multi inviderent, quiq; nunc in tantam miseriam corruisset, visendum accurrente. Vnde ut ad Regis conspectum, quemadmodum summoperè cupiebat, admitteretur, minimè consecutus, post biduum in *Locensem turrim* ductus est, in qua circiter decem annos, quibus vitam terminavit etiam, captivus fuit, periitq;, idem contigit fratri *Ascanio Cardinali*. Hæc Guicciardinus. Atq; hoc modo Ludovicus 12. Galliæ Rex Ducatum Mediolanensem armis subegit. Anno 1500. (m) Guaguin. d. lib. 4. in fin.

Hisce expeditis Ludovicus Rex Galliæ, ad recuperationem *Regni Neapolitani* animum adjecit, sed dubitavit, numne Maximilianus Cæsar Mediolanensem Ducatũ interim invaderet, quapropter cum Cæsare omninò de pace tractandum censuit, quod etiam factum, in hunc enim modum convenêre, *Guicciardino* (n) attestante, ut *Claudia* filia primogenita Regis Galliæ Ludovici, *Carolo* (adhuc puero, Maximiliani Cæsaris ex filio Philippo nepoti, qui postea Imperator eius nominis quintus fuit) in matrimonium locaretur, & *Maximilianus Cæsar investituram Ducatus Mediolanensis*, omnibus aliis investituris antiquioribus protenus cassatis, *Regi Ludovico, pro se suisq; filiis masculis*, si quos haberet, traderet, deficiente autem Regi masculâ (n) Guicciard. d. lib. 5. Eadem habet & prolixius refert Zurita d. hist. l. 5. c. 91. Pacificatio 9.

 prole,

Froſſard. hiſt. lib. 3. p. 249. In eiusmodi Comicos (putà matrimoniales) exitus, Principum ſimultates ferè deſinunt.

(o) Ulloa d. lib. 1. pag. 7.

prole, *Ducatus Mediolanenſis* in favorem prædicti matrimonii *Carolo Auſtriaco* cederet, & ſi Carolus ante matrimonii conſummationem moreretur, inveſtitura Claudiæ, & ſecundo genito Philippi Archiducis & Caſtiliæ Regis, ſi illi nubere contingeret, maneret. Adjicit hiſce *Alphonſus Vlloa* (o) Imperatorem Maximilianum, & Philippum Archiducem eius filium, Caroli patrem, non ſolùm hanc Pacificationem approbaſſe, ſed etiam eo tempore, quo cum conjuge *Ioannâ*, Maximiliano patre conſentiente, ex Belgio per Franciam in Hiſpaniam iviſſet, *matrimonium hoc Pariſiis* confirmaſſe, immò pactionem illam juramento vallatam, & non ſolùm à Ludovico Galliæ Rege, ſed etiam Franciſco eiusdem proximo ſucceſſore, atque aliis Regni Proceribus confirmatam eſſe. (p)

(p) Guicciard. & Ulloa dd. ll.

Ex quâ capitulatione, ſimul atq; inveſtiturâ conditionatâ, ſuper Ducatu Mediolanenſi, hoc demum conſequi videtur, Maximilianum Cæſarem, dando talem inveſtituram, nec approbaſſe, nec approbare voluiſſe prætenſiones Regis Franciæ, eiusq; filiæ Claudiæ in Ducatum Mediolanenſem, quaſi jure quodam hæreditario & avito, in prædicto Ducatu ſuccederent, ſed tum demum *inveſtituram* valere voluit, cùm *Claudia filia Regis Franciæ, nepoti Carolo Auſtriaco matrimonio jungeretur.* Idq; præſcripto modo & formâ, Si Ludovicus Rex non haberet filios (uti nec habuit) ad Carolum & Claudiam Ducatus Mediolanenſis pertineret. Et ſi Carolum, antequam matrimonium conſummaretur, mori contingeret, Claudia prædicta non aliter ſuccederet, niſi *fratri Caroli* (*Ferdinando* eius nominis Imperatori primo) nuberet. Quamvis verò utraq; pars in hac Pacificatione aliquandiu acquieverit, neutrum tamen effectum fuit, prout infrà dicemus. At Ludovicus Galliæ Rex, cùm ſe de Ducatu Mediolanenſi atq; *Maximiliani* amicitiâ, ſecurum cerneret, *Ferdinando* quoque *Catholico Hiſpaniarum Rege* certis pactionibus ſibi adjuncto, *Neapolitanam* expeditionem inſtituit, quæ quem finem ſortita fuerit, capite antecedenti relatum eſt.

Anno 1501.

Pactum autem conventionis principale quod attinet, ut *Rex Galliæ* filiam *Claudiam* Carolo vel Ferdinando Auſtriacis reſervaret, obſervatum non fuit, dum eam *Franciſco Angoleſmenſi* eius in coronâ Gallicâ ſucceſſori matrimonio locavit. (q) Quo ipſo ſuperiores pacis con-

(q) Tarcagnota nell' iſtoria

cis conditiones, & investituram conditionatam Maximiliani, conditione, seu matrimonio non insequuto, evanuisse Austro-Hispani argumentantur. Scribunt quoq; post hæc, & aliam inter *Cæsarem Maximilianum*, & *Ludovicum Galliæ* Regem de *Ducatu Mediolanensi Cameraci* subsequutam esse Pacificationem. Nam cùm Anno 1508. *Pontifex*, *Cæsar*, *Hispaniarum* & *Franciæ* Reges, aliiq; contra *Venetos* conspirarent, ut quisq; suum à Venetis usurpatum, recuperaret (r) promisisse Cæsarem Gallo, investituram de *Ducatu Mediolanensi*, pro *Rege*, eiusdemq; *Successore Francisco*, atq; horum *descendentibus masculis*, pro qua investitura Rex Cæsari solveret centum mille Ducatos. Quanquam ergò Ludovicus Galliæ Rex priorem conventionem matrimonialem non servasset, Cæsarem tamen ex hac ultima investitura obstrictum obligatumq; remansisse. Sed *Austriaci* ut Maximiliani Imperatoris fidem liberent, Maximilianum non hoc simpliciter pollicitum esse dicunt, nec etiam *in præjudicium Caroli Austriaci* nepotis fieri id potuisse. *Carolum* enim per superiorem investituram conditionatam, *jus & investituram Ducatus Mediolanensis* sibi acquisivisse, sive is matrimonium cum *Claudiâ Franciæ Regis* filiâ consummaret, vel non, siquidem etiam *casu posteriori*, referente sæpè citato *Guicciardino* (s) Historico neutri partium addicto, clausula huiusmodi adjecta fuit, quòd si matrimonium *absq; culpâ Caroli* (uti factum) non sequeretur, investitura prædicta esset nulla, ut *Ducatus Mediolanensis* nihilominùs ad *Carolum Austriacum* pertineret, quemadmodum etiam tali casu, Philippo patre præsente, de eo investitus est. Recensentur & aliæ causæ, prætextusq; cur Maximilianus promissis non stetit, quoniam scilicet Gallus, *Geldriæ Ducem*, Maximiliani Cæsaris Vasallum & subditum contrà se commoverit. Et quia contrà unitatem Ecclesiæ summumq; Pontificem Rex Ludovicus *Conciliabulum Pisanum*, propriâ auctoritate, tùm instituisset, cùm etiam defendisset, quamobrem à Pontifice excommunicatus fuerit (quâ de causâ cap. seq.) In summa Maximilianũ tantoperè contrà Galliæ Regem conquestum esse refert *Guicciardinus*, (t) ut demum exclamârit, & publicè protestatus sit, *se Regi ampliùs fidere non posse*.

Quæ etiam causa fuit, cur Maximilianus Cæsar cum Pontifice & aliis Principibus contrà Gallum fœdere se junxerit, ac demum

 cum

del mondo part. 2. lib. 22.

Anno 1508.

(r) Guicciard. hist. lib. 8.

Pacificatio 10. Cameracensis de anno 1508.

(s) Guicciard. hist. lib. 14.

(t) Guicciard. d. lib. 10.

cum Gallis commisso prælio *ad Ravennam*, iidem coacti fuerint, Italiam deserere. Quâ occasione *Maximilianus Sfortia* in Gallia incarcerati & miserè defuncti Ludovici Mediolanensium Ducis filius, Cæsare connivente, Mediolanensem Ducatum recuperavit, salvis tamen juribus, Carolo Cæsaris nepoti, ex sæpiùs nominatâ pacificatione, & subsequutâ investiturâ acquisitis, quod testantur *Guicciardinus* & *Vlloa*. (u) ac propterea Maximilianus Cæsar, *Sfortiæ*, nec *titulum Ducis*, nec *investituram* unquam concessit.

Anno 1512.

(u) Guicciard. d. lib. 11. Ulloa d. lib 1. p. 39.

Ludovico autem Galliæ Rege paulò post diem obeunte, Mediolanense hoc negotium in eo, (quem recensuimus) statu, usq; ad *Franciscum I. Galliæ* Regem, qui ei ad 1514. successit, permansit.

Addunt præterea rerum harum curiosi (quod aliis indagandũ annectere volui) Estò *Maximilianum Cæsarem*, investituram quandam in gratiam *Ludovici* vel *Francisci Galliæ Regum* concessisse, eam tamen cum horum stirpe, atq; descendentibus masculis, planè exstinctam, cassatam & annullatam esse. Atque idcircò *Borbonios* ex lineâ collaterali, ab *Henrico* 4. descendentes (qui modò *Galliæ Regno* præsunt) *Ludovicum* 13. nimirum eiusq; filium, sive horum successores eiusmodi investituris gaudere, atq; ita in *Ducatu Mediolanensi* succedere non posse, cognitum enim iis, qui feudorum jura noverunt, *collaterales* non aliter, nisi in investitura fuerint comprehensi, in feudis succedere. (w)

(vv) vide tamen Pistor. lib. 2. quæst. 19. Schrader. de feud. part. 7. cap. 7. Rosental. cap. 7. concl. 118. Vulte. lib. 1. cap. 9. n. 102. cum seqq.

CAPVT QVINTVM.

DE

Navarræis & Roscionensibus *controversiis, atq; propterea inter Gallos Hispanosq; susceptis* Pacificationibus.

SVperest & alia causa particularis dissensionũ pacificationumq; inter Austro-Hispanos & Gallos, ob *Regnum* scilicet *Navarræum* & *Comitatum Roscionensem*. Vtrumq; conjungere placuit, quoniam utriusq; situs talis est, ut possidenti facilè sit, *Hispaniam* vel *Galliam* armis turbare.

De

De *Regno Navarræ* controversia duplex occurrit, una paulò *antiquior*, quâ Reges Arragoniæ & Castellæ jure successionis illud sibi vendicant; è contrà Galliæ Reges ad se pertinere dicunt, sicuti videre licet apud *Zuritam*, & novissimè *Vernulæum*. [a]

Valdesius de dignit. Hispan. historicè deducit, etiam Galliæ Regnũ ad Hispanos pertinere, cap. 15. n. 9.

[a] Zurita in hist. Reg. Arragon. lib. 17. cap. 24. Vernulæ. in apolog. gent. Austriacæ cap. 9. pag. 113.

Illâ omissâ ad *propinquiorem* accedimus causam, & meminisse oportet eorum, quæ cap. antecedenti attigimus. *Ludovicum* 12. *Galliæ Regem*, pace cum *Maximiliano Cæsare* de *Ducatu Mediolanensi*, atq; etiam *Ferdinando Catholico*, ob *Regnum Neapolitanum* factâ, fœdere contra *Venetos* icto, immò bello Veneto, postquam *Iulius* 2. *Pontifex*, id quod quæsierat, à Venetis obtinuisset, pænè confecto, vel persuasione *Bentivoliorum* vel etiam aliis ex causis, *Bononiam* Pontificiam civitatem, & ad Ecclesiam Romanam pertinentem occupasse, mox *Conciliabulum Pisis*, contrà voluntatem S. Pontificis, à quibusdam Cardinalibus & Prælatis institutum fovisse & protegisse. [b] Quapropter Iulius 2. Pontifex concilio *Lateranensi* convocato, cum Rege Catholico & aliis *fœdus* (quod *sanctißimum* vocitarunt) contrà Gallum & fautores conciliabuli Pisani iniit. Rex *Catholicus*, & *Anglus*, Galliæ Regem adhortati, ut Bononiam Pontifici restitueret, & à protectione *conciliabuli Pisani* (utpotè quod *Schisma* saperet) abstineret, verbis & literis nihil effecerunt, ergò ad arma ventum, & postquam primò *Galli*, ad *Ravennam* (uti cap. 4. annuimus) commisso prælio victi, paulatim Italiâ ejecti, Rex Ferdinandus in Hispaniis collecto exercitu, *Albano* Duce in Galliam movêre cæpit, sed tamen *Iohannem Navarræ Regem*, ne Gallo tanquam Ecclesiæ inimico se jungeret, immò potiùs à S. Pontificis partibus staret, vel saltem ut *transitum* Regi Catholico permitteret, petiit (c)

Anno 1510.

[b] Tarcagnota nell' istor. del mondo part. 2 lib. 22. Ulloa in vitâ Caroli 5. lib. 1.

Anno 1511.

Anno 1512.

(c) Tarcagnognota lib. 22. Ulloa. d. lib. 1.

An ob denegatum transitum amico Regi, bellum alicui inferri possit? Alberic. de jur. belli lib. 1. cap. 19. per tot.

Verùm post longam cunctationem & responsa ambigua, non solùm nihil obtinuit Hispanus, sed prætereà etiam Navarræus cum Ludovico Galliæ Rege fœdus iniit, Gallum contrà Pontificem juvit, & conciliabuli Pisani partes secutus est, Pontifex itaq; Navarræ Regem excommunicavit, ejusq; Regnum occupanti concessit. Quare

Regis

Regis Catholici exercitus *Navarræ Regnum* ingreditur, & *Pampellonam* præcipuam eius civitatem occupat. [d] Quo facto ne Navarræ Rex de improvisâ quâdam violentiâ conquereretur, *Rex Catholicus Episcopum Zamorensem* ad Navarrum misit, cum hisce postulatis, quòd si Ecclesiæ partes sequi vellet, *Pampellona* cum aliis locis, non ita pridem occupatis, æquis conditionibus ipsi restitueretur. At *Navarræus* Ferdinandi Legatum captivum detinuit, atque exercitu in Galliâ collecto, Navarram petiit, & Pampellonam obsidione cinxit, sed vano conatu, *Albanus* enim Ferdinandi Dux civitatem valorosissimè defendit, & Gallos terga vertere coëgit. [e]

[d] Guicciard. histor. lib. 11.

Anno 1512.

[e] Ulloa. d. l. 1. Zurita d. lib. 17. cap. 24.

Leo ergò *decimus* Pontifex Iulii 2. successor, Ferdinandum Catholicum (ob auxilia submissa, & fidelitatem erga sedem Apostolicam, fidemq; Catholicam) *Navarræ Regem* dixit, eiq; & posteris investituram eius Regni dedit. [f]

Anno 1513.

[f] Tarcagnota d. part. 2. lib. 22. De Pontificis potestate, an ex causa tali, Reges privare possit? Marta de Jurisdict. part. 1. cap. 23.

Cæterùm quùm ea semper Ferdinandi Hispani Regis fuerit mens, à bello cum Gallis trans alpes gerendo abstinere, & quia Navarræ Regnum recenter partum meliùs quiete stabiliri posse autumabat. Ex hisce atq; aliis rationibus, quas recenset *Guicciardinus*, [g] ad pacem inclinabat, & ea quidem, per binos monachos (religiosis enim ad huiusmodi negotia uti consueverat) qui se boni publici studiosos ostendentes, occultè in Galliâ fuit tentata. Et licèt Ludovicus Galliæ Rex prævideret, Ferdinandum Navarram non restiturũ, è contrà durum fore Navarræum Regno privatum derelinquere, vicerunt tamen aliæ causæ, ut pacem cum Ferdinando Hispano concluderet. [h] Conditiones huius pacis (brevis etiam fuit) non referuntur, occultam hanc pacificationem fuisse scribit *Paulus Iovius*, [i] & utrumq; Regem eas secretas esse voluisse attestatur *Tarcagnota*. [k] Hoc itaq; modo Ferdinandus Hispanus Navarræ Regnum occupatum retinuit, & ad Carolum Austriacum, ex filiâ nepotem, omnium Regnorum successorem, & posteà eius nominis Imperatorem quintum transmisit, rem omnem prolixiùs recenset *Zurita*, [l] & *de obtentione atq; retentione Navarræ* peculiarem conscripsit tractatum *Iohannes Lopez*. [m]

[g] Guicciard. hist. l. 11. p. 61.

[h] Guicciard. d. lib. 11.

Pacificatio 11. de anno 1513.

[i] Jovius hist. lib. 11. in princ.

[k] Tarcagnota d. part. 3 l. 1.

[l] Zurita. d vol. 4. libr. 17. cap. 24.

[m] Lopez. de obtent. & retent. Navarræ.

Cum

Cum *Comitatu Roscionensi* (Ronsilion) cuius caput est *Perpinianum*, hoc caput claudemus. Res autem sic se habet, Comitatum hunc ad *Arragoniæ Regnum* pertinuisse, & Iohannem Arragoniæ Regem, eundemq; *Ludovico* 11. Galliæ Regi pignori dedisse scribunt. Sed *Carolus* 8. Ludovici filius & successor, certis intervenientibus pactis & conditionibus eam ditionem *Ferdinando Catholico* restituit. Fuit in hoc fœdere, scribit *Guicciardinus*, [n] magna ceremonia, & jurejurando ab utrâq; parte in templo publicè sancto expressum, ne *Ferdinandus* & *Isabella* (ab hisce enim Hispania communibus auspiciis regebatur) neq; directè, neque indirectè Arragonios juvarent &c. Quæ tractatio postmodum per pactiones & *Pacificationes subsequentes* confirmata & corroborata est. [o]

[n] Guicciard. hist. lib. 1.

[o] Zurita d. lib. 17. cap. 38. Vernulæ. in apol. d. cap. 9.

CAPVT SEXTVM.

DE

Francisci primi *Galliæ Regis cum* Maximiliano I. & Carolo V. *Imperatoribus, controversiis &* pacificationibus *ab Anno 1514. ad annum 1526. quo celebris illa* Pacificatio Madricana *inter Austro-Hispanos & Gallos facta est.*

ET hactenus quidem particulares, atq; *antiquiores* dissensiones *Pacificationesq;* inter Austro-Hispanam & Gallicam domum, recensuimus, successu temporis (præter hasce antiquas) etiam aliæ emerserunt, quæ prioribus junctæ, Regum Catholicorum & Christianissimorum animos eò magis exacerbârunt. Continuatio.

Post bella sanguinolenta, atq; undiq; (prout ex prioribus patet) certis pacificationibus sopita, moritur *Ludovicus* 12. *Galliæ Rex* Anno 1514. 1. Ianuarii, successorem relinquens *Franciscum* eius nominis *primum*, qui antecessoris vestigiis insistens, postpositis hactenus relatis pacificationibus, statim secundo Imperii sui anno, valorosissimo exercitu ad infestandum *Ducatum Mediolanensem*, Italiam invadit, & commisso cum *Maximiliano Sfortia* (qui Cæsare sic volente Mediolanensi ditioni præerat) ad sanctam Brigittam inter Mediolanum & Marinianum prælio, victoriam obtinuit. Maximilianus

Anno 1514. Anno 1515.

nus quidem Mediolanum in castrum fugit, sed & urbe à Gallis captâ, ipse cum arce Galliæ Regi se dedit, & Patris exemplo, renuntiato titulo & Ducatu Mediolanensi in Galliam missus; Gallus *Burbonio Duce* Gubernatore ibidem relicto, hoc modo Mediolano rursus potitus est. (a)

(a) Ulloa in vitâ Caroli 5. lib. 1. pag. 41. Guicciard. lib. 12. Anno 1516.

Anno sequenti 1516. 22. Ianuarii, Ludovicum 12. Galliæ Regem veterem æmulatorem, *Ferdinandus* quoq; *Catholicus Hispaniarum Rex* secutus, diem obiit, & *Carolum Austriacum* (posteà eius nominis Imperatorem 5.) ex filiâ, Maximilianiq; I. Cæsaris, ex Philippo filio nepotem, omnium suorum Regnorum & ditionum in *Hispaniâ, Italiâ*, atq; alibi hæredem successoremq; reliquit. (b)

(b) Ulloa, Guicciardin. & alii.

Maximilianus equidem *Cæsar*, *Ducatus Mediolanensis occupationem* contrà superiores pacificationes ægrè ferebat, ideoq; cum exercitu in Italiam movit, quam expeditionem *Guicciardinus* & *Iovius* (c) & alii recensent: Variis tamen atq; gravissimis ex causis pacem bello demum præferebat, tùm quòd, Vladislao Vngariæ Rege, genero suo mortuo, bellum Turcicum illis in partibus metueret, cùm etiam, quia *Caroli nepotis Hispaniarum Regis* conditio id exigeret. Is enim post mortem Regis Ferdinandi, ad capessenda Regia sceptra à Statibus Regni in Hispaniam accersebatur, cui utile, immò necessarium esse judicabat, post se nullum hostem relinquere. Et ut Caroli Hispani cum Francisco Galliæ Rege de pace tractatus, de quibus ante annum egerant, silentio nunc involvam, (d) Franciscus quoq; non paucis ex causis ad pacificationem cum Carolo adigebatur, ita ut demum *Novioduni* (*Noyon*) 15. Augusti anno 1516. conventum instituerint, quo in loco, per utriusq; Regis Legatos, (ex parte quidem Caroli, *Marchio Ceverensis*, pro Galliæ verò Rege, *Lutetianus Episcopus*, magnus Regiæ domus magister, & Lutetiani Senatus princeps) in hunc modum scribente *Guicciardino* (e) conclusa & confirmata est.

(c) Guicciard. d. lib. 12. Jovius hist. lib. 18.

(d) de quibus Guicciard. d. lib. 12.

Pacificatio 12. Noviodunensis de anno 1516. 15. Augusti.

(e) Guicciard. d. lib. 12. Ulloa in vitâ Caroli lib. 2. in princ.

1. Inter Galliæ atq; Hispaniæ Regem *perpetua pax*, & fœdus ad ipsorum Regna & provincias contrà quemvis tuendas esto.
2. *Galliæ Rex* filiam annum unum natam Catholico Regi (Carolo) in *matrimonium* dato, eiq; jura quæ in *Regnum Neapolitanum*, ex *divisione* ab eorum majoribus olim facta haberet, dotis nomine concedito: Donec autem filia ad ætatem connubio aptam perveni-

ret, *Rex Catholicus* in eius sumptus quotannis Galliæ Regi mille auri libras pendito.

3. Quòd si ea ante ex hâc vitâ migraverit, & Regi *alia nata* fuerit, ea iisdem legibus Catholico Regi nubito.

4. Si fortè nulla superfuerit, *Renata* quæ ei Lutetiæ desponsa fuerat uxor eius esto, quacunq; autem illarum in matrimonio absq; liberis defunctâ, ea *Regni Neapolitani pars* Galliæ Regi restituitor.

Vt verò lector animadvertas, quomodo, quod notavimus alibi, Regum simultates, in *Comicos matrimoniales eventus* desinere, ac ferè ut *Anglorum Italorumq; Comœdiæ* exire soleant, intermisceo quædam, quæ paulò ante de hisce nuptiis prudentissimè monuit *Guicciardinus loc. citato*, ita autem scribit: Nec dubium est, quin hi duo Principes in pace ineundâ, magis præsentis commodi, quàm eius in posterum servandi rationem habuerint. Quod enim fundamentum in connubio, quod pactum fuerat, cùm sponsa, quæ nondum quartum annum (atq; præsenti in casu vix unum) attigisset, esse poterat? Et quomodo Galliæ Regi Renatam Archiduci in matrimonium tradi placere poterat, cui cùm ipse eius majorem natu in sororem uxorem haberet, in Britonum Ducatum actio competebat?

5. Cæterùm *Catholicus Rex* antiquo *Navarræ* Regi intra certum tempus Regnum restituito, quod ni fecerit, Galliæ Regi eum ad id recuperandum juvare fas esto; (Sed ut post *Hispani* aiebant, si is prius se jus habere probasset) Hunc articulum paulò aliter habet *Iovius*, vide infrà.

6. *Cæsar* (*Maximilianus*) intra duos menses huic fœderi sese adjungendi facultatem habeto. Quod etsi fecerit, tamen Galliæ Regi *Venetos* ad *Veronam* recuperandam juvare licitum esto. Reliqui articuli Cæsarem & Venetos respiciunt.

Maximilianus demum Imperator pacem hanc, cum adjectis conditionibus accepit & confirmavit. Hæc *Guicciardinus*.

De eâdem pace ita *Paulus Iovius* (f) ut concordantiam Scriptorum ostendamus. Tantis laboribus, ac *Veneto* tandem bello exoptatum finem imposuit memorabile fœdus (potiùs Pax) quòd in finibus Lingonum & Sequanorum apud *Noviodunum* ictum est, inter *Franciscum Gallorum Regem* & *Carolum Belgarum Principem* (Hispan: Regem)

(f) Jovius hist. lib. 18. in fine.

Regem) quem moriens avus Ferdinandus, omnium Regnorum hæredem reliquerat. Siquidem Adolescens (Carolus) Hispanorum ingeniis, & potentissimorum Regulorum voluntatibus diffisus, ne absente se, veluti per interregnum, rebellandi occasio præberetur, omnibus rebus postpositis, in Hispaniam sibi maturandum esse judicârat. Quod neq; tutò, neq; expeditè fieri poterat, nisi priùs cum Francisco certis legibus amicitia firmaretur. Timebatur namque Rex juvenis (Franciscus Galliæ Rex) & acer, tantis subnixus opibus, qui dudum Helvetiis prælio devictis, etiam Maximiliani Cæsaris conatus egregiè repressisset. Et tùm maximè se repetiturum armis regnum Neapolitanum, & Iohannis Navarræ Regis paulò ante in Galliâ defuncti filium adolescentem in paternum Regnum reducturum minaretur. Itaque conscriptæ *Novioduni Pacis tabulæ* per Legatos in hasce conditiones:

Vt Carolus *Regnum Navarræ*, Iohannis filio, qui inde expulsus esset, restitueret. *Si id Iudicibus, quos constituere summæ rei arbitros deberent, ex æquo & jure videretur.*

Centum millia aureorum nummûm, quotannis Gallo penderet, ut eo tributi nomine aliquod *Gallis Neapolitano Regno jus esse videretur.*

Amicitiaq; & mutuum fœdus *affinitatis vinculo* confirmata; Nam Carolum sibi Franciscus generum adscivit, sic ut ei puella, quæ in cunis adhuc erat, desponderetur.

Gallus quoq; ad componendum *Italiæ* statum, & ad res *Mediolanenses* confirmandas, ut *Verona* Venetis redderetur postulavit, eâ lege, ut à Venetis redemptionis nomine ducenta millia aureorum, duabus pensionibus Cæsari persolverentur.

Quibus conditionibus, ficuti *Carolus* adeundæ Hispaniæ curâ anxius, haud cunctanter subscripserat. Ita *Cæsar* oblatâ sibi ingenti pecuniæ summâ conditionem minimè detrectavit, ut qui nepotis (Caroli) consilia, atq; ipsam spem, ac rationem omnem obtinendi Imperii, importunâ tergiversatione corrumpere nolebat. Hactenus *Iovius.*

Hisce peractis *Franciscus Galliæ Rex* in possessione *Ducatus Mediolanensis* permansit. At *Carolus Hispaniarum Rex*, benedictione ab

avo

avo Maximiliano Cæsare acceptâ, in Hispaniam navigavit, ubi in Asturiæ civitate *Villavitiosa* Anno 1517. 19. Septemb. feliciter appulit. Dum verò cum Procerum & Statuum consilio, maximè verò *Adriani Cardinalis*, posteà Pontificis eius nominis Sexti, Hispanicum Regimen disponit, *Imperator Maximilianus ejus avus* jam grandævus (cujus nomen vel ex hoc solùm celebre, quòd cum *quatuor Galliæ Regibus*, Ludovico XI. Carolo VIII. Ludovico XII. & Francisco I. vario Marte & arte bella gesserit) Anno 1519. 12. Ianuarii, diem obiit. Anno 1517. Anno 1519.

Variæ hæc in *Imperio*, & *Hispaniâ mutationes*, *Francisco* I. Galliæ Regi jam alia suggesserunt consilia, erat is eo tempore & armis & victoriis assuetus, atq; dum præter *Carolum Austriacum* Hispaniarum novum Regem juvenem, neminem quem timeret, inveniri posse arbitraretur, hunc antequam fundamenta Regnorum & Imperii jaceret, aggrediundum & armis tentandum esse censuit.

Præter antiquas ergò & aliquoties (uti diximus) sopitas *Hispanicas, Burgundicas, Belgicas, Neapolitanas, Siculas, Mediolanenses, Navarreas* & alias hactenus enarratas controversias, novæ quædam emerserunt *prætensiones*, vel si mavis, *æmulationes*, quæ in hunc usq; diem unà cum obsoletis prætexuntur, & occasione sic ferente in scenam producuntur.

De *antiquis dissensionum causis*, atq; propterea subsecutis Pacificationibus hactenus diximus, & in sequentibus quoq; capitibus dicemus: Injurias veteres meminisse, non decere Reges, jam olim *Niceta* (g) pronunciavit, ne tamen planè Barbari atq; omnium rerum ignari videamur, posteritati aliquid relinquendum est. (g) Niceta l. 1.

Sed ad historiam, Maximiliano Cæsare (uti dictum) mortuo, S. R. Imperii Electores more majorum, & ex præscripto *Aureæ Bullæ* (h) ad electionem Regis Romanorum Francofurti conveniunt. Vbi in deliberatione de novo Rege in Imperatorem eligendo acerrima exorta est controversia, *Numné Franciscum Galliæ, vel Carolum Austriacum Hispaniarum Regem eligerent?* Consultatio hæc tum temporis magni momenti fuit, nec enim deerant rationes, quæ *pro Francisco*, & è contrà *pro Carolo* militabant, quas longâ serie recensent *Scriptores* eius temporis. (i) Sed demum *Carolus* Hispaniarum Rex, utpotè qui originem ab Austriacis Archiducibus traheret, Francisco prælatus in (h) Aur. Bulla. tit. 2. & seq. Anno 1519. (i) Sleidan. coment. lib. 1. Guicciard. histor. lib. 12.

Arnold. Ferron. rer. Gallic. lib. 5.
An Gallus eligi potuerit?
Göden. cons. 1. Sim. Pistor. vol. 1. cons. 15. Heig. part. 1. quæst. 5.
(k) Germaniã Galliç provinciam esse scribit Bodin. de Repub. lib. 2. cap. 9. Alii Imperiũ ad Gallos pertinere.
(l) Phil. More. tab. armor. Gall. cap. 6.
(m) Michaël Piccart. obs. hist. decad. 1. cap. 3. & decad. 4 cap. 10.
Anno 1520.

tus in Imperatorem electus est, ita enim scribunt *Albertum Archiepiscopum* & *Electorem Moguntinum* pronunciasse, *Gallum* quod attinet, legibus nostris & jurejurando nos arbitror impediri, quibus cautum est, ne decus hoc Imperii transferatur ad exteros.

Galliæ Rex hanc repulsam gravissimè tulit, eò quòd aliàs Caroli suspectam haberet potentiam, quam novâ hâc dignitate augeri confirmariq; cerneret, quare non solùm *prætensiones* quasdam *antiquas*, in *Imperium & Provincias Germanicas* (quibus etiam in hunc usq; diem nonnulli innituntur, quod varia *Gallorum* (k) *Scripta* docent) nescio unde revocavit, *Coronam Regiam* mutavit, eandemq; Imperiali similem confici curavit, quod rectè factum tradit *Philippus Moreus*, (l) quoniam Rex Franciæ sit æqualis Imperatori; *Titulos Imperatoris* & Austriæ gentis ludibrio habuit, vel unum Galliæ Regnum universis Caroli Regnis & Provinciis domandis sufficere, immò solis suis *Scholaribus Parisiensibus*, (quos eo tempore 40000. numeratos esse ferunt) Carolum totâ Europâ pulsurum jactitavit, (m) sed etiam Carolum bello petiit.

Anno 1521.
(n) Hortens. de bello Germanico lib. 1. Recessus Imperii eiusd. anni.
(o) Ulloa. d. lib. 2.

Finitâ autem Electione Imperiali in personam Caroli, is factâ in Hispaniâ provisione necessariâ, per Angliam & Belgium in Germaniam venit, atq; ab *Archiepiscopo Coloniensi*, solitis ceremoniis *Aquisgrani* anno 1520. in die sancti Matthiæ Apostoli (quo eodem die anno 1500. natus, ac Solimannus Turcarum Imperator, non sine omine effectus fuerat) coronatus est. Vix verò Imperii negotia aggressus erat Carolus, *VVormatiæ* enim, ad componenda religionis dissidia Comitia indixerat, (n) ecce nuncius ex Hispania advolat, *Castiliæ* populos & civitates, sub spe libertatis consequendæ, contrà Regios officiales arma sumpsisse, Reginam Ioannam Cæsaris matrem, cum universo Regali consilio captivam deduxisse, (o) & licèt non deessent, qui rebellionem hanc consilio reprimere studerent, Cæsaris tamen præsentia requirebatur.

Franciscus Rex Galliæ, cùm Carolum tàm *in Germaniâ*, ob natum religionis dissidium, atq; inde inter Proceres exortas dissensiones, quàm *in Hispaniis* districtum occupatumq; cerneret, immemor Navarræ Pacificationis (de quâ suprà Pacif. 11. & 12. cap. 5. & 6.) inter Ferdinandum Catholicum, & Ludovicum 12. Galliæ Regem, eius

eius antecessorem, initæ, *Henricum Albrettum*, cui *Margaritam* sororem desponsaverat, in *Navarra* Regnum armis restituere annisus est, *Pampellonam* ergò & *Fonterabiam* expugnavit, notabilesq; fecit progressus, sed ab exercitu Hispanico, Castilianorum motibus nonnihil repressis, Galli superati & repulsi sunt. (p)

(p) Guicciard. hist. lib. 14. Tarcagnota d. part. 3. lib. 1.

Relata quoq; est à nobis cap. 4. Pacificatio super *Ducatu Mediolanensi*, inter Maximilianum I. Imperatorem & Ludovicum Gallum, quâ inter alia convenerat, ut *Claudia* Ludovici Regis Galliæ filia, Carolo Austriaco nunc Imperatori matrimonio locaretur, hanc Franciscus Rex uxorem duxerat, quamobrem Carolus, Franciscum capitulationem non servasse conquestus est. (q) Accessit & alia simultas, quidam enim *Robertus Marcianus* Leodiensis territorii regulus Gallorum ope Imperatoris quendam Vasallum *Emericum* nomine adortus, eumq; omnibus bonis spoliavit, Cæsar itaq; animadvertens, non esse eam solius Roberti potentiam, nisi à Gallis juvaretur, exercitum & ipse conscribit, atq; ad *Franciæ confinia* mittit. In *Italiâ* quoque eodem ferè tempore nova belli causa emersit. Dictum est paulò antè *Franciscum Galliæ* Regem *Mediolanensem* Ducatum occupasse, eoq; *Maximilianum Sfortiam*, qui eum Cæsaris nomine tenebat, privasse. At Maximiliano in Franciâ jam mortuo, frater eius *Franciscus*, Ducatus restitutionem apud Cæsarem sollicitabat, cujus causæ cùm Pontifex non parùm faveret, simulq; de Gallicorum ministrorum insolentiâ conquereretur, cum Cæsare fœdus contrà Galliæ Regem, ex hisce aliisq; causis inire statuit, quod & demum factum, recensente *Guicciardino*, (r) hâc conditione & modo, ut bellum in Insubria eodem tempore & ratione, quâ inter ipsos conveniret contra Gallos moverent, eâq; occupatâ, *Parma* & *Placentia Pontificatui*, à quo iisdem juribus, quibus antea eas obtinuerat, possiderentur, cederent, cumq; Franciscus Sforria, qui Tridenti exulabat, jus in Mediolanense Imperium, ob diploma à Cæsare patri concessum, & fratris cessionem haberet, si id tenuissent, ei traderetur, & fœderati illũ in Imperio tueri & conservare tenerentur. Hæc *Guicciardin.* & plura alia hâc de re lectu dignissima *d. loc.*

(q) Tarcagnota d. part. 3. lib. 1.

(r) Guicciard. d. lib. 14.

Hisce ergò de causis, aliisq; concurrentibus circumstantiis, inceptum est *bellum Italicum*, quod describunt (s) & varia fortunâ, anno

(s) Guicciard. d. lib. 14. 15. Tarcagnot. d. part. 3. lib. 1. Jovius l. 20. 21.

Anno 1522. 1523. 1524. 1525.

1522. cum seqq. ad annum 1525. gestum, quo tempore cùm Franciscus Galliæ Rex, *Ticinensem* urbem, id est, *Papiam* per hyemem obsedisset, commisso non procul ab eâ urbe prælio (24. Februarii die S. Matthiæ sacro Cæsarisq; natali, & in quo superioribus annis Imperialem coronam acceperat) Gallicus exercitus fusus, *Rex captus*, atq; in Hispaniam *Madritum* deductus est. Varia interea Galli, aliiq; ex commiseratione cum Rege capto moliti sunt, à Scriptoribus paulò ante allegatis posteritati relicta. Ad *Pacificationes* me verto, *de Regis liberatione* in Hispaniâ gravissimæ habitæ consultationes, *an* & *quomodo* dimittendus? Quod prius attinet, multorum fuit sententia, neutiquam illum liberandum, quòd promissa non servaret. (t) Ac propterea sunt, qui Carolum Cæsarem solœcismum Politicum commisisse notant, (u) quòd Regi Gallo libertatem concesserit.

Captivitatem Regis, & diem versus hic indicat:

arMa aqVILæ VInCVnt
LILIa CeLsa trVCIs.

Petr. Matt. Gall. Histor.

(t) Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 2. pag. 71.

(u) Piccart. obs. Pol. dec. 5. cap. 4. in fin.

Anno 1526.

(w) Guicciar. lib. 16. Ulloa. d. lib. 2. pag. 70.

Pacificatio 13. Madritana de anno 1526. 14. Januarii.

Verùm Cæsar, tùm boni & quietis publicæ causâ, cùm etiam ex aliis rationibus mitiorem sententiam amplexus, anno 1526. 14. Ianuarii, pacem universalem cum Gallo fecit, hisce conditionibus, quas refert *Guicciardinus*. (w)

1. Inter Cæsarem & Galliæ Regem *perpetua pax*, quâ ii omnes, qui communi consensu nominati fuerint comprehendantur, esto.
2. Galliæ Rex decimâ proximi Martii die liber in Regni sui finibus ad *Fontisrabiæ littus* constituitor.
3. Isq; intra quadraginta duos sequentes dies Cæsari *Burgundiæ* Ducatum, *Carolesiæ* Comitatum, *Niversii* Principatum & *Cami* Castellum, eidem adjuncta, *Ausoniæ* Vicecomitatum, & Sancti Laurentii *Resortum*, *Franci comitatus* membra, ac omnia eius Ducatus ac Vicecomitatus jura consueta, quæ in posterum prorsus à Galliæ Regno disjuncta, & ab eius supremo Imperio exempta sint, tradito.
4. Eâdem horâ & momento, quo Rex dimittetur, eius *maximus natu filius* (*Delphinum* vocant) & præter ipsum aut *Aurelianensium Dux*, Regis secundus, aut *duodecim Galliæ Principes*, quos Cæsar nominavit, Cæsari *obsides* danto. Horum autem, nempe aut secundum filium, aut duodecim Proceres *obsides* dare, alterutrum eligere in Regis matris potestate esto.
5. Iiq; tamdiu, donec urbes & oppida sint *restituta*, & pax cum omnibus ca-

bus ca-

bus capitibus à totius Galliæ Ordinibus *confirmata*, jurejurando *comprobata*, & in omnium eius Regni consiliorum codices, cum omni necessario solenni ritu (quod ipsi interinata dicunt) fuerit, *obsides* apud Cæsarem manento; quibus peragendis, *quatuor mensium* tempus præfixum esto.

6. Quo tempore cùm obsides restituentur, *Angolismensis tertius Regis filius*, quò pax certior diuturniorq; sit, apud Cæsarem educandus, Cæsari tradito.

7. Galliæ Rex Cæsari omnia *Regni Neapolitani* jura, etiam ea, quæ Pontificum privilegiis esset adeptus, tradito, ceditoq;. Idem de *Mediolanensi Ducatu*, *Genuâ*, *Aste*, *Arelate*, *Tornaco*, *Lilla* & *Duaco* facito.

8. *Hesdinum* item oppidum cum arce, ut *Artesiæ* Comitatus membrū, cum omni tormentario apparatu, tormentis & supellectile, quæ cùm postremò caperetur, in eâ erant restituito. *Flandriæ* & *Artesiæ*, omniumq; aliorum locorum, quæ Cæsar possideret, supremi Imperii juri cedito.

9. Vicissim *Cæsar* omnium eorum, quæ Galli possiderent, præsertim verò *Peronæ*, *Mondiveriæ*, *Roiæ*, *Boloniæq;*, & *Pictavij* Comitatuum, omnium locorum trans & citra *Somam* amnem juri cedito.

10. *Perpetua societas & fœdus*, ad utriusq; *Regnorum defensionem* inter eos esto, & alter alterum, ubi opus fuerit, quingentis cataphractis, & decem peditum millibus juvato.

11. Cæsar *Eleonoram* sororem suam Regi in *matrimonium despondeto*. Rex autem ubi facultas à Pontifice impetrata fuerit, sponsalia verbis in præsens obligantibus facito, eamq; in *Galliam eodem tempore*, quo his legibus obsides liberandi erunt, ad matrimonium perficiendum ducito, duo millia auri pondo, cum decentibus muneribus eius dos sunto, cujus pecuniæ dimidia pars intrà menses sedecim, reliqua intrà annum persolvito.

12. Inter *Delphinum* & *Lusitaniæ Regis* filiam, ex *Eleonora* natam, ubi ad pubertatem pervenerint, matrimonium esto.

13. *Galliæ Rex*, ut antiquus *Navarræ* Rex, Cæsari, eius Regni juri cedat, omnem operam dato, ni fexit, Regi *nullâ cum re juvare*, fas esto.

14. Eodem modo, ut *Geldrensium Dux*, & *Zulsii* Comes, & præcipuæ illorum civitates, cum idoneis cautionibus, post illorum obitum, Cæsari se daturas promittant, facito, Rex *VVirtenbergensiū Ducem*, & *Robertum Marcianum* nullâ re adjuvato.

15. Idem Rex Cæsari, quum in *Italiam* proficisci volet, & duos menses, postquàm ab eo id petitum fuerit, *duodecim triremes, quatuor onerarias naves*, totidem magnas, quas *Galeones* vocant, omnibus rebus, exceptis militibus, instructas, quæ ab eo die, quo è portu solvent, intra menses treis restituantur, tradito. Pro *terrestribus* copiis, quas Cæsari in Italiam ducendas obtulit, duo millia auri pondo, mille intrà sexdecim menses,& deinde mille intra annum ei dato.

16. Eo tempore quo *obsides dimittendi* erunt, Rex Cæsari ab Archentariis Cheirographa in sex peditum millia, ad semestre stipendiū, ubi Cæsar in Italiam venerit, exigenda, dato, eumq; propriis sumptibus, quingentis Cataphractis, & certo tormentorum numero juvato.

17. Ne Cæsar ob *pensiones*, quas Galliæ Rex, *Angliæ Regi* debebat, cujus summa continebat quinque millia auri pondo, ei à Cæsare promissum, ullum detrimentum patiatur, curato; aut eam pecuniam Cæsari numerato.

18. Vterq; (Cæsar,Rex) *Pontificem* ut quàm citissimè fieri possit, *universale Concilium*, quo de *Christianorum pace*, & *Expeditione in Turcas*, & in hæreticos agatur, indicat, & omnibus per tres annos, pecuniæ ad sacrum bellum exigendæ facultatem (*Cruciatam* vocant) concedat, rogato.

19. Rex item inter quadraginta duos dies *Borbonio* sua *Regna* & *bona*, quæ moveri loco non possunt, quævè possunt, cum retentis fructibus *restituito*, neq; eum ob præterita, molestiâ afficere, aut ut in Galliæ Regno degat, eatvè, cogere ei fas esto.

20. Eidemq; jure de *Provinciæ Comitatu* disceptandi potestatem facito, omnes quicunq; *illum secuti* sunt, nominatim *Episcopum Autunensem* atq; *Sanvalerium* in pristinum statum restituito.

21. Qui utrinq; *bello capti* sunt, intra quindecim dies liberentur; Et *Margareta* omnia, quæ ante bellum possidebat, restituuntor.

22. *Au-*

22. *Aurangius Princeps* dimittitor, eiq; Principatus ſuus, cum omnibus iis, quæ eo tempore, quo pater obiit, poſſidebat, quibus proptereà quòd Cæſaris partes eſſet ſecutus, ſpoliatus fuerat, reſtituuntor, idem & de nonnullis aliis *Nobilium primoribus* intelligitor.

23. *Salutiarum* Regulo regnum ſuum reſtituitor, Rex ubi ad primũ Regni ſui locum pervenerit, has leges *confirmato*, & ut *à Delphino*, ubi quartum decimum annum attigerit, confirmentur, efficito.

Multi de communi conſenſu nominati fuerunt, & inter hos *Helvetij*, ſed ex Italiæ Principibus, præter *Pontificem*, quem hujus concordiæ conſervatorem, magis honoris causâ, quàm ut vim haberet, appellarunt.

Hiſce *acceßit fides* à Rege, ſe, niſi quamcunq; tandem ob cauſam promiſſa præſtaret, ſponte *in cuſtodiam* rediturum.

Alia quæ hanc pacificationem inſequuta ſunt, referunt *Guiſciardinus & Vlloa dd. ll.*

CAPVT SEPTIMVM.

DE
Franciſci *Regis Galliæ contrà* Cæſarem novis motibus, *deq́; ejusdem cum eodem* Pacificationibus, *præſertim verò* Cameracenſi *&* Nicenſi, *ab anno 1526. ad annũ 1538.*

G*Alliæ Regis liberatio* quoniam ad compoſitionis auctoritatem, jurisjurandi, & fidei mutuò datæ religionem, & novæ affinitatis vinculum, duorum liberorum, & in his natu maximi ad tanti Regni ſucceſſionem deſtinati pignus conditionibus (cap. antecedenti relatis) eſſet concluſa, Chriſtianos Principes in maximam exſpectationem erexit, atq; omnes boni, jam quiete fruituros, arbitrabantur. Verùm Rex libertati reſtitutus non diu, in quam partem inclinaret, ſervaretné pacta vel non, celavit, ut quemadmodum ſe quamprimùm liberum in locum veniſſet facturum promiſerat, compoſitionem confirmaret, Neapolitani ProRegis miniſter ab eo petiiſſet, rem variis excuſationibus quotidiè protrahebat, & ut Cæſaris ſpem foveret, proprium hominem qui ſe compoſitionem

ideò non confirmasse, quod priusquam ad id deveniret, suorum qui eas obligationes, quibus Galliæ Regnum minueretur, molestè ferrent, animos mitigare necessum esset, sed tamen omnibus difficultatibus amotis, omninò fidem servaturum ei significaret, ad eum misit. [a]

[a] Guicciard. lib. 17. Ulloa lib. 2. adde Jov. hist. lib. 24. 25.

Fœderis capita de anno 1526. 22. Maii. Warem. ab Erenb. de fœder. lib. 2. p. 199. cum seqq. recenset. Reges Galliæ an quicquam de Regno alienare possint? Hottom. de Franco-Galliâ aliter id explicat. Alex. Patric. in Marte Gallico libr. 1. cap. 19. cum seqq. Numné Franciscum captivitas & coactio quædam à promissis liberet? Hottom. ill. quæst. 7. Grot. de Jur. belli lib. 2. cap. 11. Ayala de offic. bellic. lib. 1. cap. 5. & 6. per tot.

Intereà cum *Pontificis* & *Venetorum* Legatis *de fœdere & mutuâ defensione* agit, de *Cæsaris* ergà eum acerbitate & communi periculo conqueritur, nec se promissis stare posse asseverat, utpotè quòd in *Galliæ Regis potestate* non sit absq; Regni communium conventuum consensu ad quicquam ex iis, quæ ad Regni corpus spectarent alienandum promittere, & quia quæ vi à captivis extorquerentur, nullam vim habere, omnibus notum esse. Quamvis verò *Cæsar* Regem aliosq;, ne novis se motibus immiscerent persuadere conaretur, *fœdus* tamen inter eos ictum, in *Francia* 16. Audusti anno 1526. publicatum est. [b]

Anno 1526.

[b] Ulloa d. l. 2. Hortens. de bell. Germ. l. 1. Guicciard. d. lib. 17.

Hinc rursus bellum in *Italiâ* cæptum, *Cæsar* ergò ne præveniretur, & ipse exercitum collegit. *Franciscus* in *Italiam* movet, *Savonam* occupat, *Lombardiam* ingreditur, à confœderatis varia expugnantur loca, à Cæsareanis iterum repelluntur, *Roma* demum *Burbonio Duce* capitur atq; cum Pontifice malè agitur. [c] Cæterùm, uti variæ sunt humanarum rerum vicissitudines, post multas clades, post tot discrimina rerum, post tantam Christiani sanguinis effusionem, omnes dulcedinem pacis desiderant, quare primùm *Cæsar* cum *Pontifice* certis conditionibus pacem iniit, deinde quoq; cum *Rege Galliæ & aliis*, propterea tractatum fuit. *Cæsar* enim & *Franciscus* Rex, scribit *Auctor Historiæ Belgicæ Anno* 1583. *Francofurti impressæ*, [d] non fessi fractiq; tantùm diuturno bello, sed etiam aliò intenti, quia nimirum *Imperator à Turca* expeditionem Pannonicam jaciente, Austriæ suæ metuebat (hoc enim eodem anno *Vienna Austriæ à Solimanno* obsessa fuit) & *Franciscus* rerum cùm publicarum, tùm suarum acerbitate commovebatur, ut concordiam inter se constituere determinarent.

Anno 1527. 1528.

[c] Guicciard. d. lib. 17. 18. Factum hoc cum Pontifice excusat Jac. Valdesius. de præst. Reg. Cathol. c. 22.

Anno 1529.

[d] Auctor. hist. Belg. ad ann. 1529.

Eamq;

Eamq; ob rem, *Cameracum* liberam adhuc, & neutrius partis urbem, (uti fatalem ad gravissimas R. P. C. consultationes, & induciarum, fœderum, ac pacis solenni promulgatione jam olim celebratam) delegerunt. Ad hanc 7. *die Iulij Anno* 1529. *Margarita* Cæsaris amita, Maximiliani I. filia, & *Aloysia Allobrox* Regis mater appulêrunt; atq; per procuratores earum pacis capita tractari cœpta sunt, intervenerunt etiam aliorum Principum Legati, quorum intercessione utrinq; optata pax facilior, æquabiliorq; esset, qui nunc brevitatis causâ omittuntur. Tandem, cùm de *Pace* inter *Pontificem* & *Cæsarem* contractâ 23. Iulii nuncii allati essent, *Pax* inter *Cæsarem* quoq; & *Regem Galliæ* confecta & conclusa, atq; quinto die Augusti *Cameraci* in templo maximo promulgata est, cujus *capita* fuêre: [e]

Pacificatio 14. Cameracensis de anno 1529. 5. Augusti. [e] Guicciard. d. lib. 19. Histor. Belg. d. anno. Mentionem quoq; facit hujus Pacis, Ludov. Guicciard. in descript. Belg. pag. 368.

1. Vt *Regij filij* (obsides in Hispaniâ relicti) *dimitterentur*, eamq; ob causam, Rex Cæsari *duodecies centena millia* aureorum, & *Angliæ* Regi, Cæsaris nomine ducenta millia persolveret.
2. Intrà dies quinquaginta duos à Pacis sanctione, omnia quæ in *Insubriâ* possidebat Cæsari *restitueret*. *Astam* ei relinqueret, eiusq; juribus cederet, quamprimùm posset.
3. *Barletam* & omnia quæ in *Regno Neapolitano* obtinebat Rex, redderet; *Venetos* ut ex Cuneacensis compositionis formula *Apuliæ* loca restituerent, idem Rex obtestaretur, ni facerent, sese illorum hostem profiteretur; Ac Cæsarem ad ea recuperanda, trecentis in singulos menses auri libris, duodecim triremibus, &c. in sex menses propriis sumptibus juvaret &c.
4. Atq; ut *Madritij* actum fuerat, *supremo Flandriæ*, atq; *Artesiæ Imperio*, & *Tornaci*, atq; *Atrebatum* juribus cederet.
5. *Borbonij* proscriptionem aboleret, ipsiq; defuncto honorem, & successoribus bona restitueret; (*Quanquam Cæsar postquam Rex filios recepisset, ea illis iterum ademisse questus est.*)
6. *Bona* belli causâ *occupata*, dominis vel illorum successoribus redderentur, (*In quo etiam, quia Rex Aurangio Principi bona sua non restituit, Cæsari postulandi causam dedit.*)
7. Omnes *provocatorij famosivè libelli*, etiam *Roberti Martiani* libellus in perpetuum sublati intelligerentur.
8. Vt Rex se in *Italiæ Germaniavè rebus*, pro *nullo Principe* in Cæsaris

damnum & fraudem immisceret. *Historia Belgica* citato loco sic habet: Ne Rex deinceps, ulli Principum officiosiùs adhæreret, ne aut in *rebus Italicis aut Germanicis contra Imperatorem* intercederet. (*Etsi posteà Rex sibi hujusvè pacis vi, quò minus ea, quæ Sabaudus ex Galliæ Regno occuparet, & quæ ob matris suæ jura, ad se spectabant, recuperaret, non interdici assereret.*) Addit præterea hunc articulum: *Eleonora Austria*, Imperatoris germana soror, Francisco Regi certò nuptum daretur; Ea propter Sponsa *obsides* (liberos Patri Regi congratulatum) ab Hispaniâ in patriam reduceret, ac ita Franciæ innuberet, id matrimonii & affinitatis vinculum, pariterq; *concordiæ stabilimentum* esset.

sup. cap. 6. pacif. 13. & eadem addit Ulloa d. c. 2. ubi dicit Eleonoram, postquã cum filiis Regis in Franciã venisset, Reginam coronatam esse.

9. In hanc pacem primum etiam locum habeat *Pontifex*, & *Sabaudiæ Dux*, ut Romani Imperii beneficiarius, ac præsertim ut à Cæsare nominatus adjunctus fuit.

10. Illud quoq; fuit expressum, ut *Veneti* & *Florentini*, si intra quatuor menses controversias suas cum Cæsare composuissent, fœderati intelligerentur. Quod perinde fuit, ac si tacitè excluderentur. *Ferrariensis* in hoc fœdere ratio, neq; Regni Neapolitani *Procerum* & *Exulum* mentio ulla facta est.

[f] Jovius hist. lib. 26.

Paulus Iovius [f] de eâdem Pacificatione ita scribit: *Apuli* belli talis fuit exitus, ut Pace inter Cæsarem & Franciscum confectâ, finiretur. Nam *Rex* in eam curam totus incumbens, ut *liberos*, quos *obsides* dederat, redimeret, *cunctas sociorum rationes, suæ rei memor, atq; alienæ oblitus, neglexerat: Cæsarq;* petendæ *Italiæ* cupidissimus, ut de more, sicuti obtulerat *Pontifex*, *honore diadematis ornaretur, facilè obsides abse redimi, passus est, quùm illi, ducentæ aureæ monetæ Myriades pro redemptione numerarentur.* Hâc pace (addit) vel *muliebribus ingeniis tractatâ & confectâ*, nihil Regi feliciùs, sociis verò fœderatis molestius atque damnosius fuit. Nam hoc fœdere, cùm *Veneti* tùm *Florentini* facilè sunt præteriti, qui non sine calumniâ Gallorum eo pacis beneficio nihil adjuti, sed magnoperè injuriâ affecti, de *fluxâ fide Regis Galliæ querebantur*. Qui tametsi pudoris plenus, eam duarum civitatum *offensionem, in fæminas tanquam pacis avidiores rejiceret*, atq; eas iniquè deserere videretur, quibus tamen poterat verbis humanissimè solabatur. *Ludovica* namq; mater Regis, cum *Eleonorâ Regina* nuru in Bel-

Gallica excusatio.

garum

garum fines ad *Cameracum* contenderat, ut ibi celebri conventu habito, cum *Margaritâ* Cæſaris amitâ, de pacis conditionibus & arbitrio, excluſâ omni, vel *Legatorum externorum*, vel *ICtorum* diſceptatione ſtatuerant. Hæcce & alia *Iovius* d. loc.

Prædictâ pace concluſâ, *Veneti* & *Genuenſes* pace quaſi excluſi, occupata reſtituunt, & Cæſar, *Florentino* bello finito, rebus ibidem ita ſtabilitis, ut *Alexandro Mediceo* Laurentii junioris filio, *Margaritam* filiam nuptiis jungeret, eiq; *Florentiæ* Principatum daret. Cæſar *Bononiam* ingreditur, atq; à Pontifice, illo ipſo die 24. Februar. D. *Matthiæ* ſacro (quo *natus*, in Imperatorem *electus*, *victorioſus* contra Galliæ Regem exſtitit) coronatus & Auguſtus ſalutatus eſt. Deniq; etiam *Clementis Pontificis* interceſſione *Mediolandenſe* Imperium *Franciſco Sfortiæ* reddidit. [g] Anno 1530. [g] Guicciard. d. lib. 19. Jovius hiſt. lib. 27.

Quæ deinde Cæſar *in Germaniâ*, ut durantibus cum Galliæ Rege bellis, ob *religionis negotium*, inter *Germaniæ Proceres* exorta diſſidia, ſeditiones & tumultus ſopiret; Quæ *in Hungaria* contra Turcas; Quæ rurſus *in Italiâ* contra alios geſſerit; non eſt ut hoc loco prolixiùs referamus. Año 1531. 1532. 1533. 1534.

An Religionis causâ, contra ſuperiorem fœdus inire, ſeu bellum incipere liceat? Neoterici nonnulli id tractant. Modeſt. Piſtor. vol. 1. conſ. 19. 43. Coler. de jur. R. I. concl. 72. Alberic. de jur. bell. lib. 1. cap. 9. & ſeqq.

Cauſas ſaltem, cur rurſus à *Pacificatione Cameracenſi* diſceſſum, digito ſaltem indicabimus. *Religionis* negotium tum temporis in *Germaniâ* eò devenerat, ut *Proteſtantes* non ſolùm conventus, quemadmodum, ſi neceſſarium foret, armis religionem & intentionem ſuam defendere poſſent, inſtituerint, ſed etiam in *cauſis Politicis* ſub prætextu Germanicæ libertatis, Cæſari atq; Electoribus Imperii præſcriberent. Iſtud in *Conventu Smalcaldico* tentatum, quo religionis & mutuæ defenſionis fœdus inter Proteſtantes, qui à Romanâ ſede deſciverant, ictum. [h]

[h] De fœdere Smalcaldico præter Hiſtoricos, Sleidanum, Surium, Hortenſium & alios, agit Warem. ab Erenberg de fœderib. lib. 2. ubi formulam eius refert. Coler. d. loc. con. 73.

Hiſce favere videbatur Rex Galliæ, ex eo, quòd eorum Legatis ad omnia benignè reſponderit, atque etiam Proteſtantibus liberum acceſſum & fugam in Regnum, ſi quid adverſi accideret, aperire voluerit. [i] Et ingenuè fatetur *Petrus Matthæus* Galliæ Hiſtori- [i] Hortenſ. de bell. Germ. l. 1.

cus, [k]

[k] Matthæ. in hist. de bell. Franc. & Gall. Reg. p. 12.

cus, [k] licèt Rex Protestantium Legatos, ne ab avitâ religione desisterent, adhortatus fuerit, iisdem tamen omnem adsistentiam promisisse, non quòd Lutheri Schisma sustinere, sed Imperatoris potentiam frænare, & libertatem Imperii (quasi hæc per multiplicitatem religionum conservaretur) stabilire vellet. Alterum in hoc consistebat, quòd illi ipsi Protestantes *Electionem Ferdinandi*, Cæsaris fratris, in *Regem Romanorum* vivo adhuc Imperatore, Galli instinctu, impedire conarentur. [l] Quæ omnia Cæsar *contra pacta*, præsertim verò *Cameracensem Pacificationem* facta, interpretabatur, quoniam Franciscus sanctè promiserat, *Germanicis rebus* se non immiscere.

[l] Pet. Matth. d. loc. Guicciar. l. 20. Surius in com. circa an. 1530. Sleidan. lib. 7.

Cùm tamen Rex Rom. vivo adhuc Imperatore certis ex causis eligi possit. Petr. Heig. p. 1. quæst. 6. Coler. de Jur. R. Imp. concl. 8.

Mutinæ Ducatum Imperii feudum esse constat.

In *Italiâ* quoque Francisci cum Pontifice secreta consilia Cæsari suspecta videbantur, *Clemens Pontifex* ut contra Cæsarem aliquid moliretur, nullam aliam habuit causam, quàm quòd *Cæsar Mutinæ Principatum Alfonso Atestino* ex ICtorum sententiâ adjudicasset; *Franciscus* libertatem Italiæ Procerum, quas Cæsar omnes subjugaturus, prætexebat, hinc Gallos penitùs contemnendos putabat. Ergò *Salassiorum Marchioni*, qui fratrem expulerat, & matrem custodiæ tradiderat, quia Cæsaris partium fuisse suspicabatur, auxilium promittit. Immò res eò demum deducta est, ut, quod *Iovius* [m] refert, Pontifex *Catharinam*, ex juniore *Laurentio Medicæo* genitam, *Henrico*, *Francisci* Regis Galliæ filio desponderit, quam ob causam *Maßiliæ* conventus indictus est. Re subsecutâ, pergit idem auctor; Eam affinitatem, uti ambitiosiùs expetitam, atq; id *Colloquium (Maßiliense)* importuno tempore quæsitum, vehementer Cæsaris animum commovisse, adeò ut quoq; minores *Principes*, *& Italiæ* totius populi magnoperè terrerentur, quasi *Pontifex*, qui dudum tantæ prudentiæ cum laude, afflictæ devastatæq; Italiæ pacem atq; otium peperisset, depravato demum animo & commutatâ voluntate, renovandi belli causam esset præbiturus. Pressiùs hæc tradit *Horatius Turselinus* [n] dum ita scribit: Clemens porrò Romanus Pontifex ob *Regium Lepidi* Ferrariensi Duci à Cæsare adjudicatum, se ab ejus amicitiâ denuò avertit, & fœdere cum Rege Francorum inito, *Catharinam* Florentini Ducis sororem germanam, *Henrico Francisci Regis filio*, collocavit.

[m] Jovius hist. lib. 31.

[n] Turselin. epitome hist. lib. 10. in Carolo V.

Franciscus Galliæ Rex, in militaribus sagacissimus Princeps, ut quod animo conceperat, feliciùs expediret, interim toto Regno, qui nomina darent delegit 40. peditum millia, eaq; in septem æquales legiones dispertit, exemplo imitationeq; veterum Hetruscorum, quod institutum ipsi à Pontifice subministratum fuisse putatum est. [o] Per idem tempus mense Octobri *Franciscus Sfortia*, qui *Mediolanensem statum* hactenus gubernârat, nullâ sobole obiit, qui cùm *feudum* esset Imperatoris, atque familiæ Sfortiæ sub hâc conditione concessus, primò ad Imperat. translatus est, subinde hæreditario jure ad *Philippum II. Cæsaris* filium cecidit. [p] Mors hæc novis bellis agitavit *Italiam*. *Rex* enim *Franciæ* de Statu illo occupando statim cogitavit, quem jure sibi, à Ludovico Rege eius antecessore arrogabat. Quare *Taurino*, aliisq; Subalpinæ regionis urbibus expugnatis, exercitum in Italiam traduxit, *Mediolanum* recepturus. [q]

Anno 1535.

[o] Auctor hist. Belg. ad annum 1535. Pet. Matthæi. d. loc.

[p] Hist. Belg. d. loc.

Anno 1536.

[q] Hist. Belg. d. loc. Tursol. d. libr. 10. Ulloa d. libr. 3. ubi refert causas, cur Sabaudus transitum illi dare debuisset. Sed num Vasallus inimico Domini transitum concedere debeat; vid. suprà Alber. d. cap. 19. in terminis post alios. Zasius de feud. part. 7. n. 43.

Intereà Cæsar *Tunetanâ* victoriâ clarus, (*Ariadenum* enim *Ænobartum*, ex Archipiratâ Regem *Algirÿ* factum fugârat, atq; *Tunetum* receperat, precariumq; Regnum Muleassi reddiderat) victor *Neapolim* profectus, triumphali penè pompâ exceptus, cùm se necessariâ contra Turcas & Archipiratas expeditione impeditum, Franciscum Regem novos motus in Italia moliri persentisceret, *Sabaudiæ Ducem* ad se venientem tanquam Imperii Principem in suam protectionem suscepit, simulq; cum Germaniæ Principibus egit, ut arma in Galliam moverent. [r] Hinc *Neapoli Romam* profectus, coram *Pontifice* in pleno *Cardinalium consilio*, de Francisco Galliæ Rege, quòd fidem non servaret, gravi oratione conquestus est, repetendo ea omnia, quæ hactenus sive paciscendo, sive etiam remittendo, cum illo egerit, quæ prolixiori stylo recitat *Tarcagnota*. [s] At succinctè *Iovius*. [ss]

[r] Ulloa d. l. 3. Tarcagnota d. lib. 3. part. 3. Hortens. de bello Germ. lib. 1. pag. 46.

[s] Tarcagnota d. p. 3. lib. 3. Eadem habet Ulloa d. libr. 3. Et Matthæus Gall. de bell. inter Gall. & Hisp. dom. p. 14. 15. &c. [ss] Jovius histor. lib. 35.

Cæsar in conclavi, astante Pontifice, cunctoq; Senatu, & Principũ ferè omnium Legatis, Hispanico sermone locutus. Primùm omniũ *veteres odiorum causas*, quæ adhuc inter Gallos, Austriamq; domum vigerent, facundissimè commemoravit, ostenditq;, neq; *Franciscum*

Regem, nec *superiores Galliæ Reges*, ictorum fœderum legibus unquam stetisse, quum sibi *Burgundiam* ereptam, & repudiata, atq; iniquissimè intercepta *connubia* quereretur, & passim Franciscum Regem perstringeret, quòd bello victus, captusq;, ac humaniter dimissus, nihil eorum, quæ pro *obtinendâ libertate* pepigerat, custodiâ statim exiliens præstitisset, sed abruptâ fide jurisjurandi, totum propè *terrarum orbem adversum se* tàm ingratè, quàm impiè concitasset, quùm ad *Turcas* usq; miserit Legatos, ut hostilia pari odio adversus se molirentur, scilicet ut *inania aut exoleta jura* ostentans *Cisalpinæ Galliæ* dominatum invaderet, quod sibi *Augustali*, atque *legitimo jure* partum, tanquam tuendis reliquis ipsius Regnis maximè opportunum, omninò sibi retinendum statueret, ne sibi maritimum adeundæ Hispaniæ, aut terrestre adeundis Germaniæ & Belgarum provinciis, tutum & liberum iter præcidatur, quandoquidem nequaquam sit dignitatis in Cæsare, per alienas terras transitus facultatem precariò petivisse. Propterea Franciscum nefario ausu, *Caroli Sabaudij* avunculi sui Allobrogum regiones in Transalpinis, & Ligurum in Subalpinis immaniter occupasse, ut inde ad invadendum *Mediolanense* Imperium ire pergeret, *Gallorum more*, qui novarum provinciarum avidì, quin aliena & proxima quæq; occupent, neq; pudore, neq; jure contineri queant. Quarum rerum in vestigio eos sæpè pœnitere oporteat, quum *vi & armis æquo semper Marte judice*, eorum insolentia retundi reprimiq; soleat, &c. Sunt verba *Pauli Iovij* d. loc.

Cæsar *Româ* in *Lombardiam* perrexit, & Galliæ Regem variis in locis bello adortus est, rem gestam, posteritati reliquerunt alii. [t] Hoc mirabile vindictæ genus fuit, quod non solùm Galliæ Rex, Carolum Cæsarem, *Gandavi* natum, singulari arresto (quod vocant Galli) anno 1537. 15. Ianuar. *hominem suum ligium* & *subjectum* declarârit. [u] sed etiam *Turcici tyranni auxilium* implorârit, quam equidem historiam recensere nunc supersedemus, cum sub *Henrico II.* cap. seq. Eadem Tragœdia rursus sese offerat.

[t] Guicciard. lib. 20. Jovius hist. lib. 33. 34. 35. Hist. Belg. circa an. 37. 38.

[u] Matthæ. d. histor. p. 16. Bodin, de Repub. lib. 1. cap. 6. pag. 118. 119.

Anno 1537.

Vtcunq; verò hæc omnia & consiliis & armis egregiè gesta, nullum tamen alium sortiri potuerunt eventum & finem, quàm tandem (uti aliquoties factum, ex historiâ hâcce apparet) ad almam pacem & concordiæ studium omnes cogitationes convertere. Quâ

in re

in re *Paulus Pontifex* auctoritate suâ usus, utriq;, & Cæsari, & Regi, officiosè se offerens, verbis atq; re ipsâ contestando, se in summâ illâ suâ senectute *Nicæam provinciæ* urbem, quæ erat dilienis *Caroli Sabaudiæ Ducis* idcircò venturum, ut constitutâ die, ibidem ambo se sisterent. Quod voluit, impetravit Pontifex, laboratum seriò de pace, sed ferè frustrà, cùm Pontifex impetrare non potuerit, ut ipsi Reges in complexum atq; colloquium (scribit *Iovius* [w] se postulante præsenteq; venirent, uterq; tamen seorsim in villâ quâdam suburbanâ Pontificem Christiano more venerati sunt. *Eleonora* autem *Regina Galliæ*, cum *Margaritâ* privignâ & aliis Cæsarem fratrem invisit. Demum anno 1538. 18. Iunii, cùm neq; multorum dierum operâ, neq; ullâ ratione tunc quidem à bello ad integram pacem, quò Pontifex respiciebat, partes adigi potuissent, *decennales inducias* pactæ sunt, [x] quibus expresè continebantur maxima ac clarissima quæq; nomina, quæ alterutri studebant parti. Alias conditiones induciis hisce appositas non reperio, præterquàm quòd *Tarcagnota* & *Vlloa* [y] summariè notant, tales fuisse, ut quælibet pars, *durantibus induciis poßideret, quæ haberet vel occupârat*, & deputentur commissarii, qui terminos & confinia determinarent, quilibet, (etiam *Banditi*) exceptis *Neapolitanis* & *Siculis* in patriam redirent, atque bonis suis gauderent.

[w] Iovius hist. lib. 37.

Pacificatio 18. Nicensis, seu potius decennales induciæ, de anno 1538.

[x] Histor. Belg. ad d. an. 1538. pag. 38. Ulloa d. lib. 3. p. 108. Sleidan. hist. lib. 12.

[y] Tarcag. d. lib. 3. part. 3. Ulloa d. lib. 3. p. 108.

CAPVT OCTAVUM.

Continuat ea, quæ inter Carolum Cæsarem *&* Franciscum Regem, *post Pacificationem* Cameracesem *&* Inducias Nicenses *ab anno 1538. usq; ad annum 1544. quo nova* Pax *apud* Crepium *in* Suessionibus *Castellum facta est, gesta fuerunt.*

Post *inducias Nicenses Carolus Cæsar*, Pontifice Romam revertente, ad *Maßiliensium* oras delatus, circa fossas Marianas (in portu ad *aquas mortuas* nuncupato) ex condicto Regem eò per terram descendentem, cum liberis suâ quadrireme prætoriâ humaniter excepit. Impetrante quoq; Cæsare, Franciscus Rex *Andreæ*

Anno 1538.

Auriæ, superiorum temporum injurias (à Gallo enim defecerat) facilè remisit, quùm ad exosculandam dextram produceretur, subinde plures horas (*Cæsar & Gallus*) arcanis sermonibus impenserunt, tantâ vel eorum, qui aderant, exultatione, ut ferè nemo reperiretur, qui non planè existimaret, Reges ipsos detersis odiis conciliatos fraternæ amicitiæ fœdera concepisse in spem maturæ pacis & concordiæ, (a) addit *Historia Belgica*, (b) ubi, nisi qui ipse viderit, ab amplexu mutuo, hilaritatem quantam uterque vultu & gestu præ se ferebat, non facilè credat unusquisq;. Hic ex alto repetita officia (ut uno verbo rem omnem expediam) syncretismus, nec enimverò *finem confabulationi facturus Rex* videbatur, nisi eam nox vicina diremisset, itaq; peramicè salutato ac in posterum benè valere jusso Imper. Prætoriâ celoce repetens Rex ad continentem revehitur. Postridiè, milite omni in navibus relicto Imp. oppidum introgressus, iterumq; à Rege & Reginâ sorore ac totâ curiâ sanè quàm honorificentissimè atq; hilarissimè exceptus, inibi propè biduum perstitit, ac demum *Cæsar* Hispaniam, *Rex* verò suam sedem repetit.

(a) Iovius hist. lib. 37. Sleidan. Com. lib. 12.
(b) Hist. Belg. d. loc. pag. 39.

Anno 1539.

Præter verba & ceremonias nihil in hoc colloquio effectum, breve ergò harum induciarum fuit gaudium; Nam quùm statim anno seq. *Gandavum* insignis *Flandriæ* civitas rebellaret, *Cæsar* vel quòd Gallum suspectum haberet, vel quia majus inde incendium, quod absq; suâ præsentiâ exstingui non posset, extimesceret, per *Navarram* mediamq; *Franciam* rectâ viâ in *Belgium* tendit, secundâ vice à Rege magnificè acceptus & regificè tractatus, deniq; à Regiis liberis & Franciæ Primatibus ad *Valencinam* usq; *Flandriæ* finitimam civitatem deductus est, & circa initium anni 1540. in *Belgium* venit. (c)

Anno 1540.
(c) Hist. Belg. d. loc. Ulloa d. lib. 3. p. 109. De hoc itinere adde etiam Sur. in comment. circa annum 1539. Sleidan. com. lib. 12.

Interea dum res Belgicas accommodat, & cum *Gallicis Venetisq;* Legatis *Cæsar* de *Turcico* bello tractat, *Pauli Pontificis Vaticinium*, quod dum *Nicææ de Pace* inter Cæsarem & Gallum ageret, nonnullis considerare, vero verius fore, visum fuit, dixerat enim, credere se & ad id induci non posse, amicitiam illam Cæsaris & Regis, utpotè quæ nullam sinceræ virtutis & religionis speciem præ se ferret, diu duraturam; Mutuâ siquidem ambitione correptos esse eorum animos, quùm hic (*Cæsar*) parta armis, possessaq; retinenda omninò defendendaq; statueret; Ille verò (*Rex*) Galliam Cisalpinam, quam nuper pos-

per possedisset, pro dignitate sui nominis repetendam arbitraretur. (d) Siquidem *Franciscus Galliæ Rex*, ex duplici illo cum Cæsare congressu & familiari conversatione omninò sibi imaginatus fuerat, Cæsarem filio *Aurelianensi Duci*, *Mediolanensem* Ducatum daturum, atq; hoc Cæsarem promisisse, nonnulli Galliæ *Historici* referunt, præsertim verò *Petrus Matthæus*, (e) ubi in hunc modum ex Gallico in Latinum sermonem translatus scribit: Cæsar à Rege Galliæ per Legatos transitum petiit, & præter alia promisit, se Ducatum Mediolanensem alicui ex Regis filiis concessurũ. Regi simplex hæc promissio, juramenti loco erat, nec propterea obsides (prout antea à se Cæsar) postulabat. Magnoperè laudans Franciscum Regem, subjungendo, si fides undiq; exulasset, eam in solius Francisci Regis corde resedisse. *Sed hæc de fide Gallicâ prædictus Matthæus.*

(d) Jovius d. lib. 37.

(e) Matthæ in hist. bellor. inter Gall. & Hisp. dem. pag. 17.

Verùm Cæsar & alii, qui hujus rei mentionem faciunt, promissionem illam non nisi meram imaginationem interpretati sunt, Cæsarem enim neq; *in Portu* ad *Aquas mortuas*, neq; *Parisiis* unico verbo de ea quicquam in medium protulisse, nedum certi quid statuisse asserunt, quinimò *Iohan Baptista Adrianus Florentinus*, (f) cùm hæc & multa alia de Cæsaris itinere recitasset, subjicit Pontificem, Cæsarem tum temporis Belgio inhærentem, per Legatum nepotem suum sollicitasse, ut ob bonum publicum Christianitatis Regi Galliæ, Mediolanensem Statum cederet, Cæsarem respondisse, se Pontificis precibus victum, Regi satisfacturum eâ conditione, Si filium *Aurelianensium Ducem* filiæ suæ matrimonio locari contingeret, ita ut illis & qui ex hoc matrimonio nascerentur, *Ducatus Mediolanensis* remaneret, sed conditionem hanc Regi displicuisse, atque hoc modo nihil conclusum fuisse, nisi quòd post aliquot annos, rursum Christiano sanguine satis effuso, in eam conditionem Galliæ Rex condescenderit, sicuti paulò post dicemus.

(f) Adrian. histor. part. 1. l. 2. Et quòd Cæsar dum in Gallia erat, nihil de pace egerit, sed omnia in advẽtum fratris Ferdinandi rejecerit, abundè testatur Jovius hist. l. 39. pag. 213.

Sed uti fieri solet, & aliæ sese eo tempore offerebant causæ, seu potiùs prætextus, quibus Franciscus ad exercitium bellicum alliciebatur. Dum Niceæ (sicuti ex superioribus constat) de induciis tractabatur, *Carolus Geldriæ Dux*, nullâ post se relictâ prole decessit, atq; *Guilielmum Clevensium* Ducem hæredem esse voluit, (g) contrà mentem Cæsaris, utpotè qui, ex jure à prædecessoribus acquisito, ad se

(g) Hist. Belg. d. loc. pag. 59.

 eundem

eundem Ducatum pertinere prætendebat. Cæsar cùm *Gandavi*, (quod diximus) ad componenda dissidia commorabatur, *Iuliacensis Dux*, qui jam Geldrensem quoq; Principatum, ex demortui concessione possidebat, ad eum venit, ut cum Cæsare de pace tractaret, sed quoniam nihil effectum, atq; interim *Galliæ* quoq; *Rex*, spe obtinendi Mediolanensis Ducatus se frustratum arbitraretur, à Cæsare fit alienior, jungitq; amicitiam cum Iuliacensi, cui *Ioannam* è sorore neptem, *Henrici Navarræi Regis* filiam, etiam *invitis & renuentibus parentibus*, (quamobrem etiam matrimonium hoc non fuit consummatum, & Iuliacensis vanâ spe lactatus) despondet. (h) Accessit & aliud quoddam fomentum inimicitiarum inter Gallum & Cæsarem, *Cæsar* enim *Fregosus S. Michaëlis* Eques Gallo addictus, & *Antonius Rincon*, ad Turcas à Gallo Legati destinati, dum in togatâ Galliâ secundo *Pado* navigant à *Vastensis* quâdam custodiâ, ad Ticini ostia, ceu de viâ intercepti, clàm subinde interficiuntur, hîc exclamare Galli, & passim lamentari inceperunt. Ac licèt Cæsariani se variis modis purgarent, *Alphonsus Vastius* quidem, se insciente & ignorante hoc factum esse, Et quia Antonius Rincon ab Hispania exul capitis pœnâ damnatus, putatur jure potuisse cædi, quòd ad hostes transfugisset, & omnibus Cæsaris Imperii finibus prohibitus, nihilominùs ausus fuerit in hostilis terræ flumine navigare, prætereà quòd Franciscus de Turcico fœdere contrà Cæsarem non parùm suspectus, legati hi ad summum Christiani nominis hostem, in Cæsaris perniciem mitterentur. *Galliæ* tamen *Rex*, nullâ excusatione admissâ *Georgio Austriaco* Maximiliani Imp. filio notho Archiepiscopo Valentino ab Hispania per Galliam, induciarum fiduciâ, proficiscenti Lugduni non multò post manus injecit; (i) & prorsus sine morâ *Franciscus* non solùm cum *Clivensi*, sed etiam aliis *Germaniæ Principibus Protestantium* nomine claris amicitiam contraxit, ita ut Carolo in religionis causâ, mitiùs cum illis agere necessum fuerit. (k)

At *Carolus Cæsar*, rebus in *Germaniâ*, quantum temporis occasio ferret, firmatis, expeditionem *in Africam* contrà Turcas parat, quò non mediocriter eum pertrahebant Hispanorum quærimoniæ, qui à Turcicis prædonibus, quos apud *Algerium* sive *Argieram* Asanaga Barbarossæ Præfectus in Sardinia natus, sed abjurato Christianismo Maho-

Anno 1541.

(h) Hist. Belg. circa an. 1541. Surius in com. hist. ibid.

De Legatorũ securitate, & quatenus offendi possint? Pro circumstantiarum ratione affirmãdo & negando, agunt JCti & Politici, qui de Legatis scribunt Alber. Gentil. Laudensis, Kirchnerus, Paschalius &c. quâ de re alibi.

(i) Hist. Belg. & Surius d. d. locis circa annum 1541.

(k) Tarcagnot. hist. del mondo part. 3. l. 4. Hortens. de bell. germ. l. 2.

Mahometanam superstitionem complexus fovebat, gravissima in Hispaniæ littoribus damna patiebantur. *Cæsar* ubi ex *Germaniâ* venit in *Italiam*, ubique incredibili studio excipitur, præsertim *Mediolani*, cum *Pontifice* apud *Lucam* in colloquium venit. Admisit etiam Cæsar Francisci Regis Legatum, qui Fregosium & Rinconem captos repeteret, nondum enim constabat mortuos, palam q; Cæsar testatus est, quicquid illis accidisset, dissimulato habitu, nomen suum celantibus, id suo injussu, & se ignaro penitùs accidisse. Petebat quoque *Franciscus Rex* pro filio *Carolo Mediolanensem* Principatum, sed Cæsar suum jus in *gravissimâ oratione* explicabat, aitq; Gallum cœco livore corruptum invidere suæ fortunæ &c. Cæterùm Cæsar in *Africam* navigavit, de quâ expeditione non est hujus loci multa referre, cùm ab aliis (l) id disertè factum sit, atque ad Pacificationum historiam tantoperè non spectet. (l) Surius d. comm. circa annum 1541. Jovius hist. lib. 39 & seq.

Franciscus ubi viderat, cum Cæsaris zelo & fervore in *Africana Algerianaq;* expeditione, ob adversam fortunam eventum non correspondere, classe enim ventorum vi, fluctibusq; disjectâ, Augustus, irrito incepto, domum mutilatum exercitum deportavit, ingloriùs (m) is afflicto afflictionem addere voluit, & totus irâ æstuans ebulliensq;, contractis undique fœderibus, etiam cum *Turcico Soldano* quinq; conflavit exercitus, simulq; in expeditionem uno eodemq; ferè tempore, sed diversis itineribus, quinquepertito mittit. *Primus exercitus* simulato & vario colore collectus sub *Longavillensi* Gallo & *Martin van roßemo* Ducibus, in finitimam *Brabantiam* ex improviso insultavit, Hogostratam arcem deditione cæpit. *Secundi exercitus* Gallici Dux erat *Carolus Aurelianensis Dux*, alter Regiorum filiorum, qui ferro flammâq; *Luzelburgensem* regionem defœdatam infestavit, *Danvillerium* excidit, *Virodunum* atq; alia oppida diruit. *Tertius exercitus*, cui *Antonius Borbonius* à Rege fuerat præfectus, ex *Picardiâ Artesiam* & finitimum territorium invasit. *Quartum exercitum* Gallorum duxit in *Taurinos Guilielmus Langæus*. *Quintus* novissimusq; cum copiis *Delphinus*, Regis filius natu major *Perpinianum*, caput gentis Comitatusq; *Roscionensis* Hispaniæ finitimam civitatē attentavit. Sed quid omnes hi exercitus unà cum *fœderatis Turcis*, quibus *Polinius* Regis Legatus aderat, ad Italiæ oras perfecerint, *Historici* (n) referunt. *Cæsar* quoq; ut vim

(m) Tursolin. in epit hist. lib. 10. in Carolo V. Anno 1542.

(n) Hist. Belg. circa an. 1542. Jovius hist. lib. 41. cū seqq.

Surius in com. circa d. an. & Anno 1543. Anno 1544.

ut vim vi repelleret, summoperè nisus est, sed demum cruenta illa & Hispanorum clade insignis ad *Carasulam* pugna paci toties optatæ viam aperuit; Quare anno seq. de pace per idoneos homines agi cæptum est, quam utraq; pars necessitate efflagitante experiit, & 8. Octobris conclusa est, cujus *conditiones* licèt à pluribus (o) recenseantur, in præcipuis tamen cum seqq. conveniunt.

(o) Hist. Belg. circa an. 1544. Jovius hist. lib. 45. Sleidan. comm lib. 15. in fin.

Pacificatio 16. apud Crepinium in Suessionibus Castellum, de anno 1544.

1. Quicquid ab *induciis Nicanis* captum est, redditur. *Astenaum* oppidum Galliæ Rex Lotharingiæ Duci, quoniam est in clientelâ *Lucenburgica* provinciæ, restituit.
2. Vt *vetus religio* restituatur, & *Ecclesiæ concordia*, mutuam operam & auxilium alter alteri præstabunt, eoq; totis viribus incumbent.
3. *Galliæ Rex* in bellum *Turcicum* pollicetur Equites cataphractos sexcentos & peditum millia decem.
4. Renunciat *Rex* juri & petitioni *Arragonicæ*, *Neapolitanæ*, *Flandricæ*, *Atrebatensi*, *Geldricæ*.
5. *Cæsar* invicem renunciat ditioni *Beloniensi*, *Peronæ*, & aliis ad Somiã fluvium positis oppidis, ad hæc *Burgundiæ* inferiori, & agro *Matisconensi*.
6. Filio Regis *Aureliano Duci* Carolo, filiam suam, natu majorem *Mariam*, aut verò Ferdinandi fratris filiam, *in matrimonium* spondet, & utram dare velit, intrà quartum mensem exponet.
7. Si *filiam* dederit, *Brabantiam*, *Geldriam*, *Luceburgum*, *Limburgum*, *Flandriam*, *Bataviam*, *Hannoniam*, *Atrebates*, *Namurcum*, *Frisiam* &c. Item *Burgundiam superiorem* Cæsar in dotem promittit, ut ab ipsius morte utantur, fruantur, hoc si fiat, Rex juri *Mediolanensi*, pro se suisq; renunciat liberis.
8. Quod si non relictis liberis filia Cæsaris decedat è vitâ, jam *Aurelianus* ab omni illâ *possessione* discedit, & integrum ei manet jus *Mediolanense*, Cæsari verò *Burgundicum*.
9. Si *Ferdinandi filiam* dederit, Principatum *Mediolanensem* in dotem largitur, utrumcunq; erit matrimonium, intrà spacium anni perficietur.
10. *Sabaudiæ Ducem* Rex integrè restituet, *Hesdinum* Regi permittitur, at inter Galliæ Regem, & Anglum *Pax* quoq; fiat, Cæsar omnem operam pollicetur.

11. Ad

11. Ad *Ducem Clivensem* quod attinet, quia *Rex* eiusq; *Regina Navarræ* confirmabant, filiam suam ei matrimonio nunquam assensisse, immò contra testificatam esse more solemni atq; recepto, Galliæ Rex eam testificationem intra sextâ hebdomadam Cæsari mittet, ut de eo aliquid statui possit. Referuntur etiam qui sub hâc pace fuêre comprehensi, præter supra relatos. Testantur quoq; de hâc Pacificatione *Tarcagnota & Vlloa*(p)& celeberrimus ICtus *Iacobus Menochius*(q) refert, factâ hâc inter Cæsarem & Franciscum Regem Pacificatione, ob summam populi lætitiam, factam esse remissionem omnibus carceratis in *Ducatu Mediolanensi.* Addit *Iovius* (r) *compositionis tabulæ* ita perscriptæ, postea hinc inde, modo ad *Cæsarem*, modò ad *Regem* delatæ sunt, donec in hunc maximè modum, consentiente utriusque voluntate, & *Cæsar* & *Franciscus* conditionibus subscripserunt, quæ pari utrinq; lætitiâ receptæ fuerunt, quùm *Franciscus* gravissimâ calamitate miseros Galliæ populos liberatos perspiceret, & *Cæsar* ipse difficili periculosoq; negotio cum dignitate se explicasset. *Paulò post :* Hæc confecta transactaq; sunt apud *Crepium* in *Suessionibus* Castellum, adstipulantibus utrinq; mutuo *Sacramento Cæsareanis* & *Regiis* ei negotio præpositis.

(p) Tarcagnota part. 3 lib. 4. Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 3. pag. 125.
(q) Menoch. arbitr. quæst. lib. 2. cas. 302. n. 15.
(r) Jovius hist. lib. 45.

CAPVT NONVM.

DE

Ulterioribus inter Carolum V. *Cæsarem &* Franciscum I. *Calliæ Regem : atq; utriusq; successores, in Regnis* Hispaniarum Philippum II. *in Galliâ* Henricum II. *Reges, æmulationibus, dissidiis, fœderibus, cum Turcis aliisq;, atq; inde subsequutis* induciis Cambresiensibus, *&* Pacificatione *alterâ vel tertiâ* Cameracensi *de anno 1559.*

PAce *Crepinensi* factâ, inter duos, eo tempore Europæorum facilè Principes, qui propè dicam, motum Reipublicæ Christianæ attulerant, simulq; composuerant, quies & Pax sperabatur. *Cæsar* itaq; re perfectâ è Suessionibus domum rediit: verùm

mox in principio & omina & præsagia erant, eam successu carituram, quòd Cæsar tàm gravi pondere obligatæ fidei distentus esset, ut ægrè promissis staturus crederetur. Apparebat enim, eum summo cum incommodo, alterutrâ quàm vellet *nuptiarum pactione*, aut *Patrimonio Belgico* cessurum, aut *Mediolanensem Ducatum* importunâ ratione in dotem collaturum, nec tamen erat existimandum, tantæ gravitatis, tantæq; religionis Principem adduci posse, ut eius initæ pacis leges, arctèq; obligatam fidem suam, ullâ ex parte violaret. Sed fortuna Cæsaris votis & commodis secundissimè semper arridens, ex arcano fatorum viam invenit, ut eum damnosæ transactionis curaq; , vel in alteram partem, si à fide datâ discedere vellet, probroso pudore, atq; dedecorosâ invidiâ liberaret. *Carolus* enim *Aurelianus* (præcipuum hujus pacis, ob promissionem matrimonialem, fulcrum) postquam in complexum Cæsaris devenisset, in pestiferum incidit morbum, ita ut paucissimis diebus apud Firmum Monasterium sævâ morte eriperetur, [a] quam ob rem principalis Pacificationis Crepinensis causa cessasse videbatur.

Anno 1544.

[a] Jovius hist. lib. 45.

Superioribus quoq; capitibus attigimus, durantibus inter *Carolum Cæsarem* & *Franciscum I. Galliæ Regem*, ab eo, quo Carolo Imperialis corona imposita, ad hæc usq; tempora bellis, licèt aliquoties Pace sopitis, *Martinum Lutherum*, eius religionis auctorem, unà cum suis, ob rei novitatem, gravissimis in Germaniâ motibus ansam dedisse. Hisce componendis, licèt *Cæsar*, eiusq; frater *Ferdinandus Romanorum Rex*, tùm privatim, cùm in publicis Imperii *Comitiis* (quod eadem testantur) egregiam operam navasset, nihil tamen vel parùm profectum, quin imò sanguinolenti demum belli religionis illud divortium causa fuit, accessit quoque prætensa quorundam *Germaniæ Procerum libertas*, ex hoc eodem fonte deducta, quam, quia Cæsar, cuilibet quod credere vel facere vellet, permittere nollet, violatam, Cæsaremq; eversum iri, nonnulli clamitabant. Ingenti ergò tùm primò à confœderatis Protestantibus, quorum Duces erant *Iohannes Fridericus Saxoniæ Elector*, & *Philippus Hassiæ Landgravius*, cùm denique etiam à Cæsare conscripto exercitu, ad arma deventum; Capitibus alii quoq; *Germaniæ Principes*, præsertim *VVirtenbergicus*, & pleræq; *liberæ civitates* accessêre.

Sed

An è negotiis bellicis Imperator vel Rex ipse interesse debeat? Lips. lib. 5. Polit. cap. 14. Besold. d. jur. belli cap. 7. n. 17.

Sed *Cæsaris præsentiâ* (quæ multum juvat) virtute & vigilantiâ, magna & ingens belli moles subitò fracta, atq; dissolutis fœderatorum animis, denuò uterq; Dux *Saxo* & *Hessus* captus; *Ille* Electorali dignitate exutus, quæ *Mauritio Saxoni*, Lutherano licèt, sed Cæsaris, in domandis rebellibus, socio, collata. *Hic* aliquamdiu in captivitate, donec satisfaceret mandatis & jussui Cæsaris, detentus est. Acta hæc sunt *annis* [b] & ab *Historicis* [c] eius seculi quamvis diversimodè aliquando prolixiori stylo notata & conscripta sunt, quæ hoc tempore non ampliùs prosequor.

[b] Anno 1546. 1546. 1547.

[c] Ludovico ab Avila & Hortensio de bello Germ. Thuan. hist. lib. 3. & 5. Sleidan. Com. lib. 17. & seq. Ulloa in vitâ Caroli V. l. 4.

Inter hæc *Franciscus Galliæ Rex* Carolum filium secutus, anno 1547. mense Martio obiit, & filium *Henricum* II. duo de triginta annorum juvenem reliquit; *Hic* dum turbata Regni negotia disponit, *Cæsar* reliquias belli Germanici, cum *Saxone*, *Hesso*, & aliis componere studet. [d]

Anno 1547. 1548. 1549.

[d] Iidem qui suprà dd. loc.

Germaniæ rebus nondum planè sopitis bellum inter Cæsarem & *Henricum* II. *Galliæ Regem* hoc modo exortum est. *Petrus Aloysius Parmæ Dux*, à sicariis interfectus, *Placentia* inter tumultum à Cæsarianis occupata. Qui nuncius *Paulo III.* Pontifici ex mœrore mortem attulit. [e]

Anno 1550.

[e] Tursol. in epit. hist. in Carolo V.

Iulio exinde *III.* (Iohannes Maria Montanus antea dictus) Pontifice electo, bellum *Italicum*, *Octavio Farnesio* auctore, qui nescio, quo metu Gallicum præsidium *Parmam* induxerat, & quia Hispanũ præsidium Gallorum ope à *Senensibus* ejectum fuerat, quod *Cæsari*, multò magis *Iulio Pontifici* displicuit, inceptum, atq; inter Cæsarem, Pontificem & Gallos, ad *Parmam*, & ad *Senas* bellatum est. [f] Hanc rerum novam faciem, & Pacis Crepinensis rupturam *Galli* novo cum Octavio accidenti adscribebant, nec propterea ruptam pacem asserebant, [g] quod equidem multis persuasum, nisi levia hæcce, majora & Christiano orbi duriora subsecuta fuissent, *Henricus* enim *Galliæ Chambortico fœdere*, *Mauritium Saxonem*, Cæsaris socium, atque alios Germaniæ Principes acatholicos, ob captivitatem *Philippi Landgravij* Hassiæ, à Cæsare alienos sibi junxerat, ergò Mauritius, qui hactenus Cæsari fidelis, eius nomine *Magdeburgum* obsederat, pace tali

Anno 1551.

[f] Tursol. in epit. in Carolo V. & Surius rer. in orbe gest. circa ann. 1551. Historia Belgic. eod. temp.

[g] Tarcagnota d. part. 3. lib. 5.

De fœdere Chambortico Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. Thuan. hist. lib. 9. Arumæus ad Aur. Bull. disc. 6. concl. 6. & seqq.
De fœderibus cum diversæ Religionis Principibus. Coler. de Jur. Imper. sect. 76. 77. Patric. in Marte Gallic. lib. 2. cap. 1. & seq.

Anno 1552. [h] Sleidan. comm. libr. 23. 24. Hist. Belg. ad annum 1552. pag. 83. [i] Hist Belg. d. loc. [k] Warem. ab Erenb. in meditam. pro fœderibus lib. 2. Anno 1553. De fœderibus cum Turcis. Arumæ. com. ad Aur. Bull. discurs. 6. n. 8. Alber. de jur. bell. lib. 3. c. 19. Cacheran. JC. in terminis cons. singulari decision. Pedemont. adjecta.

quali Magdeburgensibus præscriptâ, cum aliis Cæsareas copias contra Cæsarem rerum harum ignarum ducit eumq; inermem *Oenoponte* ad Italiæ fines profugit. [h] *Gallus* quoque interea ex fœdere cum Germanis validâ satis manu, in *Lotharingiam* moverat, *Tullo*, *Viroduno*, & *Meti* ad Germanicum Imperium pertinentibus Episcopatibus & civitatibus occupatis, *Argentoratum* usq; perrexerat. [i] Quinimò, quod magis deplorandum, Patris Francisci Regis insecutus exemplum, (de quo suprà cap. 8.) arctiori tamen, quod scribunt vinculo, cum *Turcico* Tyranno fœdus pepigit, quod quale fuerit, ab eximio quodam *Germaniæ Politico* [k] posteritati relictum est, atque hoc loco inserere placuit.

Fœdus *Solimanni* Turcarum Imperatoris, & *Henrici II.* Regis Francorum Christianiss. cognomento, de bello *in Italiâ* gerendo, contra *Carolum V. Imperatorem*, maritimo bello, Constantinopoli percussum, *Aramuntio Henrici Legato.* Solimannus Maximus Imperator, & Henricus Valesius II. cognomento Francorum Rex Christianissimus, de bello maritimo gerendo, contra Carolum V. Cæsarem, quod felix faustumq; sit, his quæ infra scripta sunt verbis, fœdus inierunt.

1. Cum *Solimannus* Maximus Turcarum Imperator, Henricum Valesium Francorum Regem classe contra Carolum V. Cæsarem, in inferum mare transmissâ, sæpè quidem accersitus, tum verò maximè obnixeq; rogatus integrum propè biennium juverit, placere, ut Henricus Rex reliquorum stipendiiq; nomine, cum primùm instructa Turcica classe, tutior ei facta fuerit, ad trajiciendam pecuniam navigatio, *millia aureorum nummûm* CCC. pendat, quæ donec Solimanni classis Præfecto numerabuntur, Henrici Regis triremes ab eâ ne discedant, sed *pignori* relictæ hujus pecuniæ tanquam *Prædes*, ac *Pignori* constitutæ censeantur.
2. Vtiq; *Soilmannus* Maximus Turcarum Imperator, si hæc bonâ fide præstabũtur triremes instruens LX. Piraticos myoparones XXV. proximis Maii Calendis in quatuor insequentes menses, Henrico Regi comparet.

4. Vtiq;

4. Vtiq; quæcunq; *Cæsaris naves*, aut *sociorum* onerariæ, actuariæ, biremes majores minoresvè à Solimanni classe capientur, Solimanno Turcarum Regi cedant.

5. Vtiq; quas *urbes, municipia, oppida, vicos* ea classis expugnabit, quosq; *cives, municipes, incolas, puberes, impuberes, mares, fæminasq;* capiet; Quicunq; *cives, incolæ Christianam fidem*, atq; disciplinam tueantur, deditionemq; faciant, eæ urbes, municipia, oppida, vici *Turcis prædæ*; cives autem municipes, incolæ, puberes & impuberes, viri, fæminæq; mancipio servitutiq; concedantur; Ita quidem, quemadmodum inter se proximis superioribus, ante verò decem & septem ab hinc annis, optimè cum *Francisco patre*, rectèq; convenisset; *Henricoq;* tamen *Regi*, ex hoc supraq; scripto fœdere, dominium ipsarum urbium, municipiorum, oppidorum, vicorum, & eorundem annonâ commeatusq;, bellica quoq; & ahenea majora tormenta, cum omni eorum apparatu instrumentoq; relinquantur.

6. Si Solimanni classem *Rex Henricus* non ad occasum, sed *orientem Solem & meridiem*, hoc est, à Truenti fluminis ostiis ad Crotonem contra *Carolum Austrium* navigare ferriq; jusserit, ita demum ea classis Henrico Regi sine ullis stipendiis militet, uti cedentibus *Henrico Regi urbium*, quæ captæ erunt à Turcis, municipiorum paratu, nec non annonâ; eæ urbes, municipia, oppida, vici, Solimanni classi, quod superiori capite præceptum est, *prædæ*; *cives* verò, *municipes, incolæ, puberes, impuberes, mares, fæminavè*, etiamsi *religionem Christianam* profiteantur, ultrovè se dederint, *servituti* permittantur, tradanturq;.

7. Vtiq; quocunque Turcica classis appulerit, locus is *ultrà continentem*, urbs, oppidum, municipium, vicus, portusvè, vel intrà mare, extravè sinus sit, à Truenti scilicet limitibus ad Hydruntem atque Crotonem, inde *Siciliam* provinciam ac *Neapolim*, & ubicunq; *Quintus Austrius Cæsar* quid habeat, possideat, ea loca, & quæ inciderint navigia, si Turcicæ classis Præfecto è re esse videbitur, nomine Solimanni Regis expugnare, diripere, obtinere, incursiones facere, populari, mares, fæminas, puberes, impuberes in servitutem adducere, & in arbitratu suo eam omnem prædam,

cùm urbium & villarum, tùm hominum habere sibi, & ea etiam *invitos*, maximeq; prohibente Franco, frui potiriq; liceat.

8. Vtiq; quandoq; Solimannus, maximus Turcarum Imperator operâ *Ferdinandi Sanseverini* Salernitarum Principis, unam ex quatuor urbibus, cum eius arce, uti verbis conceptis spopondit, in *Apuliâ* obtinebit, Solimannus Maximus Imperator CCC. *millia aureorum*, quæ suprà deberi sibi, persolviq; cavit, quæ tùm soluta erunt, illa itaq; Henrico Regi salva atq; integra renumeret.

9. Triginta prætereà triremes, earumq; remiges Christianos sine ullâ mercede, nec non tormenta, commeatus, & reliquũ omnem apparatum, nautis tantùm suis, atq; militibus exceptis tradat. Principi verò *Salernitano*, quòd is, hisce procurandis egregiam operam navârit, patriâ quoque, domo & dignitate pulsus sit; huic ergò Solimannus Rex expensa liberaliter millia nummûm aureorum XXX. quamprimùm ferat.

Hæc uti suprà scripta sunt, *Aramontius Henrici Francorum Regis* apud Solimannum Legatus, totidem verbis de more stipulatus est, *solemni jurejurando* addito, Salernitanorum Princeps ad hæc internuncius fuit. *Rosthanes Bassa*, ex Solimanni Regis auctoritate, ultrò spopondit. Acta hæc omnia conventaq; *Byzantij* Calend. Februar. anno 1553.

Iuramentum quod *Henricus Galliæ Rex* Solimanno Turcarum Imperatori, pro confirmatione fœderis præstitit, atq; ab *Arumæo* [l] memoriæ relictum referre pudet, animusq; abhorret.

[l] Arumæ. comm. ad Aur. Bull discurs 6. n. 8.

Anné Mauritius citra perfidiæ notam à Gallico fœdere discesserit? Heig. part. 1. quæst. 11. Arumæ. d. disc. 6. Joh. Friderich. Brand. in Vindiciis Mauritian. contra Bodin. de Rep. lib. 5. cap. 6.

Verùm *Mauritius Saxo*, cum id quod vellet, se assecutum cerneret, à Gallico fœdere discessit, id tamen effecit, eoq; Cæsarem adegit, ut *Passaviensem transactionem* Pacis religiosæ in Germaniâ initium Ferdinando fratre Romanorum Rege interveniente, facere & inire necessum fuerit. Transactionem Passaviensem mox insequuta est *Augustana Pacificatio*, in causis religiosis & Politicis omnium celeberrima. [m]

De transactione Passaviensi Franc. Burckhard. in autonomia, part. 3. cap. 13. Auctor de compos. pacis contra Syring. de Pac. relig. concl. 15.

[m] Recessus Imp. de anno 1555. Sleidan. hist. lib. 25. & seqq.

Gallia

Galliæ autem *Rex* (quod diximus) Episcopatibus finitimis occupatis, & Protestantibus Germaniæ religionis libertate procuratâ, retrocessit, Germanorum cum Encomio, quod tale fuit:

Turpe quidem dictu, sed si modò vera fatemur,
Gallus amicitias, utilitate probat.

De jure Gallorũ in eiusm. Episcopatus Thuan. hist. lib. 11. & 37.

Vlteriùs progressus fuisset, ni Cæsar Henrici conatibus obstitisset, ad *Flandriæ* enim confinia ingentem exercitum duxit, *Metim* sed irrito conatu obsedit, ob injuriam enim temporis, obsidionem solvere coactus fuit, ex quo *Galli* jocosè in Cæsaris Symbolum *Plus ultrà*, *Metim* actionum suarum metam, quam transgredi non licere, dixerunt. Nunquam autem Cæsar in totâ vitâ fortunam sensit magis adversam & contrariam, quàm in *Mauritaniâ, Magdeburgensi* & *Metensi* obsidione, locis à *lit. M.* incipientibus, ad quod etiam alludunt sequentes Versus:

Ni Metz, ni Mauritz, ni Mauritania, ni Magd.
Ni Mors, quid multis? fueram per singula felix.

In *Hetruriâ* quoq; inter Cæsarem & Henricum Regem armis concertatum fuit; [o] atq; hæc in annis [p] gesta, nondum tamen omnia peracta fuere.

Trahebatur enim adhuc ingentibus Europæ motibus ferale bellum, inter *Carolum Quintum Imperatorem*, & *Henricum II. Galliæ Regem*, scribit *Famianus Strada* [q] ad quem cum hæreditate transierant parentis iræ animiq;, quùm *Maria Angliæ Regina*, ubi primùm nupsit *Philippo Hispaniæ Principi*, de pace sedulò agitare cæpit, eiusq; operâ anno 1555. missis *Caletum* Cæsareis, Regiisq; Procuratoribus, si non Pax, uti sperabatur, certè quinquennalium induciarum fundamenta posita sunt. *Poli Cardinalis* studio negotium hoc pertractatum, qui ad Cæsarem Galliæq; Regem profectus, eos de Pace, multis in medium allatis rationibus seriò & vehementer adhortabatur, atq; Angliæ demum Reginæ Mariæ mediatricis consilio & auxilio, res eò deducta est, ut inter *Caletum*, *Ardeam* & *Gravelinum*, *Anglicæ*, *Gallicæ*, *Burgundicæ* ditionis oppida, velut in triangulo posita, locum idoneũ & siccum in mediâ planitie deligi juberetur, & excavatis circum fossis, quatuor ibidem domicilia constructa, temporanea quidem, sed tamen expolita & accommodata. Ad eum locum Maii die vigesimo tertio

[o] Alphons. Ulloa in vitâ Caroli V. lib. 5. Thuan. hist. lib 9. 10. 11. Sleidan. cõm. lib 24. & seq.
[p] annis 1553. 1554. 1555.
[q] Strada de bello Belg. lib. 1.

Anno 1555. tertio Legati anno 1555. convenêre, à *Cæsare* quidem inter alios *Atrebatensis* Episcopus, à *Galliæ* autem *Rege Lotharingiæ Cardinalis* & *Connestablius*; *Ab Angliâ* Pacificatores aderant *Polus Cardinalis*, *Comes Arundellus &c.* Sed quia in litem veniebant, *Mediolani* Principatus, *Burgundia*, *Sabaudia*, *Pedemontium*, *Corsica*, *Navarra*, *Lotharingia*, *Lucenburgicus* ager, *Tullum*, *Virodunum*, *Metis* &c. re diu multumq; disceptatâ, nullâ re perfectâ discessum fuit. [r] Sed anno sequenti, interventu prædicti Cardinalis Poli, qui Mariæ Anglicæ nômine, quasi Sequester de pace agebat, urgebatq;, dum *Pax*, atq; *antiquarum controversiarum plenaria compositio desperabatur*, de *induciis* in aliquot annos peragi cæptum est. Ad hoc negocium *Cæsaris* & *Philippi* filii nomine, *Carolus Lalanius* Comes, *Simon Renardus* & alii missi. *Pro Rege Galliæ Caspar Colinius* maris Præfectus & *Sebastianus Albaspinaus* libellûm supplicum magister. Qui sub anni initium juxta *Cameracum* in cœnobio, cui *Valuechlis* nomen, congressi, post longas altercationes tandem in hæc pacta convenêre, ut *terrâ mariq;* tàm in *Belgio*, quàm per *Italiam* & alia loca utriusq; Regis ditioni subjecta, *induciæ in quinq; annos* essent, quibus ab annis utrinq; abstineretur, *Possessionem* interea quisq; eorum, quæ belli tempore occupaverat, retineret. His comprehensus ab utrâq; parte *Pontifex*, exclusi à Cæsare *Neapolitani* & *Siculi* exules, comprehensus & fuerat à Rege *Albertus Marchio Brandeburgicus*, sed posteà convenit, quòd citra Imperii præjudicium, quod ab utrâq; parte comprehensum fuerat, induciarum beneficio uti non posset, nisi priùs revocatâ proscriptione ipse Imperio reconciliaretur. [s]

[r] Sleidan. comm. lib 26. Thuan. hist. lib. 15.

Anno 1556.

Induciæ quinque annorum.

Carolus Cæsar jam rerum humanarum tædio, evocato ex *Angliâ Philippo filio*, quam Regnorum Imperiiq; abdicationem dudum animo meditabatur, exequi tandem, ac magnâ orbis terrarum parte spoliare ipse se statuit, editurus ignotum Principum aulæ prodigiū, ut, quùm posset, imperare desisteret. *Imperij* ergò *Coronam*, *Sceptrumq;* *Ferdinando Fratri*, multis ante annis *Regi Romanorum* creato transmisit, per Guilielmum Orangii Principem. *Philippo* verò *filio*, *Regna & Provincias hæreditarias*, extra Imperium sitas, cum *Burgundicis* tamen & *Belgicis* resignavit, quibus ex *causis*, & *quâ solennitate* id factum, ac quomodo Cæsar in Hispaniam navigaverit, *S. Iusti* cœnobium

[s] Thuanus hist. lib. 17. Sleidan. l. 26. Histor. Belgic. circa an. 1556. pag. 131.

bium ingressus fuerit, & quæ circa hæc memorabilia inciderint, elegantissimè describit *Famian. Strada.* [t] Sed nondum exacto anno induciæ hæ violatæ sunt, culpâ ab Hispano in Gallum, & Gallo in Hispanum rejectâ, [u] de novo enim, tùm in *Italiâ*, cùm in *Belgio* inter partes concertatum fuit. *Paulus* quippe *IV. Pontifex* à Cæsare alienatus, in *Hispanos* tanquam suspectos impetum fecit. Itâq; M. Antonio Columna fortunis everso, Iohannem Montorii comitem fratris filium Paliani Ducem appellat. Mox accitis è Franciâ auxiliis, de Neapolitano bello agitare cæpit. *Dux* ergò *Albanus*, multis Campaniæ oppidis ac Latio potitus urbem obsidet. At *Pontifex* Petri Strozziæ ductu, amissa magna ex parte recepit, *Galli* verò Guisio Duce Regnum Neapolitanum sed frustrà tentârunt; [w] è contrà *Philippus*, dum nimiâ quâdam confidentiâ, vel temeritate, Gallos neglectâ patriâ, alienum appetere Regnum, & ad Neapolim, Mediolanumq; simul adspirare, animadverteret, valido exercitu, ex propinquo Belgio in Franciam contendebat, quo sic hostium audaciam frangeret, & comperto *Sanquintinum*, quò præcisè respiciebat perexiguo præsidio teneri rectâ ad eundem locum movit, circa quam urbem loco per metatores castris delecto, suburbano occupato, nec non propugnaculo flumentano, quod erat in adversâ ripâ, potitus Sabaudus, pluteis dispositis, tormentisq; admotis obsidionem adornavit, Galli ut eam obsidionem dispellerent, totis viribus laborârunt, sed dum id agunt prælio occasionem dedêre, quod ipsis contrarium, ita ut ad *Sanctum Quintinum*, Francicæ nobilitatis florem cecidisse, nec illustriorem victoriam, Austriacam domum ex Gallis sibi peperisse, *Historici* [x] scribant. Vtcunque verò *Henricus Rex Galliæ*, cum ex prælio hoc adverso, sibi suisq; magnum periculum impendere, previderet, Guisium Ducem ad se ex Italiâ revocaret, armatoq; ingenti exercitu, Hispanorum ex victoriâ Sanquintianâ conceptam lætitiam interturbare conaretur, atq; multa ad Caletum aliaq; loca maritima moliretur, ad eas tamen extremitates demum redactus est, ut quam fortunâ blandiente respuerat pacem, geminatâ intra annum clade, cæsis veteranis cohortibus, & quod caput est, captâ pleraq; Regni nobilitate, hoc est Gallicæ militiæ robore, non illibenter complexus sit. Et Philippus Hispaniarum Rex, Caleti ad

H Galliæ

[t] Strada de bell. Belgic. lib. 1. Histor. Belg. ad ann. 1556.
[u] Strada d. decad. 1. lib. 1. in Philippo 2.
Anno 1557. 1558.

[w] Tursolin. in epit. hist. in Carolo 5. Histor. Belg. pag. 133.

Auxit æmulationes inter Henricum & Philippũ Reges controv̄sia de præcedentiâ hisce temporibus renovata; de quâ Vasquius in præf. illust. cõtrov. Chopin. de doman. Franc. lib. 3. cap. ult. Jacob. Valdesi⁹ tract. pecul. de dignit. Hisp. in proœm.

[x] Tursolin. d. loc in Carolo 5. Histor. Belg. pag. 137. cum seqq. Thuan. hist. lib. 19.

Galliæ Regnum accessione commotus, simul alternas belli vices expertus, eandem pari studio susceperit. Ita enim usu plerunq; evenit, *ex collisis fractisq; nubibus serenitas prodit.* Et *spes* nunquam major affulget *pacis*, quàm quùm *seriò bellum geritur*, satiatâ nimirum aut fessâ per cædes irâ. [y] Accessit etiam, quod pacem maximè promovebat, *Mors Caroli V. Imperatoris* in *Hispania*, & *Mariæ Reginæ Angliæ*, Philippi II. Hispaniarum Regis conjugis. Ergò ad Pacis tractatus Regum deputati in urbe *Cameracensi*, seu, ut variant Scriptores (de quo paulò post) in *Castello Cambresiensi* convenerunt, quæ demum post longam disceptationem, *Christiernâ Lotharingicâ* promovente, aperiente se vere mense Aprili, in hunc modum confecta & conclusa est, referentibus ita diversis Scriptoribus [z] cum quibus conformes sunt Pacificationis hujus articuli eodem anno Germanicè Dillingæ impressi.

[y] Strada d. decad. 1. lib. 1.

Pacificatio 17. Cameracensis seu Cambresiensis de anno 1559. 3. April.

[z] Hist. Belg. sæpè allegata pag. 182. cum seqq. Tarcagnota d. lib. 3. p. 7. Ulloa d. lib. 5. in fin.

1. Primò omnium, ne *acta conventaq; majorum* ullâ ex parte tantillum rescindantur, sicuti Reges ipsi biennio ante corroborassent, ni nova hæc pactio secus speciatimq; statueret.

2. Ut inter *Reges*, *Regios liberos*, atq; omnem posteritatem fraternus sit amor, mutuum studium, benevolentia, officium, charitas, dilectio, societas, itaq; in universâ generatim Republicâ, *pax* una constans & *perpetua*, quæ nihil habeat insidiarum, sive domesticarum, sive peregrinarum, sic uti nullâ in re sese mutuò deinceps per *conventicula* aut *sodalitates Europæas*, *Christianorúmve*, vel Asiaticas *Turcorum* ac *Barbarorum* defraudent.

3. Fidem auctoritatemq; interponant Reges, quamprimùm convocando, habendoq; cùm in *honorem Dei* optimi maximi, tùm ad *salutem Reipub. Christianæ* ac tranquillitatem civitatum *Oecumenico* seu *universali* Concilio.

Amnestia.

4. Utrivis subjectis *populis* aut *clientibus*, quocunq; illi tandem *ordine* ac *conditione* essent, sive *sacris* initiati, sive *profani*, & quamlibet abacti seu *proscripti*, aut adversum Dominos *rebellione* intentata consurrexissent, aut *contrà Patronos* bellum armaq; gessissent, desertam liceat *adire hæreditatem*, & possessionem statorum bonorum cernere, quæ aut *Fiscus Regius* sustulerat, aut *hasta* in foro posita, acerbæ voci præconis Prætor subjecta vendiderat, exceptis ab

hâc

hâc *liberalitate Regiâ* illis, qui è *Siciliâ*, *Neapoli* atque ab *Insubribus* exsulabant.

5. Vt veluti *alterna damna* præstando, toto octennio, bello aut alio quovis modo usurpatas civitates invicem *reddant*. Particulatim verò *Franciæ Rex*, *Divodurum*, *Marianum*, *Ivosium*, *Danvillerium*, *Monceditum*, *Belgica* municipia, & *Valentiam* in *Ducatu Mediolanensi*, unà cum castris, oppidis, arcibus, locisq; omnibus, quæ ille *cis*, *transvè alpes* occupasset (eaq; omnia salva atq; integra, præter unum *Ivosium*, quod mœnibus nudet, ad compensationem eversæ *Teravanæ*) Philippo restituat. Contrà *Philippus* cedat *Augustam Verumanduorum*, *Castellum*, *Hanensem* arcem, cum ditione universâ.

6. Philippus possessum eat, Comitatum *Carolatem* cum *Hesdino*, & toto eius gentis statu.

7. *Delphinus Franciæ* eo ipso temporis puncto, quo *promulgatio* hujuscè pacis fieret, usucapiat *Crepacorium* cum subjectâ ei ditione, citrà tamen præjudicium *Cruningij Toparchæ*, qui præsumptâ opinione, id juris sibi arrogare videtur.

8. Cùm ad corroborationem, fundamentum, stabilimentumq; *æternæ pacis*, tùm ad veram, sinceramq; amicitiam, reconciliationem, injuriarum superiorum oblivionem, simultatum oblitterationem, discordiæ exstirpationem, ceu indissolubile *affinitatis vinculum*, *Philippus Isabellam* filiarum Franciæ Regis majorem natu (quantumvis ea puella undecennis esset) dictâ dote quadringenties mille aureorum, uxorem ducat.

9. *Franciæ Rex*, *Sabaudiæ* Duci, ex quo deturbatus jam pridem bello fuerat, *Statum* citrà ultravè alpes de integro restituat, præter *Taurinum* civitatem, *Pinarolium*, *Chivasium*, *Chierum*, *Villam novam Astensem* oppida, quæ triennio sibi reservaret, Pignoris loco, interea dum lege in eam rem cognosceretur, jureq; municipali ac justis judiciis definiretur, ad utrum litigatorum ex æquo & bono, controversa jam pridem pertineret hæreditas, eâ conditione, ut *Philippus* contrà, ex nepotis ditione *Astam* coloniam retineat, & *Vercellas*, quousq; Villam novam illam modò commemoratam Rex Franciæ habeat.

10. Alterutrius partis ne sit *Sabaudus*, ei nubat *Margarita* soror Regis

Franciæ, quæ præter dotem tercenties mille aureorũ *Ducatu Barrensi*, dum superesset, utatur, fruatur.

11. Excedat *Franciæ Rex* locis omnibus, quæ ipse *Senensis* ditionis in *Hetruriâ* usurpasset, indidem præsidia, stationes, custodias, vigiliasq; educeret, eâ lege atq; conditione tamen, ut cum *Montealcino*, & patriciis eius civitatis, Magistratui Senensi obtemperaturis universè crimen condonetur.

12. Restituat itidem *Franciæ Rex*, *Liguribus*, seu *Genuensibus*, quicquid ipse *Corsicæ* insulæ invasisset, modò Ligures civibus rebellionis pœnam remittant, qui contrà patriam sub Gallis militaverint.

13. Reddat arcem *Bullanam*, & si quid aliud eius ditionis obtineret, *Eburonum Antistiti*, reservato nihilominùs negotio *Sedanensi*.

14. *Maternæ dotis* debitione Maria Lusitana Infans ne deinceps torqueatur.

15. *Philippus* Dominæ *Totivillanæ, Comitatum S. Pauli* restituat, excepto tamen *jure clientelari*, quod à Regibus ambobus supra eâ ditione, multis rationum involucris obtenditur.

16. *Mantuanorum Duci* restituat uterq; quicquid municipiorum ipsi *Monferratensium* subtraxissent, sic tamen ut in arbitrio amborum esset, atq; in voluntate liberum relinqueretur, sive moles, sive munitiones abs se illic ædificatas exstructasq; demoliri, nec ne.

17. *Franciæ Rex* prior conventa exequatur, trimestriq; restitutionem universam expleat, indicatumq; faciat, quo præstito, *Philippus* uno mense fidem suam liberet, promissis faciat satis, *obsides* det quatuor, quos Franciæ Rex arbitratu suo optasset, nominatimq; delegisset, putà *Albanum, Barocum, Auriacum* & *Egmondanum*.

In hujus fœderis ac societatis partem veniant *Roman. Pontifex*, *Imperator*, *Septemviri Principes*, & *civitates Germaniæ*, Romano subditæ Imperio. Complectatur pax eadem *Reges* hosce, *Polonum*, *Danum*, *Suecum*, *Scotum*, unà cum *Reginâ Britanniæ*. *Respub*. item cùm *Venetam*, tùm *Helvetiorum* ac *Rhetorum* superiorum societatem. *Duces* hosce, *Florentinum*, *Lotharingum*, *Sabaudum*, *Ferrarium*, *Parmæ* & *Placentiæ*, *Urbinatem*, *Genuenses*, *Lucenses* &c.

Mentionem quoq; facit hujus Pacificationis *Famianus Strada* [aa] hisce verbis: Accesère & *nuptiæ* firmamenta fœderum, mansura

[aa] Strada de bell. Belg. decad. 1. lib. 1.

ſura tamen inter Principes, quamdiu annuerit *dominandi cupido*, cui plerunq; tenaciùs nubunt Reges. *Philippo* (defunctâ ſuperiori anno *Mariâ Angliæ Reginâ*) uxor oblata eſt ea, quæ *Carolo* Hiſpaniæ Principi pacta erat, *Iſabella* Henrici Regis filia undecennis, quam quia ortus eius in tempus incidit pacis cum Anglo initæ, & nuptiæ occaſione Pacis cum Hiſpano celebratæ ſunt, *Principem à Pace* cognominavêre. Simul Henrici ſororem *Margaritam Emanuel Philibertus Sabaudiæ Dux* uxorem accepit, unà cum urbibus, quibus illum, patremq; trans alpes ac citrà, *Franciſcus Primus* & *Henricus* ipſe ſpoliaverat.

Nonnihil etiam de hâc pace agunt *Iacobus Auguſtus Thuanus*, ac ICti *Cravetta*, *Alexander Raudenſis*, *Iacobus Menochius*. [bb]

Adjicere etiam libet, quod ab Auctoribus diverſimodè traditur, Pacificationem hanc factam eſſe *Cameraci*, ab aliis *Cambreſii*, ſeu in *Caſtello Cambreſi*, declarationem ſeu potius deſcriptionem utriusq; loci, ex *Guilielmo Cambdemo*, [cc] ubi tradit Caſtellum Cameracenſe, (Chaſteau in Cambreſi) parùm ab urbe Cameraco abeſſe, atq; ibidem quoq; Eliſabetam Angliæ Reginam eodem anno cum Galliæ Rege tranſegiſſe, ex quo patet facilè civitatem cum caſtello, & hoc cum illâ confundi potuiſſe.

Sed claudat hoc caput infelix *Henrici Galliæ Regis* exitus, qui in ipſis nuptiis eodem anno *Pariſiis* celebratis accidit. Nuptiarum hilaria (ſcribit *Strada* [dd]) nunquam profectò Gallia peregit funeſtiori cataſtrophe. Inter alios apparatus, equeſtris decurſio indicta eſt, (*Haſtiludium* vocant) atrox enimverò voluptas, ſpecioſumq; periculum, quo nec ludere credas, qui ſic præliantur, nec præliari qui demum ludunt, gratum tamen Gallis, ingenuumque ſpectaculum, quippè audenti bellicæq; nationi. Iamq; hippodromo in theatri ſpeciem ſuperbè conſtructo, ac flore haſtatorum equitum referto (namq; ad hujusmodi ludos totius Europæ haſtas Gallia provocaverat) uno alteroq; die Rex ipſe decurrerat, palmari ſemper laude. Eoq; glorioſior dum poſtridiè, repetito tertiùm campo, contrà ſuorum preces, cum Prætorianæ cohortis Præfecto (*Gabriele* Comite *Mongomerio*) galeâ præproperè non ſatis occluſâ congreditur, ab adverſæ haſtæ fragmento apertam bucculam irrumpente, transfoſſo dextero oculo, ictoq; inde cerebro, *inſpectantibus Reginis Regiisq; liberis* infe-

[bb] Thuan. hiſt. lib. 22. Cravett. conſ. 685. Raudenſ. decif. 42. Menoch. de arbitr. Jud. lib. 2. c. 302. Idem vol. 1. conſ. 104.

[cc] Cambd. rer. Anglic. lib. 1.

[dd] Strada d. lib. 1. Eadem habet Hiſtor. Belgica. Thuan. hiſt. d. lib. 22.

ris infelicem ludum illicò exanimatus &c. quintoq; post die Princeps juxtà bellicosus ac prudens, decessit. Reliquit autem *Franciscum* filium juvenem quindecim annorum Regni successorem, cui quod scribit Tarcagnota, *observantiam pacis* commendârat. At *Philippo Hispano* hoc gloriosum fuit, quòd sub Regno Regis juvenis, eoque nonnihil turbato, & ipse Pacem hanc nunquam ruperit, idem *Tarcagnota*, quâ de re capite seq.

CAPVT DECIMUM.

Refert, quæ hinc inde, tùm in Galliâ *atq;* Hispaniarum Regnis, *cùm etiam in* Imperio *&* Belgio *ab anno 1560. ad præsens negotium spectantia, notatu digna inciderunt, & in specie agitur de* Pacificatione Vervinianâ *de anno 1598, quæq; præterea ad hæc usq; tempora insecuta sunt,* summariè *& partim* remissivè.

Anno 1560. FRanciscus II. *Galliæ* brevis *Rex*, vix enim biennio Regno præfuit, successorem habuit fratrem *Carolum IX.* undecim annorum, horum tempore, ab infelici Regis Henrici casu, contemtâ tenerâ Regum ætate, Christiana res in *Franciâ* ruere cæpit, utcunque
1561. enim grassante *per Germaniam* Lutheri doctrinâ, incolumem se aliquandiu servasset *Gallia*, anno tamē hujus seculi sexagesimo secundo
1562. 1563. & tertio, per aliquot novæ doctrinæ præcones Calvinisticos tentari primùm cæpta, atq; ab illustribus personis adjuta, tantas egit radices, ut in sanguinolentum bellum demum proruperit, quam ob rem ad *Gallicos Scriptores* eiusdem tempestatis me remitto. Quâ certè occasione *Philippus Hispaniarum Rex*, si voluisset, vel ruptâ, vel sepositâ quodammodo Pace, à prædecessoribus, præsertim *Francisco I.* & *Henrico II.* Regibus violatis fœderibus, illatas injurias, quod *Hispani* dicunt, ulcisci potuisset, sed tam sanctè illam servari voluit, ut prætereà etiam quicquid auxilii Gallus Rex contra rebelles Gallos peteret, ultrò mitteret. (a) Quod nec Galliæ Regibus addictissimus *Historicus* (b) ex Gallico in Latinum translatus, diffitetur, dum ita scribit: Licèt multorum esset opinio Regem Hispaniarum ex æmulatione & magni-

(a) Strada de bell. Belg. dec. 1. lib. 3.

magnitudine suâ facilè contra Franciam moturum iri, non aliter quàm scintilla, flatu leni adjuta ignem suum explicat, nunquam tamen visum fuit prioribus bellis civilibus (id est sub *Francisco II.* & *Carolo IX.*) Hispanum vel se miscuisse, vel illis qui sub prætextu libertatis Regi se opposuerant, favisse, quin imò subitò post *Ambosianam* conspirationem Galliæ Regi sufficiens auxilium, etiam vitam ipsam, ad sedandam seditionem, promisit.

(b) Petr. Matthæ. de bell. inter Franc. & Hisp. Reg. pag. 25.

Verùm dum Francia pacatur, *Flandria* eodem modo, sub prætextu libertatis concitari cæpit. *Dux Albanus*, supplicio de *Comite Egmondano*, cæterisq; conjuratis sumpto, multorum odia incurrerat. Princeps ergò *Auraicus* Saxonis aliisq; auxiliis Flandriam infestat, Zelandiâq; & Hollandiâ occupatis, proxima quæq; loca tentabat. Progressum *Belgici Scriptores*, iiq; varii ex diversis judiciis notârunt, quæ hoc tempore cùm ad institutum non faciant, prætermittimus, ordinis tamen causâ, & quia in posterum horum motuum, mentio fieri posset, tangere voluimus. Idq; eò magis, cùm, quod *Strada* (c) summo judicio notavit, motus eiusmodi *Gallicos* & *Belgicos*, sive *originem causamq;*, seu etiam *auctores*, & *modum* spectes, omninò persimiles esse, atq; ita non nisi uno remedio sopiri sanariq; posse. Verba comparationis hæc sunt. Tantùm armorum, turbarumq; excivit hæreticorum libertas, Procerum fovit ambitio &c. Vtrobiq; (in *Galliâ* & *Belgio*) conatus, utriusq; aulæ dissidia. *Hugonotorum* illic (in Galliâ) hîc (in Belgio) *Geusiorum* nomina, fortuitu nata, atque inter turbas, *Cardinalem Lotharingium*, cum *Cardinali Granvillano*, *Condæum* cum *Orangio*, *Mediceam* (Reginam) cum *Austriacâ*, consimiles nobilium *conspirationes*, paria Regum *edicta*, geminas sacrarum ædium atque urbium *direptiones*, eadem fermè omnia, nempè ex iisdem causis, nisi quòd arma celeriùs *à Gallis* sumpta, pertinaciùs *à Belgis* & perniciosiùs retenta; hactenus *Strada*. Cæterùm quibus conditionibus & Pacificationibus, bellum hoc Belgicum à primordio per Cæsares, Reges & Principes sopiri tentatum fuerit, hoc tempore referre, extra institutum esset.

De motibus Belgicis, diversimodè scribunt, Meteranus, Conestagi*, Burgundus, Guicciardinus, Strada, Vernulæus &c.

(c) Strada d. lib. 3.

Carolus IX. Rex Franciæ cùm fuisset Rex annis 13. turbatâ adhuc Galliâ vivos reliquit anno 1574. *Henricus* eius nominis *tertius*, Dux Andegavensis, jam ante à *Polonis* in Regem ascitus, & coronatus, Anno 1574.

intellectâ

intellectâ fratris sui, Regis Caroli morte, cui ætate proximus erat, ideóq; Regnum Francorum successionis jure ad se spectare sciret, convocatione *Statuum Regni Poloniæ* non exspectatâ, comitatus duobus domesticis Gallis, intempestâ nocte, equorum incitatissimo cursu, ex urbe primariâ *Cracoviâ* evadit in *Franciam*, Rexq; Francorum eodem anno coronatus est. Qui miserrimum Galliæ statum invenit, deteriorem reliquit. Demum nescio quibus consiliis & rationibus *Guisium Ducem* per insidias interfici curavit; Cardinalis etiam *Guisius* eius jussu necatus est; *Borbonius* verò Cardinalis Archiepiscopus Lugdunensis, *Dux Nemoricensis*, aliiq; Proceres in custodiam dati, & quid amplius? cum *Rege Navarræ* societatem iniit, *Parisios* à se deficientes circumsedere parabat, quo tempore à Cœnobitâ Dominicano percussus, Regno, vitâq; exuitur anno hujus seculi 1589. moriens *Regi Navarræ* Franciæ Regnum per manus tradidit. Ab eo deinde *Lutetia Parisiorum* acriter obsessa. Ventum erat ad ultimum inopiæ, periculiq;, cùm *Farnesius Dux Parmensis* opportuno adventu obsidionem solvit anno 1590. (d)

Anno 1585.

Anno 1589.

(d) Tursolin. in epit. histor. lib. 10. in Imperatore Rudolpho II.

Cur verò etiam contra Henricum Regem Philippus Hispaniarum Rex *Ligæ Catholicæ* in Galliâ auxilium miserit, idq; postea contra *Henricum IV. Navarræum* continuârit, varia fuerunt, & adhuc sunt hominum judicia, notum est quid *Traianus Bocalinus* (e) atq; alii suspicentur, è contrà sunt, qui *pro Philippo* rationes allegant: 1. *Religionem* periclitari. 2. *Navarræum* eius esse hostem, atque hâc occasione Regnum Navarræ, contra Pacificationes superiores prætendere. 3. *Belgis* suis rebellibus, ex Franciâ non clàm, sed apertè auxilia submitti. 4. Causam eandem *Francos Belgasq;* fovere. 5. *Catholicos* ubivis pati, & Galliæ Regum culpâ huic periculo subjici. 6. Hoc modo *Galliæ Regnum* non solùm ab avitâ religione & fide deficere, sed etiam futurum, ut Regem haberet Acatholicum, & si quæ sunt alia. (f)

(e) Bocalin. in lapide lydio & pleriq; Galliæ Historici.

(f) Continuat. Tarcagnotæ in hist. univ. part. 5. lib. 10.

At *Henricus Navarræus*, tùm quòd Catholicam religionem amplexus, cùm etiam quòd Galliæ Proceribus & populo placeret, *Galliæ Rex* eius nominis *quartus* proclamatus, hostilia quæq; contra Hispanum continuavit. Et quamvis *Pontifex* compositionis media variis tentasset modis, nihil tamen effecit, donec tandem, summâ *Clementis 8. Pontificis* curâ anno 1598. 6. Maii hoc modo inter utrumque Regem

Anno 1594.

Anno 1598.

Regem *Henricum IV. Gallum*, & *Philippum II. Hispanum* conventum fuit. Pacificationem hanc, post alios refert *Marta Neapolitanus*. (g) Cùm *Galliæ* & *Hispaniarum* Regna, Germania inferior, Anglia, & Sabaudiæ Ducis ditio, ex præteritis bellis maxima damna contraxerint, nemo ignorat Sanctissimum Pontificem Dominum Patremq; nostrum Clementem VIII. cognito ex ipsorum Regnorum excidio, communis Christianæ Reip. hostis incremento patrio amore ductũ, nil intentatum reliquisse, quo per nuntium apud Catholicum Regem permanentem, amplissimumq; Florentiæ Cardinalem suum, ac sanctæ sedis Apostolicæ legatũ, apud Christianissimum Regem, eos ad pacem hortaretur, quousq; ad eam ritè atq; ex animo faciendam induceret. Hinc piis summi Pontificis admonitionibus ducti, quo debitum honorem Deo tribuerent, ac populum amore teneri se ostenderent. Præpositis ad eam rem agendam, *pro Rege Christianissimo*, illustrissimis viris Pomponio de Belieure equite, &c. Nicolao Brulart equite &c. Ac *pro Catholico Rege*, serenissimo Principe Alberto Cardinali Austriæ Archiduce, Iohanne Ricardot equite &c. Iohanne Baptista de Salsis, & Ludovico Vereichen &c. iisq; summâ de rebus jam dictis auctoritate ab iisdem Regibus tradita, quod Deo sit gloriæ, totiq; Reipublicæ Christianæ saluti, ad firmandam pacem, ut infrà, convenerunt.

(g) Marta. tract. de jurisdict. part. 1. cap. 40.

Pacificatio 8. Verviniana de anno 1598. 6. Maii.

1. Servanda esse pacta ab iisdem Regibus infrà describenda, prout in pace nunc iterum confirmatâ, in oppido *Cambresi* sive *Cameracensi*; cap. antecedenti; anno 1559. inter *Henricum II.* gloriosæ memoriæ & *Philippum Catholicum* Regem inita, cuius nihil immutetur præter illud, *cui pax præsens refragatur.*
2. Post hujus conventionis diem, mox esto bona, tuta, stabilis ac *perpetua Pax*, fœdus & amicitia inter hosce Reges, eorum natos, & nascituros hæredes & successores, eorumq; Regiones ac subditi fraterno se amore colunto, mutuum rerum omnium incrementum pro viribus perquirendo, omnem sibimet ipsius causam damni inferendi vicissim fugiento, nemini quâvis apertâ vel fictâ ratione, in cujusvis eorum jacturam favento, finem cuivis dissidiorum generi imponunto, omnia fœdera quovis modo cum aliis habita, quæ utriq; eorum detrimentum essent allatura, hujus pa-

ctionis vi ac robore, pro irritis habento, gravi eos pœnâ puniunto, qui terrâ marivè, seu quâvis aliâ ratione iis adfuerint, qui damnum cuivis eorum Regum moliantur.

3. Amborum *Regum subditi* (legibus moribusq; Regionum servatis) ubiq; vivere, versari, manere, ire, discedere possint, sive mercium, sive aliarum rerum causâ, terrâ mariq;, ubi ipsi Reges dominantur, habitâ tamen vectigalium ratione.

4. Litteræ ad intercipiendum missæ non valeant, neque aliæ concedantur, nisi in eos, qui hanc pacem non servaverint, vel ubi jus locum non habeat.

5. Totius *Flandriæ* ditionis subditi, atque incolæ, aliæ provinciæ, ac Regna, sub *Hispaniarum Rege*, privilegiis, ab aliis Galliæ Regibus concessis, fruantur. Quiq; *Francorum Regi* parent, itidem ab Hispanorum Regibus privilegia concessa retineant.

6. Si *Catholicus Rex* testamento, munere, assignatione vel aliter quovis nomine donet, cedat aut transferat Serenissimæ *Isabellæ* primogenitæ suæ, vel aliis omnes *Germaniæ inferioris provincias*, & *Burgundiæ* & *Carolois* Comitum ditiones, omnes in hoc fœdere esse debeant, prout erant anno 1559. Ipsaq; serenissima eius filia vel alius, in quem Catholicus Rex, ut suprà has ditiones contulerit, hâc pace fruantur, nullo alio negotio accedente.

De quo cap. 9. Pacif. 17.

7. Tàm *Ecclesiastici*, quàm *Seculares*, sub utriusq; Regis Imperio, ad sua munera ac beneficia revertantur, licèt *inimicis* inservierint, dummodò ante mensis Decembris finem anno 1588. eadem fuerint consecuti (iis exceptis, qui ritè Ecclesiis fuerint præpositi) neq; *immobilium bonorum* fructus repetantur, quæ usq; ad diem, quâ fœdus hoc prodierit, fuerint occupata, neque ut *ære alieno* leventur, in quod his de causis ad dictam diem inciderint.

8. Redeat quivis horum Regum subditus, in suorum *immobilium bonorum* possessionem, solitisq; fruatur *fructibus*, nullâ impediente *donatione, concessione, declaratione*, aut *publicatione* jam factâ, neq; *civilibus, criminalibus*vè causis, quod apud adversarios fuerit, requiratur, si aliam non accusetur ob causam.

9. Qui ab utrisq; Regibus fuerit *beneficia* consecutus, quorum collatio ad ipsos pertineat, iisdem fruatur.

10. Alter.

10. Alter eorum Regum, viciſſim alteri, quod poſt annum 1559. occupavit, reſtituat, imprimiſq; *Rex Chriſtianiſſimus* reddat Catholico Regi Comitatum *Carolois*, quodq; ad ipſum pertineat, intrà duos menſes poſt hoc initum fœdus.

11. *Catholicus Rex* reddat Chriſtianiſſimo præſidia, poſt tractatum Cameracenſem occupata, & præſertim *Calais*, *Ardres*, *Dorlens*, *Caſtellet*, *Chapelle*, *Monthulin*, *Blavet*, & quicquid in *Belgio*, *Armoricisq;* civitatibus captum ab eo fuerit.

12. Duobus menſibus poſt diem compoſitæ pacis, reſtituantur *Calais*, *Monthulia*, *Dorlens*, *Chapelle* & *Caſtellet*, nullis horum oppidorum mœnibus dejectis, neq; repetitis ſumptibus ad muniendum, aliamq; ob cauſam factis, primumq; *Calais* & *Ardres* reſtituantur. Reliqua verò tempore jam præſcripto.

13. Tribus poſt initum fœdus *Blavet* reſtituatur, dejiciantur q; ſi Catholico Regi videbitur, mœnia.

14. Datur Catholico Regi, ut per ſuos tormenta, pulvis, pilæ, arma, commeatus, aliæq; munitiones exportentur, quæ in iis præſidiis ab eo collatæ invenientur, iis relictis, quæ in ipſorum expugnatione fuerint inventæ, ſecumq; milites impedimenta ſua efferant, quæ tamen civibus, oppidaniſq; non abſtulerint.

15. *Chriſtianiſſimus Rex*, naves militibus Hiſpanis præſidii *Blavet*, curabit, quibus ſuis cum impedimentis in Hiſpaniam transvehantur, datis tamen ab eo vadibus, tutum ſe iter hàbituros.

16. *Catholicus Rex*, Galliæ Regi quatuor dabit *obſides*, quorum duo mox, poſt *Belgij præſidiorum* reſtitutionem dimittantur, reliqui verò apud Chriſtianiſſimum retineantur, quouſq; *Blavet* fuerit reſtitutum.

17. Vt quæ anno 1559. de *S. Pauli Comitis* ditione acta, ſed ad finem perducta non fuerunt, de finitimis ipſorum Regum regionibus, de immunitatibus, & vectigalibus, quorum jus ſibi aſſcribunt *Burgundiæ* Comitatus ſubditi *Terovannæ* Epiſcopatus, *Bullionis Ducatus*, de aliquot oppidorum, quæ ab utroq; Rege fuerunt, viciſſim occupatâ reſtitutione, ab arbitris, ab ipſis Regibus electis, decidantur ac judicentur.

18. Summi Pontificis auctoritate, ab utroq; Rege viri delegantur, quibus

quibus controversias quotidie inter urbium *Ammiens* & *Arras* Episcopos orientes, componendi cura demandetur, causa quorundam oppidorum ad suos Episcopatus pertinentium, idq; anni unius tempore.

19. Ab utraq; parte omnes *captivi* milites dimittantur, expensas verò, quodq; aliis debent, solvere teneantur, si *ante hoc fœdus* initū, de se redimendo non convenerint, nullo impendio pro redemptis habeantur.

20. *Triremibus* utrinq; addicti, mox ab omni sumptu immunes dimittantur.

21. Vtriq; *Regi*, hæredibus & posteris eorum, ac Serenissimæ *Isabellæ*, integra serventur *Regnorum Regionumq; suarum jura*, judiciis verò, at non armis exequenda.

22. Cùm monuerit *Catholicus Rex* præstare, hujus pacis securitate, *Sabaudiæ* Ducem, eidem interesse affinitatis causâ, quâ est cum utroq; Rege conjunctus, concedente id *Christianissimo Rege*, idem Dux, Christianissimæ Majestati satisfacturus oppidum atq; arcem *Berræ*, duobus post præsens fœdus mensibus restituat, nullâ eius parte demolitâ, sive dejectâ, neq; pro factis muniendi expensis, aliisq; rebus aliqua repetita.

23. Idem Dux præsidium à *Scurra* Burgundiæ deducet, neque opem alicui feret, qui illius contrà Regem Christianissimum potiri conabitur.

24. Dissensiones inter ipsos Christianissimum Regem, ac *Sabaudiæ* Ducem, deputatorum consensu, Paci consulentium, *Summo Pontifici* judicandæ relinquantur, unius anni post perfectam hanc Pacem tempore, juxta Christianissimi Regis responsum, quod sub die 4. Iunii hujus anni 1598. scriptum apparet, omniaq; rata se habituros promittunt, quæ fuerint à suâ beatitudine judicata, neq; novi quicquam se interim esse novaturos. NB.

25. *Ipsi Reges, filiiq;* ac eorum posteri incorruptam colent amicitiam, neq; ullam ob causam, *alter alteri bellum* inferre studeat.

26. Vtriusq; partis *subditi* tàm Ecclesiæ, quàm seculo servientes, possint, quod eorum fuerit, recuperare, iis exceptis, qui Provinciis præfuerunt.

27. *Dux*

27. *Dux Sabaudiæ* ab utroq; solutus, atq; utriq; Regi sit *æquè amicus*, commeatumq; liberum per eorum regiones tùm habeat, cùm ipsorum subditis tribuat.

28. Hàc in Pace, si velint, pro inclusis habeantur, ipsorum Regum consensu, cum *Christianißimo Rege*, Summus *Pontifex*, Apostolica sedes, *Imperator*, *Principes Ecclesiastici*, *secalares*, *oppida*, *communitates*, & *Imperij ditiones*, & inprimis *Comes Palatinus Elector*, *Marchio Brandeburgensis*, *Dux VVirtenbergicus*, *Landgravius Haßiæ*, & alii plures.

29. Sint cum *Catholico Rege*, *S. Pontifex*, *Imperator*, & si velint, plures alii relati; qui omnes unâ hâc pace fruantur. Hoc pro expresso habito, ut nemo *duorum Regum ritè vel contrà per se ipsum, vel per alios, cuivis eorum molestiam poßit afferre*, siq; ipsorum aliquis ab eis quicquam sit repetiturus, *judiciis*, non *armis* usuros esse intelligant.

30. In hâc etiam *Pace* sint omnes illi, qui utriusq; Regis consensu nominari possunt, dummodò sex mensibus post hujus pacis editionem extent eorum litteræ, quibus, ut par est, declaratio, ac eorum obligatio appareat.

31. Et quò hæc omnia, de quibus actum est, omnesq; eorum partes & capita, tutiora existant, in *Parisiorum* aliisq; *Gallici Regni* conciliis firmabuntur, notabuntur, atq; edentur, idq; ipsum fiet in magno, aliisq; *Catholici Regis conciliis*, in suis *inferioris Germaniæ regionibus* juxta formam, quæ in eo, quod actum est *anno* 1559. continetur, hisq; de rebus, tribus post hujus Pacis editionem mensibus, diplomata expedientur.

32. Suprascripta conventionis capita, quodq; in ipsis continetur, acta, confirmata, & stipulata fuerunt inter supradictos electos supradictorum Regum nomine, & eorum mandatis promiserunt, ac promittunt cuiuscunq; eorum Regis ac Domini præsentium, futurorumq; bonorum obligatione, ab ipsis nullâ re impediente servanda, perficiendaq; esse. Promittunt etiam ea comprobari debere, & ab utroq; comprobationis litteras firmatas, atq; obsignatas habere, in quibus ad verbum, quod in hoc fœdere continetur, sit narrandum, videlicet à *Christianißimo Rege*, *Cardinale Archiduce* & *Sabaudiæ Duce*, unico mense post Pacem hanc initam, & à *Rege Catholico* dictus jam Cardinalis Archidux, trium mensium

intervallo easdem litteras dari debere. Insuper ipsi electi suorum Dominorum nomine promiserunt, ac promittunt, habitis ipsius confirmationis litteris, ipsos *Regem Christianissimum*, *Cardinalem Archiducem* & *Sabaudiæ Ducem* solemni more, *suprà crucem*, *sancta Dei Evangelia*, *missæ Canonem*, & *honorem suum esse juraturos*, coràm quocunq; ipsis videbitur, cumulatè, *regiè* ac *fideliter*, illud servare ac perficere, quod in his continetur, idemq; facturum *Catholicum Regem*, tribus post harum rerum nuncium mensibus, in quorum fidem ipsi electi *propriâ manu* omnia firmârunt, *Vervini* sexto Nonas Maii anno 1598. Amen.

Hanc Pacificationem etiam habet *Emanuel Meteranus* (h) & post eum *Iohann VVilhelm Neumairs* (i) atq; eius quoque mentionem faciunt, Continuator *Tarcagnota* & *Petrus Matthæus*, (k) subjungitq; prædictus *Matthæus* in fin. histor. *Publicationem*, quemadmodum Pacificatio hæc in Gallia fuerit publicata 10. Iunii anno 1598. & pleniùs de eâdem tractat in vitâ Henrici quarti, ubi recenset *Processum tractandi* & *publicandi* hanc pacificationem. Sed *Philippus Hispanus* hiscè penè confectis, eodem anno, mense Septembri diem obiit, relicto omnium Regnorum hærede *Philippo III.* (l)

Ducis quoq; *Sabaudiæ*, qui hactenus Hispano adhæserat, in Pacificatione fuit facta mentio, qui cum Galliæ Rege jam per multos annos præcipuè de *Salassiorum* (Saluzzo) ditione, eiusq; pertinentiis, litem aluerat, quæ licèt controversia in superiori Pacificatione anno 1559. disputata & quodammodò composita fuerit, hoc tamen tempore cum aliis in Scenam rursus producta est, quoniam verò decisio vel accommodatio hujus litis, Pacificationem inter Hispanum & Gallum, magno subditorum damno impedivisset, remissa, & *S. Pontificis* judicio atque arbitrio submissa fuit, (m) Pontifex cùm cunctaret, & sententiam differret, atque inter *Henricum Galliæ Regem* & *Sabaudum*, spes reconciliandi, post longam tractationem evanuerat, *Gallus* Pace religionis Hugonottis datâ, bello *Sabaudum* aggreditur, cui demum *Hispanus* adsistit, donec tandem hascè inter partes 1601. 17. Ianuarii, pax inita & formata, quâ de re *Matthæus*. (n) Et quoniam *Sabaudi* actiones ad Austro-Hispano-Gallicas multum fa-

(h) Meteran. de reb. Belg. lib. 19.

(i) Neumairs tract. von Friedenshandlungen cap. 6.

(k) Contin. Tarcagnotæ part. 3. lib. 10. Petr. Matthæ. de bell. inter Gall. & Hisp. p. 45. & in vitâ Henrici IV. l. 1. narrat. 2. 3.

(l) Matthæ. d. lib. 1. narrat. 4.

(m) Matta. d. tract lib. 1. cap. 40. n. 5.

Anno 1599. 1600. 1601.

(n) Matthæ. in vitâ Henri-

tum faciant, etiam hanc Pacificationem, quam idem *Marta*(o) post *Matthæum* & alios latinè tradidit, hîc inserere placuit.

ci IV. libr. 2. narrat. 2. 5. & lib. 3. narrat. 1. 2. 3. 4. lib. 4. narrat 1.

(o) Mart. d. cap. 40.

Capitula Pacis

Inter Regem Christianissimum *&* Serenissimum Ducem Sabaudiæ, *firmatæ sub die 17. Januarij Anno 1601.*

1. Quòd præfatus Serenissimus Dux cedit, transfert, ac relinquit *Christianißimo Galliæ Regi* singulas regiones ditionesq; *Bressæ Burgei, Verominis*, & generaliter quicquid ad eum pertinere potest, usq; ad flumen *Rhodani* complectendo ipsum flumen, ita ut ab exitu *Genevæ*, totum dictum Rhodani flumen sit Regni Galliæ, spectetq; ad ipsum Regem eiusq; posteros. Suntq; ex oris quarum ut suprafacta est cessio, cum singulis earum pertinentiis, tàm in dominio, justitia, ac ditione, Vasallis & subditis, omniq; recto nomine, ratione & actione, quæ pertinere possent, ad ipsum D. Ducem in prædictis regionibus aut ratione vel causâ ipsorum. Nihil igitur sibi reservat, ac retinet, præterquam quod, opportunitate transitus, ipsi Serenissimo Duci remanebit *Pons Gresin* super dictum fluvium Rhodani, inter *Clusam* & pontem *Arli*, quæ res ob præsentem tractatum, erunt ipsius Christianissimi. Sed ultrà Rhodanum remanebunt penes ipsum D. Ducem Parochiæ, *Leæ*, *Aueran*, & *Chezerij*, cum omni eorum agro inter flumen *Gaucernies*, & *Logan* Montanæ appellatæ Graneredus, usq; ad locum dictum *Riviera*. Et post dictum fluvium Gaucermes locus nuncupatus *Negrocomes*, ad ingressum viciniorem eundi, ac transeundi ad Burgundiam: hoc addito pacto, ne penes ipsum D. Ducem facultas sit, ullam inibi *arcem ædificandi*: transitus autem liberè remanebit per dictum pontem Gresin, & quicquid etiam est reservatum, tàm per subditos ipsius Regis, quàm per omnes alios ituros & reversuros in Galliam, sine aliquâ illorum itineris molestiâ, perturbatione ac impedimento: transeuntes tamen exercitus & militum copiæ pro ipso Serenis. Duce, sive altero Principe attingere nunquam valeant regionem seu oppida Regis Christianissimi

nissimi, nisi priùs licentiâ impetratâ ab eius Majestate, sive Gubernatoribus vel Generalibus Præsidentibus: nec subditis dictæ Majestatis aliquod inferent incommodum.

2. Et ut ad effectum reduci possint omnia supradicta, Serenifs. Dux rediget in potestatem Regis Christianissimi, sive à suâ Majestate deputati, arcem *Burgi* in eum, quo reperitur statum, nihil demoliendo, vastando, nec destruendo, cum omnibus tormentis bellicis, pulvere & aliis præparatoriis bellicis, quæ inerunt in dictâ arce, cùm tradita fuerit.

3. Et insuper inita est conventio, quòd ipse Sereniss. Dux cedat, transferat & relinquat Majestati *Ripas* trans Rhodanum, loca, oppida & pagos Haiie, Causi, Amessi, Pontis *Arli*, *Seissel*, *Chiavæ* & *Perrachiastol* cum omni superioritate, justitia, dominatione, omnibusq; emolumentis, quæ ex præhabitis locorum cessionibus & ipsismet colonis deduci possunt, non aliter comprehendendo in his, plurimos præfatorum locorum, eorumq; agri defectus.

4. Item ipse D. Dux dictæ Majestati transfert, relinquit ac cedit Baroniam sive potestatem *Gez* cum omnibus accessionibus, pertinentiis, & juribus, eodemq; modo, quo ipse D. Dux eiusq; Prædecessores potiti sunt, & sine ullâ reservatione atque retentione, præter illud, quod est ab alterâ parte Rhodani, exceptis tamen locis atq; pagis *Aire*, *Causi* & *Amesi*, superiùs exactè nominatis, & cum conditione, quòd omnia supradicta cessa & concessa sint unita, & *incorporata Coronæ Galliæ Regis*, & deinceps æstimentur de dominio & patrimonio eiusdem Coronæ, à quâ, nullâ unquam occasione, nullo unquam tempore separari neq; alienari valeant, sed semper sint in loco & natura locorum permutatorum, de quibus infrà.

5. Sancitum est etiam, ut ipse Dux reddat & restituat in effectum dictæ Majestati, vel à dictâ Majestate ad hoc specialiter deputatis, locum, vallem & cætera oppida *Castri Delphinij*, simul cum turri pontis, & omnia quæ ex *Delphinatu* occupata fuerunt, ab ipso Serenifs. Duce, vel eius dependentibus in eo statu, quo nunc reperiuntur, ullam rem quovis pacto minimè demoliendo, vastando, aut ullo detrimento afficiendo. Imò pulverem, pileas, tormenta,

aliasq;

aliasq; bellicas copias in dictis locis hoc temporo manentes deseret: Sed milites, turmaq; militaris, & alii ex dictis præsidiis exeuntes, poterunt curare ut extrahantur eorum supellectilia: eis tamen non liceat exigere rem aliquam ab incolis dictorum castrorum, vel provinciæ, neq; aliquod ad ipsos incolas pertinens extrahere.

6. Item quod ipse Christianissimus Rex jubeat, tuendam, demoliendam, & funditùs evertendam esse arcem *Boccedelphini*, quæ instante præsenti bello condita fuit, & Serenis. Dux pro transitu ei concesso supraq; nominato & reservato, solvent summam centum millium Scutorum, pretio in singulis trium Francorum, monetæ Gallicæ, vel tantidem in hac Lugduni civitate, quibus onus exigendi ab ipsa Majestate impositum fuerit, videlicet quinquaginta millia hoc præsenti tempore, cùm primùm Arx *Carbonera* restituetur sibi, & reliqua quinquaginta ab hinc sex mensibus.

7. Et ob causam dictarum cessionum omnia tormenta bellica, pulvis, & commeatus acquisiti à sua Majestate, sibi omninò restabunt. Et virtute præfatorum omnium ipse Rex pro quiete pacis contentus est relaxare, cedere & transferre ipsi Duci eiusq; hæredibus & successoribus, prout nunc relaxat, cedit & transfert omnia sua jura, nomina & actiones, & omnia & quæcunq; prætendi possunt à Regibus & Galliæ Delphino super *Marchionatu Salucij*, cum suis pertinentibus & dependentibus: Item super locis *Centales Mont* & *Arcis Sparveriæ*, nihil sibi reservando & retinendo: Itemq; ipse Rex Christianis. quietavit, remisit & renunciavit D. Serenis. Duci omnia tormenta bellica, & copias repertas in dictis castellis dicti *Marchionatus* & *Centalis* de anno 1588.

8. Pollicetur etiam ipse Rex operam dare, & in effectu restituere ipsi Duci, reverà, & perfectâ fide, vel cui ab ipso Duce dabitur ad id facultas, totam regionem, præsidia & loca, quæ nunc reperiũtur occupata, & à sua Majestate, vel suis famulis detinentur, & acquisita fuerunt ab ipso Duce post an. 1588. & omnia prædicta restituere eo modo & formâ, prout ad præsens reperiuntur, nihil ullo pacto demoliendo, vastando aut detrimento afficiendo.

9. In restituendis dictis præsidiis, possit ipse Rex Christianissimus

extrahere omnia instrumenta bellica, pulverem, pileas, vectigalia, cæterosq; commeatus, qui tempore restitutionis prædictæ reperientur intus dicta præsidia: Imò etiam milites, & omnis gens militaris, cæteriq; ex dictis castris exituri poterunt operam navare, ut eorum suppellectilia, ad eos spectantia tollantur, omni eisdem ereptâ potestate exigendi rem aliquam à dictorum locorum incolis, vel vicinæ regionis, vel istorum aliquid distrahendi.

10. Vtriusq; partis *restitutio* fiet statim quòd præsentes compositiones ratæ, firmæ & completæ fuerint, videlicet ipse Dux curabit, ut reponatur in manibus suæ Majestatis, aut illorum, quibus à sua Majestate impositum fuerit, *Arx Burgi*, cum tormentis bellicis, pulvere, pileis, omnibusq; commeatibus, qui intra dictum castellum reperiuntur, post hanc restitutionem, Rex Christianissimus curabit etiam, ut restituantur loca & castra *Chamberi* & *Momigliani* ipsi Serenis. Duci, qui illicò imponat & mandet, ut reddatur castrum *Delphini*, cum omnibus suis membris, ut suprà dictum est, quæ omnia cùm reipsâ, perfecteq; ab ipso Duce peracta fuerint, restituentur eidem infra mensem *Vallis*, & *Vicariatus Barcellonectæ*, omniaq; alia præsidia & loca præsenti tractatu promissa, eidemq; rationabilis securitas prout volet, tribuetur.

11. Omnes *scripturæ, tituli & documenta*, quæ adhiberi possunt in justificandis juribus, rerum invicem inter se permutatarum, restituentur, & reverà reddentur, tàm ex unâ, quàm ex alterâ parte.

12. Dicta Majestas non teneatur pro *retributionibus*, *donis*, *& assignationibus* factis ab ipso Serenis. Duce vel eius Prædecessoribus, super terris & dominationibus per illum suæ Majestati cessis: Nec teneatur ratas habere *hypothecas* super eisdem factas: sed ratione *venditionum* & *alienationum* ad *titulum onerosum* peractarum sub formâ consuetâ & requisitâ veritate ante hanc ultimamq; dissensionem S. M. in hoc devicta sit, sicuti etiam Ser. Dux, & non priùs, idem observetur, circa *dona*, *remunerationes*, & *alienationes*, in d. rebus à S. M. cessis.

13. Quas ob res, ac etiam ob tractatum *Vervini*, pax erit à die & datâ præsentis tractatus stabilis amicitia & proba vicina inter prædictos, Regem Christianissimum & Serenis. Ducem, eorumq; filios

lios natos, nascituros, eorumq; hæredes & successores, eorum regna, regiones & subditos, ereptâ qualibet potestate, aliquod facinus ineundi, cum detrimento aliquorum, sive eorum regionum ac subditorum, quâcunq; ex causâ sive prætextu, sitq; commercium liberum inter subditos, & regiones utriusq; Principis, solvendo tamen jura & impositiones à propriis subditis regionis solvendas.

14. *Subditi* & utriusque partis *servi*, tàm *Ecclesiastici*, quàm *seculares*, quamvis adversæ parti fuerint famulati, summâ cum pace revertentur, cumulateq; fruentur omnibus eorum *bonis*, *officiis* & *beneficiis*, prout continetur in septimo articulo dicti tractatus *Veruini*, ereptâ omni Gubernatoribus facultate quicquam agendi sive perturbandi.

15. Omnes *captivi*, atq; cæteri, qui belli occasione ab utrâq; parte detinentur, in libertatem restituantur, si solverint impensas, atque omne æs alienum, quod jure debent, nec teneantur ad debitum talionis, nisi jam prius convenerint de solvendo eo. At si in conditionibus erit excessus, vel ipsæ conditiones essent exorbitantes, ordo ab eo Principe ponatur, in cujus regionibus erunt.

16. Quilibet *in carceribus* detenti, subditi præfatorum Regis & Ducis, præsertim ex *Marchionatu Salucij*, aliorumq; locorum, quorum cessio facta est, qui ob belli calamitatem possent detineri in triremibus dictorum Principum, promptè *in libertatem* reponantur, amotâ facultate aliquid ab eis requirendi, nec ex causâ redemptionis, nec propter expensas sibi factas.

17. Omnes *processus*, *judicia*, *arresta*, *sententiaq;* prolatæ ab anno 1588. in subditos Marchionatus *Salucij* reliquorumq; locorum, de quibus cessio à dicta Majestate facta fuit, & post hæc novissima bella à *judicibus & consiliariis ordinariis in Sabaudia Breßâ*, cæterisq; loccis recuperatis à S. M, consequentur, eorum plenũ, integrumq; effectum: in quibus sint salva jura ipsis, quomodolibet competentibus: Verùm si sententiæ in contumaciam latæ fuerint, aut lite non contestatâ, sint nullæ, nulliusq; effectus, tanquam prolatæ non essent, & quoad instantias indecisas, non judicatas, nec peractas, cognitio sit officialis illius Principis, ad quem pertinebit.

18. Incolæ & Subditi orarum & regionum ad invicem datarum, ob præsentem tractatum nullâ molestiâ afficiantur, nec quovis modo vexentur, si famulatum præstiterint parti contrariæ, vel qualibet aliâ præliorum præteritorum ratione, immò *redintegrentur in plenâ possessione*, & *dominio omnium* & *quorumcunq; bonorum*, *rationum graduum, privilegiorum, immunitatum* & omnium eorum *mobilium*, quæ tunc reperientur, iisq; liceat, prout libuerit ire, recedere, solumq; vertere, poterunt etiam omnibus bonis frui, vendere, commutare, & ad liberam voluntatem quomodolibet disponere.

19. Et quia incolæ *Marchionatus Salucij* & aliorum locorum, de quibus dicta cessio à S. M. facta fuit, eorum facultatibus potiti non fuerunt, post pacis tractatum *Vervini* factum restituentur, & dabuntur *immobilium bonorum fructus* olim non habiti, atque *census* ac *proventus*, ex illo tempore quo potiti non sunt, post dicti tractatus *Vervini* proscriptionem usq; ad initium novissimi belli, & circa *officiales Salucij*, & alios qui serviverunt Regibus Galliæ in *Pedimontium* regionibus, potientur immunitatibus & exemptionibus eis datis & concessis temporibus præteritis in aliis tractatibus à Regibus *Carolo IX. & Henrico III.* cum eodem Dn. *Duce Sabaudiæ* initis, & posteà confirmatis à Duce regnante.

20. Pollicetur etiam Serenissimus Dux omnes *officiales* & alios *Salucij incolas*, atq; aliorum locorum à S.M. cessorum, nequaquam molestiâ afficiendos esse, vel vexandos, aut jure vel injuriâ quovis modo agitandos, ob aliquam occasionem præteritorum bellorum inter d. *M.* & d. Ducem, immò in libertate, eorumq; securitate conservabuntur, ut tranquillè, pacificè & liberè fruantur eorum bonis, & quod ad regionum onera & gravamina pertinet, illi nimiùm non gravabuntur, sed potiùs leniter atq; benignè, ut condemnati à S. M. accipiantur, de quibus ipse Seren. Dux litteras dabit, ac privilegia in formâ validâ.

21. *Antistites ordinarij* S. M. subditi habentes beneficia ad suas collationes in oris d. Dom. Ducis poterunt conferre dicta beneficia cùm opus fuerit, & qui ritè & canonicè electi fuerint, fructibus eorum beneficiorum fruentur sine ullâ eorum molestiâ, atq; incommodo, idem servabitur, quantùm spectat ad beneficia sita in

Franciâ,

Franciâ, quorum collatio ſpectat ad Antiſtitem alicuius ex regionibus d. Ducis.
22. Rationes quas contrà d. Ducem prætendit, reſervatæ ſunt d. Majeſtati, ſi ſequatur, quod continetur in tractatu facto ſub anno 1599. in caſtro *Cambreſi* & *Taurini* ſub anno 1574.
23. Quod d. *Dux Nemours* & *Genevois*, qui ſolebat poſſidere & habere omnia oppida, tributa, collationes & cenſus à ſuo *appanagio*, emanantes ſub ditione Sereniſs. Sabaudiæ Ducis, eoſdem virtute præſentis concordiæ deinceps habebit ab utroq; Principe, ſcilicet *ſua Majeſt.* & *Duce Sabaudia*, qui illum benignè ut bonum conſanguineum promiſerunt habere, illiusq; habere rationem, ut nec juribus, nec auctoritatibus, quæ ex *appanagio d. Ducis Nemours* exſtant, contraveniatur, vel aliquo modo derogetur, ut illis pacificè potiri poſſit, juxta ſententias, conditiones & conventiones dicti ſui *appanagij*; & inſuper promiſerunt, quòd ſi deinceps aliqua differentia reſpectu d. *Appanagij* orietur, ſummariè familiariter, & amicè ſine proceſſu diffiniri mandabunt.
24. Item ad inſtantiam Illuſtriſſimi & Ampliſſimi Legati, nomine ſuæ Sanctitatis factam, ſancitum fuit, ut *omnes copiæ militares* vel paratæ, vel ſtipendiis unitæ, causâ hujus noviſſimi belli, dimittantur, tàm in *Galliâ*, quàm in *Germaniâ* infra menſem, poſt hujus præſentis tractatus publicationem, ut quiſq; valeat univerſali pace gaudere, & quiete promiſsâ, in dicto tractatu *Vervini*, qui *confirmatus eſt in omnibus punctis & articulis*, præterquàm quòd per præſentem tractatum mutatum eſſet, vel expreſsè derogatum.
25. Ob majorem ſecuritatem hujus tractatus, omniumq; eius rationum, pactionum, articulorumq; in ipſo contentorum, ipſe idem tractatus publicabitur, & acceptabitur in *Parlamento Pariſienſi*, & inibi regiſtrabitur, ſicuti etiam approbabitur in Senatu *Chamberi*, atque in Senatu *Taurini*, & in quibuslibet aliis locis ſolitis, cujus publicationis, ratificationis atq; regiſtrationis ab utrâq; parte literæ Patentes præſtabuntur, infra tres menſes poſt publicationem hujus præſentis tractatus.
26. Qui articuli & capita ſupra nominata & comprehenſa, & quantum ſingulis iſtorum, tractatum, tranſactum, &

K 3 ſtipu-

ſtipulatum eſt per ipſos deputatos à præfatis Principibus, qui vigore facultatis & auctoritatis eisdem demandatæ, & ſub illorum nominibus promiſerunt, & promittunt ſub obligatione omnium & ſingulorum, bona præſentia, & futura dictorum Majeſt. & Sereniſs. Ducis, & quod ab ipſis inviolabiliter obſervabuntur, & ad effectum deducentur; Et ampliùs pollicentur, quod ſibi alter alteri litteras authenticas ratificationis dabunt, approbatas, ſubſcriptas & obſignatas, quibus totus præſens tractatus inſertus erit, idq; efficietur intra menſem, à die & datâ præſentis tractatus. Præterea d. Majeſt. & d. Dux, *in Corona* eorum, quos ſuo arbitratu eligent, omni *ſolenni modo jurabunt*, exactè bonâ fide, & realiter obſervare, quantum in d. articulis continetur &c. In quarum rerum fide d. *Legatus*, & præfati Domini *Deputati* ſubſcripſerunt eorum proprio nomine præſentem tractatum Lugduni die 17. Februar. anno 1602.

Concluſa Pax anno 1602.

Petrus Cardinalis Aldobrandinus.
Nicolaus Brulart de Sylleri.
Franc. Arconatus.
Petrus Feberinus.
Renatus de Luſigne.

Pace tum *Vervinenſi* inter Hiſpaniarum & Galliæ Reges, cùm etiam prædictâ *Lugdunenſi* inter Gallum & Sabaudum omni ex parte concluſâ firmataq; univerſus orbis Chriſtianus exultare videbatur, anxius tamen & dubius, tàm quòd prudentes & rerum periti fluxam Regum, atq; eorum à quorum conſiliis dependent, fidem non ignorabant, quàm quoq; quia ſtatim graviſſimæ ſuſpicionum cauſæ emergebant. *Hiſpani* enim *Comite Fontium Mediolanenſium Gubernatore* auctore, *Finarienſem Marchionatum* invadebant, eiusq; portum occupabant, muniebantq;, quæ res Gallis planè ſuſpecta accidit. (p) Quam ſuſpicionem mirificè augebat, quòd Dux *Bironius Burgundiæ Gubernator*, atque cum hoc alii, erga Henricum Galliæ Regem, vel quòd acatholicis in Regno plus nimium tribueret, vel etiam quia hæreticos Belgas pecuniâ juvaret, malè affecti, occulti quid contra eundem

Anno 1602.

(p) Pet. Matth. in vitâ Henrici IV. lib. 5. narrat 1. Vide tamen de hoc Finarienſi Marchionatu

eundem molirentur, quod licet *Bironius* carceri tandem mancipatus pernegaret, jussu tamen Henrici Regis capite truncatus est. (q)

Imperii feudo Menoch. & alios JCtos in causa Finariensi.

(q) Matthæ. d. lib. 5. narrat. 2. 3. & seqq.

E contrà *Hispanos* non parùm mordebat, quòd *Galliæ Rex* undiq; circumvicinorum Regum & Rerumpublicarum amicitiis Regni sui statum stabilire, Hispanæq; fidei & auctoritati non parùm detrahere dicebatur. Cum *Helvetiis* enim novum arctissimumq; fœdus contraxerat, quem tractatum idem *Matthæus* (r) Henrici historicus graphicè describit, additq; eò magis Helvetiis Galli amicitiam plausisse, quòd Rex eosdem in solenni convivio veterum Helvetiorum & Germanorum more tractasset, atque aureis torquibus donasset. Accedebat quòd Galliæ Rex *Superioritatem*, quam olim suprà *Comitatum S. Pauli* & provincias *Atrebatensem Hannoniensemq;* prætenderat, sed superioribus Pacificationibus, *Madritanâ* aliisq; remiserat, nunc cùm *Albertum Archiducem* bello *Belgico* implicitum videret, sibi rursus tribuere conaretur, quod promissis omninò contrarium judicabant. (t) Quinimò licet Galliæ Reges, aliquot Pacificationibus promiserint, atque in novissimâ *Vervinensi art.* 2. hisce verbis disertè cautum fuerit (*omnem sibimet ipsius causam damni inferendi, vicißim fugiunto, nemini quâvis apertâ vel fictâ ratione, in cujusvis eorum jacturam favento, finem cuivis dißidiorum generi imponunto, omnia fœdera quovis modo cum aliis habita, quæ utriq; eorum detrimentum essent allatura, hujus pactionis vi ac robore pro irritis habento.*) Quòd omnes confœderationes, maximè cum alterius Subditis, irritæ esse deberent, Henricum tamen Regem non destitisse, post solemnem illam & à se juratam Pactionem, quin *Austro-Hispanorum* subditos rebelles *Belgas*, militum & pecuniarum subsidiis juvaret, quod certè factum quamvis nullo modo justificari posset, atq; à Pontifice *Clemente VIII.* teste *Cardinale* Gallo *Ossato* (u) pro iniquo habitum fuerit, ab *Henrico* tamen eiusq; *Successoribus* hactenus continuatum esse constat.

(r) Matthæ. d. lib. 5. & 6.

(t) Contin. Tarcagnotæ d. part. 5. l. 10.

(u) Card. Ossat epist. 327.

Referemus quoq; & alias causas, quæ successu temporis emerserunt, quarum occasione Pax illa (si veteres *Gallorum* rumpendi modos intueamur) inter utramq; *Austro-Hispanam* & *Gallicam* domum facilè violari potuisset, nisi Deus singulari gratiâ & amore in miserum populum Christianum, id avertisset, quæ nihilominùs ad id inservient, ut exinde videamus, quàm lubricæ plerunq; sint, hæ *Magnatum pactio-*

tum pactiones, & si non directò, quæsitâ tamen occasione extrinsecâ, ab illis secedere soleant; *Dux Sabaudus*, jam pridem *Gallo* reconciliatus, ex causâ veteri *Genevensibus* infestus, civitatem illam stratagemate occupare tentabat, res malè cessit, quod ubi *Sabaudus* aperto Marte perficere constituisset, *Gallus* contra *Saubaudum Genevensibus* auxilia & protectionem promisit; nec defuisse etiam *Hispanum Sabaudo* facilè credendum est, nisi partium hoc dissidium maturè compositum fuisset. (w) Circa idem ferè tempus de *Argentoratensi Episcopatu*, grave satis & funestum exortum est bellum, inter *Cardinalem Lotharingium* & *Marchionē Brandeburgicū*, quod tamen interventu *Regis Galliæ* (y) [non sine mysterio] quodamodo sopitū est. Præterea *Gallos* cum civibus, præcipuis urbis primariæ, *Regni Navarræi Pampellonæ*, ad recuperandū & obtinendum tale Regnū (cujus tamen controversia superioribus pacificationibus sopita fuerat) circa idem tempus conspirasse scribitur, quam tamen perfidiam Domini de *Villeroi* Galliæ Regis in Hispaniâ legati substitutus ad Hispanum retulisse, propterea creditur, quòd civium plus quàm ducenti in civitate *Pampellona* securi percussi fuerint, de substituti quoq; illius morte agit *Matthæus*. (z) Cæterùm de *Ducis Nivernensis* Galliæ Principis in Ducatum *Clivensem* subitaneâ expeditione, ut propriâ auctoritate, Cæsaris Majestate neglectâ prætensam dotem extorqueret: Deq; *Bironij Ducis* non ita pridem in Galliâ ob prætensam cum *Hispanis* conspirationem decapitati, consociis inter quos numerabatur Dux *Bullionæus*, quem Galliæ Rex propterea bello petebat; Ac demum de *Venetorum* cum *Pontifice* gravissimis controversiis, eorumq; excommunicatione, quæ omnia hæc incidebant tempora, atq; (prout aliis temporibus ut plurimùm accidit) alterutri partium vel *Pontifici* vel *Venetis* sese jungendi occasionem præbere, sive etiam (quod aiunt) novam causam rumpendi dare potuissent, nisi Deo, summo Pacis auctore sic volente, & quia utraq; Serenissima domus bellis fessa, enervata & debilitata, ut ultrò à mutuâ cæde abstinere, quàm humanum sanguinem ulteriùs effundere voluisse credatur, nunc plura tractare supersedeo.

Germania nostra jam per aliquot secula, sub *Ferdinando I. Maximiliano* & *Rudolpho* II. pacificis Cæsaribus, post *Augustanam Pacificationem*, de quâ supra *cap.* 9. in suis visceribus quieverat, licet intereà Augusti,

Anno 1603.

(vv) Matthæ. d. libr. 5. narrat. 7.

(y) Mercur. G. B. tom. 5. lib. 1.

Anno 1604.

(z) Matthæ. in vit. Henrici 4. lib. 4. 5. Mercur. d. tom. 5. lib. 4.

Anno 1605.

1606.

1607.

gusti, in Hungariâ, atq; Hispaniarum Rex Philippus III. per mare per terras alibi contra communem Christianorum hostem *Turcam* præliari, flagrantiq; bello *Belgas* Hispano inobedientes persequi necessitate quasi adacti fuerint; nec tamen extrinseca hæcce, & armorum inter ipsos concives quies, quorundam internas animi *Paßiones* omninò frænare potuit, quin non aliquando prorumperent, & malum futurum præsagirent; Pax Augustana utcunq; tàm in prophanis quàm Ecclesiasticis satis clara esset, & si forsan dubium incidisset, id publicâ auctoritate interpretationem accipere potuisset, non defuêre tamen, qui plurima suo cerebro declarando & metiendo, tùm verbis, cùm scriptis literisq;, non solùm æquales & constatus, sed ipsum etiam Cæsarem lacesserent. (aa) Ex quo demum (ut nunc brevitati studeam) effectum, quùm in causis prætensis dubiis, *S. Cæsarea Majestas*, atque *suprema Imperij tribunalia* spernerentur, & justitia pedibus quasi conculcaretur, è contra non nisi de *unionibus*, *correspondentiis* aliisq; confœderationibus bellorum intestinorum præsagiis sermones spargerentur, ut quæ actiones & negotia legitimo juris tramite decidi impedirentur, armis dirimi necessum fuerit; *Donavverdenses* (bb) à se initium fieri voluerunt. Ab his enim *Abbas S. Crucis*, Cœnobii intra eiusdem civitatis mœnia Prælatus, cùm Processiones publicè per forum instituere, more hactenus in urbe istâ usitato conaretur, & jam urbem egressus, Sacra in pago quodam peregisset, in reditu malè excipitur, tractaturq;, turbatione & violentiâ hâc ad Cæsarem delatâ, & quoniam aliâ ratione & viâ cives in ordinem redigi non potuerant, à Cæsareâ Majestate Seren. Bavariæ Duci Maximiliano executio demandata fuit facta, ac pro merito inobedientes castigati; Quam rem nonnulli Proceres, maximè verò Principes & Status *Circuli Suevici* Lutheri doctrinæ addicti ægrè tulerunt, atq; *Vlmæ* Conventum instituêrunt, sed adventantibus etiam Cæsareis legatis, qui Statibus negotium & justitiam necessariæ expeditionis explicârunt, non nisi intercessiones ad S. Cæs. Majest. & reliquos Imperii Electores Principesq; pro Donawerdâ decretæ sunt. (cc)

(aa) Auctor turbati Imper. status Ungersdorff. & alia eius temporis scripta.

Anno 1607. (bb) Mercur. G. B. tom. 7. libr. 3. & extant de causa Donavverdensi Scripta anonyma.

(cc) Mercur. d. lib. 3.

Verùm quæ de Germaniæ Principum inter se, & cum Cæsare clanculùm natis dissidiis hactenus dicta, & quæ de majoribus subsequu-

Anno 1608.

sequuturis prudentes omnes ominabantur, statim eo tempore id impedimenti attulerunt, ut quamvis Cæsar Comitiis *Ratisponæ* indictis, per *Ferdinandum Archiducem*, præclara aliquot atq; Reipublicæ salutaria negotia ibidem consultanda & deliberanda proponi curârit, Comitia tamen sine ullâ capitum & rerum, ad quietem tutelamq; Imperii spectantium tractatione vel consultatione finita fuerint. Fatalis quoq; fuit, internis Germaniæ motibus, *Iohannis Guilielmi*, ultimi eiusdem Prosapiæ, *Iuliacensium, Clivensium & Bergensiũ* Ducis &c. (dd) interitus sine omni prole, Amplissimas defuncti provincias nonnulli ex parte ambiebant, alii ex asse, Inter priores fuêre *Comites de Marca, Bullionensis* respectivè *Lumaxensis*, & *Carolus Gonzaga Dux Nivernensis* Gallicæ nationi & partibus addicti; Cæterùm proximiores esse dicebantur *Saxoniæ & Brandeburgici* Electores Principesq;, & *VVolffgangus VVilhelmus* Comes Palatinus Rheni *Neoburgicus* &c. quorum jura inter se quoq; adhuc incerta dubiaq; erant, &, licet Cęsareo judicio Gordius hic nodus solvendus, litigiosa tamen hæcce hæreditas, Austro-Hispanæ domus æmulis & hostibus, non semel, *solito protectionis juris prætextu*, in Imperio motus novos ciendi occasionem dedit, atq; adhuc sub judice lis est, incerti quid alter annus vel dies feret.

Anno 1609.

(dd) De causa & successione Juliacensi, extant discursus Historico-Politici; Item Apologia Saxonica, atque alia Scripta complura.

Monuimus suprà hoc capite in principio, quemadmodum inter *Philippum II. Hispaniarum Regem*, & *Ordines* quosdam *Belgij*, periculosissimi motus excitati fuerint, qui cùm hactenus nullâ pacis ratione sopiri potuerint, in gravissimum bellum proruperunt; Quoniam verò *Belgicæ hæ provinciæ* ad Imperium pertineant, atque hujus Superioritatem Majestatemq; semper agnoverint, nec negari possit, quin *Gallorum* ope & subsidiis, Belgarum hæc rebellio adjuta, aucta totq; per annos continuata sit, *inducias* Galliæ Regis aliorumq; vicinorum consilio, toties tractatas, hoc demum anno, post multos labores & diversa partium studia conclusas, inserere hîc placuit, negotium autem hoc describit *Domin. Baudius* (ee) cujus *Capitula* hæc est:

Anno 1609. Induciæ Belgicæ.

(ee) Dom. Baudius de induc. Belg. per tot. & in fin. Neumei. tract. vo Friedenshändlen cap. 6.

I. Primùm *Serenissimi Archiduces* tàm suo, quàm Regis *Hispaniarum* nomine declarant se paratos esse cum Ordinibus *unitarum Provinciarum* agere, *tanquam cum libero populo*, * suis legibus, moribus, atq; institutis utente, in quem nihil juris prætendunt, quemadmodum

* De hac qua-

dum nunc præſentem induciarum contractum cum iis inierunt, ſub pactis & conditionibus, quæ deinceps ſubjiciuntur.

litate vide Alex: Patrit. in Marte Gallico lib. 2. cap. 5.

II. Vt per XII. proximè ſequentes annos, firmæ, fidæ, & inviolabiles ſint ac ſerventur Induciæ, quibus labentibus ſuperſedebitur *ab omni actu hoſtilitatis terrâ mariq; fluminibusq;*, inter ſubditos, incolas & advenas Regis Hiſpaniarum Archiducumq; & Ordinum confœderatorum ſine ullâ exceptione locorum perſonarumvè.

III. Vtraq; pars placidè pacificeq; retineto ſalvam & incolumem *poſſeßionem regionum, urbium, locorum, terrarum & Dominorum*, quas nunc detinet, absq; ulla injuriâ & moleſtiâ, Quod & locum obtinebit, in pagis, vicis ac territoriis, quæ inde expendent.

IV. *Subditi* & *inquilini utriusq; partis* tàm Regis & Archiducum, quàm fœderatorum Ordinum, invicem colunto mutuam benevolentiam, & amicitiam; nec fas jusq; eſto præteriti temporis *damna vel offenſiones ulciſci* aut exprobare, ſuntoq; libera utrinq; *negotiandi commercia* per *terras*, per *maria*, per *flumina*. Quod tamen Rex Hiſpaniarum cupit reſtringi ad regiones, terras ac provincias, quas poſſidet *in Europa*: vel ad alia regna dominiaq;, quò Regum ac Principum amicorum ſubditi negotiandi causâ commeare ſolent. Ab iis verò locis, urbibus, portubus atq; inſulis, quæ extra fines prædictos ſub eiusdem Regis Imperio ſitæ ſunt, Ordines eorumq; ſubditi abſtinento, neq; eò commerciorum causâ proficiſcuntor, niſi impetrato Regis conſenſu commeatuq;. Quod verò attinet ad loca, quæ aliis Regibus, Proceribus aut populis ſubjecta ſunt, etiam extra limites Europæos, liceto Ordinibus eorumq; ſubditis iis in locis ac regionibus commercari ac negotiari, dum id fiat permittentibus locorum Dominis, nec ullam moram aut impedimentum objiciet Rex eiusvè Adminiſtri, Vicarii & Officiarii, quò minùs Domini locorum eam libertatem ſuo arbitratu concedant, nec ipſis Ordinum ſubditis negotium aut moleſtiam faceſſet, quò minùs eo jure commeandi commercandiq; liberè utantur.

V. Et quoniam longi temporis tractu opus eſt, priusquam certiores fieri poſſint, qui *extra fines Europæ* cùm inſtructu & navibus comercia exercent, ut ab omni hoſtilitate deſiſtant, placuit ex communi

ſententia *initium Induciarum* fore demum intra annum ab hodierno die ſupputandum. Tamen ſi citius perveniat ad eos notitia pactorum conventorum, rectè & ordine, atq; ex bonæ fidei præſcripto facient, ſi ab eo tempore ſeſe ab omni actu hoſtili contineant. Quòd ſi *poſt illud ſpatium* ulla hoſtilitas admiſſa fuerit, damnum & injuria continuò & ſine tergiverſatione reparabitur.

VI. Subditi & incolæ Regionum tàm Regis Archiducumq;, quàm Ordinum fœderatorum ultrò citroq; negotiantes ne gravioribus *tributis, portoriis* ac *vectigalibus* onerentur, quàm ipſi earum regionum, ubi illa ſolvuntur, ſubjecti, amici & fœderati, qui minimis oneribus adſtringuntur.

VII. Subditi & incolæ Dominorum Ordinum eâdem *ſecuritate* ac *libertate* fruuntor in locis ac dominiis Regi & Archiducum Imperio ſubjectis, quæ conceſſa ſunt ſubditis magnæ Britanniæ in tractatu pacis nuper cum ipſo conventæ, ſecundùm arcanos articulos, qui cum Comeſtabilio Caſtiliæ pacti fuêre.

VIII. Non eſto fas ſiſtere, aut manum injicere in mercatores, magiſtros navium, exercitores, nautas, nec in eorum naves, pecunias, merces, bona, quocunq; prætextu id fiat, ſive ex causâ generalis aut ſpecialis mandati, ſive per occaſionem belli, ſive quæſito colore conſervandi defendendiq; fines. Nec tamen unà ibidem comprehenduntur, ſi quæ manus injectiones factæ ſunt per *legitimos juſtitiæ tramites* ob debiti æris nexum & obligationes ritè contractas, quæ obtinebunt ſuum vigorem, & in iis ſervabuntur ſolennes viæ ac formulæ Iudiciorum.

IX. Et quod ad *Commercia* attinet, quæ in Belgicis regionibus frequentabuntur, ſi ex juſtis querelis apparebit quædam *vectigalia* propter belli erogationes, & neceſſitates introducta modum excedere, ut inde mutua negotiatio plurimum capiat detrimenti, propoſitis ab alterutra parte rationibus gravaminum, delegabuntur continuò judices, qui ſuper ea re cognoſcant, & ex communis conſilii ſententia, quoad eius fieri poteſt, omnia ad moderationē debitam reducentur, neq; tamen, ſi id obtineri non poſſit, ideò violatas eſſe inducias exiſtimari debebit.

X. Si quæ *ſententiæ judiciaq;* reddita fuerint in contrariarum partium ſequu-

sequutores, tanquam in contumaces, quorum defensionem nemo suscepit, tàm in civili, quàm criminali causa, non poterunt *pendentibus Induciis mandari executioni*, nec adversus personas, nec adversus bona condemnatorum.

XI. Literæ *pignorationis* aut *repræsaliorum* non obtinebuntur pendente eo tempore, nisi ex dextro causa cognita, quibus casibus id per leges & constitutiones Cæsarii Iuris concedi solet.

XII. Fas jusq; ne esto *appellendi ad portus*, *plagas*, promontoria alterius partis cum tali numero navium, aut armatorum, ut *justi timoris suspicio* generari possit vim parari, nisi ex permissu eius, sub cujus ditione loca illa sita sunt, aut nisi tempestatibus aliaq; necessitate delati illuc fuerint, ad majorem vim, aut naufragii periculum effugiendum.

XIII. Hi horumvè *hæredes*, aut *successores* vel *mandatarij*, quorum bona belli, vel partium odio per manus injectionem capta, aut *fisco* addicta fuerint, durantibus Induciis, ac privatæ authoritatis arbitrio, non implorato legum ac magistratuum auxilio vindicanto à quibuscunq; possessoribus, eisq; utuntor, fruuntor vi & vigore præsentis tractatus, etiamsi *in fisci jus & naturam transierint*, aut per *oppignorationes, donationes, pacta, conventa, transactiones*, aut quascunq; *renunciationum clausulas* alienata fuerint ad excludendos eos, qui-bus jure competunt. Ita tamen ut de iis non sit libera disponendi potestas, alienandivè aut oppignorandi, nisi impetrata venia ab Archiducibus vel Ordinibus.

XIV. Quod & locum obtineto in hæredibus *Principis Aransionensis* ex causa juris, quod ipsis competit in *Salmas Burgundici Comitatus*, quarum usus fructus ipsis restituitor cum silvis & saltibus inde dependentibus. Et quod ad litem *Castellobelini* attinet, jam vivo Principe intentatam in supremo Senatu curiæ Mechliniensis contra fisci procuratorem Regis Catholici, promittunt & spondent Archiduces se bonâ fide daturos operam omniq; studio ac diligentiâ curaturos, ut sententia ritè feratur intra anni spatium, ex quo lis contestata fuerit sine ulla longinquiori mora vel comperendinatione.

XV. Si à *fisco distracta* fuerint utrinq; bona, contenti esse debebunt,

ii ad quos ea jure & vi præsentis tractatus pertinebunt, usuris sex nummorum cum quadrante in singulos centum constitutis, quæ fideliter solventur, à possessoribus dictorum bonorum pendentibus Induciis, si autem illi non in morâ fuerint, tunc proprietariis è fundo prædiorum, & ex capite ac sorte satisfiet.

XVI. Sed si eiusmodi bonorũ *distractio in Iudicio* facta fuerit, servatis solennibus ob expungenda nomina justa & legitima eorũ, ad quos ea bona pertinebant, antequam fisco addicerentur, licebit ipsis aut eorum hæredibus vel successoribus ea redimere solvendo pretium intra anni spatium numerandum à die præsentis tractatus, post quod tempus non amplius competet talis facultas. De *redemptis* verò statuere ac disponere pro suo arbitratu poterunt sine interpretatione commeatus, aut illius indulti.

XVII. Hujusmodi tamen redemptio seu redhibitio non extenditor ad *ædes sive domos, quæ in urbibus atq; oppidis sitæ sunt*, si quæ ex ea causa venditæ distractæq; fuerint propter maxima incommoda ac detrimenta, quæ inde possent oriri contra possessores talium locorum, qui instaurandis iis aut reficiendis ingentes sumptus impendisse potuerunt, quorum ratio futura esset, & spatio longinqua, & factu minimè expedita.

XVIII. Quod verò ad *refectiones* & *meliorationes* attinet in aliis bonis divenditis, quorum *retractus* seu *redhibitio* vi præsentis tractatus permittitur, si quis eo jure se munitum putat idonei & competentes judices in rem præsentem venient, & cognitâ causâ decretum interponent, manebuntq; prædia, de quibus controversia est hypothecæ nomine obligata pro dictis meliorationibus, ita tamen ut emptoribus non sit fas jure retentionis uti quo illis solvatur aut satisfiat.

XIX. Si quæ *propugnacula*, vel *opera publica* fuerint utrinq; ædificata permissu & authoritate supremi Magistratus in iis locis, quæ secundùm formulam hujus conventionis restitui debent, *Proprietarij* contenti esse debebunt pretio & æstimatione factâ per eos, qui jurisdictioni præsunt, nisi ex mutuo consensu partes inter se conveniant.

XX. Quod ad *Ecclesiastica bona, Collegia, Cœnobia*, & id generis *pia loca* attinet,

attinet, quæ sitæ in Provinciis unitis, spectantq; ad Ecclesias beneficia & collegia ditioni Archiducumq; subjecta, quæ non venierunt ante Kal. Ian. anni cIↄ Iↄ cVII. redduntor, & restituūtor, idq; privatâ authoritate sine ministerio apparitoris aut ordine Iudiciorum, ut iis utantur, fruuntor, quamdiu durabunt Induciæ, non tamen ut habeant alienandi minuendivè facultatem, quemadmodum antea dictum fuit. Quæ verò ante dictum diem vendita erunt, aut ab Ordinibus quarundam Provinciarum in solutum data, reditus annui ex eâ causâ solventur, redactis usuris ad decimum sextum quemq; nummum à Provinciâ, quæ hujusmodi bona vendiderit. Sirempslex, jus, causa esto ex parte Archiducum.

XXI. Quibus *confiscata bona* restituenda sunt, non tenentur solvere reditus retrò lapsos, onera & officia prædiis aut hærediis annexa pro eo tempore, quo talia Iura non perceperunt, ac si quid molestiæ ipsis utrinque hoc nomine exhibeatur, absolvuntor indemnesq; dimittuntor.

XXII. Sirempslex esto, si quæ bona distracta concessavè fuerint *sub conditione meliorationis refectionisvè*, nec alia jura vel onera vindicantor, quam quibus se devinxerunt possessores ex lege venditionis aut concessionis, cum usuris nummorum in antecessum datorum redactis ad eum modum, quem supra diximus.

XXIII. *Res judicata, judiciaq;* ob causam confiscatorum bonorum pronunciata contra eos, qui subjecti fuerunt Iurisdictioni, aut ultrò concesserunt in Iudicem, quiq; rectè & ordine defensi sunt, rata, firma & immota sunt, nec alia pacto rescinduntor, quàm per usitatas Iuris vias.

XXIV. Serenissimi Archiduces, & fœderati Ordines delegato Magistratus, & administros aptos & idoneos, qui *jura judiciaq; reddant*, ordinemq; constituant in iis locis, oppidis, castellis, quæ proprietariis restitui debent utenda fruenda durante tempore Induciarum.

XXV. *Mobilia* bona *fisco adjudicata* & *fructus*, quorum dies ante hunc contractum initium cessit ne reposcuntor, non restitutioni obnoxia sunto.

XXVI. Re-

XXVI. *Rerum mobilium actiones*, quæ ab Archiducibus & Ordinibus ante Kal. Ianuar. cIↄ Iↄ cVII. *remissæ* fuerunt in gratiam & commodum privatorum utrinq; ne reviviſcunto, ſed extinctæ manento.

XXVII. Tempora quæ ab exordio Belgicorum motuum, hoc eſt ab anno cIↄ Iↄ LXVII. ad hanc uſq; diem præterfluxere, ne numerantor & imputantor *ad inducendam præſcriptionem* aut *uſucapionem* inter eos, qui à diverſis partibus ſtetêre.

XXVIII. Qui durante bello conceſſêre in regiones *neutrarum partium*, hujus quoq; conventionis fructu ac beneficio potiuntor, iiſq; liberum ac licitum eſto ſedem deligere, quibus in locis placuerit, aut ad antiquum domicilium reverti, ut ibi habitent ſecurè pacificeq;, dum tamen ſecundum leges, mores atq; inſtituta, cujuſq; regionis vitam inſtituant, nec ob cauſam delecti pro arbitrio domicilii bona eorum conveniri poterunt, aut ipſi excidere dominio rerum ſuarum.

XXIX. Nulla *nova caſtella* aut *propugnacula* pendentibus induciis ab ambobus populis in omni Belgio exſtruuntor.

XXX. *Proceres ex familia domoq; Naſſovica* durantibus induciis, nec quoad bona, nec quoad perſonas conveniuntor, aut inquietantor, vel ob debita ab *Arauſionenſi Principe* ab anno cIↄ Iↄ LXVII. uſq; ad obitum ipſius contracta, vel ob reditus non ſolutos, ex quo bona fuerunt annotata & iis Regia manus injecta.

XXXI. Si quid *adverſus hanc conventionem fraude* vel *temeritate privatorum* ſine publico conſilio Regis, Archiducumq;, vel Ordinum admiſſum fuerit, damnum ibidem reſarciunto, ubi noxa facta fuerit, ſi tamen injuriæ vel maleficii authores ibi deprehendantur: vel in loco domicilii, nec alibi liceto adverſus eorum corpora ſeu bona litem aut actionem intentare. Nec ob eam rem ad arma veniendum erit, aut *violandæ Induciæ*, ſed ſi juſtitiæ aſylum includatur, ad uſitata remedia litterarum pignorationi, ſeu repræſaliorum procedere jus, faſq; eſto.

XXXII. Omnes *exhæreditationes*, & diſpoſitiones partium aut belli odio factæ, nullius momenti ſunto, ruptæq; & irritæ manento, perinde ac ſi nunquam factæ eſſent.

XXXIII. Sub-

XXXIII. Subditi & incolæ tàm sub Archiducum, quàm sub Ordinum imperio, cujuscunq; status aut conditionis sint, apti & idonei sunto *ad succedendum invicem* sive ex testamento, sive lege ab intestato juxta mores, & statuta locorum, ac si qua forte *hæreditas*, vel *bonorum possessio* ante hoc tempus cuipiam obvenisset, jus cuiq; salvum & inviolatum permaneto.

XXXIV. Omnes utrinq; *bello capti* sine redemptionis pretio liberi dimittuntor.

XXXV. Et ut hic tractatus Induciarum melius atq; exactius observetur, tàm Regia Majestas & Archiduces, quàm Ordines pro se quisq; promittunt ac spondent, se omnem curam & diligentiam adhibituros, ut *itinera*, *maria*, *flumina* sint libera tutaq; ab incursionibus & grassaturis turbidorum hominum, prædonum, piratarum, latronum, adversus quos, si deprehendi queant, severiter animadvertetur.

XXXVI. Iidem pollicentur insuper, se nihil contra præsentem tractatum, aut in fraudem ac præjudicium esse facturos, aut ab aliis fieri passuros *directè* vel *indirectè*: si quid secus admissum fuerit, id sine ulla cunctatione aut molestia reparatum iri. Cujus rei ut certior sit fides & authoritas, *Rex* & *Archiduces* se & *successores* suos eo nomine obligavêre omnibusq; legibus, moribus ac statutis huic contractui repugnantibus atq; contrariis renuntiavêre.

XXXVII. Præsens hic tractatus ab iisdem, nimirum à Rege Hispaniarum, Archiducibus, itemq; ab Ordinibus confirmator & approbator, litteræq; ratihabitionis in debita solenniq; forma expediuntor, intra quatriduum ab Archiducibus, atq; Ordinibus, & ab unâ parte alteri traduntor. Quod autem ad Regiam Majestatem attinet, Archiduces fidem suam devinxêre, intra trimestre spatium ratihabitionem debito itidem more rituq; conceptam ab Hispano Rege adfuturam, quæ & Ordinibus tradatur, ut ipsi & eorum subditi placidè ac pacificè beneficio conventionis hujus frui possint.

XXXVIII. Contractus hic omnibus locis, ubi de more solet & expedire videbitur, statim post ratihabitionem utrinq; datam &

acceptam, publicè proclamator & promulgator. Iamq; nunc decretum & conſtitutum eſto, ut ab omni hoſtilitate abſiſtatur.

Firmatis Belgicis induciis *Henricus IV. Galliæ Rex*, poſtquam dudum animo agitaverat, quemadmodum rebus Germaniæ contrà Cæſarem & Auſtriam domum (quod idem in Belgio per aliquot annos fecerat) ſe immiſceret, quod occaſione Iuliacenſium controverſiarum demum accidiſſe, ſi diutius vixiſſet, rerum periti judicabant,
Anno 1610. in civitate *Pariſienſi* à parricidâ miſerè confoſſus vitam finiit, anno, quem verſiculus hicce exhibet:

TrIſtIa ſangVIneo LILIa rore MaDent.

Gallia itaq;, *Italia*, *Belgium* aliaq; *Regna* & *Provinciæ*, dum quiete & pace gaudent, quicquid vitiorum, & pravorum conſiliorum unquam aliis in regionibus viguerat, Germanorum corrupti mores & animi imbuerunt, idq; effecerunt, ut ne annus quidem præterierit, quo non nova conſilia, novæq; machinationes contrà pacem & quietem publicam in lucem prodiêre. Præter Iuliacenſes enim adhuc ambi-
Anno 1611. guâ fortunâ nutantes motus, in *Aquisgranenſi* Imperiali olim aulâ, & etiamnum coronatione Cæſareâ clariſſimâ, atq; Imperio Germanico ſingulari fide obſtrictâ civitate funeſta ſeditio exorta eſt, quæ eò periculoſior, quòd *Brandeburgicus* & *Neoburgicus*, qui Iuliacenſem hæreditatem non ita pridem occuparant, à rebellium civium partibus ſtare videbantur, nec quoq; tandem Gallici Legati deerant falcem in alienam meſſem miſſuri. Taceo de *Tutelâ Electorali Palatinâ*, inter *Neoburgicum* & *Bipontinum* acerrimam diſputationem. (ff) Inter haſce & plurimas alias animi ſollicitudines obiit *Rudolphus II.* pacificus Cæſar, cujus in locum ſublectus eſt *Matthias*; Quo tempore quoq; *Coloniæ* Agrippinæ, nonnulli ſpiritu vertiginis corrupti Reipublicæ ſtatum turbaſſent, niſi maturè ejecti fuiſſent, at relegati, *Mülheimij* non procul à Coloniâ ſedem elegerunt, eumq; locum
Anno 1612. Iuliacenſium Principum aliorumq; munire cæperunt, donec tandem Imperialibus reſcriptis territi & fortificationes à Colonieſibus demolitæ fuerint. (gg) Inciderunt & plurima alia quotidie, quæ pacem Germaniæ turbare, & vicinis Imperium invadendi occaſionem dare potuiſſent, ſed Matthias Cæſar Comitia *Ratiſponæ* indixit, ut gli-

(ff) Mercur. d. tom 9. lib. 1. & exſtant ſcripta de Tutelâ Electorali Freheri, Gotofredi, Zeſchlini &c.

(gg) De hoc Colonienſium privilegio. Gail. libr. 2.

ut gliſcentia inter partes diſſidia & æmulationes, antequam nimium creſcerent, ſopiret, componeretq; verùm cum Rudolpho anteceſſore in caſſum laboravit, (hh) ſtante in hoc dubio ſtatu Germaniâ, & Procerum nonnullorũ conſiliis inter ſe concertantibus pacemvè ampliùs habere, vel Bellonam amplecti mallent; In *Italiâ Franciſco Mantuæ Duce* ſine maſculo hærede ſublato, & fratre *Ferdinando Cardinale,* Ducatus poſſeſſionem apprehendente, inter hunc & *Sabaudiæ* Ducem, ſub prætextu tutelæ & educationis relictæ à Franciſco filiæ, ſimulatq; hujus ſucceſſionis in Ducatu Montisferratenſi, lis bellũq; exortum eſt, (ii) cui demum *Mediolanenſis gubernator* ſeſe immiſcuit, ſed *Galli* Sabaudi cauſam ſuſpectam habentes, durante adhuc Regis minorennitate armis abſtinere maluerunt, quamobrem mox controverſia hæcce tranſactione finita eſt. (kk) *Cæſar*, ut qui ex præparatoriis, quid in Imperio futurum prudenter prævidebat, neceſſitate ſic efflagitante, cum *Turcis ad annos viginti inducias* pepigit. (ll) Hæc inter quid prætereà in *Galliâ*, inter Regem Ludovicum XIII. poſt acceptam Regni adminiſtrationem, & contractum matrimonium cum Infante Hiſpaniarum Regis ſorore, & Condæum aliosq; Galliæ Proceres? Quid in *Italiâ* inter Hiſpanos & Sabaudum? Quid in *confinibus Italiæ*, inter Ferdinandum ArchiDucem & Venetos, atq; alibi inter alios actum, non eſt, ut huic loco ampliùs inſeramus; Tempus jam erat, quo in *Germaniâ* fœdera fœderibus opponebantur & à confœderatis publici conventus haberentur, ex quo nihil aliud quàm civilia bella oriri potuerunt, & certè licet Cæſar *unitos Heilbronnæ*, ut à propoſito deſiſterent, paternè admonuerit, nec alibi officio ſuo deeſſet, aleâ tamen ſemel jactâ, & conſiliis turbulentis eò tendentibus, ut nullam ampliùs, quàm in armis quietem turbulenti exiſtimarent, animis armisq; paratis, unam belli occaſionem præſtolabantur, tandem quam magnis ignibus hactenus clanculùm coxerant conſpirationem, per *Bohemorum* rebellionem in apertum bellum ebulliit, & per totam deinde Germaniam conſperſa, totam (quod proh dolor nunc experimur) aduſſit; Idq; ipſum *externis* quibusdam *Regibus* & Rebuspubl. qui partium ſtudia & diſſidia eum in finem callidè promovebant, ut Gens Germana aliàs potentiſſima, inteſtinis motibus diviſa, obnoxium proximis latus aperiret,

obſ. 69. n. 24. exſtant etiam hâc de re alia Scripta.
Anno 1613.
(hh) Auctor turbati Imp. ſtatus, adde Comitia Ratiſp. eiuſdem anni.
Anno 1614. 1615.
(ii) Capriata in hiſt. Ital. lib. 1. Mercur. tom. 9. lib. 4. & tom. 10. lib. 4.
(kk) Capriata d. loc. libr. 2. Mercur. d. tom. 10. lib. 4.
Anno 1615. 1616.
(ll) vid. Mercur. tom. 11. lib. 2. ubi earũ capita recenſet.
Anno 1617.

riret, longæq; libertatis licentiâ divisis partimq; hinc inde dilaceratis membris concideret.

Matthias ergò *Imperator* ætate curisq; fractus cùm sobole careret, postquam *Ferdinandum* patruelem, Regno *Bohemiæ* inaugurandũ curasset, tumultuantibus adhuc Bohemis moritur, cui legitimâ Electorum Electione Francofurti habitâ *Ferdinandus* eius nominis secundus, uti in Regno Bohemiæ, ita quoq; in Imperio successit; At *Bohemi* nihil hisce moti, Matthiâ mortuo, Ferdinandum abdicant, & *Fridericum Palatinum* in Regem eligunt; hinc illa tempestas, quæ totam inundavit Germaniam, hinc tot populorum ruinæ & interitus; Cæterùm de *bello* hoc *Bohemico*, (mm) eiusq; *origine, causis & progressu*, tum quòd perplurimi in eo scribendi genere se exercuerint, cùm quia adhuc res ipsa in luce versatur, atq; omnibus nota est, plura agere supersedemus, de eo satis constat, atq; ab aliis hactenus luculenter ostensum, inq; publicis Imperii Comitiis & conventibus confirmatum est, *Ferdinandum Imperatorem legitimum fuisse Bohemiæ Regem, & contrà omne jus, fas & æquitatem Palatinum eam Coronam ambiisse.* * Res ergò uti cæpta, ita cessit, *Palatinus* enim & sequaces toto ferè Imperio profligati, & qui ex illis pœnitentiam non egerunt, aut miserè periêre, aut miserè adhuc vivunt, atq; hæc quidem per decennium ad annum usq; 1629. magnis cladibus peracta sunt, quo tempore *Daniæ Rex*, qui & ipse fortunam suam expertus, Pacem accepit. Interea finitis *Belli Belgici induciis*, superioribus annis factis, & hi bellum, ut Palatinæ factioni & sociis præstò essent, redintegrarunt, nec minori curâ *Rex Galliæ*, ut Regnum stabiliret, & ad externa animum adjiceret, bellum *Hugonottis* suis non solùm indixit, sed magnâ etiam ex parte vicit, atq; in ordinem redegit.

Anno 1618.

(mm) De bello Bohemico, ejusq; causis, multorũ scripta & tractatus exstant.

Anno 1619. ad annum 1629.

* De cõtroversiâ Palatinâ ratione Electoratus antiquâ & modernâ, agunt Freherus, Geuvvoldus, Burgundus Rusdorffius, quem nuperrimè refutavit Dn. Adelsreutter, præter alia scripta anonyma.

Dum hæc alibi fiunt, Fata inter *Austro-Hispanos*, maximè verò *Cæsarem*, & *Gallos* ad aperta dissidia jam magis magisq; inclinare videbantur, nam licet *Galli* hactenus Cæsaris & Imperii hostibus clàm favissent, neutrales tamen & conciliatores potiùs quàm inimici videri voluêrunt. Ecce ergò in *Italiâ Vincentio Gonzagâ Mantuæ* (nn) & *Montisferrati* Duce sine liberis mortuo, *Carolus Dux Nivernensis* itidem ex Gonzagâ familiâ oriundus, sed in Galliâ natus educatusq;, hujus se successorem & agnatum proximum profitebatur, quare hæreditatis

(nn) De hâc Mantuanâ controversiâ agunt Franc. Niger Cyria-

reditatis à Vincentio relictæ, clàm palamvè, quàm benè poterat, poſſeſſionem apprehendit, quæ res *Cæſarem, Hiſpanum* & *Sabaudum* non parùm mordebat. *Cæſarem*, quod Mantuæ & Montisferratenſis Ducatus, Imperii feudum eſſet, atq; inconſulto Cæſare feudi Domino Carolus inaugurationem maturaſſet, *Hiſpanum*, quia Carolum Gallum, & Gallicis affectibus indulgere ſciebat, vicinum ergò nolebat, maximè cùm nondum à Cæſare feudo inveſtitus eſſet, *Sabaudū*, quoniam & hic in Ducatum Montisferratenſem prætendebat (uti ſuprà aliquoties dictum) Erat quoq; *Dux Guaſtallæ* demortui agnatus, qui hæreditati ſe immiſcere ſatagebat; hinc neceſſariò ad arma ventum, ex quo vetera partium, inter *Auſtros* & *Gallos* ſtudia recruduerunt, *Galliæ* enim *Rex*, licet ab initio *Rupellanâ obſidione* diſtrictus, attamen eâ finitâ, & rebus in Galliâ expeditis, *Italiam* magno cum exercitu ingreditur, atq; unà cum *Venetis Nivernenſis* partes contra *Cæſarem, Hiſpanum, Sabaudum* & alios defendere conabatur, unde crudeliſſimum bellum exortum, donec *Mantuâ* aliisq; locis captis Carolus ad pacem & preces verteretur. Convenêre itaq; inter legatos certæ *pacis leges*, quæ demum *Ratiſponæ, per Cæſareos & Galliæ Regis legatos, conſenſu Sabaudiæ Ducis ſunt confirmatæ.* Sunt autem hæ:

cus. Frid. Boſius. Marta Neapolitanus pecul. libris.

Pacificatio 19. Ratiſponenſis de anno 1630. 13. Octob.

1. Pax (puta inter Cæſarem & Galliæ Regem atque utriusq; ſocios) *univerſalis* non ſolùm in *Italiâ*, ſed etiam *Germaniâ* eſto, ita ut pars altera alteram nec lædere, nec eius hoſtibus ſuppetias dare debeat.
2. *Sabaudiæ Duci* pro prætenſionibus in Ducatum *Montisferratenſem*, *Trinum* & alia loca, unde quotannis 80000. coronæ millium reditus habeat, cedentur.
3. *Lotharingicæ* prætenſiones, poſt Nivernenſis inveſtituram, intra ſex menſes amicabiliter componi debebunt.
4. *Dux Guaſtallæ* pro ſuâ portione, quotannis ex Ducatu Mantuæ 6000. millia coron. habebit.
5. *Dux Nivernenſis* delicta commiſſa coràm Sac. Cæſarea Majeſtate deprecabitur.
6. Quo facto ſua Majeſtas, intercedente Sum. Pontifice, & Rege Franciæ Nivernenſi *feuda utriusq; Ducatus* concedet.
7. Vigore cujus inveſtituræ Cæſarea Majeſtas Mantuanum contra omnes hoſtes defendet & tuebitur.

8. Post subscriptionem & publicationem hujus Pacificationis quævis hostilia in *Italiâ* cessabunt.

9. Ac demum intra quinq; hebdomadas exercitus Cæsareus, exceptâ *Mantuâ* & *Canneto* ex Italiâ deducetur.

10. Civitas, arx & fortalitium *Casalense*, cum omnibus aliis locis in Ducatu Montisferratensi (iis duntaxat exceptis quæ *art.* 2. Duci Sabaudiæ assignata sunt) Nivernensi Duci restituentur, ita ut eadem ad placitum proprio milite custodire possit.

11. Tunc etiam Sac. Cæs. Majest. *Mantuam* & *Cannettum* Duci Nivernensi, prout quoq; Rex Galliæ Sabaudo *Pinarolum*, *Pricaras*, *Susam* & *Aveglianum* restituet.

12. Quoscunq; *passus* & *fortalitia* Cæsar in *Valletellina* & vicinis locis extrui fecerit, & teneat, demolientur, ac in pristinum statum restituentur.

13. In majorem securitatem utriusq; partis *obsides*, donec omnia executioni mandentur, vel S. Pontifici, vel Magno Duci Hetruriæ, vel alii cuidam Principi Catholico Germaniæ dabuntur.

14. Comprehendentur quoq; sub hâc pace *Veneti*, atque exercitum suum dimittent.

15. *Controversiæ* inter Cæsaream, & Galliæ Regis Majestatem, de *Metensi*, *Tullensi* & *Verdunensi* Episcopatibus, uti quoq; de *Abbatiâ Gorzensi*, ad componendum in aliud tempus rejicientur, interim fortalitium *Meyenvvick* in pristino suo statu manebit.

16. *Lotharingiæ Dux* sub hâc quoq; Pacificatione sit comprehensus.

17. Hanc compositionem *amnistia universalis*, & abolitio omniũ injuriarum, etiam restitutionis mobilium & bonorum raptorum, captivorumq́; utriusq; partis absq; omni sumptu sequetur.

18. Hæc omnia à Sac. Cæsareâ, & Regis Galliæ Majestate, nec non à Duce Sabaudiæ fideliter & absq; fraude Ratisponæ 13. Octob. Anno 1630. accordata & conclusa sunt.

Subscripta *ex parte Cæsaris*

à Dn. { Anthonio Abbate in Crembsmünster.
Ottone à Nostitz Barone.
Herm: à Questenberch Barone. }

Nomine Regis Franciæ

M. Brulard, Reg: Maj: Consiliarius & Orator.
Fr. Josephus Capuzinus adsistens.

Quæ

Quæ dum alibi geruntur, Cæſar publicis edictis *reſtitutionem Eccleſiaſticorum* (oo) contra Pacem religioſam à Proteſtantibus occupatorum repetiit, quæ res acatholicos, etiam *Saxonem* Electorem, hactenus Cæſari fidum ad deſperationem adegit; Conventu itaq; *Lipſiæ* habito, novum fœdus invito Cæſare pangitur; *Guſtavus Adolphus Sueciæ Rex*, jam aliquot per annos tùm contra *Moſchos*, cùm etiã *Polonos*, felicia bella geſſerat, atq; cum utrâq; gente inducias fecerat, cum hoc *Bogislaus XIV*. atq; ultimus eius familiæ *Pomeraniæ Dux*, certum clientelare & commerciorum fœdus (uti in principio præ ſe ferebat) variis ex cauſis iniit, atq; inſimul Suecus cum exercitu *Rugiam* inſulam, & *Pomeraniam* invadit, adventus ſui & hoſtilitatis contra Imperium *cauſas ſpecioſas* (pp) afferens, quaſi bellũ hoc, tùm protectitium, cùm vindicatorium (prout titulus eius erat) propterea contra Cæſarem moveret, quòd Cæſar Regi *Poloniæ* copias auxiliares miſerit, cùm tamen Rex Sueciæ, nullâ omninò injuriâ Imperatorem vel Imperium affecerit; Idq; factum eſſe nullâ clarigatione præmiſsâ; Cæſarianos non ſine contumeliæ notâ *Regis Sueciæ legatos* à tractatu *Lubecenſi* excluſiſſe, litteras Regis ad *Bethlemum* deſtinatas intercepiſſe, Imperatoris Legatum, ſine aliquâ juſtâ causâ *Gedanum* reliquiſſe, atq; ita ſtudium reducendæ pacis deſeruiſſe; Sueciæ Regem, bello Danico jam ſopito, præſertim occupatis omnibus maritimis *Pomeraniæ* ac *Mechlenburgij* locis, & inſulis, à Cæſarianis, claſſeq; in *mare Balthico* exſtructâ, nudæ Imperatoris fidei ampliùs ſe committere non potuiſſe; Sed jure & meritò vicinorum Principũ (putà Germaniæ) periculo cautiorem factum, præveniendo majoribus malis obviaſſe, quinimò pro gloriâ DEI pugnando, *Germaniæ Principes Conſcientiæ, paciſq; publicæ* causâ oppreſſos in patrocinium ſuſcipere debuiſſe; Acceſſerunt & aliæ minutiores, quibus omnibus Cæſar reſpondit, easq; in Regem meritò retorſit, prout ſuo loco demonſtrabimus; Sed litteris in arma converſis, *Suecus* magnam Pomeraniæ partem ſuæ poteſtatis fecit, è *Pomeraniâ* itaq; *Marchiam Brandeburgicam, Sileſiam* ac *Saxoniam* reſpiciens *Lipſiæ conventus* novam confœderationem parturientis, protector & caput ſupervênit, nec aliter Germani confœderati illum acceperunt, miſſiſq; legatis omnium facta eſt unio eadem, confœderatio una; Primo equidem

intuitu

(oo) De reſtitutione bonorum Eccleſiaſticorum Auctor. de compoſ: Pacis. Anno 1630. 1631.

(pp) Publicatæ ſunt hæ cauſæ Latinè & Germanicè, easq; pro Sueciæ Rege defendit Balthaſ. Henckel. peculiari ſcripto, ſed vide Vernulæi diſcurſ. de bello Sueco-German. Burgum in Marte Suecico &c.

intuitu conjunctio hæc magnum videbatur habere applausum, sed num tanti fuerit, & adhuc sit momenti, ut gravissimum illud damnum & periculum, quod *Germania*, per *vicini Regis protectionem* incurrebat, & adhuc præ oculis est, recompenset, non meritò ambigitur.

Verùm ut ad Pacificationes nostras revertamur, cùm *Rex Sueciæ*, blandiente fortunâ, tot tantosq; progressus faciebat, *Gallicus Legatus Hercules Charnacæus* pro more tempori se accommodans, cùm *Boervvaldæ Rex* in stativis per aliquot dies moraretur, confœderationem, seu conventionem (procul dubio dudum conceptam, & à *Rege Galliæ* comprobatam) ad quinquennium nomine sui Regis cum Sueco iniit, (qq) Quæ inter alia hæcce continebat capita; Fœdus iniri pro defensione omnium amicorum qui oppressi sunt, pro securitate commercii maritimi, & ut *restituantur in status suos omnes Principes atq; Ordines Imperij*, quemadmodum ante Germanicum bellum fuerant &c. Deniq; ut *omnia restituantur* in eundem locum, quem ante tumultus Germanicos habuerunt; (rr) Si itaque examinandæ erunt causæ, cur à *Ratisponensi* (ut antiquiores taceam) *Pacificatione*, vix ante annum confirmatâ discessum; Novæ certè ob quas discedere licuisset, ex parte Cæsaris & Catholicorum Statuum Germaniæ nullæ intervenerunt; vix ulla à Gallis excogitari poterit; Et licet hoc fœdere exceptum videatur, ne quid fiat in detrimentum Catholicæ religionis, & contra confœderatos Catholicos; *Ridicula* tamen hæc erat *exceptio* & prorsus captiosa, cùm Rex Sueciæ, & confœderati Status Lipsiæ, præter Catholicos nullum haberent hostem, quinimò principalis fœderis illius causa, fuit restitutio bonorum Ecclesiasticorum, quæ directò militabat contra Catholicos, non solùm Cæsarem, sed etiam reliquos Status, nec ignorabant Galli, Cæsaris & fœderatorum Statuum Catholicorum exercitum non ita pridem, exauctorato *VValsteinio*, sub ductu *Tillij* in unum corpus coaluisse, vix ergò aliud dignosci poterit, quàm sub vocabulo *restitutionis omnium Principum & Ordinum &c.* Et rursus *omnium*, id est, *bonorum* tàm *Ecclesiasticorum* quàm *Secularium*, utrumq; Regem Gallum & Suecum iisdem motum esse causis, & ad eundem (nisi quatenus diversum interesse impedit) tendere finem, quod etiam successu temporis experti sumus, & ni Deus avertat, ulteriùs experiemur.

(qq) Burgus in Marte Sueco-Germ. lib. 2.

(rr) Alex. Patric. in Marte Gallic. lib. 2. cap. 7. & 12.

Quòd

Quòd si moderniores Gallos audiamus, quos prosperi successus elatiores reddidêre, illi cum *Charnacao*, causas non dissimulant, *Tractatus* enim *Vlmensis violationem*, *Palatinorum*, *Trevirensisq́; Electoris restitutionem*, & similia alia obtendunt, atq; satis superq́, nonnullos incredulos confundunt, qui persuaderi sibi patiuntur *arma Gallorum* ad perniciem & ruinam *Austriacorum* principalem habere respectum, reliquos status tantoperè non periclitari, quod nihil aliud est, quàm caput à membris & hæc à capite divellere; Ex recentioribus hisce est, qui se *Dominum de Silhon* (ss) nuncupat, homo (uti apparet) non infimæ sortis, qui sub descriptione ministri vel consiliarii status, *Cardinalis Richelij* defuncti personam egregiè agit, eiusq́; consilia & actiones acerrimè defendit explicatq́;, cujus quoq; *cap: ultimo* mentionem faciemus.

(ss) Le ministre d' estat avec le veritable, usage de la Politique moderne Par le Sieur de Silhon. Anno 1632. cum seqq.

Hâc societate inter *Gallum* & *Suecum* aliosq́; Catholicæ religionis inimicos peractâ, *Suecus* per Marchiam in Saxoniam atq; in ipsa Imperii viscera penetrabat, *Gallus* contra superiorem Pacificationem Ratisponæ confirmatam (quâ *art.* 16. Lotharingiæ quoq; Dux comprehendebatur) occupatâ *Lotharingiâ* (tt) diversis vicibus *Alsatiam* & *Brabantiam* petebat, ac demum cum Suecis se conjunxit, progressum descripserunt alii, atq; ipsæ ruinæ *Germaniæ* & *Belgij*, præcipuè verò Catholicorum ditionum (licet quoq; suis clientibus non pepercerint) sufficienter ostendunt & attestantur, eos *qui libertatis defensionem prætexerunt, eandem subvertere solere.* Cæterùm de sollicitâ *Pacis reducendæ* curâ & *qualem* utraq; pars exoptet, *cap. ultimo* referemus.

(tt) Causas vide diversimodè apud Verulæ. in discursu, de bello Gallo-Lotharing.

Atq; hæc quidem de variis *Pacificationibus* ab annis plusquàm ducentis inter *Austro-Hispanos*, & *Gallos*, atq; utriusq; partis *Socios* initis; Quarum nunc *recapitulationem* quandam, cum præcipuis circa easdem occurrentibus *fundamentis* & *motivis* subjicienus.

CAPUT UNDECIMUM.

Recapitulationem *omnium harum* Pacificationum *cum præcipuis earundem* fundamentis *&* motivis *exhibet.*

Licet in recitatione harum Pacificationum, hoc tempore, & pro moderno instituto brevitati magis, quàm prolixitati studuerimus, Ea tamen quæ hactenus dicta sunt, succinctiùs repetemus, atq; insimul *principalia controversiarum puncta*, quæ circa Pacificationes hasce earumq; substantiam, quodammodo mota, vel etiamnum moveri poterint, adjiciemus.

Pacificatio 1. *Prima* ergò inter *Gallicam* & *Burgundicam* (quam demum *Austro-Hispanica* excepit) domum incidens controversia ex ambitione Gallorum exorta est, *Ludovicus* enim *Dux Andegavensis, Philippum Burgundum* præire satagebat, quod dissidium *Carolus VI. Galliæ Rex* composuit, & *pro Burgundo* judicavit; Haud fallax augurium, fore scilicet, ut ambitiosi hi affectus *Burgundicam* quidem *felicitatem* concomitarentur, nunquam tamen eandem sint oppressuri, *justitiâ resistente*, *cap.* 1.

Pacif. 2. Secunda eiusdem farinæ esse videtur, nam quum *Carolus VI. Rex Galliæ* in mentis alienationem incidisset, atq; inter *Iohannem Burgundum*, & *Ludovicum Aurelianensem* de Regni administratione quæstio exoriretur, *Burgundo* administratio commissa est, cùm verò *Aurelianensis* nihilominus Regnum affectasset, *Parisiis* interfectus est, quod licet *Burgundo* imputaretur, à Rege tamen absolutus, & *Aurelianensem* boni publici causâ interfectum esse, conclusum fuit *cap.* 1.

Pacif. 3. *Tertium* autem dissidium justissimâ ex causâ pro *Burgundis* est compositum, contrà enim jus gentium & datam fidem, *Aurelianenses* Galli, *Iohannem Burgundum* apud *Monstrelium* interfecêre, unde inter *Gallos* & *Philippum Bonum Burgundiæ* Ducem diuturnum bellum gestum, cumq; Burgundi laude pacificatum; *cap.* 1.

Pacif. 4. *Quarta* æmulatio *Ludovici XI. Regis Galliæ*, & *Caroli Ducis Burgundiæ* multorum erat capitum, ut enim uterq; erat consilio præceps & ingenio vario, ita variis ex causis inter eos controversiæ nascebantur, si tamen *principium* spectes, in eo *Ludovicum* peccasse videtur, quòd

quòd *Carolo* in paterno solo insidiatus fuerit, quam ob rem *Carolus Burgundus Galliæ Proceribus*, qui à Rege more inaudito, novis oneribus vexabantur, & privilegiis juribusq; privabantur, (*Ludovicus* enim hic Primus Regum Franciæ esse scribitur, qui restrictâ Principum libertate, Regiam auctoritatem sibi conciliavit) adhæsit, atq; ita quamdiu vixit, suspectum illum habuit, sed tamen hæc omnia certis conditionibus sopita fuêre, *cap.* 1.

Quintò inter *Ludovicum Galliæ Regem* & *Maximilianum Austriacum*, de *Burgundicis* & *Belgicis* provinciis dissidium & bellum incidebat, *Maximilianus* jure uxorio (prout etiam tàm *Burgundia* quàm *Provinciæ Belgicæ* ad *Burgiones* pervenerant) & matrimoniali nexu in se suâq; domum easdem transtulisse asserebat, atq; Galli ultrò concesserunt, Regem nihil juris in eiusmodi Provincias habere (si non *Gallicum jus le droict de bien seançe*) Quid ergò bellum injustum, *Pacificatio pro Austriis* justissima, quâ *Belgium* cum incorporatis Provinciis iisdem permansit; *Cap.* 2. Pacif. 5.

Sextò sine omni controversiâ, repudiatio *Maximiliani Austriaci* filiæ *Margaritæ Burgundicæ*, & raptus *Annæ Britannicæ* Maximiliano desponsatæ, à *Carolo VIII.* Galliæ Rege commissus justissimi belli vindicatorii causa, & mitissimi *Maximiliani* erga pacem & quietem cum Regibus Galliæ animi index fuit; Quis enim privatorum, filiam unicam solenniter alicui promissam & domum deductam, repudiari, atq; è contra propriam sponsam sibi eripi patietur? *Cap.* 2. Pacif. 6.

Septimò, circa *Neapolitanum* & *Siculum* Regnum variæ occurrũt controversiæ; Sed ut *vetustiores* hoc tempore omittam, utpote quæ per jura & pacta posteriora vel finitæ vel obliteratæ sunt; Indubium est, *Ferdinandum Catholicum Hispaniarum* Regem, *Alphonsi Arragonij* eius nominis *I.* Vtriusq; Neapolitani & Siciliæ Regni Regis, *patruelem*, sive fratris filium fuisse, ad eum ergò, excluso Alphonsi filio spurio utrumq; Regnum pertinuisse, omniq; jure ad eius acquisitionem animum adjecisse; Vt verò expeditionem hanc per aliquot tempora dilatam, faciliorem sibi redderet, cum Rege Galliæ (qui sive de jure, sive de facto similiter, in Regnum Neapolitanum prætendebat) de invadendo, occupando & inter se dividendo Regno pacem iniit, successerunt omnia benè; *Cap.* 3. Pacif. 7.

Octavò; At *Galli* in Regno licet diviso quietè stare non potuerunt, ergò cùm *Galliæ ProRex* contra *Hispanos* causâ non satis probabili bellum moveret, *Galli* tandem Regno pulsi, æquam tamen, intercedente inter *Ferdinandum Hispanum* cum *Galliæ Regis sorore* matrimonio obtinuerunt pacem: *Cap*. 3.

Pacif. 8.

Nonò; *Mediolanensis Ducatus Imperij feudum*, primò *Vicarios*, deinde *Duces*, qui ei Imperii nomine præerant, habuit, inter eos fuit *Galeacius*, qui duos reliquit filios, *Iohannem* & *Philippum Mariam*, atq; unicam filiam *Valentinam Ludovico Aurelianensi* nuptam. *Galeacij* itaq; filiis sine masculâ prole exstinctis, *Ludovici Aurelianensis* filii occasione prætensi juris materni Ducatum invadebant, sed repulsi, demum *Ludovicus Galliæ Rex* ex *Valentinâ* nepos, eundem occupavit; *Maximilianus Cæsar*, eò quòd Mediolanum Imperii feudum & quidem ad masculos saltem transitorium esset, & per consequens demortuis Galeacii filiis ad Imperium sit reversum, asserebat, *Gallo* omnem successionem & meritò quidem denegabat; Postea tamen certis conditionibus pacem cum eo pepigit; *Cap*. 4.

Pacif. 9.

Decimò, hæ pacis conditiones (nec enim *Rex Ludovicus* clausulas præsertim matrimoniales pactioni consentaneas eiq; insertas adimplevit) à *Gallis* non fuerunt observatæ; Et licet prætereà *Cameraci* inter Cæsarem & Regem Galliæ, de prædicto Ducatu, alia intercesserit Pacificatio, cùm tamen ea in præjudicium *Caroli Austriaci* facta, atq; *Ludovicus Galliæ Rex*, se *Conciliabuli Pisani* defensorem præbuisset, Cæsariq; se opposuisset, conventio hæc meritò annullata fuit; Et quod amplius *Valentinæ* descendentibus, & stirpe *Valesiâ* exstinctâ, *Borboniis* modernis Galliæ Regibus nihil juris in *Ducatu Mediolanensi* competat, Cæsariani validis juris fundamentis statuunt; *Cap*. 4.

Pacif. 10.

Vndecimò; Regni *Navarræi* occupatio & possessio, ob inobedientiam & hostilitates *Ludovici Galliæ Regis*, *Ferdinando Catholico Hispaniarum Regi* adjudicata fuit, ubi spreta S. Pontificis potestas disputabatur, verùm singulari *Pacificatione*, *Ferdinando* Regnum istud remansit, quod idem de *Roscionensi Comitatu* dicendum; *Cap*. 5.

Pacif. 11.

Duodecimò; Ludovico XII. Galliæ Regi defuncto *Franciscus I.* successerat, qui contra pacta superiora *Ducatum Mediolanensem* invasit & occu-

& occupavit, sed rursus, ob juventutem & periculosum statum Regnorum *Caroli Austriaci* jam novi *Hispaniarum Regis*, sub conditione aliquâ matrimoniali *Pacificatio* facta est; *Cap. 6.* Pacif. 12.

Decimo tertiò; sed quùm interea *Maximilianus* quoq; *Cæsar* diem obierat, *Franciscus* Rex *Galliæ* varia contra *Carolum Austriacum* movit; Primò Prætensiones contra *Imperij* quædam *loca* ex orco revocavit. Secundò *Imperialem Coronam* contra Carolum Austriacum, vel alium quempiam Germaniæ Principem, quem libera electio daret, ambiit. Tertiò, *Carolum* variis injuriis & contumeliis affecit, ac postquam ambitum Imperialis dignitatis frustraneum vidisset, Quartò ad *veteres* jam dudum inter utriusq; antecessores decisas sopitasq; *causas* recurrit, *Navarram* aggreditur, *Mediolanensem Ducatum* invadit, atq; *Belgij fines* infestat, unde inceptum est bellum *Italicum* variâ fortunâ gestum, donec *Franciscus* ipse pœnam luens caperetur, atque in Hispaniam mitteretur, quam captivitatem subsequuta est *Pacificatio* Pacif. 13. *Madritana*, quâ Rex Galliæ omnium suorum Prædecessorum promissa & pacta renovavit, confirmavitq;, atque plura alia pollicitus, libertatem recuperavit; *Cap. 6.*

Decimo quartò; sed nihil horũ præstitit more suo *Gallus*, quamprimùm enim in Galliam rediit, tùm quòd *coactus* illa promisisse dicebat, cùm quia *Proceres Regni* (uti prætendebat) *promissa approbare* nollent, novum in *Italiâ* bellum incepit, quod aliorum intercessione rursus *Cameraci* sopitum, memorabilibus punctis (præter ea, quæ Pacif. 14. *Madritanæ* transactioni insertæ fuerant) adjectis; Inter quæ & hicce articulus erat, *ne Rex Galliæ in posterum Italiæ, vel Germaniæ rebus se immisceret, nec ulli Principi, in Cæsaris damnum suppetias daret*; *Cap. 7.*

Decimo quintò; At *Franciscus* non solùm *Smalcaldici* fœderis sociis *Protestantibus* 6. Principibus & Statibus in Germaniâ favebat, *Ferdinandi Cæsaris fratris* electionem in *Regem Romanorum* impedire conabatur, in *Italiâ* novas turbas ciebat, *Mediolanensi Ducatui* inhiabat, sed etiam contra *Cæsarem Tunetano bello* impeditũ multa alia moliebatur, quæ res Cæsaris animum ad justam vindictam commovebat, sed interventu *S. Pontificis Nizæ* nova pax, vel potius *novennales* Pacif. 15. *induciæ* factæ sunt; *Cap. 7.*

Decimo sextò; Licet post inducias Nicenses in duobus colloquiis

quiis magna inter Cæsarem & Franciscum familiaritas intercesserit, brevis tamen induciarum operatio & effectus erat; Nam *Rex Franciæ* cùm nec Pacis tractationibus, nec familiaribus colloquiis *Mediolanensem Ducatum* pro filio obtinere posset, novas & quidem prohibitas amicitias cum *Guilielmo Clevensium Duce*, qui *Ducatum Geldrensem* ad *Carolum Cæsarem* devolutum (quæ quæstio tùm temporis post *Caroli Geldriæ Ducis* mortem agitabatur) ad se pertinere prætendebat, atq; *Principibus Germaniæ* religionis causâ à Cæsare dissidentibus, sibi conciliavit, accessit & aliud infortunium, quod *Galli* Legati, ad *Turcicam portam* cum literis destinati, ab *Hispanis* intercepti fuerint; *Cæsarem* ergò, dum ab infelici *Africanâ* expeditione in *Italiam* redit, *Gallus* quinq; diversis exercitibus, quibus classem Turcicam maritimam, cui *Polinius* Regis Legatus aderat, junxerat, aggreditur verùm
Pacif. 16. Cæsarianis se strenuè defendentibus, pace *Crepinensi* omnia in pristinum statum fuêre restituta; *Cap. 8.*

Decimo septimò, Dum *Cæsar* Germanicum bellum, à *Iohanne Friderico Saxone*, & *Philippo Hassiæ Landgravio* religionis causâ excitatum componit, *Franciscus Rex Galliæ* moritur, & filium *Henricum II.* Regni & æmulationis erga *Austrios* hæredem reliquit; Hic ex levi accidente, ad se non pertinente, ob occupatam in tumultu à Cæsarianis *Placentiam*, in *Italiâ* bellum resuscitavit, atque demum *Germanicis rebus*, contrà pacta prædecessorum se immiscens, cum *Mauritio Saxone*, *Cæsari* ex improviso bellum infert, *Turcicis* etiam armis, ut Italiam infestarent (quod & factum) arctiori fœdere, magno cum Christianorum damno & scandalo, sibi junctis, quo ipso *Protestantibus* in *Germaniâ* Pacem religionis à *Cæsare* & *Ferdinando* fratre Romanorum Rege extorsit, & quoad reliquas controversias, ex tractatu in *Cœnobio Valleclusensi* propè *Cameracum* habito, *Induciæ quinquennales* subsequutæ sunt; *Cap. 9.* Quibus obtentis, *Carolus Cæsar* tædio vitæ *Ferdinando fratri* Imperium, *Philippo* verò filio, Regna hæreditaria, cum aliis provinciis resignat, atq; in *Hispaniam* navigans *S. Iusti Cœnobium* ingreditur. Sed pactæ induciæ vix annum durârunt, ergò rursus in *Italiâ* & *Belgio* armis concertatum, donec insigne illud prælium apud
Pacif. 17. *Sanctum Quintinum*, quo flos nobilitatis Gallicæ cecidit, *solenni Pacificationi Cameracensi* viam aperuit, quâ inter *Philippum II. Hispaniarum*, & Hen-

& *Henricum* II. *Galliæ Reges* atq; utriusq; socios, non solùm omnes controversiæ sopitæ, sed simul etiam contracta amicitia matrimoniali vinculo firmata fuit; *Cap.* 9.

Decimo octavò, Henrico II. Galliæ Rege in infelici hastiludio interfecto, miserrimus sub *Francisci* II. *Caroli* IX. & *Henrici* III. imperiis, fuit Galliæ status, quem si voluisset, *Philippus* magis interturbare potuisset, sed paci, Catholicæq; religioni consulere maluit; Tandem cum *Henrico Navarrao*, primo Regni hujus invasore, deinde *Henrico* III. exstincto eiusdem legitimo *Rege*, eius nominis quarto, tum quòd hic prætensiones *Navarraas* renovaret, cùm quoq; rebellibus *Belgis* auxilium mitteret, aliquamdiu bellum gerere coactus fuit. Quod Pacif. 18. demum inter utrumq; Regem, & socios, *Pace Vervinensi* sopitum, hæcq; Pacificatio solennibus juramentis confirmata fuit; *Cap.* 10.

Decimo nonò; *Henricus* tamen *Navarræus* (quod promiserat) à *Belgicis auxiliis* non abstinuit, quin imò eadem postea singulari conventione & pacto iisdem confirmavit; Atq; dum *Germanorum Principum* aliorumq, *in vel extra Germaniam Imperio devinctorum* Cæsari obedientiam denegantium, jussaq; supremorum *Imperij Tribunalium* spernentium *Protectionem* (contra Antecessorum & propria pacta) pro *peculiari Galliæ jure* habuit, eamq; persuasionem *Successoribus* reliquit, Germaniæ negotia exinde non semel difficiliora reddita sunt, quæ causa etiam est, cur (cæteris omissis) demum *Ludovicus* eius filius *Mantuano* bello aliisq; *Italicis negotiis* sese immiscuit, quæ tamen ultima difficultas *Ratisponensi Pacificatione* satis sublata fuisset, si in eâdem Pacif. 19. *Galli* acquievissent, atq; ab ulteriori, cum *Suecis*, aliisq; juratis Imperii hostibus, in ipsius *Imperij* eiusq; *fidelium Statuum* perniciem, colligatione & conspiratione abstinuissent, quo ipso tandem *Galli Christianißimi* (uti videri volunt) in *causa Palatinatus*, *restitutionis bonorum Ecclesiasticorum*, *abolitionis* omnium criminum contra *Imperium*, *Cæsaream Majestatem*, & fideles *Imperij Status*, præsertim *Catholicos* commissorum, atq; aliorum similium, se suspectos reddidêre; *Cap.* 10.

Hoc caput ut claudam, lectorem moneo, me non ignorare, ultra eas, quas breviter recensui, *Pacificationum* enarratarum tùm *constitutarum* cùm *violatarum* causas, adhuc alias prætendi referriq; posse, verùm animadvertendum, ne cum imperitis *causas* cum *prætextu*

textu confundamus, Id enim peculiare esse Regibus post *Cominæum in comment. Gallicis* scribit *Alber. Gentiles* (a) ut semper aliquam *probabilem causam vel prætextum* suscipiendorum bellorum (adde quoque violandarum Pacificationum) præ se ferant, quamvis sæpè nulla causa subsit; non ergò quid prætenditur, sed quid reverà agatur, inspiciendum, atq; inde rei veritas judicanda, quod non nisi rerum ordine benè cognito, quo scilicet tempore, & quibus circumstantiis gestum, fieri poterit.

(a) Gentil. de jur. belli lib. 1. cap. 7.

CAPVT DVODECIMVM.

Cujusdam Gallici Scriptoris *de* Pace futurâ Germaniæ, *discursus continet; Quis eam hactenus* impedierit? *cujus* conditionis *esse debeat? & quomodo*, satis secura reddi *possit?*

POstquam *Pacificationes Austro-Hispano-Gallicas*, hactenus inter utramq; gentem initas recensuimus, *Gallicus* quidam *Scriptor* nobis occasionem dedit, ut de *Pace futurâ* (quam ipse & procul dubio alii cum eo, vel sibi imaginantur, vel saltem certis ex causis prætexunt) nonnulla referamus, quæ licet iis, qui publicis hujusmodi negotiis intersunt, superflua & non necessaria videri poterint, cùm tamen aliis æquè non sint obvia, hisce laborem non ingratum futurum existimavimus; *Gallicum* autem *idioma* non de verbo ad verbum transtulimus, operam tamen dedimus, ut de mente auctoris satis constaret; Est autem Scriptor, quem supra *cap.* 10. nominavimus, nuperus quidam *Silhonius* nomine, qui partes duas (quarum tertiam quoq; promittit) discursuum, si rerum varietatem & novitatem spectes non contemnendorum, si veritatem & exemplorum malam applicationem consideres, vix ferendorum, conscripsit; Is (inquam Auctor) præter alia, justo examine (quod aliis temporibus relinquimus) non indigna, *tria* hæc, quæ præsentis maximè sunt materiæ, inculcare voluit;

1. *Cæsarem in culpâ esse, cur Pacificationis hoc negotium tantoperè differatur, & tantum humani sanguinis sine causâ effundatur.*

2. Pacem

2. *Pacem futuram debere esse generalem, id est omnium partium tùm principalium, cùm iisdem confœderatorum.*

3. *Quomodo Pax hæc generalis, omnibus membris semel communicata, ex parte Gallorum eorumq; adhærentium secura & inviolabilis reddi debeat?*

Quod *priorem discursum* attinet, quem *Auctor* (a) prolixè proponit, conatur omnibus persuadere, quicquid hactenus in Pacificationis negotio, etiam Coloniæ, ex S. Pontificis interpositione tentatum, atq; alibi actum, non nisi dissimulatè, & ad hunc finem factum esse, ut mundus fallatur, atque simpliciores zelum pacis reducendæ credant, cùm tamen è contra Cæsariani oleum (quod dicitur in proverbio) camino addiderint, & bellum omnibus modis promoverint; Deinde ut adversarii tepidiores redderentur, & confœderati interea ad separatos pacis tractatus allicerentur, (quod etiam partim tentatum effectumq; esse) ex quo demum *Gallis* id eveniret, quod *Politicorum Maxima* tradit, confœderatos nimirum, qui primo loco se accommodant meliores consequi conditiones, & colligere granum, quod alii seminârunt, *ultimos* vel secundum Oraculi illius effatum, *devorari*, vel demum universam belli molem sustinere, necessum habere;

(a) Silhonius in consil. Status patt. 2. lib. 1. discurs. 12.

Quæ omnia ita esse, ex sequentibus clarissimè patere *Auctor* censet; Nam *primò* cùm *Legatus Florentinus* anno 1637. mense Iulio *Viennæ* necessarias litteras salvi conductus, pro Gallis eorumq; confœderatis peteret, à Cæsarianis responsum accepit, se id facere non posse, Cæsarem enim cum *Suecis* in particulari tractaturum, quod Germaniæ Principes sibi subjectos, sed hactenus rebelles attineret, qui arma adhuc in manibus haberent, inter quos sunt *Hessi*, cum hisce similiter particulares tractatus instituendos fore, reliquos esse incapaces, ut cum illis tractaretur, auctoritate Cæsareâ & Imperii Legibus ad unionem reduci posse; Deniq; Galliæ Regem immeritò rebus Germanicis se immiscere, quod si idem Cæsar faceret in Gallicis, Regem id malè habiturum &c. Hoc responsum postquam multis modis examinasset, tandem ad *secundam* dilationis *causam* progreditur, quam in eo statuit, quod *Regis Hungariæ* (ita enim *Cæsarem Ferdinandum III.* ex rationibus, quas se parte 3. suorum discursuum allaturum pollicetur) Legati *Hamburgi*, circa præliminaria genera-

lium tractatuum non satis fideliter rem gesserint, sed quoniam (dum hæc scribo) *Acta tractatuum præliminarium, circa negotium Pacis generalis*, ab ipso *Legato Gallico Claudio de Mesmes*, cum iisdem scholiis, seu potiùs scommatibus ex falsis præsuppositis confectis anno præterlapso in lucem edita viderim, ordinis gratiâ libare hæc, non etiam ulteriùs prosequi volui, hoc saltem nunc addo, ex prædictis scholiis atq; causis contra Cæsarem adductis iis qui jura Germaniæ norunt, & de illis seposito sinistro affectu judicant, satis constare, talia fuisse, quæ ex parte Cæsaris remoram hactenus injecêre, ut salvâ Imperii auctoritate, & absq; læsione Legum fundamentalium neutiquam cedi potuerint, id quod ex demonstratione causarum, (quam nunc omittimus) luce meridianâ clariùs evaderet; Quid si (ut iuridicis *Politica*, quæ plus valent apud exteros, subnectamus) Cæsariani præviderint, idem quod illis forsan falsò objicitur à *Gallis* & *Suecis* practicari, scilicet, sub prætextu tractationis, de Pace generali. *Neq; enim novum, sed commune nimisq; quotidianum est, ut sub umbrâ pacis bellum lateat. Petrarcha de remed. utriusq; fort. lib.* 1. (quæ quàm difficilis futura, postea nonnihil attingemus) præcipuè id quæri, ut dum tractatus particulares, (sive cum exteris, sive cum illis Imperii Statibus, qui nondum ad obedientiam redière) dissuadentur, horum confœderatorũ ope in visceribus Imperii bellum in infinitum trahatur, perpetua exinde inimicitia, inter caput eiusq; membra alatur, atq; (quod *Gallici Scriptores* pro indubitato asserunt) ut *universalis dissolutio harmoniæ statusq; Imperij* (quod Deus avertat) tandem subsequatur, evidens certè signum & indicium, quid *Galli*, quid *Sueci*, aliiq; eorum confœderati, sub *Austriacæ domus* (quæ sola prætenditur) diminutione vel ruinâ intelligant, & quæ clades totius Imperii eam subsecutura sit.

(b) Silhon. part. 2. lib. 2. discurs. 9.

Secundum nunc accedamus *Silhonij* (b) *discursum*, qui est de *qualitate futuræ pacis*, de quâ ita statuit, *eam esse debere generalem, & tractatus particulares aliis qui eosdem appetunt, minari ruinam*; Quod omissis superfluis & ad rem non pertinentibus, ita ostendere conatur; Præsupponit, non nisi pacem hanc generalem posse esse securam, cujus securitatem ex eo promittit, quod, dum omnes confœderati tanquam unum corpus pacem tractant, simul etiam de securitate hâc sibi cavere poterint & debeant, eo scilicet modo, ut ad observan-

tiam

tiam eorum, quæ paciſcuntur omnes confœderati obligati maneant, atq; talibus mediis defenſivis ſe muniant, quibus in omnem eventum pacta tueri poſſint, prout ad *diſcurſ.* 3. dicetur; Secus eſſe in *tractatibus particularibus,* quos efficere, ut non ſolùm corpus unitum infirmetur & diſſolvatur, ſed etiam ſinguli faciliùs decipiantur, & quod ſumma rei, quoniam tantæ non ſint potentiæ, ut violationem fœderum prohibere vel vindicare queant, quòd eadem facilè vel intereant, vel etiam violentur, atq; omnia ad priſtinũ ſtatum redeant; Vnicum hoc eſſe remedium, *Auſtriacam domum intra terminos aſſignatos & præſcriptos tenere &c.* Vnde liquêre, quàm graviſſimè *Saxoniæ Elector,* & alii *Germaniæ Principes,* qui ab hâc viâ ſalutari receſſerunt, peccârint, quòd Pacificatione *Pragenſi* tàm carè libertatem ſuam vendiderint, & ſe in extremam ſervitutem præcipitârint, injuriâ eos affeciſſe & ſe ſociosq;, *ſe* quia relictis ſociis æqualibus ad infelix illud & priſtinum jugum redire, *ſocios* & maximè *Suecos,* quòd erga eos ceu liberatores ingrati exiſtere voluerint.

Tractatus hoſce *particulares* eſſe nocentiſſimos, & ſi non ex *Politica Hiſpanorum,* quæ non ſolùm *Madriti* in Hiſpaniâ, ſed etiam *Viennæ* in Auſtriâ, in viridi ſit obſervantiâ commenſurandi, ſaltem Ductrice experientiâ reſpui debuiſſent. Quis ignorat *Pacem Pragenſem* ex parte Cæſaris fuiſſe coactam? Nihil aliud ergò ſupereſſe, quàm quòd præſertim *Succeſſores,* (quos non teneri præſtare factum Cæſaris) eam non ſint ſervaturi, ex quo neceſſarium conſequens, vincere aut vinci Auſtrios, Saxonem aliosq; novos amicos, fore prædam victoris. Et ſolere *Auſtrios,* eiusmodi pacta & paces particulares violare, *exempla* poſſe recenſeri infinita, paucis id nunc declarandum, iisq; noviſſimis Italiæ & Germaniæ; *Ex Italicis* nonnulla cum *Sabaudiæ Duce* geſta & non ſervata refert; *ex Germanicis* tractatum *Vlmenſem,* præſente Regis Galliæ Legato concluſum à Cæſarianis & adhærentibus violatum valdè exaggerat; Hinc inſecutam eſſe cladem *Pragenſem,* profugatum *Palatinum, Electorali dignitate* & omni Imperio exutum; *Magnæ Britanniæ Regem* dum de Palatinatu reſtituendo particulares tractatus inſtituit, ſæpiſſimè eſſe deceptum, maximè poſt infauſtum Suecis aliisq; confœderatis *Prælium Nörlingenſe,* poſt cujus obtentam victoriam, Palatinatum antea ad vitam *Bavariæ Duci* conceſſum,

ceſſum, excluſis Palatini filiis & Palatino *Neoburgico*, Bavaro eiusq; familiæ hæreditariò contigiſſe, omnem nunc eâ de re ſpem, etiam ulteriùs tractandi evanuiſſe, præſertim rebus in *Angliâ* ſic ſtantibus, ut Rex cum Parlamento non conveniat; Perſimili modo Auſtrios valdè laborare *Suecos* particulari pace, ut faciliùs decipiantur, circumvenire; Hoſce eſſe *effectus* privatarum harum pactionũ, quæ utcunq; fiant, nunquam tam firmæ erunt, quin non occaſione temporis violari, & ſubtili quâdam ratione everti poſſint; Hæreticis non ſervandam eſſe fidem, libertatem religionis iisdem datam, æquè illis relinquendam, ac furioſo cultellum in manu, ita concludit Gallus, homo Cardinali Richelio addictiſſimus, &, uti præ ſe fert, Catholicus.

Sed non novum hoc *Gallorum* commentum eſt (*amice Lector*) pacis tractatus particulares contemnere, atque è contra generales ſuadere, eadem *Henrici II. Galliæ* Regis cum ſociis *Chambortici fœderis* (cujus *ſup. cap. 9.* mentionem fecimus) quoq; mens & intentio fuit, quare cùm Mauritius Saxo ab eâdem confœderatione diſcederet, & cum Cæſare ſe conciliaret, malè à Gallis audiebat, & *Bodino* (c) teſte, perfidiæ prorſus inſimulabatur, ſed graviſſimè *à noſtris*, quos alibi notavimus, refutatur, nec enim fœderis leges præduræ & perpetuæ ſervituti cauſam præbere debent, ſocietas liberè inita, habet quidem vinculum obligationis, & ne quis *doloſè* vel *fraudulenter* ſocius eſſe deſinat, ſed tamen ceſſante causâ fœderis, ipſa quoq; obligatio ceſſare debet, *à bello enim deſiſtendum eſt, quando conſequimur in pace cauſam, propter quam ſuſcipiendum bellum erat*; *Thom. Morus in Vtopia.* maximè ſi talia cum alterius ſubjectis ſint contracta, qui ſi perpetuo nexu, contra ſuperiorem devincirentur, quid aliud eveniret, quàm *ſub fœderis & patrocinij ſpecie cives alienos à Principum ſuorum obſequio & obedientiâ diſtrahere*, quod ipſe *Bodinus* (d) Gallicum mancipiũ, iniquum & nefas eſſe duxit. *Saxoniæ* ergò *Elector* meritò *Mauritij* prædeceſſoris veſtigia ſecutus Gallicam amicitiam, quàm citò potuit deſeruit, quod exemplum omnes bonos imitari oportebat; Eſto enim eos quandam ſeceſſionis ſuæ cauſam habuiſſe, ergonè æterna habebunt odia? numnè patriam Germaniam perpetuis exterorum Regum depopulationibus objicient, atque ex Regno juſtitiæ, ſpeluncam latronum efficient? Quod verò *de firmitate pacis generalis*

(c) Bodin. de Repub. lib. 5. cap. 6. pag. 964.

(d) Bodin. d. cap. 6. adde infr. conſult. 5. n. 11. & ſeqq.

neralis (qualem in suo genere omnes boni desiderant, sed forsitan optanda magis, quàm speranda) & *de violatione fœderum* Austriacis, aliisq; Imperii fidelibus Principibus imputata, prolixiùs quàm fas erat, ab Auctore disputatum, vel meræ chymeræ & imaginationes, vel gravissimæ injuriæ & contumeliæ in *Austrios* & universam *Germanicam gentem* sunt, & facili labore in ipsos Gallos retorqueri poterunt.

Succedit nunc *tertius Silhonij* (e) *discursus*, quo efficere satagit, *quemadmodum pax ista generalis secura reddi & conservari possit*, In cujus persuasione egregiè laborat, idq; eò magis facere debuit, quòd facilè prævideret, in eo omnem disputationis cardinem versari.

(e) Silhon. d. part. 2. lib. 2. discurs. 10.

Accedamus ergò ad *Silhonij discursum*, qui sic ulteriùs ratiocinatur; Illud igitur certò certius est, (sicuti supra monuimus) omnis futuræ quietis & securitatis, fundamentum & basin esse pacem generalem, nec hanc fore firmam, nisi omnium interessentium & unitorum *confœderatione permanente* conservetur, talem verum esse fundamentum & cardinem, contra omnium machinationes; atq; unicum illud remedium, quo *Austrij eorumq; confœderati* & dependentes in officio contineri, & ne ampliùs aliena ambiant, impediri queant; Iam verò ad propositum deveniendo, confœderationem, quæ etiamnum inter *Regem Galliæ*, atq; alios *Principes* ipsi nunc assistentes, viget esse eiusmodi, ut eius virtute non solùm Pax honesta & secura universæ Christianitati procurari, sed etiam ad eius manutentionem contra domum Austriacam eiusq; socios, omnibus modis & conditionibus necessariis unio & perfecta correspondentia formari possit; Ita evinci arbitratur, si famosissimorum quorundam fœderum & unionum, quas in duobus penè seculis vidimus, natura, conditiones, & defectus, ob quos perire necessum fuit, expendantur, & vice versâ, quemadmodum de hisce omnibus *in præsenti Gallica confœderatione* cautum satisq; provisum sit, ostendatur.

Hoc ut fiat, auctor *duo fœderum genera* præmittit, quorum *prius* ex primariâ suâ intentione ad hunc finem contrahit, ut quidem fœderati se non moveant, sed tamen impediant, ne quid damni, quod timent, patiantur, & se contra turbulentorum invasiones vigilantiâ suâ præservent. *Posterius* fœderum genus totum in actione & motu consi-

consistere, cum malum, quo quis de facto premitur & afficitur, ipso facto, & vi contrariâ, vel repellat, vel avertere conetur; Inter *prioris generis exempla* refert, *Fœdus Italorum Principum, Laurentio Medicæo* auctore, pro conservandâ pace & tranquillitate publicâ Italiæ, tum temporis contra Venetos præcipuè, tanquam potentiores hoc consilio pactum, ut si quis Italiæ statum (cujus arbiter Laurentius erat, & esse volebat) turbaturus, omnes confœderati contra eum insurgerent, ac quovis modo conatus reprimerent, quod licet sapientissimum fuerit Laurentii institutum, cùm tamen in ipsius solius prudentiâ, absq; alterius cujusdam *Regis manu fortiori* fundaretur, cum Laurentii morte idem quoq; fœdus interiisse, *Ludovicus* enim *Sfortia*, ut *Mediolanensem Ducatum* usurparet, *Carolo* 8. Galliæ Regi, ad invadendum Regnum Neapolitanum (de quo supra *cap.* 3.) viam adaperuit, quem posteà *Germani*, *Hispani* & aliæ nationes sequutæ, ex quo miserrimus Italiæ status, & totius harmoniæ dissolutio originem traxit; Si præter Laurentii prudentiam, potentior quidam Rex, qui validâ manu confœderatos unitos tenuisset, fœderi interfuisset. Nec solam alicujus potentiam (pergit auctor) sufficere, ut liga vel unio quædã diu conservetur, sed præterea etiam requiri, ut *potentia* illa sit *moderata*, & directa ad finem communem fœderis vel unionis, nam secus si fiat, cessante bono publico & communi, mox sociorum unitorumvè fiet separatio; Idem accidisse *fœderi Schmalcaldico*, quod ex Principibus minùs potentibus conflatum, cùm *Cæsar Carolus V.* eidem potentiorem ligam (cui Pontifex etiam intererat) opposuisset, unico enim quasi ictu & prælio utrumq; fœdus exspirasse, *Schmalcaldicum* quidem, quòd fortunã adversam haberet, & potenti manu, quæ minus potentibus subveniret, careret; *Cæsareum* verò cum Pontifice & aliis Catholicis Schmalcaldico oppositum, quod Pontifex, post devictos à Cæsare Germaniæ Principes, jam pridem animadverteret, bellum hoc non religionis causâ, & ut hæreses extirparentur, sed (quod Auctori placet) pro dominandi libidine, & ad supprimendam Germaniæ libertatem, gestum esse, quam ob causam Pontificem & alios ulteriores suppetias Cæsari denegasse, atq; ita famosam hanc ligam esse desiisse. Novissimam *Protestantium in Germaniâ unionem*, eiusdem cum Schmalcaldico fœdere fuisse conditionis, nam

quicquid

quicquid *Daniæ Regem, Halberſtadium, Mansfeldium,* & alios poſt devictum Palatinum, & clade ſemel acceptâ, attulerint, nihil aliud juvaſſe, quàm quod ægrotis evenire ſolêre, quorum quidem vitam pretioſis medicamentis prolongare, ſed prorſus ab interitu liberare non licere; E contrà *Catholicorum Ligam,* ſub alis Imperialibus eſſe firmiorem, utpotè cujus damnum, ſi quod perpeſſa, potentiâ Cæſaris reſarciri queat; Nam licet *Germaniæ Principes*, jam dudum à temporibus *Franciſci I.* ab eiusd. legato *Langeio,* aliiſq; exemplis edocti, ne *Auſtriis* dominatum affectantibus ampliùs fiderent, & propterea directionem ligæ *Duci Bavariæ* commiſerint, nihil tamen inde effectum fuiſſe, nam transmutatis vexillis, Imperatorem quod directò habere non potuit, per obliquum aſſequutum fuiſſe, &c. Hæc omnia poſtea per *Regis Sueciæ* adventũ, eiusq́, liberiorem directionem, quoad Proteſtantium fœdus in aliam formam redacta fuiſſe, *Gallico fœdere* ita firmata, ut aſſeverare oporteat *unionem quæ nunc eſt inter Gallos & confœderatos, ejusmodi neceſſariis conditionibus & requiſitis conſtare*, ut bellum contra *Auſtrios* & conſocios uſq; dum ſecura pax ſubſequatur, continuare poſſit; Eſſe hîc *potentiam illam* ſufficientem (Gallicam) ad ſubſiſtentiam & conſervationem fœderis perpetui contra domũ Auſtriacam & dependentes, neceſſariam; Eſſe eandem ita *moderatam,* ut Galliæ Reges (quod nunquam) nec hoc tempore alium finem & intentionem, quam omnium fœderatorum libertatem, pacem & tranquillitatem ſibi proponant, eſſe eos ab omni ambitione alienos, ac propterea confœderatos ut ſocios tractaturos, eoſq; in cauſa communi nullo tempore deſerturos, quæ & alia multis exemplis Auctor firmare conatus fuit, quæ hoc tempore prætérimus.

Verùm quàm difficilia hæc ſint, quæ Gallus per diſcurſum tàm plauſibiliter proponit, idem ipſe ex *Cominæo* (f) *Galliæ Hiſtorico* diſcere potuiſſet; Qui de difficultate horum negotiorum in hæc verba ſcribit; *Facilè quidem & proclive eſt, ut inter potentes Principes bellum exſuſcitetur, ſed ob diverſitatem rerum quæ incidunt, vix magnâ difficultate componitur; Nocere enim quiſq; ſtudet adverſario ſuo quantùm poteſt, & celeres plerunq; ſunt in ejusmodi rebus animorum motus, qui poſtquam ſimul in actionem tranſierunt, ſiſti non poſſunt, aut revocari*; Hæc prudentiſſimè *Cominæus,* cùm de paucorum reconciliatione ageret; Quale ipſius judicium

(f) Cominæ. comment. de Ludov. 11. cap. 3.

cium (si adhuc viveret) futurum, si *de omnium ferè Christiani orbis Imperatorum, Regum, Principum ac Rerumpublicarum tot capitibus inter se dissentientium mutuâ amicitiâ reconciliandâ* interrogaretur? Sed esto ex singulari Dei providentiâ subsecuturam aliquando pacem illam generalem, numnè in illâ plus securitatis, quàm si se legibus Imperii & legitimo capiti quisq; rursus subjiciat, habebit? Quemadmodum (si pacifica tempora præsertim nostri Imperii intueamur) sub alis aquilæ Imperialis, & sub clypeo justitiæ omnes & singuli, qui quietè vivere voluerunt hactenus vixerint notum est, nec dubitandum, quin tempora meliora, sub Rege pio, & viridi legum observantiâ sint subsequutura. At quis rerum status sub novâ illâ unione futurus, nemo est qui ignorat, quàm qui fœderum naturam non satis perspectam habet, nam qualiscunq; tandem eorum forma effingatur, tractu temporis vel pereunt, vel minùs potentes, magno cum pudore & damno deseruntur. (g) Quod in *fœdere Gallico* cum Pontifice & aliis, (de quo *supra cap. 7.*) *Venetis* & *Florentinis* accidisse, *Iovius* (h) hisce verbis attestatur: *Nam hoc fœdere* (id est novâ Pacificatione) *cùm Veneti, tùm Florentini facilè sunt prætermißi, qui non sine calumnia Gallorum, eo pacis beneficio nihil adjuti, sed magnoperè injuriâ affecti, de fluxâ fide Regis conquerebantur*; Et quod de *Potentiâ Regis fœderis moderatrice* tantoperè inculcat *Gallus*, perpendant prudentiores illud quod monet sæpè citatus *Cominæus*; (i) *Vix enim est* (scribit) *ut providere sibi aliquis diligenter satis poßit, quò minùs fallatur, & quò sunt potentiores Principes, eò major est insidiis & improbitati locus; Nam & suâ quâdam sponte illi eò propendent, ut quod libet, licitè sibi putent &c.* plura nunc omitto; Cæterùm an plus *Gallis* vel *Austriacis* eorumq; adhærentibus, in observatione Pacificationum fidendum (de quo tantoperè garrit & Austriacos calumniatur Silhonius) prolixius quidem Examen, quod nunc brevitatis causâ effugimus, requireret, non obscurè tamen ex hactenus relatis id apparêre arbitramur, quænam pars alteri, *toties juratas Pacificationes rumpendi & violandi* occasionem dederit.

(g) vid. infra consult. 3.

(h) Jovius histor. lib. 26.

(i) Cominæ. d. lib. 3.

SYLLA-

SYLLABUS CONSULTATIONUM.

I.

Captivorum materia,

UBi differitur de personis in bello justo captis, quid juris Victor in easdem consequatur? Capti quomodo sint tractandi? An interficiendi? Ad quid Victori sint obstricti? Quomodo permutandi, dimittendi, redimendi?

II.

Obsidum materia, *De obsidibus, eorumq́; jure, & Victorum in eosdem potestate.*

III.

Confœderationis materia, *Qui fiat, quòd multi Proceres ad propulsandum commune periculum difficulter consentiant, & quamvis semel confœderati fuerint: eadem tamen Societas vix diu subsistat?*

IV.

Neutralitatis materia, *Ubi de Neutralitate quæsitum, an ea alicui suadenda, quæq́; commoda & incommoda secum trahat, & num* Subditus *vel* Vasallus *impunè se neutralem gerere possit?*

V.

Submissionis & protectionis materia, *Quâ occasione indagatur, an Princeps, Comes, Baro, Civitas &c. potentiori cui re-*

sistere non potuit, ad evitandum majus periculum se submittere, ejusq; protectioni dedere possit, ita ut propterea crimen læsæ Majestatis non incurrat, neq; pœnæ, vel bonorum confiscationi locus sit?

VI.

Res immobilis (*puta Territorium, Castrum, Oppidum*) *jure belli occupata, & hosti ablata cuinam cedat, & quomodo* res tertii innocentis, *eidem sit restituenda?*

VII.

An autem Victor & acquirens rem immobilem, *eam occupet, & possidere debeat, cum pristino suo onere?*

VIII.

De re mobili *in bello capta cujus illa sit? & quid si ab hoste Titio ablata, & penes hostem ipsum vel tertium quempiam inventa, eiq; rursus erepta fuerit, ad quem illa pertineat?*

IX.

Iura incorporalia devictorum (nomina *scilicet* actiones & credita) *an simul cum re corporali ita ad Victorem transeant, ut Victor nomina & credita vel exigere, vel eadem debitoribus remittere possit?*

X.

In casu cheirographi *inter prædam à privato milite reperti, & desuper solutionem exigente, an debitor solvendo militi, liberetur à vero creditore.*

PRAEFATIUNCULA ad LECTOREM.

L*Icet commune & tritum sit axioma*, in bello silere leges, armis jus ferri, & omnia fortium virorum esse; *secundum sententiam* Livii lib. 5 *&* Tertulliano *teste*; dolus, asperitas, injustitia, propria bellorum sunt. *Quæ omnia expreßit melius* Ennius *Poëta dum in hæc verba scribit:*

Pellitur è medio sapientia, vi geritur res,
Spernitur orator bonus, horridus miles amatur,
Haud doctis dictis certantes, sed maledictis,
Miscent inter se, inimicitias agitantes
Non ex jure, manu consertum, sed mage ferro
Rem repetunt, regnumq; petunt, vadunt solidâ vi.

Quod sanè si privatos, eosq; qui ex militiâ parùm participant, inspexerimus, horumq; commoda & incommoda ponderaverimus certò certius est.

Attamen & bellis certa sua esse jura, certasq; leges, eximiæ prudentiæ ICtus Gallus *Pet: Ærodius rer. in omni antiquit. judic. lib.* 10. *tit.* 3. *cap.* 5. eleganter ostendit, quæ quatenus in bello rectè *incipiendo*, prosperè *gerendo*, laudabiliter *finiendo* consistant, ab aliis *ICtis & Politicis* non ignobilibus (inter quos ex *vetustioribus* sunt *Ioannes Lupus tract. de bello & bellatoribus, Martinus Laudensis de bello, Franciscus Arias de bello ejusq; instit. Ioannes de Lignano tract. de bello &c.* ex mediâ ætate & *neotericis* laudantur; *Georg. Obrechtus tract. de bell. Albericus Gentiles de jure belli*; *Victoria de bello*; *Ioannes Baptista Valenzuola de status & belli ratione, & nuperrimè Hugo Grotius de jure belli & pacis*; taceo alios sive *Germanos, Hispanos, Gallos, Italos,* qui hanc materiam illustrarunt.) pertra-

ctatum satis & congestum est; Ego illis in hâc materiâ nihil amplius addo; Nonnulla verò, quæ *ad effectum belli* pertinent, & quæ depulsâ demum militarium temporum nebulâ seu injuriâ, in judicia, atq; in consultationem venire poterint, in otio & exilio examinare libuit, tùm ut appareat, etiam ea, quæ inter arma & bella geruntur certis, *divini, gentium & humani juris* principiis fundari & determinari; cùm quoque, ut quod clade bellicâ turbatum est, pacis remedio reformetur. *c. cum per bellicam.* 34. *quæst.* 2. Interim hisce fruere Lector benevole & fave. Scribebam Roschachii Sancti Galli ditionis apud Helvetios, Anno 1633.

CONSVLTATIO PRIMA.

CAPTIVORVM MATERIA.

Vbi disseritur, de personis captis in bello justo, quid juris victor in easdem consequatur? Capti quomodo sint tractandi? An interficiendi? Ad quid victori sint obstricti? quomodo permutandi, dimittendi, redimendi?

SUMMARIA.

1. *Bellorum variæ species cur in hâc primâ quæstione sint præmittendæ?*
2. *Belli divisio in publicum & privatum.*
3. *In solemne & minus solemne.*
4. *In justum & legitimum, vel minus justum & illegitimum.*
5. *Bellum justum & legitimum an possit esse ab utraq; parte tale?*
6. *Bellum injustum & illegitimum quodnam?*

7. Bellorum

7. *Bellorum divisio in externum & internum.*
8. *De quâ bellorum specie in subjectis quæstionibus simus dicturi?*
9. *Transitio ad quæstionem propositam.*
10. *Capti in bello justo, jure Gentium servi efficiuntur, & quis inde effectus?*
11. *Ea hodie apud Christianos non obtinent, & quare?*
12. *Victor in genere quid, & quantum possit in captivos?*
13. *Duo captivorum genera.*
14 *An captivos aliquo modo interficere liceat? pro affirmativa cum exemplis.*
15. *Pro negativa.*
16. *Quod etiam ad privatos extendendum & quatenus?*
17. *Captivos cùm regulariter interficere non liceat, ijdem rursus victori quodammodo sunt obstricti.*
18 *Ergò aliis dedere se non possunt.*
19 *Nec Domino, cujus in manibus sunt, resistere.*
20. *Nec sine causâ aufugere.*
21. *Quomodo hodiè liberentur, vel permutentur.*
22. *Cognatarum ad hanc materiam pertinentium quæstionum remissiones.*

B*Ellorum variæ species* (quas *in præfatione citati* Scriptores plenius 1.
pertractant) varios quoque & diversos producunt effectus;
Vnde quod juris est in una, in altera sæpenumerò non procedit. Ne igitur actum agam, & in subsequentibus quæstionibus, confusè procedam, & distinctiones quasdam fundamentales sæpiùs (quàm par est) repetam, rem ab ovo (quod dicitur) exordiar, & præmissis bellorum distinctionibus, de quâ specie belli decisiones
nostræ in effectu loquantur, in primordio ostendam: Bellum autem 2.
aliud *publicum*, aliud *privatum* esse Dd. statuũt; De hoc nihil amplius.
Publicum illud intelligunt, quod publicâ auctoritate geritur. Hoc 3.
rursus in *solenne* & *minus solenne* dispescunt, *Bellum solenne* ex jure gentium

tium perhibetur id, quod geritur primò utrinq; ab iis, qui summam in Imperio seu Republica habent potestatem; Secundò cui certi quidam ritus & forma indicendi (qualis est Clarigatio, de quâ alibi) adhibetur. *Bellum minus solenne* id esse ajunt, quod quidem auctoritate summi Magistratus geritur, sine tamen prædictis solennitatibus subsistit, & in privatos quoq; (puta rebelles immorigeros) geri po-
4. test. Vtrumq; ex causâ, ob quam geritur, *justum* & *legitimum* est, vel *injustum* & *illegitimum*. Sola enim causa, illud ab hoc discernit, & bona causa in bello dicitur *Caput bonæ spei*, quòd nimirum triumphus, fortuna & bonus eventus inde spectari debeat; Ita *Livius lib.5. in Rhodior. oratione* disserit, *certè quidem vos estis Romani, qui ideò felicia bella vestra, quia justa sint, præ vobis fertis, nec tàm exitu eorum, quòd vincatis, quàm principiis, quòd non sine causâ suscipiatis gloriamini.* Vnde tritum illud:

- - - - *tandem bona causa triumphat.* Et *Propertius*:

Frangit & attollit vires in milite causa,
Quæ nisi justa subest, excutet arma timor.

5. Et certè quin bellum ab unâ parte poterit esse justum & legitimum, ab alterâ verò injustum & iniquum, nemo dubitat. *Anné verò ab utrâq; parte, justum, legitimum & licitum haberi poßit?* ambigunt nonnulli, *Antonius Quatta* ICtus non incelebris *cons.* 14. *n.* 13. ita à contrario sensu argumentatur, quod ubi bellum ab una parte dicitur esse justum, necessariò ex alterâ sit injustum; Quod & verum agnosco, si de justitia unius partis vel expresè constet, vel si ratione Dei (qui est cordium scrutator & omnia perspicit) rem considerem; Huius enim respectu semper necesse est, alterutrius causam esse iniquam. *Achat. Enenchel. de privileg. parent. & liberor. priv.* 1. *part.* 9. *n.* 27. ratio est, quia apud Deum justitia alicuius rei, non dependet ex quadam credulitate, sed certâ scientiâ; Verùm politicè & ratione hominum, (qui interna penetrare tantoperè nequeunt) causa & finis, si modò speciem & imaginem justi habeant, dubitationem inferũt, ita ut si de partium jure, ex aliâ ratione clarâ & perspicuâ, controversia decidi nequeat, utrinq; bellum justum reputetur. Quod & in privatis litibus, haud rarò contingere, non obscurum est, utpotè in quibus, ab initio vix discernitur, quis justè litiget, & utraque sæpe pars, justam litigandi causam habere videtur, quo facit illud *Aristo-*

telis

telis 3 *Rhet. cap.* 17. cùm in litibus juris controversi neutrum improbum esse docet. Ita quoq; quoad effectum *juris*, ut scilicet bellum notabiliter justum, non magis operetur, quàm quod præsumptivè justum, & legitimum existimetur, bellum ab utrâq; parte justum habetur, justumq; producit effectum, & capta capientium fieri, efficit, prout in seqq. quæstion. patebit; adde quæ subtiliter disputat 6.
Hugo Grotius de jur. bell. & pacis, libr. 2. cap. 23. n. 13. Leonh. Leß. de just. & jur. lib. 2. cap. 13. dubit. 3. n. 30. Couuar. in reg. peccatum. 2. p. §, ij. n. 6. E quibus, quodnam bellum justum esse, & dici possit, clarè constat; Nam si justa belli gerendi causa adsit, & is debito modo bellum incipiat & moveat, qui bella gerendi potestatem habet, quin tùm justum & legitimum bellum sit, nemo est, qui ambigit, secùs si requisita illa deficiant, de quibus omnibus prolixè *Hugo Grotius d. tract. passim, & Dd. in præfatione allegati. Barthol. tract. de repressal. Iohan. & Paul. de Lignan. tract. de bell. & repressal.* quibus jungendi moderniores *Lipsius Polit. libr. 5. cap. 4. Rosenth. de feud. cap. 8. concl. 20. n. 11. & seqq. Gail. de pac. publ. libr. 1. cap. 4. n. 40. & seqq. in terminis. Anton. Quetta. consil. 6. per tot. Georg. Everhard. vol. 1 cons. 17.* Demum est & alia bel- 7.
li divisio, quâ in *externum* & *internum* sive *civile* dispescitur; De *priori specie*, ut plurimùm hactenus egi; *Civilia bella*, utrunq; etiam suis possint constare causis, nihilominùs uti odiosa, & Reipublicæ nimis nociva, plerumq; ceu illicita, impia & abominabilia existimantur; *partialitas* enim teste *Baldo, in l. unica. C. de Caduc. tollend.* in civitate est id, quod vermes in caseo, & eiusmodi bella, latrocinia magis, quàm bella sunt dicenda; ac propterea in bellis civilibus capta, non fieri capientium tradit *Grotius d. tract. lib. 3. cap. 6. Georg. Everhardi. vol. 2. cons. 17. n. 14.* quâ de re infrà *quæst. 6. & seq.* Bellorum autem civilium mala, piè & doctè describit *D. Augustinus d. civit. Dei lib. 3. cap. 23.*
Quamvis verò hactenus adducta, nonnullis à quæstione præsenti 8.
aliena videri possent, ad id tamen allata conducunt, quod hisce præmissis, multæ inanes repetitiones evitentur. De *bello* itaq; *publico, justo & legitimo, sive reverà tali, sive præsumptivè* eiusq; effectibus & consequentiis in subsequentibus consultationibus agam.

Nunc ad propositam quæstionem transeo, & quid *de personis in* 9.
bello captis sentiendum explicabo: Ne autem quid Iura gentium velint,

lint, & antiquitas observârit, sicco (quod dicitur) pede planè prætercam, tritum est captos in bello justo & legitimo Iure gentium olim in servitutem redactos & servos effectos esse, *l.* 5. *ff. de stat. homin. L. postliminij.* §. 1. *ff. de captiv.* Idq; etiam non nemo *ad Reges* extendit *Iohan. Corasius ad d. l.* 5. *Verb. ab hostibus capiuntur.* Hoc tamen certo respectu intelligendum arbitror, scilicet Regibus quidem captis, libertatem eripi videri in eo, quòd vectigales & stipendiarii efficiantur, non verò, quòd uti mancipia haberi & tractari debeant; Ita de *Hannibale & Carthaginensibus* scribit *Livius lib.* 20. *Hannibal vectigalis stipendiariusq; & servus populi Romani à patre relictus*; & *Antiochus* servientium Regum ditissimus *à Tacito lib.* 2. *hist. cap.* 51. appellatus est; Humanius enim visum fuit captos servare, quàm occidere (quod Iure gentium victoribus licuit) *Barthol. in l. in laqueum.* 55. *acqu. rer. domin. VVesemb. in parat. ff. de stat. hom. n.* 4. Atque hinc Dominis in servos quodvis patrare licitum fuit; In servum enim Domino, nihil non licere, dixit *Seneca.* Nulla perpessio est, quæ non illis impunè imponatur, nulla actio quæ non quovis modo imperetur aut extorqueatur, ita ut etiam sævitia Dominorum in personas civiles impunita sit, nisi quatenus lex civilis, sævitiæ modum finemq; imponit. *Apud omnes peræq; gentes* (*ait ICtus in l.* 1. *ff. de his qui sunt sui, vel alien. jur.*) *animadvertere possumus, Dominis in servos vitæ necisq; potestatem fuisse.* Atq; indè est, quòd servi eo jure pro mortuis sint habiti, *l. intercidit.* 59. *ff. de condit. & demonst. l. cum his.* 32. §. 6. *ff. de donat. int. vir. & uxor. l. servitutem.* 229. *ff. de* R. I. & quadrupedibus, quæ gregatim pascuntur, comparati. *l. lege Aquiliâ.* 2. §. *ut igitur.* 2. *ff. ad l. Aquil.* Imò etiam jure civili servi pro nullis habebantur. *l. quod attinet.* 32. *ff. de* R. I. & nulla in eos cadebat obligatio *l. in personam* 22. *ff. de* R. *Iur.* Deniq; alia quoq; ratio *Romanis* occasionem dedit, ne captivos occiderent, juventutem quippe & virilis ætatis viros, ex devictorum regionibus, in suas transtulêre, quibus (Romanorum legibus & moribus assuetis) posteà in bello utebantur; Nam uti ait *Eutropius histor. lib.* 7. A *vicit* (ugustus) *prælijs Dacos Germanorum ingentes copias cecidit, ipsos quoque trans Albim fluvium submovit, qui in Barbarie ultra* Rhenum *est. Hoc tamen per Drusum privignum suum administravit, quo bello* C. C. C. C. *millia captivorum ex*

11. *Germania transtulit, & supra ripam Rheni in Gallia collocavit.* Hi tamen effectus,

effectus, uti quoq; ipsum servitutis jus tale, hodiè apud Christianos non obtinet; nec enim ampliùs capti in bello fiunt servi & mancipia, ita ut mancipiorum more, vendi possint, prout tradit *Les. de just. & jur. lib. 2. cap. 5. dub. 4. n. 12. Didac. Covarruv. in c. peccatum part. 11. §. 11. n. 6. Victoria de jur. belli. n. 42. Alber. Gentil. de jur. bell. lib. 2. cap. 15. & seqq. Georg. Everhard. vol. 2. cons. 15. n. 15.* licet nihilominus *captivorum venditio de facto* & certo modo hodiè inter milites practicetur ac vigeat; Præterea quod dixi, captivos apud Christianos non fieri servos, duobus modis *limitatur*; *Primò*, quoad *Subditos rebelles*, quos in servitutem redigi posse existimat *Morla in emporio juris tit. ult. quæst. 5.* Nec mirum, si ob seditionem & nefandam rebellionem subditi libertate, privilegiis & juribus priventur, & duriori jugo (quod jam multis in locis familiare est) premantur, libertas siquidem (uti prudens quispiam dicebat) amittetur. *Secundò* nec minus jus servitutis in bellis contra *Turcas* & *Saracenos*, aliosq; Barbaros & Infideles in usu esse, testes sunt. *Angel. in §. item ea. & §. fin. Inst: quib. non est permiss. fac. testam. Alberic. in l. hostes. ff. de V. S.* & ut obiter hæc inseram, jus servitutis certo respectu, nec Christianis legibus contrariari, nec Reipublicæ inutile esse contra *Bodin. de Repub. libr. 2. cap. 8.* meliori genio statuunt *Auger. Gislin. Busbeg. epist. 3. legat. Turcica. R. P. Adam. Contzius. Polit. libr. 8. cap. 15. & Auctor discursus Iuridico-Politici peculiaris*, sub tit. *de servitute in Republica Romana iterum introducendâ, impressi Francofurti Anno 1626.*

Redeo ad jus victoris in captivos; Licet itaque illa servitutum jura quodammodò apud Christianos sint abolita, de eo tamen constat, manere nihilominùs jus quodpiam Victori in captivos etiam inter Christianos, id quod *Imperatorium* appellitat *Cicero Verrina 3.* Hanc forsan ob causam, quod Duces belli, partâ aliquâ de hostibus victoriâ, militum acclamatione *Imperatores* salutari consuevissent; Quod jus in eo consistit (brevibus tradam, quod amplissimos habet effectus) quòd victoris sit, *leges dare & velle, victi accipere & obsequi*; *Quodcunq; libuit facere victori, licet*, ait *Seneca*; Quamobrem victoriæ legem esse, væ *victis* tradit *Pet. Ærod. rer. jud. libr. 10. tit. 2. cap. 3.* De eo itaque nullum est dubium, quin durante bello, & deditione nondum factâ Victori majora liceant, & verum sit, quod *Marcellus* 12.

apud *Livium lib. 21.* dicit. *Quidquid in hostibus feci jus belli defendit.* At victoriâ obtentâ, & resistentiâ jam cessante, Christianum erit victis & captivis parcere; Imperatorium quippe est

Parcere subjectis, & debellare superbos.

Et uti rescripsit *Claudius* Imperator, *Eunoni* apud *Tacitum lib. 12. Quantâ pervicaciâ in hostem, tantâ beneficentiâ in supplices utendum.* At num in victos clementiam vel severitatem exercere oporteat, alibi peculiari
13. quæstione pertractabo. In specie propositum nostrum aggressurus, *duo captivorum genera* sese offerunt, vel enim ipsi *Principales,* veluti *Reges, Principes & Duces* capti sunt, vel alii ex reliquâ militum cohorte; Vtrovis modo dubium occurrit, *An tales captivi interfici poßint vel de-*
14. *beant?* Sunt nonnulli, qui *pro affirmativa* pugnant, atq; victoriæ jus, etiam ad jus vitæ & necis extendunt, quod *belli jus* nuncupant secundum illud *Papinij:*

Nec querimur cæsos, hæc bellica jura vicesq;
Armorum - - - -

Et sanè si quis *Hetruriæ Doctorem Machiavellum in suo Principe* consuleret, responsum tali viro dignum acciperet, *vim omnem sæviendi semel esse effundendam; Vitam devicti mortem esse victoris,* & vice versâ, in summa ait *Italus:* (huomo morto non fa piu guerra. Huiusmodi vindictæ exemplum (occasione tamen datâ) *Bajasetes primus* (quem *Childerun Chan* à fulmine *Turcæ* dicunt) ostendit, hic cum decennalis victor, tandem magno prælio à *Themire Chano* (quem *Temir-lancum* à claudicatione item vocant) victus, captus, primùm honestè exceptus, demùm interrogatus (adscribam verba *annalium Turcicorum,* quæ eadem habet *Iust. Lips. in monit. polit. libr. 1. cap. 5. Monit. 2. n. 4.*) *ô Chan* (inquit) *magnas uterq; Deo gratias debemus, ego quod claudus ille, ab ipsis Indiæ finibus, ad mœnia Sivastæ Imperium extenderim, tu quod à Sivasta ad ipsos Pannoniæ fines, orbem terræ inter nos partiti penè sumus, debemus igitur gratias, atq; ego reddidi, & reddam; Tu verò parum fortasse memor, gratâq; mente fuisti, & ideò hæc calamitas intervenit; sed age mi Chan, si ego in tua sic essem potestate, quid ageres? dic liberè & veraciter.* Ibi aiunt, *Bajasetem,* qui feroci & elato animo erat, subjecisse; *Equidem te si numen victoriam annuisset, in ferream caveam inclusum circumduxissem, spectaculo & ostentui cunctis.* *Temir* eo audito, sententiâ hac in ipsum est usus, &
sic

ſic incluſit: Miſer triennium ferè ita vixit, & cum deſperatâ liberatione audiviſſet, in *Tartaros* ſe abducendum, caput validis iteratisq; ictibus caveæ ferreæ incuſſit, & indignantem animam ſic emiſit; Atq; hanc eandem ob ſecuritatem, cùm Carolus *Andegavenſis* contra *Manfredum*, ad utriusq; *Siciliæ Regnum* occupandum à Pontifice vocatus *Conradinum Sueviæ Ducem*, eius familiæ ultimum, paternas ditiones repetentem, cæpiſſet, carnificis manu cum inſigni nobilitate, nefandâ cæde interfici juſſit, hiſtoriam pleniùs narrat *Pandolph. Collenut. in hiſtor. Neapolit. & Galliæ Hiſtoricus Ioan. de Serres en inuentaire general, de l'hiſtoric. de France en Loviјs, q.* Vbi ignominioſum hoc ſpectaculum veſperis *Siculis* recompenſatum fuiſſe tradit; Iudicium de hoc crudeli facto videre licet apud *Bernhard. de la Roche. tract. de Parlam. Franc. lib. 13. cap. 19. Auctor Chronici Chronicor. in Ducibus Sueviæ, in Friderico II. vol. 1.* ſubjicit, quòd *Henricus Truchſeſſius de VValdpurg*, morti ipſius *Conradini* Domini ſui adſtans, cùm annulum ſignatorium ei *Conradinus* digito extractum porrigeret, inſignia Sueviæ ab eo conſecutus ſit, quæ etiam ad ſuos (putà modernam Truchſeſſiorum, ſive Sacri Romani Imperii Dapiferorum hæreditariorum perilluſtrem familiam) transmiſit. *Mariæ Stuartæ Scotiæ* Reginæ miſerabile exemplum refert *Guilielmus Cambdenus*, aliis nunc parco.

Sed hæc quidem ex *vindicta, vel rigore juris bellici* (quod dicunt) 15. ita victores poterunt, maximè ſi neceſſitas, perſonævè victæ conditio, & extrema pertinacia hunc procedendi modum exegerit; Aliàs pium magis & Chriſtianum erit, quâdam moderatione in captivos uti, multa quippè nonnunquam licent, quæ tamen laudabilius eſt omittere quàm facere; *Omnia* (inquit Apoſtol. Paulus 1. Cor. 6.) *licent mihi, ſed non omnia expediunt,* Vnde Regem ſive Imperatorem informans *Claudianus* rectè ait;

Nec tibi quid liceat, ſed quid feciſſe decebit,
Occurrat - - - -

Non enim *ſic crudelitas inimici vindicanda, ut crudelior eſſe judiceris*; ſcribit *Laurentius Valla lib. 2. de Ferdinando Arragoniæ Rege.* Omnium itaq; pulcherrimum Victoriæ ſuæ fructum percipiet Victor, ſi ita in victos agat, ut & nocere ultrà non poſſint, & ut nocere ultrà nolint, immò doleant, ſe non citius victos eſſe. Duo enim hæc ſunt ſumma capi-

ta, in quibus jus victoriæ consistit; *injuriæ acceptæ ultio*, *& in posterum securitas*. Quæ si sine sanguine possit obtinere, victor, rectè aget, sin minùs jure suo utatur, necesse est; Vide etiam hanc in sententiam pulchrè *Hug. Grot. tract. de jur. belli & pac. libr. 3. cap. 4. & 11.* passim *VVilhelm. Ferdinand. ab Efferen. in manual. Polit. lib. 5. punct. 7. in fin.* Taceo quòd Rex in Regem, vel Dux contra Ducem tanquam Subditus non delinquat, atque ita ceu par in parem vi jurisdictionis animadvertere nequeat. *per text. in l. nam Magistratus. ff. de recept. arbitr. glos. 1. ibid. & text. in l. à quo. §. tempestivum. ff. ad 5. c. Trebellian.* latè *Tuschus. pr. concl. lit. P. concl. 89. Sichard. cons. feud. 1. n. 54. Ant. Quetta. cons. 92. n. 7. Gail. de arrest. Imp. cap. 4. n. 2.* Quo argumento etiam usus fuit *Conradinus Sueviæ Dux* (de quo paulò ante) teste *Pandolpho Collenutio in compend. histor. Neapol. libr. 4. fol. 125.* Principes enim semper sunt Principes, & qualitas Regia semper unita est personæ Regis, licet cathenis sive aureis ornatus, sive ferreis sit alligatus. *Rex Pyrrus ab Alexandro* captus, interrogatus, quomodo vellet esse tractatus, respondit more regio, & pergenti Alexandro anne quid amplius cuperet, nihil dixit, annuendo, satis sibi fieri, si Regis instar haberetur. *Bernhard. de la Roche. de Parlam. Franc. lib. 13. cap. 19.* Vnde cùm *Valentinianus* Imperator *Iovino Duce* bellum gerebat adversus Alemannos; Accidit ut Rex inimicus ab hastariis interciperetur, quos Iovinus miserat per aliud iter ad diripienda tentoria Alemannica, & ut eum Regem milites suffixum patibulo miserè interfecissent; Facinus erat duplex sanguinem Regium effudisse, & id propriâ auctoritate commisisse, non jussu, non Imperio Ducis; Statuerat igitur Iovinus in Tribunum animadvertere, & procul dubio eundem damnasset (inquit *Ammianus* & post eum *Pet. Ærod. d. lib. 10. tit. 2. cap. 4.*) nisi evidentibus documentis constitisset, facinus illud militari impetu commissum, non jussu, non conscientiâ, non dissimulatione tribuni; Majori etiam cum laude, primogenitus *Angliæ* Regis, *Ioannem Franciæ Regem* in prælio *Pictaviensi* anno Christi 1356. ab Anglis captum, ut hospitem amicissimum tractavit, & uti amicum in Anglia recepit, quam historiam describit *Frossard. Tom. 1. hist. cap. 165. & 173.* adde *eund. lib. 1. pag. (m.) 53. & Cominæ. comm. lib. 10. p. 701. Carolus V.* Imperator *Franciscum I. Galliæ Regem*, in prælio *Papiensi* captum, satis honorificè

norificè in Hispaniis habuit, & postmodum pace factâ liberum dimisit. Idem *Carolus Ioannem Fridericum Saxoniæ Electorem*, apud *Mulbergam* captum, & licet per sententiam capitis damnatum, liberum tamen dimisit, solâ scilicet clementiâ adductus, *cùm totius Germaniæ interesset, ne ad extremam salutis desperationem ij compellerentur, qui spem suã in Cæsaris mansuetudine positam, solo Friderici exemplo librabant. Ludovic. ab Avila de bell. German. lib. 2. p. (m.) 269. Lamb. Hortens. de bell. Germ. lib. 7. p. 405.* Quod de Regibus & exercituum Ducibus dixi, idem 16.
quoque in aliis privatis captivis obtinet. *Casus* tamen sunt obvii, in quibus circumstantiæ contrarium suadent, & captivi licitè, & magnâ cum utilitate Reipublicæ, interfici possunt. Prædicta ergò *regula*, quòd captivi non sint occidendi, *limitatur Primò* si id fieri oporteat, vel *ad terrorem*, vel ex *jure Talionis*, quâ ratione Anno Christi 1523. *Ioannes de Medices* (unus ex Ducibus *Caroli V.*) contra fidem datam *Helvetios* nonnullos occidit, qui ut suos vindicarent, omnes etiam Hispanos, Cæsariosq; alios interfecêre. *Bellag. libr. 2. fol.* 178. licet hujusmodi jus Talionis admittere nolit *Hug. Grot. de jur. bell. & pac. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 14. indies tamen ita practicari videmus. *Limitatur Secundò*, & captivi occidi possunt, qui durante pace, nec prævià diffidatione more latronum alios invadunt. Non enim sunt veri hostes, nec jure & privilegiis hostium gaudent, *infra ead. decad. consult.* 8. passim. *Limitatur Tertiò* in iis, qui delictum ante militiam vel etiam durante captivitate, tale perpetrant, ut etiam propterea de jure interfici queant; Sub tali colore *Gandavenses Imbercortum & Cancellarium* captos carnificis manui tradidêre. *Cominæ. comm. libr.* 8. *Limitatur Quartò* non procedere *in subditis rebellibus* maximè auctoribus rebellionis (den Redlingsführern) & qui rebellionem suscitârunt, foverunt, &c. in hosce enim maximè justa est ira, quod tamen quatenus fieri possit & debeat, peculiari loco tractabitur. *Limitatur Quintò* in bellis Turcarum & Barbarorum, quia hi captivos occidere solent, sic circa annum Christi 1396. cùm Galli ob æmulationem cum Hungaris, contra Turcam infeliciter pugnassent, & *Proceres ferè omnes ob armorum ornatum & splendorem capti essent, Barbaris magnum ab eis emolumentum exspectantibus, & à Victoria Rex Basam, cùm ex ipsius mandato Caesorum numero perlustrato, è suis multò plures interemptos audisset, irâ vehe-*

mentiori percitus, crudelißimæ morti subjecit circiter trecentos nobiles, tàm Gallos, quàm Hungaros atq; Germanos, sunt verba translatoris *Frossardi. histor. lib. 4 pag. (m.)* 271. Quomodo demum *Burgundi* filium, idem Rex allocutus sit, & cum aliis dimiserit, notabilis penes eundem au-
17. ctorem lectio est. Atq; hæc quidem de principali quæstione; cæterùm ad *captivorum* quoq; *materiam* monere necesse est, quòd sicuti à victoribus clementiam & fidem exspectant, ita etiam è contra victoribus certo modo, fide obstricti sint; Ergò sive apud eosdem permaneant, sive ad pretium pro captivitate afferendum dimissi fuerint, si illud ferre vel habere nequeunt, nihilominus ob fidem datam redire debent; Nisi tamen fidem dederint, de aliquâ re præstandâ, quæ sit contra jus publicum vel militare, taliter enim fidem
18. servare non tenentur. Hinc etiam captivus invito victore, alii se dedere non potest, suâ enim pactione, jus tertio quæsitum auferre nequit, id quod de jure verissimum. Nam licet servi non efficiantur, ita ut domino invito, servitutis jus excutere nequeant, victor tamen jus aliquod capiendo in eorum personas consecutus est, quod ipsi
19. invito adimi non debet. Nec etiam Domino seu Victori (illæso ju-
20. stitiæ officio) resistere possunt. Immò in bello justo captum (nisi intollerabilis sævitia, hanc illi necessitatem imponat) salvâ conscientiâ aufugere non debere, ex *Scholasticorũ* traditione refert *Hugo Grot. d. tract. lib. 3. cap. 14. n. 7. Ærod. rer. jud. lib. 3. tit. 5. cap. 12.* Quamvis de captis in bello injusto, aliter sentiat idem *Grot. d. lib. 3. cap. 7. n. 6.* adde tamen quæ de fugâ servorum ad suos jura civilia disponunt *§. item ea. Inst. d. rer. divis. l. nihil. 26. ff. de capt. & postlim. revers. Coavar. ad c. peccatum 2. p. §. 11. n. 6. & lib. 1. var. resol. cap. 2. n.* 10. & distinctionem *Leßij, tract. d. just. & jur. lib. 2. cap. 5. dub. 5. n. 24.*

21. Et demum ut captivi ad meliorem fortunam redeant, vel etiam protenus liberentur, hodiè vel *permutari* vel *dimitti* solent; *Permutantur* cum aliis, qui ex adversâ parte sunt captivi; *Dimittuntur* autem, ut plurimùm prætio pro captivitate soluto, quod & λύτρον sive taleam, vulgò Ranzon/ viscatto, oder Lösegelt appellitant, & in locum obsoletæ servitutis successit. *Coavarruv. c. peccatum p. 2. §. 11. n. 6. Fachsi. cons. 4. n. 7. inter cons. Pistor. vol. 2. Boßius tract. crim. tit. de captur. n.* 58. *&* 74. Quod prætium quale sit? à quo præstandum? & ad quem

perve-

perveniat? nunc breviter videbo. *Quantitas* nullibi definita reperitur, sed Christiana Charitas quemlibet meritò edocere deberet, ne nimium exigeret (quamvis paucorum hâc in re reperiatur misericordia) nisi itaq; certi quid de prætio convenerit, eiusdem æstimatio in arbitrio victoris manet; Sanè (Regibus, Ducibus, aliisq; præcipuis personis exceptis) hodie ferè usu receptum videtur, ut captivus lytri loco tot solvat, quot menstruum stipendium meret, sed laudabile est in hâc materiâ *Pyrrhi* ad *Romanorum* Legatos (qui pro redimendis captivis missi erant) responsum, quos ita alloquitur, iisdem captivos liberè dimittens

Nec mî aurum posco, nec mihi pretium dederitis,
Non cauponantes bellum, sed belligerantes.
Ferro, non auro vitam cernamus utriq;.
Vosne velit, an me regnare Hera; (fortuna) quidq; ferat
sors?
Virtute experiamur; Et hoc simul accipe dictum;
Quorum virtuti belli fortuna pepercit,
Horundem me libertati parcere certum est,
Dono ducite, doq; volentibus, cum magnis Diis.

Aliàs captivorum redemptio multum favoris habet, maximè apud Christianos, quibus lex divina hoc misericordiæ genus singulariter commendat. *Matth.* 25. 36. 39. *Grot. d. lib.* 3. *cap.* 21. *n.* 23. 24. *& seqq.* Ex quo est, quòd Subditi pro redimendis captivis, qui pro salute Patriæ militarunt, ad collectas teneantur, quia pietas & publica necessitas eandem injungit *arg. c. cum Apostolus. c. prohibemus de censibus, & similibus.* Quem tamen favorem nolim extendi; ad fugitivos & desertores militiæ, uti etiam illos, qui quidem (prout indies experientia tradit) miseros subditos contributionibus vexare, eosq; excoriare norint (ad quos rectè refertur illud *Lucani lib.* 10.

Terrarum fatale malum, fulmenq; quod omnes
Percuteret populos, pariterq; & sydus iniquum
Gentibus) - - - -

Sed ubi ad prælium ventum, hoste vix conspecto, se dedunt, captivosq; sistunt; Persimiles enim *Romani* infames judicarunt, & *Titus Imperator* militem qui captus aufugerat ab hostibus, exauctoravit, quòd

quòd vivus captus eſſet à Iudæis; Immò *Roma* nunquam indulgens
,, fuit in captivos, ut eſſet inſitum militibus AUT VINCERE AUT
,, EMORI, *Petr. Ærod. rer. jud. lib. 10. tit. 2. cap. 1. ubi cap. 2.* alium de captivo proponit caſum, adde *Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 4. n. 32. & ſeqq.*
22. Pretium hoc pro liberatione militum à captivitate, an belli
Q. Duces teneantur præſtare, & ſuâ pecuniâ captivos redimere? diſputat *Petr. Heig. part. 2. quæſt. 32. n. 5.* & tractabo *in ſeqq. Decad. peculiari loco.* Quòd ſi verò alius quiſpiam ſive expeditione, & conventione, ſive ex commiſeratione captum ab hoſte redimat, redemptus redemptori tamdiu manet obligatus (etiam quoad arreſtum & retentionem perſonæ) donec pretium redemptionis rurſus exſolvatur *text. in l. qui in teſtamento. §. 1. ff. de teſtam. & ſimilib. Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 2. n. 12.* Num etiam pactio ſive conventio de pretio facta reſcindi poſſit, ex eo capite, quòd captus deprehendatur eſſe locupletior, quàm antea creditum fuit? Et an pretium non ſolutum, ante mortem captivi, ab hærede debeatur? tractat *Hug. Grot. d. cap. 21. n. 27. & ſeqq.* Quoad *priorem* autem quæſtionem, ſi ſemel de pretio conventum, eam conventionem ſub prætextu, quòd captus plus in ære habeat, & dare poſſit, reſcindi non debere poſt *Guidon. Papam quæſt. 113.* tradit, *Ioh. Papon. de arreſt. Franc. libr. 5. tit. 6. arreſt. 1.* jus itidem captivos ſervandi, & pro iiſdem pretium liberationis ſumendi ſolet con[illegible]di. *Singulis qui cæperunt* (extra perſonas eximiæ dignitatis, vel niſi captivi graviùs deliquerint, ita ut pro pretio dimitti nequeant, aliævè circumſtantiæ ſuadeant, ut ei qui bellum gerit, ſint relinquendi) adde quæ diſputantur *infra conſultat. 3.* Cæterùm captivi domum reverſi, quid jure poſtliminii recipiant latè tradit *Grot. d. tract. lib. 3. cap. 9. per tot. VVeſemb. in parat. ff. de jur. poſtlim. & ibid. Dd.* communiter.

CON-

CONSVLTATIO SECVNDA.

OBSIDVM MATERIA.

De Obsidibus, eorumq; jure, & Victoris in eosdem potestate.

SUMMARIA.

1. Obsides quinam? Quotuplices? Cur? Et quales dari soleant?
2. An etiam absentes & inviti?
3. Obsides quomodo olim sint habiti?
4. Hodie in quonam sint statu?
5. Quæstiones in hâc Materiâ ventilandæ.
6. Obsides illæsâ fide aufugere non possunt.
7. Debitor ad pœnam carceris obligare se potest.
8. Quo facto ex carcere impunè non aufugit.
9. Quod & in fidejussore obtinet.
10. Obsides si aufugerint, & à dante recepti fuerint, an fides data propterea violata censeatur?
11. In quem finem hodiè Obsides dentur?
12. Obsidum datio & fidejussio, quam interpretationem recipiant?
13. Obsides dati, si id quod promissum præstitum sit, liberandi.
14. Pignoris & fidejussoria obligatio transit ad hæredes.
15. An idem in obsidum obligatione obtineat?
16. Obsides an ad pœnam corporalem obligare se possint?
17. Concluditur de jure, pro negativa.
18. Quid? si quis de facto id fecerit, annè executio in corpore fieri possit?
19. Rationes & exempla pro affirmativa.

20. *Stat melior sententia pro negativa.*
21. *Quæ tamen limitatur & demum extenditur.*
22. *Concluditur hæc Consultatio insigni Philippi Cominæi loco.*

QVæstione seu Consultatione antecedenti de personis captis principalibus disserui; Nunc de OBSIDIBUS nonnulla afferam, qui ut plurimùm inter personas accessorias refe-
1. runtur; Neq; tamen id semper; Nam duo invenio Obsidum genera; *Primum* est eorum, qui ab hoste vel victore *inviti* abducuntur, & tamdiu retinentur, donec aliquid fiat, vel præstetur; *Secundò alij* Obsides sunt *voluntarij*, & consentientes, atq; in hunc finem dantur, ut similiter pax publica, induciæ, vel alia promissa serventur. *Hering. de fidejussor. cap.* 20. §. 9. *n.* 59. *& seqq. Gail. de pac. publ. libr.* 2. *cap.* 2. *n.* 10. Dari autem & postulari ita Obsides possunt, qui victori pro securitate satisfecerint. Hosti quippè sive socio (cui dantur) satisfieri sufficit, quemadmodum opinatur *Petr. Ærod. rer. judicat. lib.* 3. *tit.* 5. *cap.* 15. sic consuetudine quasi receptum, ut filii Obsides dentur teste *Iohan. Sichardo ad rubr. c. de patrib. qui fil. distraxerint n.* 9. Atq; hoc modo *Carolus* II. *Galliæ Rex Iacobo Regi Arragoniæ obsides* reliquit filios tres, *Ludovicum* secundò genitum, *Robertum* quartò genitum, & *Iohannem* Principem Moreæ. *Collenut. in comp. histor. Neapolit. lib.* 5. & *Franciscus* I. *Galliæ Rex* in prælio Papiensi captus *Carolo V.* Imperatori & Hispaniarum Monarchæ Anno 1526. filios obsides de-
2. dit. *Sleidan. hist. lib.* 6. An autem posteriori modo (pro aliis scilicet) à Republicâ, vel communitate absens aliquis, vel etiam invitus, Obses hosti adsignari queat, non immeritò movetur? & non posse, exemplo cujusdam Præfecti concludit *Petr. Ærod. d. tit.* 5. *cap.* 22. Quod & juri communi consentaneum esse autumo; Quis enim invitas & non consentientes personas aliis obligabit? Licet utilitate & necessitate publicâ ita efflagitante, Subditum (non etiam Vasallum) obsidem invitum, ab eo qui imperium habet, dari posse existimet *Hugo Grotius tract. de jur. belli & pac. lib.* 3. *cap.* 20. *n.* 52.

3. Obsidum verò cujuscunq; sint generis, olim alia erat conditio, habebantur enim pro captivis, nec testari potuerunt, nisi illis permitteretur, & ferè eorundem bona fisco applicabantur, & sic statum mu-

rum mutabant *Pet. Ærod. d. lib. 3. tit. 5. in princ. Roding. cent. 2. obs. 60. n. 2.* Verùm hodie (prout etiam de captivis dixi) statum non mutant, detinentur enim non in causam Servitutis, aut alicujus ministerii, sed ut liberi homines, quibus sua libertas in nullo alio constringitur, quàm in non recedendo à loco, ad quem se obligârunt. *August. Beroi. vol. 3. cons. 159. n. 19. Coler. de processß. execut. part. 1. cap. 8. n. 8. & seqq. Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 2. n. 11.* 4.

Ad propositum, *tria* præcipuè de Obsidibus in dubium vocari possunt. *Primum*, an liceat illis aufugere, & si aufugerint, num inter partes principales (dantem & accipientem) propterea fides data, violata censeatur? *Secundò* quodnam jus victoribus in obsides competat? ad quid hi teneantur & quomodo jus eiusmodi cesset? Deniq; *Tertiò* an Obsides ad pœnam vitæ se obligare possint, & si de facto se ita obligârint, ut supplicium de illis sumi possit, num rectè interficiantur? 5.

Quod *Primum membrum* primæ quæstionis attinet, Obsides certè (voluntarii maximè) citra violatæ fidei & perfidiæ notam, aufugere non debent, fides enim etiamsi hosti data sit, inviolabiliter tamen servanda est, teste *S. Augustino Epist. 1. ad Bonifacium. Fides quando promittitur, etiam hosti servanda est, contra quem geritur bellum.* Licet enim sit hostis, homo tamen esse non desinit, ac propterea juris gentium ligamen inter ipsum & promittentem non tollitur, sed uti cætera quæ sunt juris gentium, illæsa & illibata permanent *Petr. Ærod. d. lib. 3. tit. 5. cap 12. Henning. Gœden. cons. 20. n. 10.* Taceo quòd apud Dd. fidem fallere, à gravibus grave, gravioribus gravius, gravissimis verò (qui aliis exemplo esse debent) gravissimum esse dicatur. *Bald. cons. 343. Frider. Pruhm. de Regal. memb. 2. cap. 4.* Atq; Obsides fidem dant hosti, se permansuros donec promissa fiant, eam itaque sanctè & inviolabiliter observare tenentur. Quò facit, quòd Debitor ad pœnam carceris obligare se possit, vel ut se sistat & maneat in certo loco, donec debitum solutum sit, per ea quæ latè tradunt. *Hering. tract. de fidejuß. cap. 17. n. 66. & seqq. Mynsf. cent. 6. obs. 51. per tot. VVurmser. tit. 28. obs. 8. Gail. lib. 2. obs. 45. Moller. Semestr. lib. 3. cap. 30. Anna. Robert. rer. judic. lib. 2. cap. 6. Henning. Gœden. cons. 103. n. 56. & seqq.* Quo facto, promissis stare, à judice ad id compelli debent, 6. 7. 8.

debent, nec illæſo fidei Sacramento debitores aufugere poſſunt vel debent *Dd. allegatis locis.* Pacta enim ſunt juris gentium. *l. ex hoc jure. ff. de juſt. & jur.* Ideoq; intemeratè ſunt ſervanda, & nihil magis bonæ fidei convenit, quàm id præſtari, quod inter contrahentes actum eſt. *Text. notabilis. in l. ex empto. ff p. de act. empt. & l. 1. ff. de pact.* adde
9. *Ioh. Koppen. deciſ. 3. per tot. & deciſ. 35. n. 3.* Simili etiam modo fidejuſſor (cui obſides, maximè voluntarii in multis æquiparantur) ſe obligare poterit; Nam licet in cauſam duriorem (quàm eſt ipſius principalis) fidejuſſoris obligatio non valeat. *§. fidejuſſores. ita obligari. inſt. de fidejuſ. l. Gracè. 8. §. illud commune eſt. l. hi qui acceſsiones. 35. ff. d. tit.* Et ſi facta ſit nihilominus redigatur ad illam quantitatem, & modum, ad quem ipſe principalis ſe obligavit; per *l. ſi ultrà 22. C. de fidejuſſor. ubi Sichard. in comm. n. 4. & 5. l. ſi à reo. 70. in princ. & §. 1. ff. d. tit. VVeſemb. in parat. ff. de fidejuſ. n. 5. Gomes. var. reſol. tom. 2. cap. 13. n. 2. Et ibid. Emanuel Soaretz. ſub lit. A.* Tamen poterit & fidejuſſor ſe efficaciùs, quàm principalis debitor obligare, & quidem ad pœnam obſtagii vel carceris; Quomodo verò obligatio hæc valeat, tradunt *VVeſemb. d. tit. de fidejuſ. n. 5. Koppen. d. deciſ. 3. Gail. d. obſ. 45. & alij citati.*

10. Quid autem ſi proprio Marte, abſq; conſilio & conſenſu partis, à qua dati ſunt, obſides aufugiant, & iterum à parte dante recipiantur, recepti foveantur, & non remittantur, anné propterea violata fides eſſe cenſeatur, ita ut pax vel induciæ inter partes principales initæ propterea ruptæ eſſe videantur? *Cæliæ* factum huic quæſtioni apud *Romanos*, occaſionem dedit; Bello ſiquidem inter *Romanos* & *Porſennam Regem Cluſinum*, ſopito, à Romanis ſunt dati obſides viginti Nobiles; In his D. Valerii Cos. filia nubilis Clælia, & aliæ quædam; Accidit ut Clæliâ Duce virgines fruſtratis cuſtodibus, noctu inter tela hoſtium Tyberim trajicerent, Romamq; ad ſuos commigrarent; Et licet in diſcuſſione facti, ex Romanis quidam reperti ſint, qui autumarent, hanc ſeu fugam, ſeu diſceſſionem, publico conſilio non accidiſſe; Pudori pudicitiæq; Virginum dandum, quod cùm ei ſtuderent, aufugiſſent. Attamen meritò apud Regem Porſeñam Romani violati fœderis ſunt accuſati, pignora enim pacis fuerunt adempta fraude & machinatione; Romæq; erant obſides, neq;

neq; remittebantur, itaq; perinde videbatur ac si publico consilio evasissent, nihil enim interfuit, sive publicè evaserint, vel elapsæ suâ sponte publicè retineantur; Rex igitur Porsenna misit Legatos qui repeterent obsides, se virgines intactas inviolatasq; habiturum; Placuit remitti, totidem ferè verbis hoc factum, ejusq; decisionem recenset *Pet. Ærod. d. tit. 5. cap. 4.* post quem *Hugo Grot. d. c. 20. n. 54.* Nullum ergò est dubium, quin ex hactenus dictis appareat, quod- 11.
nam jus victori vel obsides recipienti, in eosdem competat; scilicet ut de re facienda vel præstanda, ob quam dati, victor vel recipiens securus sit; Licèt igitur certo fidei vinculo obsides victori obstricti sint, mitiùs tamen quàm captivi, tractari & haberi debent. *Pet. Ærod. rer. jud. lib. 7. tit. 6. cap. 2.* Hinc obsidum obligatio, strictam recipit 12.
interpretationem, quemadmodum etiam fidejussoria. *Moller. Semestr. lib. 1. cap. 17. in fin. VVesemb. in comm. C. de constit. pecun. n. 57.* Ergò sicuti fidejussores in duriorem causam, quàm ipse reus principalis, se obligare non possunt, ita nec obsides; Per ea quæ dixi *sup. ead. n. 9.* Ex quo demum & hoc sequitur, obsides datos, si præstitum vel factũ 13.
sit id, ob quam causam dati sunt, meritò liberari, nec ex nova causa, vel prorogatione termini, (si ad certum tempus dati, nec ipsi consenserint, vel in culpa sint) amplius detineri posse exemplo eorum, quæ de fidejussoribus tradunt *ICti VVesemb. in parat. ff. de fidejuß. n. 6. Koppen. decis. 40. Mynf. cent. 6. obs. 53. Hartm. Hartm. tit. 30. de fidejuß. obs. 6. n. 4. & seqq. VVurms. tit. 29. obs. 1. Coler. de proceß. executiv. part. 1. cap. 1. n. 302. Gail. lib. 2. obs. 30. n. 11.* De eo quoq; inter ICtos 14.
non est dubium, fidejussoriam & pignoratitiam obligationem, mortuo principali, qui fidejussit, vel pignus dedit, ad hæredes quoque transire, idq; regulariter tàm activè quàm passivè. Hæres namque succedit in universum jus defuncti, & cum defuncto una eademq; persona censetur *auth. de jurejur. à mor. præst. cum simil. l. hæredem. ff. de R. I.* & ex qua persona quis lucrum capit, eius quoq; factum præstare debet. *l. ex qua persona. ff. de R. I. l. cum à Matre. C. de rei vindicat. Pulchrè Moller. Semestr. lib. 5. cap. 61. n. 1. Sichard. cons. feud. 1. n. 2. 21. Gæden. cons. 32. n. 6.* In specie verò, quòd hæredes fidejussoris mortui, succedant in locum fidejussoris, & non secus ac ipse fidejussor obligentur est *text. in §. fidejussor non tantùm Iust. de fidejuß. & l. fidejussoris. C. de*

 fide-

fidejuss. & *in terminis decidit Coler. part.* 1. *decis.* 30. *VVurms. Pract. obs. tit.*
15. 29. *per tot. Hartm. Hartm. d. tit.* 30. *obs.* 1. *n.* 2. An autem in obsidibus datis idem obtineat, nunc discutiendum venit? Quâ in re distinctione quâdam opus erit, nam si quærimus de eo, qui accepit obsidem, certè eo mortuo, ipsius successor & hæres, non secùs ac creditoris hæres, obsidem & debitorem obligatum sibi habet; Personâ autem intermediâ, sive ipso obside obeunte, is qui eum dedit, nihilominùs id quod debet, vel solvere, vel alium obsidem dare tenetur; Quod rursus probatur exemplo fidejussorum (quos magnam affinitatem cum obsidibus habere dixi.) Nam fidejussor datus moriens, obligationem passivè ad hæredem transmittit, ita ut hæres ex facto defuncti teneatur *sup. n.* 14. Quando autem fidejussor decedens, nullum hæredem relinqueret, tunc is qui illum dedit, alium idoneum fidejussorem dare teneretur. Vide *Speculat. tit. de fidejuss.* §. *si igitur.* 1. *n.* 3. *lib.* 4. *part.* 3. Ita etiam, ubi fidejussor idoneus datus, si postea inidoneus reddatur, alius dandus erit. *Marsil. in Rubr. de fidejussor. n.* 74. *Horat. Carpan.* 1. *Stat. mediol. l.* 44. *n.* 31. *cum seqq.* Quod itidem exemplo pignoris, sine culpâ creditoris amissi amplificari posset, sed brevitatis causâ hæcce ulteriora omitto. At *tertiò* eo mortuo, pro cujus liberatione obsides dati sunt, in quæstionem venit, an obsides quoq; liberati sint. *Hugo Grot. tract. de jur. bell. & pac. lib.* 3. *cap.* 20. *n.* 36. ita arbitratur; Obsidem qui solùm datus est, ut alterum captivum & obsidem redimat, eo mortuo liberari; Nam in illo, dum moritur, jus pignoris exstinctum est, uti in captivo redempto dicit *Vlpianus. l. si patre. ff. de captv.* Quare sicut in *Vlpiani* quæstione pretium non debetur, quod in personæ locum successit, ita nec hîc persona manebit obligata, quæ personæ principaliter obligatæ, vicaria facta est, ibiq; *Demetrij* exemplum introducit, qui obses Romæ erat, cognitâ morte *Antiochi* fratris, Senatum adiit, obsidemq; se vivo fratre venisse, quo mortuo cuius obses sit, ignorare se dixit, & liberationem petiit. Demum etiam alii ad hanc sententiam firmandam afferunt, quòd is qui fidejussit pro incarcerato ut liberetur, eo mortuo fidejussio quoq; exspiret, eamq; opinionem tenent omnes, qui fidejussorem in causa criminali ad pœnam quamcumvis corporalem obstringere se non posse afferunt. *Schneidevv. in*

§. *in*

§. in omnibus Iust. de fidejuss. n. 8. 9. VVesemb. in parat. ff. de fidejuss. n. 4. Coler. de process. executiv. part. 2. cap. 3. n. 51. & seqq. Fidejussit & pollicitus est is, in quantum possibile, cùm impossibilium nulla sit obligatio, *c. nemo de R. I. in 6.* Atq; qui promisit hominem rursus sistere, qui interea mortuus sit, promisit equidem ab initio quod præstare potuit, sed ex casu superveniente aliquod impossibile; Cùm ergò hoc negotium redierit ad illum casum, à quo incipere non potuisset, in nihilum redigitur, & fidejussor obsesq; mortuo principali liberatur. *text. expressus in l. si decesserit. 4. ff. qui satisd. cog. Pet. Beck. ad c. nemo. 6. de R. I. in 6. n. 7.* Quod equidem verum, si ante diem exhibitionis decesserit *d. l.* 4. & ubi fidejussor simpliciter saltem de personâ rursus sistendâ promisit, secùs si insimul, vel ad pœnam pecuniariam, vel ad pretium liberationis se obligârit; Hujus enim ratione non liberabitur. *VVesemb. in parat. ff. de fidejuss. n. 4. in fin. Angel. Aretin. in §. fidejussor. I. de fidejuss. Paul. Christianæ ad consuet. Mechlin. tit. 2. art. 43. n. 17.* Idem quoq; jus in obside (mortuo principali) militat. Quod eò magis *jure meliori procedit*, cùm semper aliquid facti mixtum habeat, & milites jura nostra ignorare præsumantur. *arg. princ. just. de milit. testam.* Obsides ergò, si capientes potestatem habuerint, licet principales mortui sint, vix liberabuntur, nisi pretium pro suâ facultate exsolverint.

Ad *tertiam quæstionem* nunc progredior, quæ duobus explicatur membris. 16. *Primò*, An liber homo ad pœnam corporalem, seu ultimum supplicium se obligare possit? *Secundò* si id fecerit, anne obligatio ex parte recipientis tàm sit efficax, ut promittentem ex solâ obligatione ad mortem condemnare queat? *Primum* certè *membrū* nonnihil dubitationis habere videtur, cùm à Dd. in utramq; partem disputetur; Nam licet I. nemo sit Dominus suorum membrorum, *l. liber homo. ff. ad L. Aquil. Farinac. quæst. crim. 128. n. 7.* ita ut se ad pœnam vitæ obligare nequeat. Et II. Homicidium in volente tàm sit culpabile, ut etiam voluntarius homicida puniatur. Vide *Const. Carol. crim. cap. 135. & ibid. Dd.* *Tertiò* quoq; nemo torturæ semetipsum subjicere possit, docente *Gail. de pac. publ. libr. 2. cap. 2. n. 15.* Multò minus itaq; ad pœnam vitæ se quispiam obligabit; Ad hasce tamen & similes pro negativa facientes rationes, quàm subtiliter

respon-

respondere possit, ostendit *Paul. Christiana* (vir profundæ eruditionis) *ad consuet. Mechlin. tit. 1. art. 5. n. 6.* Verùm enimverò (ne hunc disputandi campum prolixiùs quàm par est ingrediar) melior stat
17. *sententia ICtorum communis*; Neminem scilicet ad pœnam corporalem seu vitæ obligare se posse, ita enim tàm veteres, quàm Neoterici sentiunt (paucis ostentandi ingenii causâ exceptis) prout maximè in fidejussoribus de præsentando, vel iterum sistendo personam aliquam post *Bartolum* statuit *Angel. Aretin. in tract. maleficior. Vers. fidejussit. in princ.* latè *Hippolit. de Marsil. in repet. rubr. de fidejuss. quæst. 29. n. 206. & in pract. sua. §. examinanda.* ubi dicit, quòd ne statuto quidem hoc ipsum introduci possit. Adde ad præmissæ decisionis corroborationem. *Schneidevv. VVesemb. Coler. supr. n. 15. allegatos. Gomes. lib. 3. variar. resolut. cap. 9. n. 9. Iul. Clar. §. fin. quæst. 46. vers. sed nunquid poterit. Didac. Coavarruv. var. resol. lib. 2. cap. 8. n. 8. Hottom. illustr. quæst. 26. per tot.* & infinitos alios.

18. Verùm præsupponamus unum vel plures obsides ad supplicii pœnam vel tacitè vel expresè se obligasse, annè ex facto victori, vel obligationem illam recipienti, jus quæsitum erit, ut in eos statuat, quidquid facere velit? Exemplum traditur *de Leodiis*, qui *Carolo Burgundiæ Duci*, post destructam *Dynantum*, ne *Leodium* armatâ manu aggrederetur, & quòd pactiones initas servare velint, trecentos dedêre obsides, hâc quidem conditione, ut si quid contra pactiones facerent, integrum esset *Carolo* supplicium de illis sumere; *Leodij* pactioni contravenerunt & quidem graviter, quæsitum fuit, an datos
19. Obsides occidere licuerit? Ita equidem primo intuitu videri posset, ut obsides præfatâ conditione dati, si frangatur fides, ab iis qui eos dedêre, puniantur, ac si ipsi suo facto, non alieno deliquissent; *Samnitibus* (inquit *Livius*) Obsides dati, qui capite luerent, si pacto non staretur, ut meritò quasi pœnæ destinati ac dediti, sub conditione dici possint. Quod disciplina militaris, ac humana necessitas exigit, ne scilicet frustrà & illudendi causâ dati videantur. Exemplo fuêre trecenti Obsides à *Volscis P. Servilio* dati, ut eos *Romam quasi pignora fœderis* duceret, hos enim trecentos postquam Volsci bellum integrarunt, consul *Appius Claudius* in forum adduxit, atq; spectante populo & approbante, virgis cæsos, securi feriri jussit. *Petr. Ærod.*

Ærod. d. tit. 5. *cap.* 5. Et à *Thessalis* occisi olim ducenti quinquaginta obsides, uti *Plutarchus lib. de clar. mulierib.* scribit, quem refert *Ærod. d. c.* 5. & post eum *Grot. d. tract. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 14. Quamobrem & *VVitiges Gothorum Rex*, quo tempore pugnabat in *Italia* adversus *Bellisarium*, secutus est hoc jus, teste *Procopio*: Nam violatâ fide jam purè hostes sunt, non obsides; Hujus quoq; sententiæ, in casu de Leodiensium obsidibus proposito, fuêre *Condæus* eiusq; sequaces, uti refert *Comina. comm. lib.* 2. *pag.* (*m.*) 366. Sed utut sit, omninò huma- 20.
nius & æquius est à sanguine abstinere; *Primò* enim (quod ICtorum auctoritatibus supra firmavi) ad eiusmodi pœnam sufferendam pro aliis, ipsi obligare se non possunt; *Deinde* ipsi quid delinquunt, aliis suâ sponte delinquentibus? *Pet. Ærod. d. cap.* 5. Atq; ideò *Narseti* bono *Duci*, atrox visum de innoxiis obsidibus supplicium sumere, & licet *Iacob. Menoch. arbitr. quæst.* 7. existimet, prædictas obsidum conventiones, ubi ad pœnam mortis sese obstringunt, valere si moribus firmentur, id tamen ad hoc, ut à peccatis immunes sint hi, qui ex solâ conventione vitam alicui adimunt, extendendum non esse respondet *Hugo Grot. d. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 18. Quicquid igitur ab aliis vel belli irâ, vel furore & animi atrocitate factum, alios qui naturæ bonitate, & clementiâ ducuntur, non obligabit, nam uti in similibus, ita quoque hoc in casu; Præstât uti æquitate, quàm stricto & summo jure. Interim non diffiteor, in obsides (qui vel antea fuêre 21.
in numero graviter delinquentium, aut qui postea fidem datam fefellerunt, aut etiam fallere, decipere & illudere voluerunt, vel si id Reipublicæ necessitas, aliorum terror, delicti atrocitas, malæq; consequentiæ, atq; similes circumstantiæ exigant) pro delicti qualitate animadverti posse, quod etiam notant *Pet. Ærod. d. cap.* 5. *in fin. & Hug. Grotius d. cap.* 11. *n.* 18. Et rectè; Quia secundum Dd. sententiam innocentes si dati fuerint in obsides, & dantes violarent fidem, obsides occidere non licet, licèt autem, si sint de nocentum numero; *Molina. de just. & jur. disp.* 120. *Gregor. de Valent. t.* 5. *d.* 3. *part.* 3. *col.* 4. Atq; hæc in omnis generis obsidibus meritò obtinent, ita ut licet secundùm Poëtam:

Nulla fides pietasq; viris, qui castra sequuntur.

Tyrannicum tamen magis, quàm Christianum & humanũ sit, absq;

distinctione & non consideratis circumstantiis applicare id, quod ICtis commune axioma est: *Luat in corpore, qui non habet in aere.*

22. Intermittere autem non possum, quin praesentem Consultationem, *Philippi Cominaei comm. lib. 2. p.* (*m.*) 362. verbis, ob loci raritatem & elegantiam, claudam. Ita verò scribit: *A Condaeo interrogatus Imbercortus Ambianus* (puta in proposita consultatione, an *Leodiensium* obsides interfici deberent) *Vir nobilis, & singulari virtute, ait inprimis cavendum esse, ne Deus aliquo scelere offendatur, debere Carolum ita se comparare, ut hoc uno facto, clarum faciat & demonstret omnibus, quàm non sit crudelis, aut vindictae cupidus; Sibi videri dimittendos esse obsides, qui suorum fidem secuti, pro salute Patriae in discrimen venissent; Abeuntibus autem illis declarandum esse, beneficium, quo sint affecti, & mandandum, ut modis omnibus hortentur, suae civitatis populum ad aequitatem & pacem colendam, quod etiamsi non impetrent, ut tamen ipsi memores beneficij accepti, non sumant arma vel in Carolum vel in Episcopum suum. Haec sententia quum in consilio vicisset, liberati obsides fidem dabant, se satisfacturos esse mandatis; Tum & illud additum fuit, quòd si qui deprehenderentur, ex ipsis ullo tempore, cum armis adversus Carolum, magno id eorum capitis periculo futurum.* (pergit idem Auctor) *posteaquam Condaeus tàm atrociter dixisset in miseros obsides, qui simplicitate persuasi, in eas angustias venerant, ex nostris quidam ad me tacitè; vides* (inquit) *Condaeum licet aetate sit gravis, firmâ adhuc esse valetudine, sed ausim affirmare, quandoquidem adeò crudeliter sententiam dixit, intra annum esse moriturum; Atq; ita quidem accidit.* Haec *Cominaeus* acerrimi judicii historicus, ut eum meritò *Polybio* comparet *Iust. Lipsius in not. ad lib. 1. Polit. cap. 9. &c.*

CONSVLTATIO TERTIA.

CONFOEDERATIONIS MATERIA.

Quî fiat, quòd multi proceres, ad propulsandum commune periculum difficulter consentiant, & quamvis semel confoederati fuerint, eadem tamen societas vix diu subsistat?

SVM-

SUMMARIA.

1. *Cur hæc consultatio inseratur?*
2. *Natura omnibus animalibus sui defensionem indidit, præter-quam autem homini.*
3. *Licet hoc ab hominibus receptum, certis tamen terminis inclusum sit.*
4. *Defensio Juri gentium adscribitur.*
5. *Ejus tamen forma & moderamen Jure civili, & peculiaribus constitutionibus moderatur.*
6. *Singuli ubi defendere se non possunt, plurium conjunctionem & confœderationem natura suadet, & jura permittunt.*
7. *Quod exemplis probatur.*
8. *Unde fœdera juris gentium esse perhibentur.*
9. *Quamvis & hic jura particularia cujusvis Reipublicæ, certam formam & modum præscribant.*
10. *Uti fit in Imperio nostro.*
11. *Nam Imperator solus habet potestatem belli indicendi.*
12. *Quod reliquis statibus inhibitum.*
13. *Ita quoq; fœdera pangendi, jus Imperatorium est.*
14. *Et regulariter statibus, aliisq; superiorem recognoscentibus non conceditur.*
15. *Nisi id necessitas, publica auctoritas, Reipublicæ utilitas, & communis defensio permittat.*
16. *Ergò in casibus illicitis, statibus & superiorem recognoscentibus fœdera inire non licet.*
17. *Etiamsi sub falso prætextu hoc non raro fiat.*
18. *Cur itaq; necessariæ & licitæ confœderationes ab aliis omittantur & negligantur?*
19. *Veræ hujus rei causæ, sunt ambitio, æmulatio & invidia.*
20. *Ambitio res tumida est.*

21. *Naturæ pravitatis, publicum bonum impedientis descriptio.*
22. *Invidia ubivis dominatur.*
23. *Affectus maligni prædicti, diffidentiã inter magnates creant.*
24. *Ita ut in commune non consulant.*
25. *Exemplo civitatum Græciæ.*
26. *Querelæ de statuum discordiâ.*
27. *Concordiæ effectus & commoda.*
28. *Hactenus dicta efficiunt, ut non solùm necessariæ confœderationes negligantur, sed etiam fœdera inita sint infirma.*
29. *Nisi mutuo metu sustententur.*
30. *Fœdera multorum quomodo intereant?*
31. *Ejus rei causæ.*
32. *Defectus consilij, & varietas sententiarum.*
33. *Et quia privata publicis præferuntur.*
34. *Interesse privatum facit cessare fœdera.*
35. *Confœderati fortunam sequuntur.*
36. *Arte & industriâ adversarij, fœdera faciliùs rumpuntur.*
37. *Quibus mediis hoc fiat.*
38. *Conclusio cum excusatiuncula.*

1. UTi verè & prudenter D. Chrysostomus scribit: *Nemo læditur, nisi à seipso.* Et *Seneca Epist.* 71. *nemo nisi suo vitio miser est.* Nec non alius: *Quilibet est faber suæ fortunæ*: Ita certè multis tàm in *publico* quàm *privato* statu contingit, utpotè quòd belli pericula evadere possent, nec utriusq; partis prædæ, sæpè etiam victoris indignationi sese exponere cogerentur, nisi propriâ culpâ, vel potiùs negligentiâ, illa media contemnerent; quæ si non *singulis* possibilia, *universis* verò & junctis salutaria & utilia esse potuissent; undè haud raro, non quidem ex delicto commisso, sed ob crimen omissionis, & supinæ quasi negligentiæ, & neglectæ vigilantiæ (cùm jura, in publicis præcipuè, vigilantibus subvenire soleant, teste praxi notissimâ) maximâ parte bonorum; honore, dignitate, & quod maximum est, existi-

æſtimatione, & à majoribus quæſita reputatione, à victore, & iis, qui fortiter communi hoſti reſtitêre, privantur.

Horum itaq; causâ, pro inſtituto nunc indagare libet, cur id 2.
fiat, quod ad propulſandum commune periculum, ſi non protenus frigidi, tepidi tamen ſatis ſint, cùm nihilominùs natura omnibus animantibus & præſertim homini id indiderit, ut omnem vim & injuriam à ſe propulſarent. *Cicero lib. 1. de offic.* ait: *Omni animantium generi, à naturâ inſitum eſt, ut ſe, vitam, corpus tueatur, declinetq; ea, quæ ſibi nocitura videntur.* Et prætereà de animalibus, arietibus, bovibus eſt textus pulcher, *in l. 1. §. cum arietes. ff. ſi quadrup. pauper. feciſ. dicat.* De hominibus verò tradit *Vlpianus in l. 1. §. vim vi. 27. ff. de vi & vi armat. Vim vi repellere Caßius ſcribit, idq; jus naturâ comparatur, apparet autem ex eo, arma armis repellere licere*; Hinc *Propertius lib. 2. ad Cynthiam:*

Non ſolùm taurus ferit uncis cornibus hoſtem,
Verùm etiam inſtanti læſa repugnat ovis.

Quod ſanè jus cum brutis animantibus commune, ab homi- 3.
nibus jure gentium, poſtea etiam peculiari modo (id eſt cum moderatione juſtæ defenſionis) receptum reperitur, ex quo juri gentium adſcribitur *in l. 3. ff. de juſt. & jur.* ubi Dd. communiter. Verùm quo- 4.
modo ulterius ex jure gentium prædicta defenſio conceſſa, & jure civili, aliisq; conſtitutionibus approbata ſit, me remitto ad Dd. qui hanc materiam ſatis amplè tractarunt. *Commentatores ad conſt. crimin. Caroli V. Imperat. cap. 139. 140. 141. ubi Vigelius, Remus, Zieritzius, Bullaus in not. Georg: Obrecht. pecul. tract. de neceß. defenſ. Hippol. de Marſil in pract. crim. §. aggredior. Proſper Farinac. in pract. crimin. tit. de homicid. Gomes. tract. de poteſt. in ſeipſ: cap. 5. Gail. lib. 2. obſ. 110. idem de pac. publ. lib. 1. cap. 16.* & Dd. alii infiniti, qui de moderamine inculpatæ tutelæ, & neceſſariâ defenſione, ſive publica, ſive privata agunt.

Quod adeò ex jure naturali & divino obtinet, ut homo non 6.
ſolùm ſeipſum defendere, ſed etiam ſi ſingulorum defenſio ſit inſufficiens, plures ad mutuam defenſionem jungere ſe poſſint, atque ita confœderationes & amicitias ad mutuam defenſionem inire, quam rem latè explicat *Ioh. Lupus tract. de confœd. Princip.* paſſim. Vnde rectè *Ariſtoteles* quodam loco dixit; *oportere quemq; aut pro ſe arma ſumere, ſi injuriam acceperit, aut pro cognatis, aut pro benefactoribus, aut ſociis injuriâ*

affectis auxilia afferre. Et *Solon* docuit: *Beatas fore Respublicas, in quibus alienas injurias quisq; suas existimaret.* Hinc *S. Ambrosius lib. 1. de officijs.* relatus *in c. fortitudo. 23. quæst. 3.* ait: *Fortitudo quæ bello tuetur à Barbaris patriam vel domi defendit infirmos, vel à latronibus socios, plena justitia est. Et idem in d. lib.* procul habetur *in c. non inferenda eod. c. & 9. Non inferenda sed depellenda injuria lex virtutis est. Qui enim non repellit à socio injuriam, si potest, tàm est in vitio, quàm ille, qui fecit, &c.* Atq; ad hunc locum exstat egregium *Menandri* dictum:

Injuriarum si improbis auctoribus
Reponeremus ultionem singuli
Nobis putantes fieri, quod fit alteri
Inter nos juncti conspiratis viribus,
Non prævaleret innocentiæ, impetus
Audax malorum - - - -

7. Exemplis quoq; satis probabile est, *singulorum pericula mutuis viribus propulsari,* uti scribit *Iustin. lib. 34. histor.* Et auxilia humillimè firma, consensus facit, ait *Publius*; unde olim de *Germaniæ Regulis*, quòd mutuâ ope, & sanctissimo liberalis amicitiæ jure, seipsos ab injuriâ & superbiâ potentiorum, facilè defenderint, scribit *Iovius lib. 32. hist.*

8. Et hæc est ratio, cur fœderum jus, juris gentium esse, plerique velint *arg. novell. Leonis* 102. *Pet. Gregor. Tholosan. de Repub. lib. 11. cap. 11.* De quo equidem parum dubitandum arbitrarer, cùm fœdera nihil aliud sint, quàm conventiones & pacta publica *VVesemb. in parat. ff. de pact. n.* 4. adde *Petr. Ærod. rer. judicat. lib. 1. tit. 5. de pact. publ. Grot. de jur. belli & pac. libr. 2. cap.* 15. Pacta autem, conventiones & contractus ferè omnes ex jure gentium descendunt §. *jus autem gentium. 5. Inst. de jur. nat. gent. & civ. l. ex hoc jure. 5. ff. de just. & jur.* Deinde confœderatio (de quâ hoc loco agitur) nihil aliud est, quàm mutua & auxiliaris quædam defensio. Defensionem verò ex jure naturæ & gentium originem trahere *supra ead. consult. n. 2. & seqq. dixi.* Et
9. licet jure civili, particularibusq; constitutionibus, & moribus variarum Rerumpublicarum & Regnorum, præsertim verò Germanici
10. nostri Imperii, hoc confœderationum jus nonnihil sit restrictum, ac saluberrimè introductum, ut fœderum jus majestati adhæreat, nemoq; fœdera inire possit, nisi qui majestatem (qualis est Imperator)

rator) habeat. *arg. l. conventionum. 5. ff. de pact. & ibid. Dd.* Cùm enim 11.
in ista lege dicatur, publicam conventionem (sub qua confœderationes etiam intelliguntur *sup. n.* 8.) esse, quæ fit per pacem, quoties inter se Duces belli (id est qui bellum inter se gerunt, nam aliâs dicere oportuisset Duces exercitus) quædam paciscuntur; nemo autem gerere possit bellum, nisi qui majestatem, & summum habet Imperium. *per l. hostes.* 24. *ff. de captivit. usus. c. quid culpantur.* 23. *quæst.* 1. ubi inter alia D. *Augustinus* hisce verbis: *Ordo naturalis, mortalium paci accommodatus hoc poscit, ut suscipiendi belli auctoritas, atq; consilium penes Principes sit.* Atque ita in Imperio Germanorum, bellum nullum censeatur justum, nisi quod ab Imperatore sit indictum. *Ant. Quetta. cons.* 6. *n.* 4. *Ioh. Lupus. tract. de bello in princ. n.* 3. *Georg: Everhard. vol.* 2. *cons.* 17. *n.* 1. *Grotius d. tract. lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 4.

Reliquis autem statibus per salutarem constitutionem pacis 12.
publicæ omninò sit inhibitum **Daß niemand hinfüro / was Würden / Standes oder Wesens er sey / vmb keinerley Vrsachen willen / wie die Namen haben möchte / die andern befehden / bekriegen / berauben / fahen / vberziehen / ꝛc.** Vide passim recessus Imperii, & in primis confirmationem de Anno 1555. *Gail. de pac. publ. lib.* 1. *cap.* 4. Exinde indubitatè sequitur, uti bellum gerere soli Imperatori, non etiam statibus est concessum. Ita quoq; soli Imperatori, aliisq; qui majestatem habent, (secundùm tamen Leges Regni) non etiam statibus & aliis superiorem recognoscentibus, publica pacta ineundi, vel fœdera pangendi jus competere. Quod vel *ex lege Regiâ* patet, cujus 13.
hæc sunt verba; *Fœdus cum quibus volet* (Cæsari) *facere liceat, ita uti licuit Divo Augusto; Tiber: Claudio, Cæsari Aug: Germanico.* Hinc est, 14.
quòd in quovis superiorem recognoscente, in dubio fœdera & ligæ censeantur illicitæ. *l.* 1. *&* 2. *C. de seditiof. l. conventicula. C. de Episcop.* & post alios tradit *Marta* Neapolit. *de jurisdict. lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 8. sunt enim status, aliiq; inferiores, in tutela & protectione superioris, ideoq; non opus habent quærere aliorum auxilium, quod tenderet in contemptum & præjudicium Domini.

Attamen per necessaria fœdera, & mutuum auxilium defen- 15.
sio, inferioribus proceribus non denegatur, maximè eo casu, ubi *periculum & necessitas* id exigit, *jussuq; superioris* permittit, & defensio non ad publi-

ad publicam solùm, sed etiam privatam utilitatem verget, nam hoc modo, non conspiratio, sed vera confœderatio dicitur, per *Bartolum in extravanti ad reprimendum in verbo occultè, Raphaël Cuman. in l. 1. n. 12. ff. ad L. Iul. Majest.* Immò defensio & concordia est *Roland. à Valle cons. 17. n. 31. versic. ulteriùs dicitur lib. 3. Mynſ. cent. 6. obſ. 2. per tot.* ubi testatur Cameram Imperialē anno 1553. fœdus inter Episcopos *VVürtzburgensem*, & *Bambergensem* ac civitatem *Noribergensem* adversus *Marchionem Albertum* initum, pro licito judicasse, propterea quòd ad mutuam defensionem tenderet, cujus quoq; decreti meminit *Iac. August. Thuan. histor. lib. 11.* Argumento itaq; à contrario sensu ducto, ita arguo, si confœderationes absq; causâ injustâ, & sine consensu Imperatoris initæ, sunt illicitæ. Accedente causâ defensionis justâ,
16. & consensu Superioris licitæ & permissæ sunt. In *casibus* ergò *illicitis* (liciti autem casus vel illiciti qui sint, Imperatoris vel Superioris esse judicare, *ex A. B. tit. 15. ad fin.* ibi. *donec de his aliud duxerimus ordinandum*, quidam censent) maximè sine consensu Superioris, fœdera ini-
17. re non licet, præcipuè verò contra Superiorem ipsum, prout non rarò, sub libertatis aliisq; prætextibus à Proceribus & Subditis fieri solet; vide *Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 4. n. 33. & seqq.* Atq; de similibus Gallicæ nationis confœderationibus sub *Ludovico XI.* abundè scribunt *Robert. Guaguin. in vita Ludovici lib. 2. Petr. Matthæi lib. 3. Cominæ. comm. lib. 1. Petr. Gregor. Tholosan. de Republ. libr. 13. cap. 1. per tot. cap. 8. 9. cum seqq. ad 15.* ubi demum hisce verbis finit: *Vidimus non sine lachrymis, in Gallia & Germania hunc prætextum religionis, populum demulsisse & armasse, persuasum à seditiosis contra legitimos Principes, tandem & personatam causam detectam evanuisse cum suis auctoribus, &c.*

18. Hisce ita præmissis (ut ad causas nostri propositi tandem deveniam) mirari quispiam poterit, cur licitæ confœderationes & defensiones (ad quas naturæ ductu omnes meritò inclinare deberent) à multis spernantur & negligantur, vel etiam ubi initæ fuerint, vix diu subsistant; *Causas* itaq; hujus rei investigando, non impossibilitatem, vel quia

- - - fracti bello, fatisq; repulsis
- - - tot jam labentibus annis.

Belli diuturni onera sustinuerint (quæ tamen causa forsan apud non-

nullos locum invenire posset) introducam; sed ut sincerè & apertè loquar, omnem hanc negligentiam, è quibusdam corruptis naturæ affectibus, *ambitione, æmulatione & invidiâ* descendere, plusquàm verum esse, existimo, adde Ferdin. *Vasquium illustr. controv. in præfat. n.* 1. 2. 3. *Cùm enim ambitio (Seneca* teste *epist.* 4.) *tumida res sit, vana, ventosa, nullum habens terminum, quæq; tàm solicita est, ne quem ante se videat, quàm ne se post alium.* Exinde videmus, eam matrem esse omnis discordiæ, & inter eos, quos amor Patriæ, & avitarum ditionum, ad communem defensionem impellere meritò debuisset, variis modis animorum diversitatem creare, ita ut deliberationes, & consilia publica effugiant, atq; invidiâ accensi, alter alterius fortunam (quilibet etiam propriam) impediat. 19. 20.

De hàc naturæ pravitate, & hominum malignis affectibus pulcherrimè scribit *Leo Imperator const.* 102. hisce verbis: *Multa cumulatim bona mortalium vitæ confert prudenter & cum ratione instituta communio; etenim qui viribus valeat, si cum altero, qui similiter viribus valeat, communicet, longè præstantiores atq; utiliores ejus vires fuerint, & divites si divitias communes faciant, majorem ex divitiis voluptatem capiant, deniq; si paupertas premat, operarum communio consolatione, quâ paupertatis acerbitas mitigetur, non indigebit: Verùm cùm adeò commoda, atq; utilis, in communi vitâ communio & societas sit, mirabilis quædam hominum animos subiens pravitas, nedùm aliis ad utilitatem impedimento est, verùm etiam qui ipsam fovent, & rebus suis noceri, quàm ut initâ cum vicinis societate ipsis aliquid lucri accedat, permittere malint, persuadet &c.* Nimirum ubiq; (prout memoriæ reliquit *Froßard. hist. libr.* 1. *pag.* (*m.*) 87. *dominatur invidia & ambitio, ac sæpenumerò fit, ut dum alter in alterius gratiam, nihil vult suscipere molestiæ, omittantur præclarißimæ occasiones, & adversarij hoc ipsum deinde in usum suum transferant,* quæ invidia vel in paribus dignitate & statu maximè locum habet, teste *Cicerone* 2. *de oratore.* Invident (inquit) homines maximè paribus, aut inferioribus, cùm se relictos sentiunt, illos autem dolent evolasse, *Ferdin. Vasqui. cont. illust. in præfat. n.* 19. *& seqq.* ubi ultra ad hanc rem adducit. Hujusmodi affectus, postquam ita radices egerint, æmulationes & animorum dissensiones inde oriri, experientia tradit, idq; eò faciliùs, atq; ad majorem diffidentiam firmius, cum naturali odio, præcipuè Regum, Principum, 21. 22. 23.

aliorumq; Magnatum familiæ inter se dissideant, referente *Cominæo*
24. *comm. lib. 10. pag. 688. & Æneâ Sylvio in quadam epist. singul.* Quod itaq; de *Britannis* olim scripto testatur *Cæsar lib. 5. bell. Gallic.* & post eum *Alexand. genial. dier. lib. 5. cap. 7. in fin.* eos scilicet, *cum variis factionibus laborarent, ad propulsandum commune periculum nullos aut paucissimos conventus habuisse*, atq; hinc effectum, *ut cùm vires sociatas non habue-*
25. *rint, dum singuli oppugnantur, universi succubuerint.* Idem hodierno tempore & aliis accidit, qui ob præallegatas causas non aliter vivunt ac sentiunt, quàm de *Græcia* civitatibus scribit *Demosthenes*, *eodem modo* (ait) *quo qui grandinem spectant, optat quisq;, ne in suos agros deferatur, prohibere conatur nemo.*

26. Sic vestram pacem discordia dissuit, immò
Rumpit, vestra perit virtus; nam stare negatur,
Occasum patiens in se divisa potestas;
Ergò concordes, votum curratis in unum.

Et quod *Hieronym. Arconat:* ad *Imperij Ordines* in Comitiis *Rasisbonæ anno* 1594. congregatos de *præcedentiæ* & *sessionum* controversiis seponendis, & armis contra *Turcam* capiendis prudenter scripsit, huc quoq; quadrare autumo.

O Proceres Proceres (infit) *dum quâ quis sede sedere*
Debeat, inter vos rixæ miscentur & iræ,
Ne vestras sedes, & ne charissima quæq;
Eripiat vobis, crudelis Turca cavete;
Illum etenim semper discordia vestra potentem
Fecit, & illius victricia reddidit arma.
Ponite jam quid cessatis? rogo ponite vanos
Invidiæ morsus, odia & mala jurgia, tempus
Inq; aliud magis appositum differte querelas,
Publica ne pereant, privatos propter honores
Commoda &c. - - -

27. Concordiæ itaque unio, & confœderationes quid possint & plerunq; efficiant, ingeniosè ostendit *Scylurus* conjunctis fascibus, quos nemo ex filiis frangere potuit; nec equi quamvis macilenti, totam simul caudam quisquam militum Sertorii evellere potuit, cùm per pilos & partes alterius quamvis generosi ignavissimus quisq; posset. Ex

ſet. Ex relatis, aliisq; cauſis ſatis (uti opinor) apparet non ſolùm, cur multi proceres difficulter inter ſe coëant, & mutua fœdera ineant, ſed etiam ubi tale quid inter eos factum, cur ejusmodi fœdera & conjunctiones (licet ab initio magno fervore pangantur) vix diu ſubſiſtant, niſi quatenus aliquantiſper *mutuo metu* ſuſtententur. 28.
Rectè enim *Thucydides libr.* 3. ſcribit: *Tutiſsima reddidit fœdera, mutuus metus, qui ea rumpere vult, dum ambigit, an ſuperior eſſe poßit, abſterretur*; & *Livius lib.* 8. *Nec enim credideris ullum populum, aut hominem in eâ conditione, cujus eum pœniteat, diutiùs quàm neceſſe ſit manſurum.* 29.

Videmus itaq;, & quotidiè experimur fœdera vel proprio & 30.
latenti morbo interire, vel arte & prudentiâ adverſarii rumpi. *Prio-* 31.
ris modi quo fœdera in nihilum rediguntur, quamvis cauſæ ex præmiſſis intelligantur (cùm quia ab initio vitioſa ſint, tractu temporis vix convaleſcere poſſint) eius tamen rei hanc tradit rationem *Comine. comm. lib.* 2. ubi ſic ratiocinatur; *Eſt ſanè difficile admodū, ut qui ſunt æquali potentiâ Principes diuturnam colant amicitiam, niſi majori alicujus auctoritate cohibeantur, ejus rei multa ipſe vidi, & cognovi documenta, ſic enim eſt inter homines comparatum, ut facilè ſuſcipiant inimicitias, neq; reſpiciant ad eum, qui ferè comitari ſolet, triſtem & luctuoſum exitum; Mea ſic eſt ſententia, ut exiſtimem eum, qui ſolus in poteſtate habet decem hominum millia, magis eſſe metuendum, quàm decem confœderatos, qui ſinguli ſenis millibus præſunt &c.* Paulò poſt: *Proverbio dici ſolet de Britannis, quòd icti ſapiant, illud hìc locum habet.* Et præterea in aprico eſt defectum conſilii in 32.
publicum, & varietatem diverſitatemq; ſententiarum id efficere, ut antequam aliquid conſtituatur, prætereant occaſiones, quod de *Germaniæ* Proceribus, tempore electionis *Maximiliani II. Imperatoris* ſingulari fabulâ auſus eſt proferre *Ibraimus Baſſa Turcici Imperatoris legatus*, apud *Camerarium medit. hiſtor. cent.* 2. *cap.* 23. quam uti notam nunc non inſero. Atque hujusmodi fœderum interitum accelerat, 33.
quod pleriq; confœderatorum, intereſſe magis privatum, quàm publicum reſpiciant, quâ de re ſequentibus verbis *Sidonius Apollinaris lib.* 7. *epiſt.* 9 *ad Gracc. Parum in commune conſulitis, & cùm in conſilio convenitis: non tàm cura publicis mederi periculis, quàm privatis ſtudere fortunis.* Et famoſiſſimus *Italus Iohan. Boterus* dum ait: *I Principi per l'ordinario, non ſi ſono moßi, ſe non per intereſſe, e non cognoſcono amico, ſe non per lo bene, che*

ne, che ne sperano, ô per lo male che ne temeno. adde R. P. *Adam. Contzi. Polit. lib.* 8. *cap.* 24. §. 4.

34. Ex quo demum necessarium consequens est, (quod & ipsa experientia confirmat) ubi id, quod privatâ utilitate ductus, hic vel ille confœderatorum consecutus, vel è contra sibi defuturum animadvertit, confœderationi valedicat, & (maximè si res malè cedant)
35. fortunæ se accommodet. *Vtcunq; (enim) se res inclinant, ita ambulant fœdera,* inquit *Erasm. Inst. Princip. Christ. cap: de fœderib.* juxta illud *Livij lib.* 1. *consilium erat, quò fortuna daret, eò inclinare vires.* Quam fœderum infirmitatem pulcherrimè expressit, acerrimi judicii ICtus *Andr. Alciat.* (cui hoc testimonium reliquit *Iacob. August. Thuan. hist. lib.* 8. quòd primus purioris literaturæ, & antiquitatis cognitionem, ád juris scientiam attulerit) *Emblemate* 165. ubi ita ad *Ducem Mediolanensem,* nova fœdera meditantem alludit:

Hanc citharam, ô lembi, quæ forma halieutica fertur
Vindicat & proprium, Musa latina sibi
Accipe Dux: placeat nostrum hoc tibi tempore munus,
Quo nova cum sociis fœdera inire paras.
Difficile est, nisi docto homini tot tendere chordas
Vnica si fuerit, non benè tanta fides
Ruptavè, (quod facilè est) perit omnis gratia conchæ
Illeq; præcellens cantus ineptus erit.
Sic Itali coëunt Proceres in fœdera; concors
Nil est quod timeas, si tibi constet amor;
At si aliquis desciscat (uti plerunq; videmus)
In nihilum illa, omnis solvitur harmonia.

36. Idq; eò magis adseverandum & timendum, *adversarij arte & industriâ* accedente (quem secundum modum fœdera dissolvendi esse, anteà dixi) Noverunt enim & novisse debent, prudentes belli Duces & Principes, modum dissolvendi fœdera, & seminandi discordias inter confœderatos. *Romani (Livio teste libr.* 31.) *cùm compertum haberent Graciam invictam fore, quamdiu staret societas Achæorum, Gallo proconsuli in mandatis dederunt, ut modis omnibus societatem illam dirimeret, neq; id frustrà tentatum, nam pleræq; civitates querebantur, fœderis æqui specie Imperium sibi ademptum fuisse, inde Gallus occasione captâ, civitates defectionem meditantes,*

tantes, acriùs inflammavit. *Ludovicum* XI. *Galliæ* Regem hâc in re versatissimum fuisse, variis in locis videre licet apud *Cominæ. comm. libr.* 1. *&* 2. ubi demum ita scribit: *Omnium verò mortalium optimè callebat Ludovicus Rex artem dirimendi societates atq; fœdera, in eoq; non parcebat ulli vel sumptui vel labori, modò perficeret, quod vellet.*

Per quæ media autem hoc fieri soleat (cùm in hunc discursum 37. datâ occasione inciderim) paucis (quantum ex Historicis observavi) nunc perstringam; *Primò* Confœderationum socios, *instituto colloquio* cum adversario facilè suspectos reddi, atq; hâc occasione confœderationem solvi posse, ita accidit *Carolo Burgundo* apud *Cominæ. comm. lib.* 2. & à *Romanis* cum *Hannibale* tentatum, scribente *Livio lib.* 31. *Secundò* ferocium & bellicosorum populorum animos, molli pace conciliandos esse dicunt; *Populorum ferocia corda, longâ pace mollescunt,* scribit *Theodoricus Alarico Regi Visi Gothorum,* apud Cassiodor. *lib.* 3. *var. epist.* 1. Quod eleganter de *Belgis* in quadam epistola persuadere conatur *Lipsius* ita demum concludens: *Remitte paululùm ad ingeniū & vitia sua redibunt* (puta Belgæ) *ut boves instante lupo coëunt, capita & cornua jungunt; abeunte, quisq; sibi pascit;* sic illi. *Tertiò* discordiarum semina inter confœderatos seminanda esse, arbitratur *Veget. de re milit. libr.* 3. Quam *Drusi* artem adversus *Germanos* fuisse testatur *Tacit. annal. lib.* 2. *Quartò* largitionibus & occultis præmiis ad alliciendos hominum animos, Reges & Principes prudenter hâc occasione uti solere, exemplis demonstrat *Cominæ. d. comm. lib.* 2. *Froſſard. hist. lib.* 2. *Quintò* deniq; persuasiones hîc multum efficere; immò etiam conjuratis falsam esse objiciendam occasionem exemplo *Romanorum* apud *Livium lib.* 8. nonnulli censent. Sunt quoq; *Sextò*, qui blanditiis, verbis ambiguis, fraude, dolove, hæcce tentasse, & fœdera dissolvisse, dolum bonum, & toto ostio admittendum tradunt. *Lips. polit. libr.* 6. *cap.* 4. *n.* 27. Sed huic materiæ nunc finem impono, & si 38. quæ de neglectu fœderum, vel etiam eorundem infirmitate (occasione illâ datâ) asserui, non de omnibus intellecta volo, novi enim Deum (bonâ causâ maximè triumphante) Principum corda regere, feliciоremq; fœderum & mutuæ defensionis eventum & successum, ex immensâ suâ bonitate largiri posse.

CONSVLTATIO QVARTA.

NEVTRALITATIS MATERIA.

Vbi de neutralitate quæsitum, an eâ alicui suadenda, quæq; commoda & incommoda secum trahat, & num Subditus vel Vasallus impunè neutralem se gerere possit?

SUMMARIA.

1. *Neutralitas quænam sit, & qui de eâdem hactenus tractârint?*
2. *Fundamentum quæstionis de neutralitate.*
3. *Distinctio personarum.*
4. *Personæ sibi invicem ad mutuum auxilium non obligatæ, licitè neutralitati student.*
5. *Homo homini in adjutorium generatus, & certo amicitiæ vinculo obstringitur.*
6. *Humanitatis, vicinitatis, & misericordiæ vinculum neminem necessitat.*
7. *Etiamsi ex defectu auxilij, oppressus maximum vitæ incidat periculum.*
8. *An nihilominùs de facto, utile sit fœdera inire?*
9. *Distinctio personarum seipsas defendere valentium, vel non, introducitur.*
10. *Personæ sibi invicem ad auxilium obstrictæ, malè neutralitati student.*
11. *Harum causâ, fit distinctio bellorum, in civilia & externa.*
12. *Bellorum civilium tria genera.*
13. *De primo genere, inter ipsos concives, vel subditos, remissivè.*
14. *De secundo genere, ubi duo, de summa rei concertant.*

15. Im-

15. Imbecillium neutralitatem periculosam esse.
16. Et diuturnitate belli, instar grani, inter duos molares conteri.
17. Ergò conjunctione & societate hic opus.
18. Cui se jungendum?
19. In tertio genere, quoad subditos & vasallos, neutralitati non esse studendum.
20. Vasallus Domino ad servitia militaria regulariter tenetur.
21. Maximè si illa in investitura sint determinata.
22. Contractum enim & investituram feudalem inspicere oportet.
23. Itaq; quid vasallus Domino debeat, investitura pandit.
24. Subditus multò magis, quàm vasallus suo Domino obstringitur.
25. Subditi omni jure ad debita & honesta servitia tenentur.
26. Ita ut ad ea, à Dominis certo modo & mediis cogi possint.
27. Quod amplius declaratur.
28. Idq; publica tàm Regnorum, quàm Regentium & Subditorum necessitas & utilitas efflagitat.
29. Immò etiam privatum cujusvis commodum.
30. Et quæ neutralium Subditorum (aliorumq; minorum gentium Deorum) miseria.
31. Quibus rectè comparentur?
32. Subditos & vasallos non claudicare, sed rebus in honestis & debitis, Dominis suis obsequium præbere oportet.
33. Quod obsequium ad inhonesta, indebita, & impossibilia non extenditur.
34. Quæ si vasallo imponantur, ad ea non tenebitur, sed Dominus jurisdictione suâ privatur.
35. Domini, Principes, & Magistratus, tanquam Dei ministri, ejusdem vestigiis insistere debent.
36. Nec solùm ipsi, sed etiam eorundem officiales.

37. Offi-

37. Officialium malorum & rapacium mores.
38. Eorum causâ, omnia in Republica infeliciter succedere.
39. Uti Subditi Dominis ad onera & servitia sunt obstricti, ita Domini & Superiores, eosdem defendere & tueri tenentur.
40. Aliàs Subditi & Vasalli, ad prædicta onera & servitia ampliùs non tenentur.
41. Dominus quando suum non præstat officium, nec Subditi ad id tenentur.
42. Domino feudi non servante fidem, vasallus non servat juramentum fidelitatis.
43. Quod etiam in obligationibus pactitiis contra supremum Principem procedit.
44. Bonorum in utriusq; partis belligerantis territorio sitorum, possessio an neutralitatem excuset. Ubi Frossardi locus proponitur.
45. Distinctione quæstio deciditur.
46. An bona possidens simul sit Subditus vel non?
47. Tria propterea proponuntur præsupposita.
48. Quorum primum, neminem ob solam bonorum possessionem effici Subditum.
49. Secundum, nec etiam, quòd alicubi sortiatur forum.
50. An, quòd ibidem domicilium foveat?
51. Negativa verior defenditur.
52. Casus propositi, quoad Subditos decisio.
53. Vasallus quispiam duorum Dominorum esse potest.
54. Antiquiori ex duobus Dominis Vasallus ad servitia militaria tenetur.
55. Quod etiam in confœderatis procedit.
56. Quid si causa Domini manifestè vel dubitativè injusta sit, anve neutralitati sit locus?
57. Conclusio quæstionis præsentis.

Aliis

ALiis de summa rei contendentibus, sæpissimè in considerationem venit, quid tertio (vicino maximè) sit faciendum, annè se miscere debeat, num verò è contrà, sive impunè, sive utiliter neutralem gerere se possit vel debeat? Hæc res *neutralitas* communiter nuncupatur, exinde quòd talis vel neutri parti auxilia suppeditet, vel tantùm præstet uni quàm alteri, quâ de materiâ neminem hactenus præter *Iohannem VVilhelmum Neumeierum peculiari tractatu Germanicè edito*, tractasse video, ubi tamen non satis distinctè rem expedit; Fundamentum hujus quæstionis ex eo, ut plurimùm 1.
pendere autumo; Annè homo (præsertim vicinus) homini necessariò in periculis adsistere teneatur? In quâ quæstione distinguendum erit, inter personas fœderis nexu, sive etiam vasalligio & subjectionis jure sibi invicem obligatas, & alias, inter quas nulla talis obligatio intercedit. Personæ itaq; sive Reges, Principes, Respublicæ & communitates, aliiq; populorum Gubernatores, qui alterutri parti militanti, nec fœdere, nec alio modo obstricti sunt (si de juris obligatione quæras) ad auxilium alicui ferendum, necessariò non tenentur, sed licitè neutralitati studere possunt. Nam licet *homo in adjutorium mutuum generatus sit*, uti ait *Seneca de ira lib. 1. cap. 7.* & rectè *Euripid. in supplicib.*

- - - Præbent saxa perfugium feris
Aræq; famulis; urbibus pressis malo
Tutamen urbes - - -

(Adde quæ de amicitiæ vinculo perpulchrè tradit *Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 10. n. 26. & seqq.*) atque ita *Romani* pro amicis arma sæpè sumpsêre, aliiq; non rarò id faciunt Reges & populi; Ad id tamen, ad quod humanitatis, vicinitatis vel commiserationis intuitu compelluntur, cogi magis non possunt, quàm dives ad dandam eleemosynam egeno; Siquidem par in parem non habeat jurisdictionem, *text. in l. nam magistratus. ff. de recept. arbitr. Gail. lib. 1. obs. 41. n. 9. Idem de arrest. cap. 4. n. 3. Sichard. cons. feud. 1. n. 54.* Et ne cui noceam, lex imperat, nefas enim est, hominem homini insidiari *l. ut vim. 3. ff. de just. & jur.* Non autem ut benefaciam extra casum obligationis, jubet. Quod eatenùs extenditur, ut ne tunc quidem teneatur, licet 7.
oppressus aliàs magnum periculum incurrat, quo vicinus, (præsum-

privè tamen in notabili damno & periculo) avertere posset, vide
8. *Leßium de just. & jur. lib. 2. cap. 4. dub. 15.* & hæc quidem, quatenus jura id desiderant; Anne autem id, quod jus quidem non efflagitat, utile & consultius aliquando sit, ita ut præstet vicino auxilium
9. ferre, quàm neutralem manere, de facto quæstio incidit? Vbi rursus ita distinguo, aut enim is, de cujus auxilio nunc agitur, tàm potens est, ut neutram partem (victoris etiam metuendam insolentiam) timeat, vel nulla alia necessitas & circumstantiæ alterutrius partis conjunctionem efflagitent, atq; hoc casu neutralitatem & laudabilem & utilem esse, plurimi existimant. *Franciscus Guicciardin.* quodam in loco ita hanc neutralitatem commendat. *La neutralità nelle guerre de gl' alteri esser cosa laudabile & par la quale si fuggone molte molestie, & spese, quando non sono si deboli le forze tue, che tu habbia da tema' la vittoria, di ciascuna delle parti perchè allora si arreca sicurtà, & bene spesse fa strachezza loro facultà, d' accrescer il tuo stato.* (h.e. neutralitatem inter bella aliorum tunc esse rem laudabilem, per quam evitantur multa incommoda & expensæ, cùm vires tuæ non sunt ita debiles, ut victorem timere necesse non habeas, quia eo modo securitatem adfert, & sæpenumerò efficit, ut ex eorum (puta armis certantium) debilitate, Imperium tuum crescat. Hâc ratione *Marebodus Sueviæ Rex*, inter bella *Germanorum* & *Romanorum* neutralitati studuit; Hic enim postquam Romanam militiam addidicerat, & in *Bohemiam* cum suis migrârat: *Imperium* (scribit *Paterculus*) *perpetuis exercitiis penè ad Romanæ disciplinæ formam redactum, brevi in eminens, & nostro quoq; Imperio* (*Romano* puta) *timendum perduxit fastigium, gerebatq; se ita adversus Romanos, ut neq; bello illos lacesserit, & si lacesseretur superesse sibi vim & voluntatem resistendi, declararet.* Quanquam & huic neutralitas non optimè cessit; Debilitatis enim per *Arminium* Germanorum Ducem, Romanorum in Germania viribus; *Arminius* (teste *Tacito lib. 2. annal.*) Marebodum patriæ proditorem esse, & per dona, Cæsaris fœdus petivisse, Herciniæq; Sylvæ latebris defensum, publicum commodum, & patriæ libertatem non curasse publicè asseruit; unde eum hostis instar habendum, quod & factum; nam Marebodus ad tantas reductus angustias, tandem exul in Italia, Ravennæ vitam finiit. Quod exemplum clarissimè demonstrat, quàm caute in hâc re proceden-

cedendum, ne ſcilicet viribus ſuis quiſpiam nimium tribuat, nec vicinitatis jura, (licet nullo alio juris vinculo obligatus ſit) temerè negligat, atq; ita in eâdem aliquando neceſſitate conſtitutus, à vicino perſimili modo illudatur; Nam uti ait *Plautus in Epidico:*

Is amicus eſt, qui in re dubiâ juvat
Vbi re opus eſt. - -

Vt ergò quid faciendum prudenter concludatur, omnes circumſtantiæ diligenter ponderandæ veniunt, ita ut quem ſuperiorem fore probabiliter & præſumptivè animadvertere poſſimus, eius amicitiam, & quæ ab ea dependent actiones non negligamus, ex quo etiam fit, ut alii, qui viribus carent, Potentioribus, pro tempore ſeſe accommodent, de quibus *conſult. ſeq.* dicam.

Alia verò eſt ratio eorum, qui vel fœdere vel vaſallagio & ſubjectionis jure aliis obſtricti ſunt, horum enim neutralitas ob nexum fidei, fidelitatis & ſubjectionis vix approbari poterit, niſi vel mala cauſa, aliæq; circumſtantiæ, eosdem amoveant, rectè enim *D. Ambroſ. offic. lib. 1. cap. 36.* ait: *Qui non repellit injuriam à ſocio, ſi poteſt, tàm eſt in vitio, quàm ille qui facit.* De *Vaſallis* itaq; & *Subditis* aliorum, quid 11.
ſentiendum ſit, in particulari nunc adaperiam. Horum autem cauſâ, (quoad hanc neutralitatis & adſiſtentiæ materiam) bellum aliud 12.
civile, aliud *externum* eſſe aſſevero; *Illius* tria ſunt genera; *primum*, ubi inter ipſos ſubditos ſeu concives eſt quædam armorum diſſenſio; *Secundum*, ſi duo pluresvè Principes, intra unius Imperii vel Regni viſcera, de eodem Regno inter ſe dimicent; *Tertium*, quando Subditi contra Superiorem arma movent, & hic in illos.

In *primo genere* non multum laborabimus, tùm quod ad propo- 13.
ſitum & intentionem noſtram parum faciat, cùm quia rationibus & exemplis, quæſtio iſta ventilata reperiatur apud *Iuſt. Lipſium polit. lib. 6. cap. 6.* ad quem me remitto. *Secundum* autem *genus*, cum illis, quos 14.
parti militanti nullo fœdere, vel alio juris vinculo obſtrictos eſſe (ſupra hâc eâdem conſultatione dixi) affinitatem habere videtur; Ideoq; (prout de illis dictum) ſi alterutri ſingulari fœdere vel pacto non ſint obligati, & præcipuè, ſuis ſe viribus tueri poſſint, optimè facient, ſi tragœdiæ ſpectatorem egerint; At ſi ſibi ſuiſq; viribus diffidant, periculoſa illis erit neutralitas; Idem olim ſenſit *Ariſtenus*

Achaeorum Prætor apud *Livium libr. 32. cap. 21. in fin.* cùm *Cleomedonti Achais* suadenti, & in bello inter *Romanos* & Philippum quiescerent, armisq; abstinerent, in hunc modum respondit: *Quòd Cleomedon tanquam mediam & tutißimam nobis viam consilij ostendebat, ea non media sed nulla via est, etenim præterquàm quod aut accipienda, aut aspernanda vobis Romana societas est, quid aliud, quàm nusquam stabili gratia, velut qui e-*
NB. *ventum exspectaverimus* (notandum hoc multis) *ut fortunæ applicaremus nostra consilia, præda victoris erimus?*

16. Et quis demum non videt hujusmodi neutrales, periculum quòd declinare voluêre, plerumq; incurrere, ita ut aut diuturnitate belli vicini, veluti granum inter duos molares atterantur, aut certè ab alterutrâ parte opprimantur, quod aliàs, si ab initio junctis viribus aliud tentassent, evitare potuissent; *capienda rebus in malis præceps via est,* ait *Seneca.* Tentandum est aliquid, & uti medici in desperatis morbis, ubi præter unam eamq; dubiam medicinam, salutis ratio nulla superest, ancipiti potiùs illâ jubent uti, quàm prorsus nullâ: sic quoq; in præsentibus malis, adde *Piccart. obs. pol. decad. 5. cap. 5.*

17. Hoc ergò casu alterum aut socium habere, aut hostem, omninò necesse erit; Cum Cæsare jacienda tunc alea, & alterutri parti
18. se jungendum ex *Salustio* monet *Lipsius polit. libr. 4. cap. 9. n. 52.* Sed cui? si pares potentiâ, parti *meliori*, si dispares (deficiente obligatione) *potiori*; nisi tamen aliæ circumstantiæ contrarium suadeant, quæ
19. in quæstionibus facti variæ occurrere solent. In *tertio genere* neutralitas citra pœnam ademptionis seu confiscationis bonorum vix locū invenire videbitur, excepto casu, quo eam necessitas urgens admit-
20. tit, quâ de re *consultatione sequenti* dicturi sumus; sic enim *Vasallus* Domino suo, ad servitia militaria ordinariè tenetur, licèt de illis in investitura nihil sit expressum; per *tit. 1. §. notandum est autem. tit. 5. in princ. tit. 20. 21. lib. 1. feud. Mynſ. cent. 5. obſ. 8. Gail. libr. obſ. 17. n. 3.*
21. *Rosenthal. de feud. cap. 8. conclus. 4. n. 3.* Quòd si verò in feudi concessione, vel ipsâ investiturâ, servitia militaria à Vasallo præstanda, expressa & determinata fuerint, tantò firmiùs ad eadem obstrictus erit;
22. Verba etenim contractus feudalis sunt forma ipsius contractus, & forma est illa, quæ dat esse rei; *Curt. Iun. tract. feud. part. 1. cap. 7. n. 29.*
23. *& seqq. Mynſ. cent. 5. obſ. 76. in princ. Gail. libr. 2. obſ. 50. n. 15.* Ideoq; ad di-

ad dignoſcendam naturam feudi, & ad quæ ſervitia militaria vaſallus Domino obligatus ſit, ad inveſtituram recurrere oportet, de quo latè *Bald. in c.* 1. *in fin. de duob. fratr. Fichard. conſ. lat.* 10. *n.* 2. *Zaſ. lib.* 1. *conſ.* 12. *Laur.* Kirchov. *int. conſ. var.* ICt. *Germ. tom.* 5. *n.* 10. *& ſeqq.* Atq; hæc de Vaſallorum ſervitiis militaribus Domino præſtandis, eatenùs vera ſunt, ut ſi eadem denegaverint, feudo privari poſſint. *tit.* 21. *in princ. verſ. vel ſi dominus ſuis. lib.* 1. *feud. tit.* 24. §. *ſed non eſt alia.* Et *tit.* 55. §. *firmiter etiam ſtatuimus. lib.* 2. *feud.* De hiſce ſervitiis ita *Gunther. lib.* 8. *Ligurin.*

Publica militiæ Vaſallus munera juſtè
Non renuat, Dominiq; libens in caſtra vocatus
Aut eat, aut alium, pro ſe ſubmittat iturum
Arbitrio Domini, vel quem laudaverit ille
Compenſet, redimatq; ſuum mercede laborem.

Adde *Otton. Friſing. de geſt. Friderici Imp. lib.* 2. *cap.* 11. In Subditis idem obtinet; Nam major & fortior eſt Subditorum, quàm Vaſallorum erga ſuos Dominos obligatio; & longè à ſe invicem diſtant, juramentum ſubjectionis & feudale. *Ant. Fab. lib.* 7. *Cod. defin.* 5. *&* 6. *Roſenth. de feud. cap.* 6. *concl.* 85. *Ludov. Schrad. de feud. part.* 6. *cap.* 4. *n.* 6. *& ſeqq.* Id ergò fortiùs jurantem obligat, quàm hoc; ſecundum *Roland. à Valle. vol.* 3. *conſ.* 1. *n.* 30. *Andr. Knich. de jur. territ. cap.* 3. *n.* 163. addatur *Matth. Stephani de juriſdict. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 7. *n.* 226. *& ſeqq.* Licet quoq; non omnium ubivis eadem ſit conditio, tralatitium enim eſt, alios majori, alios è contra minori gaudere libertate, atque ita quoq; Subditorum ſervitia (militaria maximè) ſecundum privilegia, pacta & conventiones quorumvis accipienda, amplianda, & reſtringenda ſunt. Vtcunq; autem omnia hæc ſeſe habeant, Vaſalli & Subditi ad illa Servitia, quæ Dominis, vel ſimpliciter, vel ex promiſſo debent, omninò tenentur, tàm de jure divino, quàm humano, quod ceu tritum & manifeſtum, nunc ulteriùs non proſequor; Neminem quippe Domino in licitis & debitis ſervitiis præſtandis obedire oportere, inficiari poſſe arbitrarer.

24. (beside "Adde Otton. Friſing...") 25. (beside "reſtringenda ſunt...")

26. Idq; eatenùs obtinet, ut etiam ad id quod facere tenentur Vaſalli & Subditi cogi poſſint; Idq; pœnis, confiſcatione bonorum, arreſtis, pignoratione fructuum, & gravioribus remediis. *Sixtin. de Regalib.*

galib. lib. 2. cap. 13. n. 65. cum seqq. Gail. libr. 1. obs. 17. n. 8. Idem de arrest. Imper. cap. 10. per tot. Andr. Knich. de pact. invest. lib. 2. cap. 3. n. 55. 58. Manl. de homag. tit. 4. n. 27.

27. Quinimò, si ex causâ necessitatis Subditis imponi potest, ut vendant, vel publicè exponant id, ad quod aliàs de jure non tenerentur, prout tradit *Mynsing. cent. 5. obs. 27. per tot. Petra de potest. Princ. cap. 13. n. 17. Ioh. Koppen. decis. 59.* Quantò magis Superior eosdem cogere poterit ad talia servitia, ad quæ se obligarunt, & de jure, ex charitate, & ad salutem Patriæ tenentur, ita argumentatur *Hug. Grot. tract. de jur. bell. & pac. lib. 2. cap. 25. n. 3.*

28. Quod ipsum etiam publica Imperiorum & Regnorum commoda efflagitant, cùm Proceres, Status & Subditi, non solùm de *privatis*, sed etiam *publicis commodis* & utilitatibus cogitare debeant. Quamobrem non immeritò, quod ex negligentiâ, incuriâ, & tepidâ neutralitate membrorum Imperii, *aquila Romana* deplumetur, conqueritur *Henricus Bebelius in opusc. suis*, dum ita scribit:

Quid memoras consulta Patrum, quid verba Senatus,
Qui propriis semper, consuluêre bonis.
Quid si respicerent Regis quoq; commoda Regni,
Et si quod debet Cæsar habere datur;
Tunc aquila invicta, ad Seres penetrabit, & Indos
Sic consulta patrum, ritè juvare queunt;
At sua dum cuncti procurant commoda; cuncti &
Velle suum soleant legis habere loco; &c.
Non tibi sit mirum (namq; efficit omnia non Rex
Solus) si totum concidat Imperium.

29. Pari quoq; modo & ratione, propria pericula & incommoda, quæ singulis seipsos defendere non valentibus, ob neutralitatem imminent, eosdem animare, atq; à neutralitatis studio divertere deberent; Nam ut *Imbelichi* sententiam præmittam, ita sentientis; non disjunctam esse privatam utilitatem à publica, immò in bono communi, singulare quoq; contineri, & non secùs in animalibus, cæterisq; naturalibus, ita etiam in civitatibus, in totius salute, salutem
30. quoq; partium & membrorum esse; De hoc certè constat, & experientia plus quàm mille testis est, prædictam Vasallorum & Subditorum,

ditorum, aliorumq; qui ſeipſos defendere nequeunt, neutralitatem periculoſiſſimam, eorumq; ruinæ cauſam certiſſimam eſſe, & haud rarò, dum neutrius partis potentioris armis ſe miſcent, ſed rerum eventum (ſtultorum magiſtrum) exſpectare ſtudent, unà cum conſiliis & ſæpè etiam conſiliariis pereunt, uti arbitratur *VVarem. ab Erenberch. meditam. de fœderib. lib. 1. cap. 2. n. 21.* Sicut igitur in mediâ habitantes domo, ab inferioribus inhabitantibus fumo necantur, à Superioribus perminguntur; ſic etiam cives medios ſeu neutrales, ab utrâq; factione perditos, partim quòd non tuliſſent opem alterutri, partim quoq; invidiâ, quòd hactenus fuiſſent incolumes, teſtis eſt *Thucydid. lib. 3.* Perſimiles quoq; iidem ſunt hiſce, de quibus Scri- 31.
ptura ita pronunciat: *Vſquequò claudicatis in duas partes. Si Dominus eſt Deus, ſequimini eum, ſi autem Baal, ſequimini illum, 2. Reg. 18. v. 21.* & quia *Nemo poteſt Dominis pariter ſervire duobus, Matth. 6. v. 24.* Quapropter etiam pœnas ſuſtinent, de quibus *Apocal. cap. 3. Vtinam frigidus eſſes vel calidus, ſed quia tepidus, evomam te,* & *Eccleſ. cap. 3. v. 21. Cor ingrediens duas vias, non habebit succeſſus*; Id quod in ejusmodi neutralibus quotidiè experimur. Hoc itaq; Subditis & Vaſallis omninò 32.
incumbi, ne claudicent nec ſimulatè agant, ſed ut Superioribus & Dominis ſuis (quatenus eorum obligatio id exigit) obediant, iisdemque debita ſervitia præſtent; Quod ipſum omnia divina & humana jura jubent, prout tralatitium eſt, & ſatis conſtat, ideoq; allegationibus & rationibus ampliùs non indiget. Hæc ta- 33.
men obligatio, non ulteriùs, quàm ad ſervitia debita, honeſta & poſſibilia extendi debet; Regula ergò de prohibitâ neutralitate in Subditis & Vaſallis, non habet locum. *Primò*, in ſervitiis & *oneribus impoſſibilibus, indebitis & inhoneſtis*; quæ enim contra leges & bonos mores fiunt nec nos facere poſſe credendum eſt, cùm ſit impoſſibile juris, ad quod nemo obligatur. *c. nemo. de Reg: Iur: in 6. & ibid. Peck. in comm. n. 4. & ſeqq.* Et Dominus Subditos vel Vaſallos ultrà debita, 34.
& honeſta ſervitia gravare non debet, nec poteſt, quin imò ſi indebita Subditis gravamina imponat feudatarius, feudo & jurisdictione privatur; *Bernh. Grævæ. ad Gail. lib. 1. concl. 16. conſid. 1. n. 14.* Et Vaſallus ob violenta ludibria, patronali Imperio ſolvitur. *Franc. Zoanett. de duplici Venat. n. 75. Choppin. de doman. Franc. libr. 2. tit. 8. n. 10.*

latè &

latè & doctè de hisce servitiis post alios *Petr. Frider. Mindan. de Proceß. Camer. lib. 2. cap. 13. per tot.*

35. Deinde *Secundò*, cùm Domini terrarum, Reges, Principes & Magistratus, sint ministri Dei in hisce terris; *Rom. c. 13.* Atq; ita delegati, & Vicarii Dei, ordinarii hominum Rectores *Bald. in princ. de const. pac.* Exemplum etiam ipsius Dei in justitia colenda, uti & in mansueto & clementi regimine imitari illos oportet. *c. arripiat. 4. §. si verò. 2. novell. & omnes obed. Iudic. 69.*

36. Nec solùm ipsi, sed etiam eorundem *officiales* (quorum operâ, in tantâ rerum multitudine, & ad exigenda Subditorum servitia, eosq; è contra tuendos, utuntur) taliter se gerere debent, adde *Frider. d. lib. 2. cap. 13. n. 49.* pessimè itaq; *Vespasianus*, pecuniæ avidissimus & rapacissimus Princeps, scribente *Suetonio in Vespasiano cap. 16. Procuratorem rapacißimum quenq; ad ampliora officia, ex industriâ solitus est promovere, quò locupletiores mox condemnaret, quibus quidem vulgò pro spongiis dicebatur uti, quod quasi & siccos madefaceret, & exprimeret humētes &c.*

37. *Nam isti quicquid faciunt, legem putant; Lex furem deterret ab illicitis; Isti ad iniquum malitiæ suæ compendium legem trahunt*; uti ait *D. Laurent. Episcopus Mediolan: apud Policrat: lib. 6. cap. 1.*

38. Quàm infelicissimè autem omnia succedant, ubi hoc hominum genus, concussores, flagellatores Subditorum, & turbarum incendiarii, etiam sub bono Principe, muneribus publicis funguntur, & quòd sæpissimè causæ ruinæ & eversionis Regnorum & Rerump: sint, præter experientiam multis ostendit *Matth. VVehner. tract.* von Enderung der Regimenten *cap. 12. & Philipp. Cominæ. in comm. histor.* de eiusmodi hominibus satis conqueritur.

39. *Tertiò*, quemadmodum Subditi & Vasalli (ut dictum) Dominis ad certa servitia præstanda sunt obstricti; Ita quoque Domini, Reges, Principes, aliiq; Magistratus Superiores, Subditos & Vasallos (obedientes & morigeros maximè) tueri, & à malorum insultibus, direptionibus & persecutionibus defendere debent, & tenentur *text. in l. congruit. 13. ff. de offic. præsid.* Ideò quippe Principes & Magistratus, tanquam Patres, Gubernatores & Rectores, Dei ordinatio esse dicuntur, & humano generi dati, ut societatem regerent, & curarent, prolixè *Don Garsia. Mastrill. de Magistrat. & eorum Imperio. in prælud. n. 3. 22. 27. & seqq.* quæ quidem per se satis nota & mani-

manifesta sunt. Quando itaq; Reges & Principes, aliiq; Domini 40.
Superiores, ea, quæ sui sunt officii omittunt, Subditos non defendunt, sed potiùs prædæ loco relinquunt, Subditi & Vasalli, ulteriora servitia (sive ea realia sive personalia sint) præstare non tenentur, sed quovis modo se suosq; servare, & in tempora meliora salvare possunt, atq; hoc casu vel neutralitati studere, vel etiam Potentiori alicui se submittere, non erit illicitum, de quo posteriori modo, *consultat. seq.* agam. Non enim Dominus à Subditis præstari sibi pe- 41.
tere potest, nisi ipse priùs ex suâ parte præstiterit illud, ad quod se obligavit. *l. Iulianus.* 13. §. *offerri.* 8. *ff. de action. empt. l. quæro.* 54. §. *inter locatorem.* 1. *ff. Locati. Paris: lib.* 1. *cons.* 33. *n.* 57. Et qui fidem contractus non adimplet, facit, ut pars adversa liberetur. *c. frustrà de R. I. in 6. l* 12. 21. *c. de pact. l.* 27. *ff. de inoff. testame:* argumento eorum, quæ tradit *Mynſ. cent.* 3. *obſ.* 96. *Coler. de Proceß. execut. part.* 4. *cap.* 1. *n.* 97. *&* 105. *Schrader. de feud. part.* 9. *cap.* 4. *n.* 88.

Vnde Dominus, si non servat fidem Vasallo, Vasallus non etiam 42.
tenetur ei servare juramentum fidelitatis, per *gloß. pen. in c. de nov. form. fidelit. in usib. feud. Pet. Peck. d. cap. frustrà. de R. I. in 6. n.* 3. *Manticale tacit. & ambig. convent. lib.* 3. *tit.* 17. *n.* 20. adde *Gail. de pac. publ. lib.* 2. *cap.* 15. *n.* 11. 12. & ibid. *relatos.*

Quod etiam in Subditis, contra Magistratum, quamvis Supe- 43.
riorem (maximè si certa pacta, ratione defensionis & servitiorum intervenerint) procedit. *Peckius d. loc. n.* 3. *Alciat. cons.* 167. *vers. circa tertium dubium. n.* 10. pulchrè. *Matth. Stephani. de jurisdict. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 260. *cum seqq.* Atq; hæc quidem de Subditis & Vasallis, quos tales esse constat.

Sed nunc aliud occurrit dubium, annè neutralitati sit locus 44.
eo casu, ubi quis in utriusq; partis dimicantis Regno vel territorio castra, bona vel prædia habet? Ita certè de quibusdam nobilibus Galliæ, scribit *Froſſard. hiſtor. lib.* 1. *p.* 87. *Bellum istud diuturnum malè habebat Nobiles quosdam Galliæ, quorum aliquot collectis rebus, aliò se contulerant, exspectantes auræ serenitatem, ne si aut ab armis quiescerent, aut alteri se adjunxissent, putà vel Gallo vel Anglo, rebus ipsi suis obessent; Nam talis erat multorum ratio, ut cùm in utroq; regno possessiones retinerent, neq; hunc juvare, neq; illum destituere, citra facultatum jacturam possent.* In hâc contro- 45.

versiâ, tàm quoad Subditos, quàm Vasallos distinctione opus erit; Quod enim Subditos spectat, *primò* inspicere oportet, An quispiam ratione bonorum, in diversorum Regum vel Principum Regnis, territoriisvè sitorum, simul uno eodemq; tempore Subditus esse possit? *Secundò* sententiâ affirmativâ præsuppositâ, cui ex duobus Dominis adsistere, auxiliumq; præstare debeat, vel numnè hoc casu
46. neutralis manere possit? Quod prius attinet, ad hoc maximè respiciendum opinarer, an is qui diversis in locis bona possidet, ubivis subjectionis juramentum præstiterit, & tanquam Subditus tractari velit, vel non? Nam ut obstaculum totius decisionis adaperiam, hæc
47. tria præsupponenda sunt. *Primò* neminem fieri Subditum propterea, quod aliquo in loco possessiones & bona habeat; *Secundò* nec etiam eo casu, quod alicubi domicilium fovet, vel forum sortitur; Verùm *tertiò*, hunc Subditum dico, qui homo jurisdictionalis est, & mediante homagio, seu juramento Subjectionis, Superioritatis Domino se subjecit. Hisce ita discussis clariùs apparebit, an Domino territorii jure subjectionis servitia militaria sint præstanda, vel
48. numnè omitti possint, & neutralitati locus sit? Prius præsuppositum, neminem propterea fieri Subditum, quod quodam in loco bona vel facultates possideat, communiter tenent Doctores, per *l. libertus.* 17. §. *sola.* 13. *ff. ad municipal. l. domicilium.* 20. *cod. gloss. in dem: unica.* §. *eisdem etiam verbo Subditos. Gail. lib.* 1. *obs.* 36. *n.* 15. *Pet. Frider. de mandat. Camer. lib.* 2. *cap.* 46. *n.* 8. Et ob solam domus vel possessionis causam, publici juris auctoritas muneribus subjugari vos non sinet, respondent Imperatores *in l.* 4. *C. de incol. lib.* 10. *Vultei. libr.* 1. *de feud. cap.* 6. *n.* 5. *Meischner. tom.* 2. *lib.* 1. *decis.* 6. *n.* 58. Vnde sæpissimè accidit, ut quis in eo loco ubi bona possidet, neq; originalis, neq; incola sit. *l.* 4. *C. de incol. Hartm. Hartm. lib.* 2. *tit.* 52.
49. De *secundo* equidem variant sententiæ, non certè quoad domicilium, sed quoad id, quod quispiam in hoc illovè loco forum sortiatur; In eo enim omnes ferè conveniunt, aliud esse forum alicubi sortiri, aliud ibidem esse Subditum per allegatos à *Gail. tract. de pignorat. cap.* 15. *Matth. Steph. tract. de jurisdict. lib.* 2. *part.* 1. *cap.* 2. *n.* 239. *Heig. part.* 1. *quæst.* 18. *n.* 5. prolixè *Paurmeister de jurisdict. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 51. & *seqq.*

Sed

Sed quempiam ex domicilio effici subditum, quando nimirum 50.
in quodam loco ita habitat, ut in perpetuum (nisi ex accidenti avocetur) ibidem perseverare velit, perplurimi statuunt; *Lud. Gilhaus. in arb. jud. part. 2. cap. 1. §. 2.* Nam per domicilii constitutionem, & inhabitationem, subjectionem fundari, tradit *ICtus l. domicilium. 20. ff. ad municipal. l. si in patria. 5. ibi.* si domicilium defixisti, incolatus jure, te ultrò, ejusdem civitatis muneribus obligasti. *C. de incol. lib. 10. l. cives. 7. C. eod. And. Knich. in encyclopæd. cap. 3. n. 26. Meischner. tom. 2. lib. 1. decis. 6. n. 129. Gail. lib. 2. obs. 35. n. 3. idem latè de pignorat, obs. 15. per tot. ferè*; & post eum *Paul. Christianæ. ad consuet. Mechlin. tit. 5 art. 9.* Quam tamen (licet à multis comprobatam opinationem) non immeritò rejicit *Petr. Frider. de mand. Cam. libr. 2. cap. 46. n. 8. & 9.* per rationes ab eod. allegatas. Vnde demum *Secundò* melior & ve- 51.
rior est hæc sententia, domicilium neminem facere Subditum, nisi qui insimul in jurisdictionem Domini consentiat, homagium subjectionis præstet, & tanquam homo jurisdictionalis (**als ein Vnterthon oder Landsaß** ibidem habitet, animumvè habitandi habeat, in quam quoq; sententiam (sui ipsius immemor) condescendit *Gail. de arrest. Imper. cap. 6. n. 10.* eaq; verissima est; Nam Subditum esse, non ex patrimonio, seu jure habitationis, aliisq; accidentibus dependet, sed personæ relatio est. *Paurmeist. de jurisd. lib. 2. cap. 8. n. 48.* Immò personalis obligatio. *Gail. de arrest. cap. 7. n. 11.* Et quemadmodum homagium, sive juramentum subjectionis, est prima agnitio & probatio Superioritatis. *Meischner. tom. 2. libr. 2. decis. 4. n. 122. Knich. in Encyclop. cap. 3.* Ita quoq; non ob res possessas, sed personæ ratione præstatur, quæ hâc ratione subjecta & subdita efficitur. Secundùm *Coler. de proceß. execut. part. 2. cap. 1. n. 23. Gilman. lib. 1. decis. 46. n. 34.*
Quibus ita præmissis, apparebit, quid in casu proposito sit statuen- 52.
dum, vel enim illi qui in utriusq; partis bellagerentis, Regno vel territorio, bona vel possessiones habent, utrique Domino homagium aut juramentum subjectionis præstitêre, vel alterutri, vel neutri; si utriq; homagium præstitit (quod fieri posse docet *Gail. de arrest. Imper. cap. 6. n. 21.*) tunc illi cui prius juramentum fecit, ad onera & servitia debita tenetur; arg: eorum, quæ paulò post de vasallo duorum dicentur; Si alterutri, huic erit obligatus, cui fidem dedit,

atq; ita hisce duobus casibus, neutralitati non erit locus; Sin neutri, per ea quæ supra attuli, vel alterutri sive meliori sive potentiori
53. se jungere, vel neutralis manere potest; Idem quoq; in Vasallis obtinet, nam licet Dd. sentiant, neminem duorum vel plurium Vasallum ligium esse posse, in eo tamen consentiunt, quempiam Vasallum non ligium duorum Dominorum esse posse, & hanc communem esse sententiam per *glos. in dem: pastoralis. §. rursus non est. in verbo homo ligius. de sent. & re judicat. Gail. de arrest. Imper. cap. 6. n. 29. Rosenth. de feud. cap. 2. conclus. 4. Borell. in summ. decis. tit. 34. n. 377. & a-*
54. *lij à Gailio d. loc. citati.* Vbi ergò duo, unius Vasalli, Domini armis inter se contendunt, Vasallus Domino vetustiori adsistere, eiq; servitia præstare debet; præstitâ enim fidelitate Domino posteriori, semper intelligitur excepta persona Domini antiquioris. *c. Imperialem: V.*
55. *illud quoq;. de prohib. feud. alien. & 2. feud. 28. in fin.* Sic quoque inter confœderatos, antiquior obligatio seu confœderatio semper excepta est; Nemo quippè à priori confœderatione, altero invito se liberare potest. *l. in operis. 26. ff. locat. l. sicut. C. de obligat. & action. Lud. Schrader. de feud. part. 6. cap. 5. n. 10.* quod plerumque disertis verbis fieri solet; Quam tamen regulam fallere autumant nonnulli, si posterior iste confœderatus, sit etiam in ditione confœderati, nam tunc eum antiquiori extraneo præferendum esse; Quod de Helvetiis dici solet eos sibi invicem adsistere, contra alios confœderatos non tàm prioritatis jure, quàm quòd fœdere sanctiori, sibi invicem sint obstricti adde in similibus. *Alberic. Gentil. tract. de bello lib. 3. cap. 18.*
56. *fol. 645.* Quibus ita visis manifestum evadit, quid in propositâ quæstione sit concludendum; Sed quid si causa Domini videatur esse injusta, vel irrationabilis, & probabiliter dubitetur, an rectè bellum susceperit vel non, annè tunc Subditus vel Vasallus, ob neutralitatem excusabitur? Quoad Vasallum dubium hoc decisum reperitur. *lib. 2. feud. tit. 28. in princ. & ibid. FF. communiter* Subditorum quoque ratione, in genere hoc ipsum asserere videtur. *D. Augustin. lib. 22. cap. 34. contra Faust.* dum scribit in hæc verba: *Ergo vir justus, si fortè sub Rege etiam sacrilego militet, rectè potest, illo jubente militare, si civicæ pacis ordinem servans, quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei præceptum certus est, vel utrum sit, certus non est,* atque ita statuunt Dd. in Subdito. *Martin. Navarr.*

Navarr. c. quid culpatur. 23. quæſt. 1. Petr. Navarr. de reſtit. lib. 2. cap. 3. n. 18. ſecùs in non Subdito, quem in dubio peccare & omnia reſtituere debere tradunt *Petr. Navarr. cit. loc. n. 263. & ab eod. allegati.* adde *Molin: de juſt. & jur. diſp.* 113, quo facit, quod Superioris juſſio & inhibitio liget vel obſtringat, ſive juſta, ſive injuſta fuerit. *Frider. libr. 2. de proceſſ. cap. 26. n. 5.* Vbi ex *Herculano de attentatis. cap. 28. n.* 97. adducit: Inhibitionem, etiamſi notoriè ſit nulla, vel ſubreptitiè impetrata, non facilè eſſe contemnendam, præſertim cùm à potentioribus procedit &c. Verùm ne huic neutralitatis materiæ 57.
prolixiùs, quàm par eſt, inhæream, & ex propoſitâ conſultatione tractatum conſcribere videar, poſterius hoc dubium non ulteriùs proſequor, & ad ea, quæ eâdem de materiâ ſubtiliter, & forſan non malè in propoſitis terminis diſputat *Hug: Grotius de jur: bell. & pac. lib. 2. cap. ult. per tot.* me brevitatis cauſa remitto &c.

CONSVLTATIO QVINTA,

SVBMISSIONIS ET PROTEctionis materia.

Quâ occaſione indagatur, an Princeps, Comes, Baro; Civitas &c. Potentiori, cui reſiſtere non potuit, ad evitandum majus periculum, ſe ſubmittere, eiusq; protectioni dedere poſſit, ita ut propterea crimen læſæ Majeſtatis nec incurrat, nec bonorum confiſcationi, vel pœnæ alicui locus ſit?

SUMMARIA.

1. Præfiguratio casus.
2. Quale sit genus tractatus in præsenti consultatione.
3. An sit fœdus clientelare sive miserabile?
4. Veteres id vocitasse Mundiburgium, & quid propriè id sit?
5. Differentia est inter fœdus & simplicem submißionem.
6. Progressio ad thema propositum.
7. Rationes dubitandi, Prima, à defensione Domini desumpta est.
8. Secunda, ad quam tenentur Subditi singuli & conjuncti.
9. Tertia, omnem neutralitatem Subditis & Vasallis esse inhibitã.
10. Quarta, defensio Subditorum &c. incumbit Domino.
11. Quinta, Subditi alterius Patrocinium implorantes, quibus remediis cohibeantur?
12. Sicut Dominus Subditos invitos alienare nequit, ita nec hi, alterius protectioni vel Dominio subjicere se possunt.
13. Protectio est initium & fundamentum subjectionis.
14. Primus post protectionem gradus perhibetur invasio.
15. Fœdus clientelare omnium periculosissimum.
16. Per protectionem, veri Domini auctoritas & obedientia minuitur.
17. Loculi Subditorum exhauriuntur.
18. Subditi & confœderati usq; ad aram Dominis suis adhærere debent.
19. Nihil indigniùs Principibus & viris illustribus, quàm alterius protectioni se submittere.
20. Idq; jure Imperij prohibitum.
21. Pro sententia contraria.
22. Excusatio & præparatio ad decisionem affirmativam.
23. Fraus & dolus à submissionis negotio removetur.

24. Levi-

24. Levitas itidem & inconstantia.
25. Quod exemplis illustratur.
26. Causa necessaria submissionis requiritur.
27. Hæc duobus modis consideratur.
28. In modo submissionis, quænam sint consideranda.
29. Submissio saltem ob defensionem, & ut potentior parcat, & à vi hostili abstineat, fieri debet.
30. Submissionis & confœderationis, seu conspirationis differentia.
31. Simplex amicitia cum hoste Domini, quomodo sit excusabilis?
32. In puncto Submissionis & deditionis dolum non præsumi.
33. Submissio & protectionis jus, indefinitè fieri non debet.
34. Siquidem tale quid vix excusari poterit.
35. Dominus ob neglectum privatur jurisdictione & defensione Subditorum.
36. Cessante causâ promissionis, ipsa quoq; promissio cessare debet.
37. Subditos & Vasallos certo modo potentiori se submittere, ejusq; protectione uti posse.
38. Probatur JCtorum auctoritatibus.
39. Præcipuæ hujus conclusionis rationes.
40. Omnis ratio expediendæ salutis honesta est.
41. Nemini vitio vertendum, si quovis modo sanguinem suum redimat.
42. Maximè si aliter se defendere & protegere nequeat.
43. Necessitatis vis & privilegia.
44. Necessitas, justus metus, & defectus defensionis quomodo probari possint?
45. Eadem conclusio probatur exemplis; Helviandi Episcopi Trevisani.
46. S. Pontificis Leonis.
47. D. Imperatorum, ceu Hungariæ Regum.

48. Regum

48. *Regum Moabitarum & Israëlitarum.*
49. *Aliorum.*
50. *Ampliatio conclusionis in Subditis pactitiis.*
51. *Subditi pactitij (extra pactum) rerum suarum sunt moderatores.*
52. *Subditi non sunt propter Dominos &c.*
53. *Ampliatur Secundò licet verus Dominus submissionem prohibeat.*
55. *Defensio ex jure naturæ descendens, etiam à supremo Principe tolli nequit.*
56. *Maximè si eam semel approbârit.*
57. *Ampliatur tertiò etiamsi Superior defensionem promittat, sed tamen re ipsâ non præstet.*
58. *Remedium læsioni debet esse adæquatum.*
59. *Non fieri & non debito modo fieri, paria sunt.*
60. *Principiis obstare decet.*
61. *Ampliatur quartò etiam in læsione non actuali.*
62. *Potentia & actus nocendi æquiparantur.*
63. *Minas evomenti quatenùs sit resistendum.*
64. *Ampliatur quintò, licèt defensio aliquando fiat, sed non semper.*
65. *Limitatur conclusio, si quid dolosè, ex inconstantiâ vel levitate factum sit.*
66. *Responsiones ad rationes dubitandi; Subditos & Vasallos non nisi ad possibilia teneri.*
67. *Fœdera & conjunctiones aliquando non fieri, ob causam est excusabile.*
68. *Neutralitas Subditorum & Vasallorum ex necessitate nonnunquam promissa est.*
69. *Cessante defensione Superiorum, cessat obligatio Subditorum.*

70. Subdi-

70. Subditi & Vasalli ex necessitate, sine fraude & dolo Potentiori se submittere possunt.
71. Protectio non inducit Superioritatem.
72. Aliud est sub patrocinio esse, aliud sub ditione.
73. Modus se submittendi, & quæ protectioni alterius se subjiciens observare debeat?
74. Necessitas submissionem excusat, & omnem culpam abstergit.
75. Uti confœderati, ita quoq; Subditi saltem pro possibilitate obligati sunt.
76. Conclusio consultationis.

DE necessariis confœderationibus, & periculosâ neutralitate 1.
hactenus egi; succedit nunc affinis & cognata quædam disquisitio, quam tamen, nec *inconstantia*, nec *æmulatio*, & *odium*, sed (uti præsuppono) *dura necessitas* peperit; Si itaq; Potentior quispiam alterius territorium (qui eidem resistere minimè potest) ingreditur, vel nondum ingressus armatâ & validâ manu appropinquat, & ni fiat deditio vel pacifica tractatio, duriorem servitutem, flammas & incendia, cum occisione hominum, & ruina totius, minas evomit, quid hîc faciendum? Gravis & anceps hæc quæstio est; siquidem ab una parte, fidelitas & amor erga Dominum; Ab altera, conservatio sui ipsius, & suorum pugnet militetq;. Quale hoc 2.
tractatuum vel contractuum genus sit, cùm ex prædictâ necessitate quid concluditur, mirificè variant Dd. Alii *fœdus inæquale*, quòd non rarò in deditionem degenerat, exinde efficiunt, tale in sacris litteris inter *Iosuam* & *Gabaonitas* occurrit, qui licet cum *Iosua* fœdus inire petierint, eidem tamen prorsus se dedêre, & servorum instar obtulêre. *Iosuæ cap. 9.* Hisce ferè persimiles sunt tractatus eorum, qui necessitate impulsi, fœdera cum potentioribus pangunt, ita tamen, ut ad eorundem nutum & discretionem vivere cogantur; sic contigit *Israëlitis* cum *Philistæis*, quibus arma adempta, fabriq; ferrarii, prohibiti sunt. *Samuel. 13. vers. 19. & 22.* Ex profanâ historiâ, cum ejecto *Tarquinio Rege* bellum inter *Romanos* & *Porsennam Regem Elusinum* pace sopitum esset, inter reliqua, & hoc nominatim comprehensum de-

prehendimus, *ne ferro nisi in agricultura uterentur Romani Petr. Ærod. rer.*
3. *jud. lib. 3. tit. 5. cap. 4.* Sunt qui fœdus *clientelare*, tanquam inter patronum & clientem initum, hoc indigitant; Alii *fœdus miserabile* (quia ab una parte ex commiseratione fit ictum) vocitant, ita in *Epitom. jurisprud. publ. ante annos decem à me edita. libr. 8. cap. 3. n. 15.*
4. hanc rem descripsi. Veteres jus clientelare vulgari nomine vocarũt *Mundiburgium* Mundbucht/ quæ vox significat Freyen Schuz vnd Schirm / i. e. advocatiam, defensionem, tuitionem, clientelam. *Hug. Grot. de jur. bell. & pac. lib. 1. cap. 3. n. 21. Besold. in thesar. jur. lit. M. n. 58.*

5. Certè in institutâ consultatione ego nullum fœdus propriè sic dictum, agnoscere possum; Maxima siquidem inter fœdus, ultrò citroq; ad mutuam defensionem, & offensionem obligatorium; nudumq; contractum inter periclitantem, & defensione omni destitutum, cum potentiori, & qui pro libitu in inferiorem procedere posset, differentia est. *Illud* plus in se habet, nimirum protectionem, & æquale inter partes fœdus. In *hoc* verò nullum est fœdus, sed simplex protectio *Georg. Everhardi vol. 1. cons. 56. n. 68.* *Illud* ad defensionem & offensionem plerumq; concipitur; *Hoc* ad id solum respicit, ut periculo expositus, ab eo liberetur, & nolens volens alterius auxilio se protegat, prout posteà ex discursu, & declaratione hujus consultationis apparebit. Arbitrarer itaque eos, qui necessitate adacti, coactè, citra præjudicium Superioris, vel etiam propriæ libertatis & pristini status, alterius protectioni, vel ut non duriùs à victore tractentur se dedunt, puris dedititiis, vel quoq; tributariis esse persimiliores, & quoad effectum juris, nihil aliud præjudiciosè agere, quàm illos, qui per innominatos contractus (*facio ut facias*, vel *do ut facias*, protectio siquidem definitur quidam velut contractus, quo infirmiores tutelæ, patrocinio & Advocatiæ potentioris se subjiciunt. *Erasm. à Chokier. tract. de advocat. quæst. 6.*) ad certum tempus, & nutum fortunæ contrahunt. Videntur præterea, huc facere ea, quæ post *Menochium* & alios à se citatos tradit *Georg. Everhard. vol. 1. cons. 56. n. 39. & seqq.*

6. Ad rem ergò; nùm hujusmodi submissiones & tractatus Subditorum Vasallorumvè cum potentiori, cui resisti non potuit, citra

præju-

præjudicium Domini superioris valeant, in principio sese offerunt *rationes dubitandi* non minimæ. Nam *primò* defensio Domini, Patriæ, 7.
& quicquid ad publicam salutem pertinet, Vasallis & Subditis incumbit. Hoc enim juramentum seu subjectionis, seu fidelitatis exigit, uti *consult.* 4. passim ostensum; nec quicquam refert, quod adsistentia hæc & defensio Patriæ sive Domini, aliquo modo sit difficilis, nec sine damno Subditorum Vasallorumvè fieri possit, siquidem *Claudiano* teste *de laud. Stilic. Panag.* 1,

- - Levis hæc jactura, nec unquam
Publica privatæ, cesserunt commoda causæ.

Quod *Secundò* eatenùs verum putatur, ut, quod singuli Subditi 8.
Vasallivè non possunt, ad id universi & inter se consociati teneantur, *d. consult.* 3. *n.* 6. *& seq.* ut enim se, suosq; & Patrios lares, tueantur, ad id constricti & obligati videntur.

Qui rebus non consulit ipse cadentibus ultrò
Inducitq; animum voces contemnere veras
Ille quidem invisus Divis, & inutilis orbi est.

Ideoq; *Tertiò* omnis in hoc casu neutralitas, vel potiùs tepidi- 9.
tas inhibita censetur; supra *consult.* 4. *per tot.* Ita ut qui communi necessitati non consulunt (non secùs ac olim cives coacti) ut proditores Patriæ meritò habeantur. *Idem d. consult.* 4. *sub n.* 9. & *l.* 4. §. *qui post. ff. de re milit. VVesemb. in par. ibid. n.* 2. Quamobrem saluberrimè, in pragmaticis constitutionibus nostri Imperii provisum est, quomodo status Imperii, ubi periculum armorum instat, vel ex morâ timetur, ope circensium vicinorum gerere se debeant. *Receß. Augustan. de annis* 1555. *&* 1556. *Petr. Devais. in jur. Cam. tit.* 212. Facit *quartò*; 10.
Quod tuitio & protectio Subditorum, & custodia totius territorii spectat ad officium Domini. *l. illicitas.* §. *ne potentiores. ff. de offic. præsid. Thom: Manl. tract. pecul. de homag: cap.* 11. *n.* 1. *Georg. Obrecht. Antecessor Argentinensis tract. de jurisdict. cap.* 8. *n.* 97. *Surd. cons.* 289. *n.* 3.

Idq; in tantum *quintò*, quòd Domini (quando Subditi vel Va- 11.
salli aliis se submittunt) non solùm habeant jus contradicendi, per *text. Aur. Bullæ cap.* 15. *&* *Receß. Imper. de anno* 1529. §. **Wir auch.** *&* 1541. §. **Und damit** *&c.* Sed etiam si Subditi Domino inscio, & sine causâ legitimâ, se aliis subjecerint, à Dominis injuriarum conve-

niri possint. l. 1. §. 2. *omnemq; injuriam aut ad corpus, aut ad dignitatem, aut ad infamiam pertinere ff. de injur.* Petr. Frider. Mindan. *de mand.* Ca-
12. *mer. lib. 2. cap. 14. n. 11.* Et *sextò* sicut Dominus Subditos invitos alienare nequit, *c. 1. de probib. feud. alien. per* Frider. *cap. 1. §. 1. quo temp. mil. invest.* & per multitudinem allegatorum ostendit *Carol. Tapia. ad l. fin. ff. de const. Princip. part. 2. cap. 9. n. 40. latè* Hottom. *illustr. quæst. 1. per tot.* uti nec Dominus Vasallos, per *text. in c. 1. §. si quis, quo tempore miles, & in c. 1. §. præterea Ducatus & ibid. Dd. probib. feud. alienat. per* Frider. *Vasqu. illust. controv. lib. 1. cap. 5. n. 5. allegati ab eodem.* Ita nec Subditi, alii, quàm vero Domino se submittere possunt; quod multis probare necessitas non exigit, cùm mutua Principum, Dominorum, atq; insimul Subditorum & Vasallorum obligatio hoc efflagi-
13. tet. *Surd. cons. 47. n. 24. & seq.* Natta. *cons. 445. n. 6. Septimò* magnum in hâc submissione & accommodatione versatur præjudicium superiorum vel Dominorum; non solùm quia sæpenumerò jurisdictionis, & subjectionis sit initium, quemadmodum attestatur *Petr. Frider. de mandat. Cam. lib. 2. cap. 14. n. 5.* Thom. *Maul. tract. de homag. tit. 11. n. 6.* Quibus jungi possunt *VVehner: pract. obs. Vest:* Schutz- vnnd Schirmgerechtigkeit. *Ruland. de commiss. part. 4. lib. 2. cap. 3. n. 12. Bo-*
14. *cer: tract. de jurisdict. cap. 8. n. 95.* Vnde primum, post protectionem gradum, invasionem indicat; *Petr: Gregor: Tholosan. de Repub: libr. 11. cap. 11. n. 6.* Quod & multis probat *VVehner. in metamorph. rerumpubl. cap. 18.* & plerumq; evenit secundum illud Æsopicum, quod ita carminicè profert *Carolus Sigonius:*

Accipitrem milvi pulsurum bella columbæ
Accipiunt Regem, Rex magis hoste nocet.
Incipiunt de Rege queri, quia saniùs esset
Milvi bella pati, quàm sine Marte mori.

15. Quamobrem fœdus clientelare, omnium periculosissimum arbitratur *Bodin: de Repub: lib. 5. cap. 6.* exempla vel vetusta, vel novis-
16. sima, nunc brevitatis studio omitto. Sed etiam *Octavò*, quia exinde veri Domini obedientia & auctoritas paulatim minuitur, protectoris verò augetur. *VVehner. d. loc. in metamorph. rerump: cap.* 18. in simili
17. ferè *Vdalric. Zasius lib. 2. cons. 7. Paurmeist. de jurisdict. lib. 2. cap. 9. n. 19. Matth. Stephani de jurisdict. lib. 2. part. 2. n. 133.* Taceo *Nonò*, quòd veri Do-

ri Domini intersit, eiusdem Subditos, tributum, & pensiones protectori solvendo non depauperari. arg. §. *sed & major. Inst. de his qui sunt sui vel alien. jur. Cravetta. cons.* 933. *n.* 23. vel eorum loculos non exhauriri; *Bocer. de jurisd. cap.* 8. *n.* 97. Et deniq; *Decimò*, si inter con- 18.
fœderatos bona fides exsuperare debet, nec infortunati statim sunt deserendi, sed ubi semel juncti communem eventum exspectare, & aliquid incommodi ferre oportet, monente *Guicciardino hist. lib.* 1. Quantò magis Subditos decebit, naturalibus Dominis adhærere, & quodvis eorum causâ perpeti, antequam ab iisdem desciscant; Nihil ergò, præsertim Principi, aliisq; illustri dignitate condecoratis 19.
indignius esse, quàm se suosq; alterius Patrocinio subjicere autumat *Bodin. de Repub. lib.* 1. *cap.* 7. Quod vel maximè *Romano Germanico Im-* 20.
perio devinctis, inhibitum esse videtur, cùm non solùm Legibus civilibus vetitum, ut nemo Potentiorũ Patrocinium advocet. *l.* 1. *c. ne liceat. potent. l. illicitas.* §. *ne potentior. ff. de offic. præsid. l.* 1. *c. ut nemo ad suum patrocinium Surd. cons.* 47. *n.* 25. sed etiam novissimæ Imperii constitutiones idipsum non admittant R. A. *de Anno* 1529. §. **Wie auch Churfürsten.** *item Anno* 1555. §. **Es soll auch kein Landfried.** *de Anno* 1544. *in princ.* §. **Doch soll auch kein Stand** *A. B. Caroli* 4. *tit.* 16. *VVesemb. cons.* 48. *n.* 7. *& seqq. Pet: Denais. de jur: Cam: tit.* 211. *n.* 2. ibi: nemo alienos Subditos, contra morem majorum, præterquàm voluntatem Magistratus, in patrocinium clientelamvè suscipito.

Verùm hisce aliisq; persimilibus rationibus & argumentis dis- 21.
suasoriis non obstantibus veriorem & æquitati magis congruam judico illam sententiam, quæ *prædurâ necessitate* efflagitante, Subditos, Vasallos aliosvè omni auxilio & defensione destitutos, & prædæ quasi expositos, alterius (potentioris) protectioni se submittere posse, statuit; Antequam autem in hac decisione ulteriùs progrediar, ne 22.
levitatem, inconstantiam & infidelitatem multorum approbare, vel etiam inobedientiam erga Superiores suadere videar, declarationis causâ duo potissimum præmittam; Quorum *prius* duo ab hoc negotio excludit, *dolum* scilicet & *levitatem*; *Posterius* duo requirit, ut hæc nostra sententia subsistat, *Causam* nimirum necessariam submissionis, & *modum* submittendi. Ante omnia itaq; ab hoc *Submißionis* 23.
tractatu *fraudem & dolum* excludimus; nec enim eos defendimus,

qui non solùm durum necessitatis telum non exspectant, sed (licet aliud prætendant publicè) secretè cum potentiore posteà eosdem in protectionem recipiente, colludunt, conspirant, in ejusq; verba voluntariè jurant, atq; ita sponte à Principe & ordinario suo Magistratu, absq; ullâ causâ, non sine maximo perfidiæ scelere recedunt,
24. *Petr. Pechius in comm. ad c. in argumentum* 78. *d. R. I. in* 6. *n.* 4. Removemus etiam hinc, aliorum *levitatem* & *inconstantiam*, qui ad nutum fortunæ & absq; ullâ causâ urgente Dominos suos deserunt, & po-
25. tentiori sese accommodant. Sic de Prospero *Columna* Regni Neapolitani procere inter bella *Arragonensium* Regum & Caroli *Regis Galliæ* de utriusq; Siciliæ Regno gesta, eiusq; consortibus, memoriæ reliquit *Cominæ. de bell. Neapolit. lib.* 4. ubi in hæc verba: *Columnenses etiam, qui alioquin eò spectabant, ut potentioribus sese conjungerent, ideoq; statim à nobis defecerunt, tametsi plurimis essent à Rege & amplißimis ornati beneficiis &c.* adde eund. *Cominæ. d. loc. lib.* 3. *pag.* (*m.*) 827. *Guicciard. hist. lib.* 2. De *Virgilio Vrsino* iidem prænominati auctores *Cominæ. de bell. Neapol. lib.* 5. *pag.* 514. *Guicciardin. d. lib.* 2. testantur, quòd turpiter cum hoste pactus sit, & relicto *Carolo* ad *Ferdinandum Arragonium* defecerit, licèt hæc duo exempla *Remig: Florentin: in considerat: ad Guicciardin: cap:* 3. non ut licita quidem, ob quandam tamen necessitatem excusanda, politicè defendere conetur; De nonnullis Galliæ civitatibus ad *Somiam* fluvium scribit *Comin. comm. lib.* 1. quòd acceptâ pecuniâ advenienti militi suppeditarint ea, quæ usui esse potuêre; Verùm illustrius ad hanc Tragœdiam spectans exemplum, in nemine unquam satis conspectum est, quàm tempore *Ludovici XI. Galliæ Regis in Sancti Pauli Comite Conestablio Franciæ*, quod longè lateq; refert idem
26. *Cominæ. d. loc. lib.* 4. & 5. passim. Exclusis ergò dolo & fraude, nec non levitate & inconstantiâ remotâ (uti hactenus ostensum) ad firmandam & stabiliendam *sententiam* nostram *affirmativam. Primò* requiritur *causa necessaria submißionis*, ut scilicet Subditus Vasallusvè, inevitabili necessitate impulsus, alterius protectioni se dedat aut submittat.

27. Hæc verò causa partim ex Domini sive Superioris, partim ex Subditorum conditione dependet; *Domini* occasione, necessaria emergit causa ob defectum defensionis, quia Superior vel Dominus Subdi-

Subditum sive Vasallum ob absentiam, negligentiam, vel alias causas defendere non potest, vel non vult; *Subditorum respectu*, causa necessaria & urgentissima est impotentia & impossibilitas, quòd se defendere nequeant, atq; hinc resultans necessitas, ut cùm seipsos defendere non possint, imminens periculum, vim & tyrannidem potentioris, deditione & submissione mitigent, eiusq; contra alios deprædatores patrocinium implorent. In *modo submittendi* tria con- 28.
sidero; *Primò* ut sit nuda submissio ad parcendum, protegendum & defendendum; *Secundò*, ut fiat ad certum finem, & sub certâ conditione; *Tertiò* cautè nudam submissionem, ad parcendum, defen- 29.
dendum & protegendum hîc requiro; Nam licèt ex *Petro de Anchera-no, Philippo Decio, Grato & aliis referat Petr. Peckius in comm. ad c. in argumentum.* 78. *de reg: jur: in 6. n.* 2. ab iisdem incolas *Regni Siciliæ*, & *Graviniæ Ducem* esse defensos, quòd metu coacti, arma respectivè contra *S. Pontificem* & *Imperatorem* tanquam Superiores sumpserint. In hoc tamen casu Subditum vel Vasallum moderatiorem se gerere, & vel quælibet perpeti debere, antequam arma & gladium suum in proprium Dominum vertat, omninò statuerem. Si enim in fœderibus verè & propriè ita dictis, semper intelligitur excepta persona Superioris, certè in Vasallis & Subditis hoc multò magis obtinebit. Et quamvis amicitia ex metu, cum Domini & Superioris nostri ini- 30.
mico contracta aliquo modo sit excusabilis, id tamen veniâ dignum non erit, si quis insimul cum inimico Superioris vel Domini contra eundem conspiraret; Sic libertus (Vlpiano teste *in l.* 1. §. *cum patronus. in fin. ff. de offic. præf. urb.*) si sit, aut fiat amicus inimicorum Patroni, non offendit ut puniatur, nisi & conspiraverit cum illis contra Patronum; Ita nec filius exhæredari poterit, si conversetur solùm cum inimicis patris, nihil autem hostile contra eundem tentet, secundùm *Iasonem*; Atq; aliàs juris manifesti est, quòd simplex amici- 31.
tia cum inimico contracta, non sit punibilis, nisi tendat in perniciem Domini, prout Dd. passim declarant post *gloss. in c.* 1. §. *porrò. quæ sit princ. causa. benef. amitt.* opus namq; de genere permissorum (qualis est amicitia) justificatur ex suo fine in quem est factum, cuius enim finis malus est, idipsum quoq; malum est, & è contra. *Ant. Quetta. cons.* 7. *n.* 35. Quò etiam facit, quòd dolus regulariter non præsuma- 32.
tur.

tur. *Gail. de pac. publ. libr. 1. cap. 7. n. 12. & cap. 10. n. 14.* Sicut nec animus delinquendi; *Prosper. Farinac. quæst. crim.* 85. *Decius cons.* 243. *n.* 5. *incip: in effectu.* Vbi ex hoc infert, quòd actus qui in bonam & malam partem accipi potest, per interpretationem in meliorem sit accipiendus, vide *Gail. libr. 2. obs.* 110. *n.* 5. & in specie *Iohan: de Imola cons.* 34. consuluit, quod quia defectio facta per castrum *Duciæ* contra communitatem *Imolæ* fuerat facta justo metu, nullam de jure punitionem merebatur, & quidem potissimùm, quòd auxilium non

33. mittebatur. *Secundò* requisivi, quòd submissio & accommodatio hæc fieri deberet, non indefinitè (id est) in perpetuum, quasi cum rejectione Superioris ordinarii, sed saltem durante necessitate, & citrà præjudicium Domini, idq; ad minimum ex animo & intentione Subditorum Vasallorumq;, licet ita non semper verbis vel litte-

34. ris exprimatur. Indefinita enim & perpetua protectio majoris præjudicii est, & terminos omninò excedit, dum Superior Dominus hâc ipsâ, jure suo privari videatur; In hoc ergò requisito, fideles Subditos & Vasallos (cuiuscunq; sint status & conditionis) non aliter se

35. gerere debere arbitrarer, quàm quod dicitur ob neglectam vel denegatam justitiam, Dominum privari jurisdictione, eo saltem in casu, in quo eam neglexit, vel denegavit, arg: *Auth: statuimus.* §. 1. *C. de Episcop: & Cler. Mynf. cent.* 3. *obs.* 57. *Gail. lib.* 1. *obs.* 28. *in princ.* & relati à *Rosbach. in Proceß. civil. tit.* 3. *n.* 63. *& seqq.* Ita quoq; deficiente defensione apud Dominum, unâ vice saltem cessare confidentiam Subditorum Vasallorumq;, & locum esse submissioni, quamdiu sci-

36. licet defectus iste durat, rationi omninò consentaneum est. Cessante siquidem causâ promissionis, cessare quoq; debet ipsa promissio. *l.* 1. §. *fin. cum l. seq. ff. de excus. tut: plenè Dd. in c. cum cessante. ext: de appellat. & plenißimè Tiraquell. in tract. cessante causâ cessat effectus*, quem vide. De *tertio requisito* ad modum submissionis pertinente, agam

37. *infra in responsionibus ad contraria sub. n.* 73. Hâc itaque declaratione præmissâ principalis hæcce manet *conclusio*, Quòd (præsuppositis præsupponendis) Subditus vel Vasallus, cuiuscunq; sit conditionis vel status (nisi tamen singularia pacta & obligationes aliud quid induxerint) jure communi, divino, gentium & civili, nec non pragmaticis Germaniæ constitutionibus, periculo imminente, & defensione

fenſione deficiente, potentioris gratiæ, protectioni & defenſioni ſeſe ſubmittere poſſit; Et hanc ſententiam tanquam tritam, communem, æquitate & jure omninò ſuffultam tenent *ICti vetuſtiores & moderni. Gail. lib. 2. obſ. 54. n. 4. Schurff. cent. 3. conſ. 23. VVeſemb. conſ. 48. n. 10. Maſcard. de probat: concl. 713. n. 3. Menoch. de arbitr. Iud. quæſt. 100. n. 19. & ſeqq.* pulchrè & in terminis; *Petr. Peckius in comment. ad c. in argumentum. 78. n. 4. per tot. Idem de reparand. Eccleſ. cap. 7. n. 9. & ſeqq. Georg. Everhardi vol. 1. conſ. 56. n. 65. & paßim Thoming. conſ. 13. n. 43. & ſeqq. Hieron. Gigas tract. de crim: læſæ Majeſt. libr. 1. quæſt. 56. Petr. Frider. Mind: de mandat. Cam. lib. 2. cap. 14. n. 2.* Et per totum. Quod generali Germaniæ conſuetudine receptum tradit *Regn. Sixtin. conſ. Marp. 8. n. 110. & ſeqq. cui conſentit conſ. Marp. 19. n. 145. 146. vol. 3. Matth. Coler. ad c. cum non liceat. n. 9. & ſeqq. de præſcript.* Et plurimi alii, ab hiſce & aliis allegati. Rationes præcipuæ (præter alias, quas apud prædictos auctores videre liceat) huius noſtræ concluſionis, ex iis quæ ſupra inducta ſunt, *duæ* ſeſe offerunt. *Prima* naturalis defenſio; *Secunda* exinde emergens inevitabilis neceſſitas. Nam cùm omnis ratio expediendæ ſalutis honeſta ſit, teſte *Cicerone pro Milone*, ſuiq; ipſius defenſionem omittere, non ſolùm culpa, ſed dolus perhibeatur poſt *Bald. conſ. 4. n. 111. Alberic: Gentil: de jur. belli cap. 15.* (adde ſup. *ead: Decad. conſ. 3. n. 3.*) atq; in præſenti vitæ, corporis, & bonorum omnium periculo, nulla alia defendendi & reſiſtendi ratio ſuperſit; cùm Superior ordinarius ob abſentiam vel impotentiam defendere non poſſit, ipſe quoq; Subditus vel Vaſallus aliter periculum evadere non valeat, vel ſi quid poſſet, id tamen non ſine maximo periculo faceret. Poſſe enim dicimur id, quod ſine evidenti periculo fieri poteſt. *l. nepos proculo. ff. de V. S. Petr. Peck. tract. de repar. Eccleſ. cap. 7. n. 8.* Certè nemini vitio vertetur, ſi quovis modo, ſanguinem ſuum, ſuorumq; redimat; Argumento eorum, quæ de tranſactione, in criminibus ſanguinis vel capitis pœnam ingerentibus (excepto adulterio) licitâ & honeſtâ tradunt Dd. per *l. tranſigere 18. C. de tranſact. VVeſemb. in parat. ff. de tranſact. n. 5. Gail. de pac. publ. lib. 1. cap. 11. n. 16. Mynſ. cent. 2. obſ. 79. n. 2. & ſeqq. Hartm. Hartm. pract. obſ. lib. 2. tit. 22. n. 1. 2. Fr. Hottom. illuſtr. quæſt. 23. per tot.* Naturalis itaq; ſuiipſius & ſuorum defenſio (cùm nullo alio modo [uti

38.
39.
40.
41.
42.

dictum] fieri possit, quàm se submittendo, alteriusq; gratiam & auxilium amplectendo) necessitatem hanc inducit, & omne jus ordi-
43. narium removet, idq; ob privilegium necessitatis. Quemadmodum enim necessitas cùm est evitabilis, jus non dat; sic quando evitari nequit, juris instar est, & omnem legem superat; *Necessitas* (ait *Seneca*) *magnum humanæ legis patrocinium omnem legem frangit.* Atq; aliàs dicitur telum ingens, nulli legi subjectum. *l.* 1. *ff. de offic. procons. l.* 7. §. 3. *ff. quod vi aut clam.* sed ipsa facit legem *c. remissionem.* 1. *quæst.* 1. ac nulla curat privilegia, latè *Tiraquell. in tract. lignag.* §. 26. *gloss.* 1. *n.* 19. *& seqq.* Ideoq; quicquid necessitate urgente in tali casu fit, culpabile non est. *c. ad limina. caus.* 30. *quæst.* 1. *Hieron. de Cavallos. in spec. comm. opin. quæst.* 906. *n.* 50. Et propter imminens periculum receditur non solùm à regulis juris communis, sed etiam prohibitivi; *Vdalr. Zasius* 1. *cons.* 22. *n.* 11. ubi exemplo id demonstrat, unde demum consequens est, urgente durissimo necessitatis telo, ea quæ injusta sunt, justissima censeri, teste *Bodino de Republ. libr.* 5. *cap.* 5. junge post. *Victoriam de jur. belli n.* 15. *Grotium de jur. belli & pac. libr.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. Immò quòd necessitas in illis quæ sunt juris gentium (qualis est nostra defensio) singulariter sit privilegiata, per exempla non absona declarat *Idem Grotius d. tract. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 6. *Peck. ad d. c. in argumentum d. R. I. in* 6. *in princ.*

44. Quomodo autem hæc necessitas, sive defectus defensionis, atq; ita justus metus probetur, vel utrum aliquis resistere potuerit, vel non ostendi debeat, in æstimatione Iudicis esse, post *Matth. de Afflictis ad cons. in c. volumus. n.* 7. *rubr.* 93. *putat. Petr. Peckius de repar. Eccles. cap.* 7. *n.* 10. Qui omnia ad veritatem hujus rei pertinentia, ex circumstantiis & conjecturis dijudicabit; per ea, quæ tradit *Gail. lib.* 2. *obs.* 93. *n.* 7. *& seqq. Idem de pac. publ. lib.* 1. *cap.* 2. *n.* 12. *VVesemb. in parat. ff. quod met. causâ. n.* 3. *Petr. Frider. de mandat. lib.* 2. *cap.* 33. *n.* 1. *Menoch. de arbitr. Iud. quæst. cas.* 135. *n.* 3. circumstantiæ verò in nostro casu erunt, si præsidia in civitate, vel alio quodam loco, non sint sufficientia, *Matth. de Afflict. d. loc. Imola cons.* 34. Item si instet metus amissionis vitæ, bonorum, pudicitiæ uxoris & liberorum, si hostis sit truculentus, qui sævire solet; ita post *Thomasium* & *Gratum* in con-
45. siliis *Peckius ad d. c. in argumentum. n.* 4. Nec demum conclusio no-

stra,

ſtra, exemplis omninò deſtituta eſt; Ab *Eccleſiaſticis* exordiar. *Helviandus Epiſcopus Treviſanus*, cùm Attila, Dei, eiusq; S. Eccleſiæ inſigne flagellum, occupatâ *Aquilegiâ* agro Treviſano immineret, atq; Treviſanis impoſſibile eſſet, eiusdem potentiæ reſiſtere, Treviſanos doctâ oratione coram Senatu habitâ perſuadet, ut tempori & fortunæ cedant, hoſti occurrant, eiq; ſeſe ſubmittant. Vnde *Bonifacius in hiſt. Treviſ. lib.* 2. de eiusdem Epiſcopi in hoc negotio prudentiâ non immeritò ſubjungit hiſce verbis: *E coſa certiſſima, che nelle grandi riſolutioni, ſi come à coloro, che non le ſanno uſar, riſultano grandiſſimi damni, così chi con prudenza sà adoperarſi, può ritrarne notabili benefici, e molte volte da una calamitoſa fortuna, alcuni hoſemini prudentiſſimi, ſi ſono mirabilmente & di reputatione, & di fortuna ingranditi.*

De S. Pontifice *Leone* memorat *Paul. Diacon. rer. Rom. lib.* 5. quòd 46.
Genſerico, cum validiſſimo exercitu *Vandalorum* ac *Maurorum*, ad occupandam Romam, præſidio vacuam, advenienti occurrerit, atque æquis & honeſtis conditionibus, nobiliſſimæ & potentiſſimæ urbi deditionem pactus ſit; Sacratiſſimi & invictiſſimi *Imperatores*, tan- 47.
quam *Hungariæ* Reges, ut certa Hungariæ loca, ab immanis Turcici tyranni deſolatione & univerſali ruinâ liberent, vel ſaltem præſervent, citrà læſionem Majeſtatis certis pactis & conditionibus, Turcis tributum pendunt, ſuosq; ipſorum protectioni committunt; Quod equidem haud novum, cùm & Rex *Moabitarum* tributarius 48.
fuerit Regis *Iſraëlitarum*, 2. *Reg.* 3. *verſ.* 4. *& ſeq.* Rex *Ahas Iſraëlitarũ*, tributarius Regis *Syriorum*, 2. *Reg.* 17. *verſ.* 4. Quod recuſare poſteà conatus *Hiskias*, rurſus in ordinem redactus fuit, 2. *Reg.* 18. *v.* 14. Sic 49.
præstereà *Abbas Panormitan. lib.* 2. *conſ.* 3. *n.* 5. *Squinatium* & *Conſtanſtantiam* à juramento Regi Angliæ præſtito defendit, quia ſcilicet id fecerant, ob juſtiſſimum metum, timentes illius potentiam, qui eos cum magno exercitu invaſerat, referente *P. Peckio d. comm. in c. in argumentum.* 78. *n.* 2. ubi vide. Duces quoq; *Ferrarienſes, Bentivoli, Mirandulani*, contra *Iulium II. Pontificem* ſuperiori ſeculo in *Ludovici XII.* Galliæ Regis devotionem & protectionem ſe dederunt. *Bodin. de Republ. lib.* 5. *cap.* 6. Et quàm favorabiles & juſtæ hujusmodi deditiones ſint, ex antiquo Galliæ Regum inſtituto perſpicitur, qui teſte *Molinæo in addit. ad conſ. Deciſ.* 604. urbibus, quas defendere non po-

terant, permittebant se hostibus dedere, mallentes eas sic salvas esse, quàm perire.

50. Atq; hactenus stabilita affirmativa conclusio, *primò* eò magis procedere traditur in subditis & statibus, qui certâ libertate gaudet, & intervenientibus pactis Subditi sunt, quales perhibentur, status ac civitates & nonnulli alii; *Compilator Symph. tom. 2. part. 3. tit. 3. supp: 33. fol. 93. Vultei. int. cons. Marpurg: vol. 3. cons. 19. n. 145. Sim: Pi-*

51. *stor: cons. 19. n. 18.* Hi enim licet certo modo subditi & subjecti sint; si quid tamen contra illa pacta & conditiones fiat, non secus ac alii, rerum suarum arbitri & liberi dispensatores permanent. *l. etsi. §. consuluit. ff. de Pet: hæred. l. 2. ff. si quis à part. mand. l. 1. §. & magis. ff. si quid*

52. *in fraud. Patr.* Et si unquam verum, quod vulgò dicitur, Subditos non esse propter Reges vel Dominos, sed hosce propter illos; atque uti ait *Seneca 1. de clementia.* 18. ut tutela, sic procuratio Reipub: ad utilitatem eorum qui commissi sunt, non quibus commissum est, gerenda est, quippè quibus non civium servitus sed tutela tradita, quâ de re præclarè & copiosè *Ferdin: Vasqui: illustr. controv. n. 102. & seqq. Idem lib. 1. cap. 1. per tot.* certè in liberis & pactitiis subditis hoc ipsum obtinet; Idq; propter contractum correspectivum & mutuum inter Principem & tales Subditos, quem omnium bellissimè expressit *M. Ant: Petil: in exarch: sive de exter. Princ. mund. lib. 1. cap. 17.* Idq; eò magis locum obtinebit, quando Subditi vel Vasalli jus recipiendi protectores contra Dominos præscripsêre. *Thom. Maull. tract. de homag. tit. 11. n. 9.* Quod in Germania usitatum esse *Receß: Imp. de anno 1555. §.* Es soll auch 2c. non obscurè indicat.

53. *Secundò ampliatur* principalis conclusio in præsuppositis terminis procedere, etiamsi prohibeat superior Dominus, ne quis in tali necessitate constitutus, potentioris protectioni & gratiæ se submittat.

54. Nam cùm submissio hæc sit quædam defensionis species (qui enim seipsum contra vim imminentem alicuius potentioris defendere nescit, & propterea cum eodem paciscitur, quid aliud agit, quàm ut

55. cùm alio modo se tueri nequeat, idipsum hâc ratione faciat? Deinde defensio ex jure naturæ dependet, eamq; etiam summus Princeps nemini auferre vel inhibere poterit; per ea, quæ tradit *Petr: Peck: ad c. indultum. 17. n. 2. de R. I. in 6. Gail. de pac. publ. lib. 2. cap. 7. n. 8.*

n. 8. Tiber. Decian. tract. crim. libr. 9. cap. 1. n. 26. & præclarè *Cicero pro Milone*; hiſce verbis: *Eſt etenim hæc, Iudices non ſcripta, ſed nata lex, & quam non didicimus, accepimus, legimus; Verùm ex natura ipſa arripuimus, hauſimus, expreßimus, ad quam non docti ſed facti, non inſtituti, ſed imbuti ſumus, ut ſi vita noſtra in aliquas inſidias, in vim, in tela aut latronum, aut inimicorum incidiſſet, omnis honeſta ratio eſſet expedienda ſalutis; ſilent enim leges inter arma, nec ſe exſpectari jubent, cùm ei, qui exſpectare velit, ante injuſta pœna luenda ſit, quàm juſta repetenda.*

Atq; hæc vera ſunt, ſive talis prohibitio, per ſtatutũ & legem, 56. ſive etiam reſcriptum ſupremi Principis fiat, quinimò, ſi Princeps talem defenſionem, ceu de jure licitam & permiſſam, ſive expreſsè, ſive tacitè approbarit, eamq; poſtea (causâ ſubmiſſionis etiamnum durante) revocare & rejicere velit, præſumitur deceptus & memoriâ lapſus, & tale mandatum prohibitivum non valet, per tradita *Mynſing. cent. 3. obſ. 61. per tot.*

Ampliatur tertiò procedere, licet ſuperior promitteret defenſio- 57. nem, eam tamen de facto non præſtaret; *premißis dives quilibet eſſe poteſt*, non verbis & litteris, ſed re ipsâ ſuccurritur. Et defenſio eſt facti, igitur ſi non eſt actualis in effectu nulla eſt.

Atq; hinc qualis eſt vulneratio, tale etiam requiritur remediũ, 58. & offenſioni par debet eſſe defenſio; Atq; offenſionem non potentialem (niſi proximam velis, nam & hæc actuali æquiparatur, quia proxima potentia habetur pro actu) ſed actualem præſupponimus, ergò perſimilis debet eſſe defenſio, aliàs Subditi ſuo (quod explicamus) protectionis & ſummiſſionis jure, uti poſſunt. Quod etiam 59. corroboratur ex eo, quia paria ſunt, non fieri, & non debito modo fieri; per jura vulgaria *Gail. lib. 1. obſ. 105. n. 13. Idem de arreſt. Imper. cap. 4. n. 13. & cap. 11. n. 14.* Et deniq; turpe eſt, poſt vulneratam 60. cauſam, & tùm demum defenſionem exſpectare, cùm pœnam luimus, meliùs auditur illud *Ovidij*:

Principiis obſta, ſerò medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

Quartò *ampliatur* prælibata concluſio, ſubmiſſionem fieri poſ- 61. ſe, etiamſi læſio nondum ſit actualis, ſed in proximâ potentiâ.

Tunc tua res agitur, paries cùm proximus ardet.

62. Per ea, quæ ampliatione tertiâ adduxi; & huc faciunt jura, quòd is etiam coactè faciat, qui scit se posse cogi, & faciendo prævenit violentiam, licet id spontè facere videatur *Petr. de Anchoran. cons. 299.* Inspicitur enim in hisce casibus æquè potentia, quàm ipse actus nocendi, per *l. Labeo. ff. de stat. lib: c. non solùm de appellat. in 6. Sichard.cons. crim. 10. n. 34.* Et in terminis nostris, de Subditorum & Vasallorum submissione, ex justo metu facta, post alios concludit *Georg. Everhard. vol. 2. cons. 17. n. 53. 54. & seqq.*

63. Demum firmat hunc locum id, quod jure constitutum de eo, qui minas evomit, easq; absq; impedimento statim exequi potest, *Francisc. Herculan. tract. de caut. de non offendendo. Barthol. ad tit. ff. quod met. causâ. paßim Gail: de pac: publ: lib. 1. cap. 2. n. 12. per ibidem citatos & n. 14. cum seq. Idem Petr. Frider. de mand. Cam. libr. 2. cap. 33. & seqq.*

64. *Ampliatio quinta* conclusionis nunc succedit, quod non minus vera sit, si planè nulla defensio appareat, sive eadem fiat aliquando ex intervallo; nam defendere, aut effectum promissionis defendendi implere non dicitur, qui aliquando defendit, si non omni tempore cum defensione præstò sit, non enim dicitur factum, quod non durat factum, *per l. si pro parte. 10. §. in rem. vers. versum. ff. de in rem verso. ff. l. acceptis. 92. ff. ad l. Falcid. Georg. Everhardi vol. 1. cons. 56. n. 113.*

65. *Limitationes* conclusionis nostræ principalis, ex iis quæ hactenus explicita sunt, & in responsionibus ad contraria sequentur, summariè hæ sunt; si nimirum submissio necessitate non efflagitante, sed vel *dolo & fraude*, vel etiam simulatè, ex *levitate, inconstantiâ* & *infidelitate* ergà superiorem fiat, nam tunc excusari & defendi omninò nequit, quo in casu nos in præsenti consultatione non versamur, nec etiam (uti satis ex præsuppositis constat) hujusmodi machinationibus acconsentire unquam cogitavimus.

66. Nunc faciliùs *ad contraria*, sive dubitandi rationes responderi poterit; Ad *primum* itaq; dicimus, Subditum vel Vasallum, ad defensionem Domini seu Superioris, uti etiam ipsius Patriæ, non ampliùs teneri, nisi in quantum erit possibile, nemo etenim tenetur ad impossibilia. *c. nemo. 6. de R. I. in 6. & ibid. Peck. in comm. c. 2. de feud. sine culpa non amitt: & prætereà allegati à Georg: Everhard. vol. 1. cons. 56. n. 115.*

n. 115. *& seqq.* Deinde quatenus etiam Superior vel Dominus, idipsum præstat, quod sibi incumbit, ob mutuam scilicet obligationem, inter Superiorem & Subditum, Dominum & Vasallum.

Ad *Secundum*, dolendum quidem & maximè detestandum, talem esse multorum Procerum naturam, ut in commune non consusulant, sed vel ob invidiam, æmulationes, & similes affectus, ea, quæ publica, & universis salutaria sunt, parùm curent, sed quia hæc omnia ab universitate quidem committuntur, singuli autem in ea non consentiant; Ideoq; nonnullos commiseratione potiùs quàm pœnâ dignos existimarem; Interim quatenus communem defensionem neglexerunt, si quid insperatum patiantur, sibi, & negligentiæ propriæ imputent. Exinde quoq; *tertium argumentum* de inhibitâ, Subditis & Vasallis neutralitate corruit, nullibi enim Subditorum & Vasallorum neutralitatem, nisi quatenus prædura necessitas, aliaq; requisita, eandem jubent, permittimus, sed omninò damnamus; Modus autem in hujusmodi periculis se gerendi, ex constitutionibus Imperii ibidem allegatus, in suo manet vigore, cùm Imperator, Electores, Principes, aliiq; circenses, suo possunt & volunt officio fungi, eo verò deficiente, necessitati, aliisq; remediis extraordinariis parendum esse, nullum superest dubium. 67. 68.

Quartum conceditur, sed ubi Superiorum defensio & protectio cessat, cessat & obligatio Subditorum, & meritò recurritur ad pristinam libertatem, remediaq; commoda, quæ (uti dictum) ipsa natura ostendit. 69.

Ad *Quintum* & *Sextum* dico, procedere, si quid à Subditis vel Vasallis fiat, ex levitate, infidelitate, fraude dolovè, non etiam urgente necessitate, quemadmodum nos præsupponimus; Hinc de Vasallo decisum reperitur, quòd feudum suum non amittat, si propter nimiam hostium crudelitatem, sævitiam, atque ita summam & extremam necessitatem Dominum in bello dimiserit. *per l. Fulcinius: 7. §. quid sit autem latitare. ff. quib. ex caus. in possess. cat. l. interdum. 21. §. idem juris esse. ff. de acquir. vel amitt. poss. Schrad. de feud. part. 6. cap. 6. n.* 83. Quod etiam de alienatione, submissione vel protectione prohibitâ illatum, in necessariâ exemptâ & licitâ submissione vel alienatione locum non habet. *Franc. de Caldas. lib. 1. recept. sent. quæst. 23.* 70.

Petr. Av-

Petr. Ant. de fideicom. quæst. 8. *n.* 317. *Mascard. de probation. vol.* 3. *concl.* 1234. *n.* 43. *cum seq.* per regulam antiquam & tritam, quòd necessitas illicitum in lege faciat licitum *Petr. Peck. ad c. in argumentum.* 68. *in princ. de R. I. in* 6.

71. Ad *Septimum* respondeo verum esse, quòd licet regulariter protectio, clientela, patrocinium, Schutz vnd Schirm/ Superioritatem, imperium & jurisdictionem non afferat; sed veris Dominis sua illibata maneat potestas &c. prout multis testantur *Gail. pr. obs. lib.* 2. *obs.* 54. *n.* 1. *& seqq. c. ex parte tua. c. recepimus. de privil. Petra de jur. quæst. cap.* 22. *n.* 9. *Petr. Gregor. Tholosan. de Republ. lib.* 11. *cap.* 11. *n.* 6. *Moditius. ad §. principium placita. dubit.* 239. *n.* 4. *Meischner. tom.* 2. *lib.* 2. *decis.* 4. *n.* 176. *VVehner. in obs. pract. verbo* Schirmsverwandten *Gravæus* 2. *concl.* 54. & infiniti alii.

72. Aliud siquidem est, sub patrocinio, aliud sub ditione esse, uti *Sylla* apud *Appianum* loquitur, & *Cicero offic.* 2. sanctiora illa Romanorum tempora describens, patrocinium Sociorum ait penes eos fuisse, non Imperium; Et sicut patrocinium privatum non tollit libertatem personalem, ita patrocinium publicum non tollit libertatem civilem, quæ sine summo Imperio intelligi nequit; Ideò apud *Livium* opponi videas, in fide & ditione esse. *Hug: Grot: de jur: belli lib.* 1. *cap.* 3. *n.* 21. Cùm tamen sæpenumero efficiat famelica cupiditas imperandi, ut protectores sub prætextu protectionis & auxilii, compedes dominationis injicere soleant, atque inde non rarò contingat

73. id, quod septimâ ratione dubitandi adduxi. Ne ergò abusus hicce usum (quem approbamus) tollat & denigret, certam cautelam in eo dum protectorem & defensorem aliquis recipit, adhibere oportet, atq; ita capitula componenda, ne subjectionis potiùs quàm protectionis occasio exinde nascatur. *Petr. Gregor: d. cap.* 11. *n.* 6. cùm quivis legem rei suæ, quam volet, figere queat, *c. verum. de cond. appos. l. quoties. C. de donat. quæ sub modo.* & contractus primordium sit inspiciendum *l. si tantum. ff. ad Sanctum Macedon. l. si voluntate. C. de rescind. vend.* Curiosè ergò ac attentè signanda erunt capita, quomodo se submiserint aliorum aliis, quod quâ ratione fieri debeat, tradunt Dd. antea citati *Petr. Gregor. d. cap.* 11. *n.* 6. *Bodin. de Republ. lib.* 5. *cap.* 6. *VVarem: de Erenberch. de fœder. cap: ult. & libr:* 1. *cap.* 4. quos & alios eâ de re consulere atq; temporis occasionem amplecti oportet.

47. Ad

Ad *Octavum* & *Nonum* regero, si quid propterea superior vel 74.
verus Dominus, in auctoritate, dignitate vel aliàs diminutum sentiat, Subditos & Vasallos in culpa non esse, sed necessitatem, sed factum & adversam fortunam, cui parêre necessum fuit, quicquid ergò hâc ratione illicitum & indecorum factum, id omne necessitas excusat, quamobrem nec in consequentiam trahi debet. *Petr. Peckius in comm. ad c. in argumentum.* 78. *de R. I. in 6. n.* 4. §. *caterum.* Vnde quoq; facilè ruit, quod *in decimâ dubitandi ratione*, & deductis ex- 75.
inde consequentiis allatum fuit; Nam utut verum sit, quod de confœderatis adductum; Iuri tamen & veritati rursus consentaneum est, quod confœderati, qui tenentur ad mutuam defensionem, obligentur solùm pro illorum possibilitate; *Martin. Laudens. tract. de confœd. & convent. Princ. quæst.* 4. Quod idem etiam in Subditis (licet Dominis suis fortiori vinculo adstricti sint) procedit. *arg. l.* 1. §. *occisorum.* 16. *ff. de Senatus c. Syllan.* Ratio in impossibilitate consistit, ad quam neminem se obligasse, vel obligare potuisse, plus quam certum est. *l. impossibilium. ff. de R. I. & c. nemo potest. de R. I. in 6. ibidemq; commentatores, Decius, Matthaeus Peckius & alij*; Quæ demum jura de principibus viris, & maximè Statibus & Subditis Imperii. *n.* 19. 20. inferuntur; eadem in suis terminis admittimus, in casu autem inevitabilis necessitatis (per hactenus adducta) rejicimus. Concludimus itaq; tàm Subditos & Vasallos, quàm confœderatos, aliosq; qui certo modo, sive Superiori, sive æquali obstricti sunt efflagitante necessitate, ob defectum resistentiæ & sufficientis defensionis, citra infamiam, aliusvè pœnæ metum Potentioris, & vi armatâ jubentis, gratiæ, protectioni & clientelæ, prædicto modo submittere se posse.

CONSVLTATIO SEXTA.

Res immobilis (puta Territorium, Castrum, Oppidum &c.) jure belli occupata, & hosti ablata cui cedat? Et quomodo res tertii innocentis, eidem, ceu vero Domino sit restituenda.

SUMMARIA.

1. *Continuatio.*
2. *Rerum & bonorum in Ecclesiastica & secularia divisio.*
3. *De bonis Ecclesiasticis restituendis alibi dicam.*
4. *Bonorum secularium distinctio.*
5. *De immobilibus præsenti consultatione agendum.*
6. *Duplex eorum consideratio occurrit.*
7. *Bona immobilia hostibus ablata cui cedant?*
8. *Romanorum mos & usus.*
9. *Qualis hic occupatio & possessio requiratur.*
10. *Occupationem corporalem requiri.*
11. *An bona immobilia capta, fisco Principis incorporanda?*
12. *In sociali bello, quid hoc in casu observandum.*
13. *Sociis confœderatis pro rata portione præda relinquenda est.*
14. *Leonina societas damnatur.*
15. *Ampliatur 1. conclusio, de participatione prædæ inter socios, etiam procedere in fœdere inter inæquales.*
16. *Ampliatur 2. licet de divisione prædæ nullum pactum intercesserit.*
17. *An prædicta obtineant in Subditis & Vasallis?*
18. *Distinctione res expeditur.*
19. *Subditi & cives quomodo absq; recompensatione, militare teneantur.*

20. Quid

20. Quid hâc de re in Imperio constitutum videatur?
21. Vasalli tenentur servire Dominis, propriis sumptibus.
22. Maximè si feudum sit magnum, lautum & pingue.
23. Non oportet Principis libertati præscribere.
24. Milites & ipso opere benè meriti, quid ex immobilibus captis consequantur?
25. Quid Leges Civiles hâc de re statuant?
26. Alexandri severi exemplum.
27. Constantini Magni institutum.
28. Romanorum laudabilis mos.
29. Bona immobilia sociis nostris, vel tertio innocenti ablata, cui sint restituenda?
30. Duplex hîc consideratio occurrit.
31. Bona immobilia Sociorum ab hostibus occupata, & recuperata, ad quem pertineant?
32. Quid de Jure Gentium?
33.34. Idq; exemplis declaratur.
35. Quid de Jure civili & moderno?
36. Rationes hujus rei.
37.38. Responsiones ad illa exempla quæ supra n. 33. 34. sunt adducta.
39. In actibus hisce militaribus, potiùs procedi ex corpore facti, quàm juris.
40. 41. 42. Querelæ, quòd Reges & Principes semel occupata rarò restituant.
43. Ob publicam necessitatem & utilitatem, licet occupare, destruere, vel munire, alterius castrum, prædium &c.
44. Imperator, Rex &c. nemini quod suum est, absq; causa auferre potest.
45. Quod tamen non obtinet in casu publicæ utilitatis & necessitatis.

46. Hæcce publica utilitas & necessitas quomodo probanda sit?
47. Distinctio inter jus naturale & gentium, & positivum introducitur.
48. Justam utilitatem & necessitatem non præsumi in Principe, sed probandum esse.
49. Ita ablata veris Dominis restitui debent.
50. Ad certum tempus licitum, eo elapso illicitum est.
51. Imperatori non convenit recuperata retinere.
52. Idq; etiam jure postliminij.
53. Necessitate cessante, cessat idem quod propter eandem inductum est.
54. Quid in hâc restitutione, de expensis & belli sumptibus sit sentiendum?
55. Distinctione in hâc quæstione opus est.
56. Aliud in belli sociis, aliud in tertio quodam alio statuendum.
57. Bellum gerens, impensas sui causâ, in fortificatione vel expugnatione alicujus loci factas repetere non potest.
58. Idem in aliis locum habet.

1. POstquam superioribus consultationibus, ea potissimùm pertractaverimus, quæ tempore belli circa *personas* contingere possunt, restat nonnullis sequentibus, de *rebus & bonis*, bello
2. occupatis, vel etiam recuperatis, nunc paulisper differere. *Res* autem sive *bona*, bello occupata, vel recuperata, alia sunt *Ecclesiastica*, alia *Se-*
3. *cularia*: Illa recuperata, in quos usus impendi, & quibus restitui de-
4. beant, alio tempore & loco tradam. *Bona secularia* porrò vel sunt
5. *corporalia*, vel *incorporalia*; *Corporalia* rursus *mobilia* vel *immobilia*; De *immobilibus* (puta integris territoriis, civitatibus, castris, pagis, agris, & similibus) præsenti consultatione disquiram; Eorum autem cau-
6. sâ *duplex inspectio* occurrit; Nam aut hosti eiusq; Sociis auferuntur; Aut ad nostros Socios, amicos, vel tertium quempiam non inimicũ olim pertinuêre, atq; ex hostis manibus iterum erepta sunt.

De

De *rebus hostium eorumq; Sociorum* bello à nobis occupatis primò agam, & principaliter id investigabo, in cuius scilicet Dominium transeant, & inter quos demum dividi debeant. Certa itaq; & indubitata juris conclusio est, quòd res immobiles, territoria, oppida, castella, agri, & similia alia bona, hostibus adempta, ei acquirantur, qui bellum gerit, atq; eiusdem fisco applicari, vel publicari possint. *l. si captivus. 20. §. verum est, ibi. Qui ex hostibus captus sit. ff. de captiv. & postlim.. revers. l. in agris. 16. ff. de acquir. rer. dom. l. Lucius. 11. ibi: partim distractis. &c. ff. de evict. l. item si verberatum. §. 2. ff. de rei vindicat. l. Divus. 31. ff. de jur: fisci. Ant: Quetta. cons. 6. n. 3. Georg: Everhardi vol. 2. cons. 17. n. 8.* Vbi id quoq; extendit ad *bona feudalia*, adde relatos ab eodem *ibid. n. 45.* Immò etiam ad *Ecclesiastica*, quatenus scilicet personæ Ecclesiasticæ, ob fractam pacem, aliudvè delictum, iisdem privari possunt *Everhard. d. loc. n. 10. 11. & seqq.* de quibus ulterius videre licebit. *Iulian. Magenh. ad ord. Cam. part. 2. tit. 9. pag. (m.) 154. Gail. de pac: publ. lib. 1. cap. 1. n. 13. Myn. sing: cent. 5. obs. 58. n. 5. & seqq.* 7.

Idq; ubivis, & præsertim apud Romanos receptum fuit, Ideoq; cùm olim *Volsci* possessa repeterent, *Titus Largius* (referente *Dionysio Halicarnasseo lib. 6.*) sententiam sic dixit: *Romani nos honestißimas eas, atq; justißimas credimus possessiones, quas belli lege captas habemus, neq; verò induci possumus, ut stultâ facilitate debeamus, virtutis monumenta, si eas illis reddamus, quibus semel perierunt; Immò verò tales possessiones, non tantùm, cum his, qui nunc vivunt, civibus nostris communicandas, sed & posteris relinquendas censemus, tantùm abest, ut parta relinquendo in nos ipsos ea constituamus, quæ in hostes constitui solent;* Vnde rectè *Aristotel. 1. de Repub. cap. 8.* tradit; *Rem militarem secum ferre naturalem acquirendi modum;* Adde alia Exempla, apud *Petr: Ærod: rer: Iud: lib. 5. tit. 21. cap. 3. & 4. paßim.* 8.

Quod tamen ita intelligendum, si persimilia bona, tali modo occupata & possessa sint; Vt verò simile sit, ea, jure belli ad occupatores pervenisse; non enim sufficit qualiscunq; possessio, sed firma requiritur. *l. quod meo. ff. de acquir. vel amitt. poß. Ludov. Molina. de just. eti. jur. disp. 118.* 9.

Quam talem putamus, cùm quis ita agrum, castellum &c. occupavit, vel munitionibus mansuris includit, ut nisi iis expugnatis, parti alteri palàm aditus non sit. *Hugo Grot. de jur. bell. lib. 3. cap. 6. n. 4.* atq; in acquisitione bellicâ rerum immobilium, omni- 10.

nò requiri corporalem occupationem, pulcherrimo exemplo ostendit *Petr. Ærod. rer. judic. lib. 5. tit. 11. cap. 1.* (vide quæ infra consult. 8.
11. dicuntur.) Sed numnè ita ad Principem vel eum, qui bellum indixit, gessit, & victoriam obtinuit, bona ista immobilia transeant, ut eadem protenus fisco incorporare, & nemini de iisdem largiri debeat? Quâ in re distinguendum autumarem, inter bellum sociale, sive quod potentior cum sociis & confœderatis, (horum scilicet auxilio & ope) gerit, sive duo vel complures socii inter se, & illud bel-
12. lum, quod unius moderamine & nutu peragitur; In *bello sociali*, rursus distinctio quædam adhibenda erit, an nimirum de communi prædâ dividenda, tractatio intercesserit, vel non; *Priori modo* communiter agere solent prudenter confœderati, in omnem eventum sibi providentes, ne demum ferâ captâ, inter ipsos venatores discordia oriatur; sic videmus omnibus ferè *Helvetiorum* confœderationibus, pacta de lucro & damno adjecta esse, prout passim apparet ex
13. *Iosia Simlero de Republ. Helvet. libr.* 1. Hoc ergò casu juri & æquitati consonum est, ut quemadmodum confœderati & socii, simul ope, auxilio, consilio, commeatu, & pecuniâ juvarunt, commune periculum & damnum perpessi sunt, ita etiam pro ratâ portione, lucri partem habeant; In *Societatibus* enim (quod non solùm *in privatis*, sed quoq; *publicis* ex identitate rationis obtinet) *usitatum est* (ait *Leo Imperator nov.* 103. *ut ferè qui plus contulit, idem plus lucri sentiat; & rectè sanè negotium ita constituunt, inter quos tali modo convenit.* Societas siquidem ex jure gentium confraternitatis jus est. *l. verum.* 63. *in princ. ff. pro socio.* & iniquum esset alium plus, alium minus consequi. *d. l.*
14. *verum.* Leoninam siquidem (apud Æsopum) aliasq; inutiles societates, ICti vocitant, ubi quis damnum sentit, non etiam lucrũ percipit. *l. si non fuerint.* 29. §. *fin. ff. pro socio.* Nam in universum cùm societas contrahitur tàm lucri, quàm damni communio iniri debet. *l. si unus.* 67. *in princ. l. cum duobus.* 52. §. *penult. ff. pro socio.* Et maximum est societatum vinculum, utilitatum communio, Auctore *Livio decad.* 4. *lib.* 9. quem refert *VVesemb. ad tit. ff. pro socio. Georg. Everhard. vol.* 1. *cons.* 46. *n.* 6. Ideoq; societas & confœderatio ut quis damnum sentiat sine lucro, propterea admittenda non est, quia ita naturalis est societati utilitatum communio, ut sine ea nequeat societas

cietas consistere *Hugo Grot: de jur: pac. & belli lib. 2. cap. 12. n. 24.* Et in specie, quod bello acquisita, etiam communicanda sint inter socios & confœderatos multis prosequitur *Cardinal. Tuschus. pract. concl. tom. 1. lit. B. concl. 40. Hug: Grot: d. tract. lib. 3. cap. 6. n. 9. 10. & 23. 24.*

Ampliatur primò procedere hæc conclusio licet *inæquale* sit *fœdus*, de cujus sociis nunc agimus; nam quamvis inter plures, & quidem conditionis & status inæqualis, aliquando ita contrahatur, ut penes unum vel alterum sit rerum summa (quò feliciùs causa succedat, nec multitudo capitum sit impedimento) attamen eiusmodi inæqualitas efficere minimè potest, ne illi qui in fœdere minoris sunt conditionis, de prædâ & lucro, pro ratâ portione, aliquid participent, cùm nec illi, cui se fœdere junxerunt, se subjecerint (fœderis enim nexus nullam subjectionem parit) nec libertate se suâ privarint, sed membra (quamvis debiliora) confœderationis sint, utcunq; majestatem eius, qui in fœdere antecellit, comiter observent, eiusq; directione & auctoritate pleraq; peragantur. *per l. 7. §. liber. ff. de captiv. & postlim. revers. Moditius, ad §. Principum placita. dub. 239. n. 7.* latè *Hug: Grotius de antiq. Batau. cap. 3. & idem de jur: bell: & pac: lib. 1. cap. 3. n. 21.* Subjecêre quippe, & adjunxerunt se fœderi, non ut servirent, & sua amitterent, sed ne servirent, & sua conservarent; confer *Bodin. de Republ: lib. 1. cap. 9. n. 118.* 15.

Ampliatur secundò id, quod de communi præda participanda attuli, locum quoque habere in altero illo distinctionis membro; Quamvis enim expressum non sit in societate & confœderationibus, ut præda & lucrum, pro ratâ portione dividatur, id tamen de jure, & ex naturâ societatis ita semper intelligi debet, aliàs injusta & leonina esset societas. *l. si non fuerint. 29. §. ult. ff. pro socio. VVesemb. in parat. ff. pro socio. n. 6.* Vnde est, quòd lucrorum communicatio, societatis inchoatio dicatur. *Henning. Gœden. cons. 87. n. 11.* Et ubi partes societatis expressæ non sunt, videatur contracta societas simpliciter, pro æqualibus portionibus, per *l. si non fuerint. ff. pro socio. Anton. Quetta. cons. 89. n. 6.* melius tamen & cautius esse, in tabulis confœderationum, hîc quoq; modum præscribere omninò existimarem, prout quoq; supra monui. 16.

Sed numnè prædicta de sociis & confœderatis, in participatione 17.

tione

tione prædæ bellicæ, etiam obtineant in *Subditis* & *Vasallis*, qui aliàs ob salutem Patriæ, Imperii, Regni &c. (cui obligati sunt) quævis servitia & onera tàm personalia, quàm realia (secundum tamen cujusvis conditionem, mores & pacta) subire coguntur, ita ut quamvis ad prædicta obligati sint, nihilominus prædæ & lucri fiant parti-
18. cipes? Bimembris videtur hæc quæstio; *Primò* enim investigandū; An Subditi & Vasalli teneantur ad servitia militaria, propriis vel superioris Domini sumptibus? *Secundò* numnè si ipso facto fideles permanserint, necessariò sint recompensandi, & partem in iis, quæ bello acquisita sunt, habeant?

19. Quæstionis *primum membrum* communiter à Dd. resolvitur, quòd *Subditi* & *Cives* non sint obstricti Principem vel Dominum juvare, sive etiam ad bellum sequi absq; stipendio & recompensatione, ita tenet *Boër. decis.* 303. nisi tamen Princeps ad tuendam Patriam idoneos reditus habeat, vel id Reipublicæ necessitas, & salus Imperii exigat. *Bl. in l. si aliquam. de offic. proconsf. VVaremund. ab Erenberch. tract. de Regn. Subsid. passim.* Et post multos à se citatos *Vasqui. illustr. controv. lib.* 1. *cap.* 6. *n.* 4. Hoc siquidem casu, ubi periculum totius corporis imminet, & salus universorum in discrimine est, singula membra, ne simul intereant, vel à corpore suo avellantur, vires suas
20. integras impendere tenentur. Rebus pacatis, & Germanici Imperii membris sub uno capite consonantibus, quid quemvis facere oporteat, ex constitutionibus Imperii manifestum est, tempora & secula turbata, medicamenta fortiora requirunt, & terminos excedere solent.

21. Quod *Vasallos* attinet, decisio feudalis est, eos suis, non Domini sumptibus servitia ex feudo debita præstare teneri, *arg. l. suo victu.* 18. *l. quod nisi.* 20. *ff. de oper. libert. Lud. Schrader. part.* 9. *secund. part.*
22. *princ. sect.* 5. *n.* 28. 31. Quod vel maximè verissimum est, si feudum sit magnum, lautum & pingue *arg. l. aut certè.* 19. *ff. de oper. libert. Zas. in epit. feud. part.* 7. *feud. n.* 44. *& seq: Borcholt. de feud. cap.* 1 *n.* 26. *Rosenth.*
23. *in Synops. feud. cap.* 8. *concl.* 30. *Vasqui. d. cap.* 6. *n.* 4. Ut nunc ad prætactæ quæstionis *membrum alterum* me accingam, an scilicet Subditus vel Vasallus, ob debita servitia, sive personalia sive realia præstita, à supremo Principe beneficium vel recompensationem exspectare debeat?

debeat? Meum ſanè non eſt, Principis liberalitati præſcribere; ſciet enim præmia, ex gratia, & ob benè merita diſtribuere Princeps, atque ita de iis quæ mediante victoriâ, divinum conceſſit numen, diſponere, ut afflicti, omniq; fortunâ agitati, & ob publicam cladem ad miſeriam redacti Subditi & Vaſalli, meritò dicere queāt, cum *Claudiano de laudib: Stilicon: Paneg*: 2.

Sub tot Principibus, quæcunq; amiſimus olim
Tu reddis - - - -

adde pluribus *Hug: Grot: d. lib.* 3. *c.* 6. *n.* 24.

Hactenus de Sociorum, Subditorum, & Vaſallorum regreſſu ad bona immobilia hoſtium, jure belli occupata, diximus; Quæ tamen omnia ſecundum libertatem Subditorum & Vaſallorum, Leges & jura cujusvis Imperii & Regni ita intelligenda ſunt, ne cuipiam injuria fiat, ſed merces & portio debita maneat. Nunc ad milites, & qui ipſo opere ſe benè meritos fecêre me vertam, quidq; illis ex ſpoliis, prædâ, aliisq; bonis immobilibus, omni jure debeatur, paucis inquiram; *Leges civiles*, quoad immobilia (de quibus nunc agimus) ſuum præſcribunt modum, jubent enim prædia ſive agros aut vendi, aut militibus pro emerito aſſignari. *l. in agris.* 16. *ff. de acquir. rer. domin. l. Lucius.* 11. *ff. de evictíon. Cujac. lib.* 19. *obſ. cap.* 7. de modo dividendi ubivis gentium uſitato latè agit *Grotius d. cap.* 6. *Alexander Severus*(*Lampridio teſte in eod:*)*ea quæ de hoſtibus capta ſunt, limitaneis Ducibus & militibus donavit, ita ut eorum ita eſſent, ſi hæredes illorum militarent, nec unquam ad privatos pertinerent, dicens attentiùs eos militaturos, ſi etiam ſua rura defenderent; Addidit ſanè his & animalia & ſervos, ut poſſent colere quod acceperant, ne per inopiam hominum, vel per ſenectutem poſſidentium, deſererentur rura vicina Barbariæ, quod turpiſſimum ille ducebat.* 24. 25. 26.

Hunc quoq; morem poſteà inſecutus eſt *Conſtantinus Magnus*, de quo ita *Pompeius Lætus in ejusd. vita. Illud conſtat ab initio* (Conſtantinum Magnum) *ſanxiſſe, ut agri, villæ, oppida, quæ ad victum emeritorum contributa erant, ad hæredes tranſirent; Vnde milites ſibi magis obnoxios ac deditos reddidit; prius ex veteri conſuetudine Tribunis, Præfectis, Comitibus & Ducibus, qui pro augendo Imperio conſenuerant, dabantur agri, villæq;, ut neceſſaria ſuppeterent, quo viverent, parochias vocabant.* Atq; hinc jura feudorum originem traxiſſe nonnulli volunt; quâ de re tamen proli- 27.

lixiùs agunt *Feudistæ, Rosenthal, Schraderus, Vulteius, Rittershusius* & plu-
28. rimi alii. Cùm itaq; ad præmia demeritorum in bello devenerimus, illud apud Romanos peculiare fuit, quod in honoribus & præmiis distribuendis, statum, genus & familiam non inspexerint, sed virtutem & benefacta; Hoc exemplum laudatissimi Imperatores, Reges & Principes meritò insequuntur, licet alios regulos, qui potius majorum insigniis, & opinione antiquitatis familiæ, quàm propriâ virtute & heroicis factis coruscare malunt, hoc non parùm mordeat. *De Romanis* memorabile exemplum refert *Lehman: in Chronic: Spirens. lib. 1. cap. 15.* quod eiusdem verbis inseram.

» Käyser Tiberius Claudius Drusus, hatte zu seiner Zeit den für-
» nembsten Herren in Gallia comata, wegen jhrer männlichen Hand-
» lung / vnd dapffere erzeigte Dienste / nicht allein das Burgrecht zu
» Rom mitgetheilet/sondern muthet auch einem Rath zu Rom zu/daß
» sie eben solche dapffere Leut in dero Mittel ziehen / vnd zu Rathsper-
» sonen gebrauchen solten/ deßwegen zwischen dem Käyser vnd Rath
» sich eine grosse Disputat erreget/ob man Frembdling solcher Dignitet
» solte theilhafftig machen. Der Rath hat fürgewendet / es were ein
» newe/vnerhört vnd vngewohnliches Ding/ frembde in den Rath zu
» nemmen/ sintemal man in Rom einen Vberfluß dapfferer Leut hette/
der Käyser sagt hingegen: Omnia P: C: quæ nunc vetustissima creduntur, nova fuère, inveterascet & hoc quoq;, & quod hodie exemplis tuemur, inter exempla erit; Quæ etiam sententia vicit (& forsan haud immeritò) cum virtute & heroicis factis ita se gesserint prædicti, atque hodiè id faciant alii, ut cum Cæsare post pugnam *Pharsalicam* apud *Lucanum* dicere potuerint, & adhuc possint;

- - - superest pro sanguine merces
Quam monstrare meum est, nec enim donare vocabo
Quod sibi quisq; dabit. - -

29. Hucusq; de bonis immobilibus hosti, eiusq; sociis ablatis, & cui eadem adjudicanda sint; prodit nunc *Secunda species*, ubi bona immobilia, quæ ad nostros socios, vel tertium pertinuêre, & bello vel recuperata, vel boni publici causâ occupata sunt, cui nimirum
30. hæc restitui debeant, & quomodo? Duobus autem modis hujusmodi bona periculo belli immisceri videmus; *Primò*, si hostis bona quædam

quædam, Castellum, Civitatem &c. quæ ad socios nostros, vel alium quempiam tertium, nobis non inimicum pertinent, suæ resistentiæ & utilitatis causâ occupet; *Secundò* si ob publicum vel commune commodum, eadem nos occupavimus, munivimus, vel destruximus &c. *Casu priori* dubium exoritur, cuinam loca ista recuperata restitui debeant? si jus gentium respicimus, ait *Hugo Grotius d. tract. cap. 6. n.* 7. quæ hostibus per nos erepta sunt, ea non possunt vindicari ab his, qui ante hostes nostros, ea possederant, & bello amiserant; Quia jus gentium hostes primùm Dominos fecit dominio externo, deinde nos. Quo jure inter alia se tuetur *Iephtes* contra *Ammonitas*, quia ager ille, quem *Ammonitæ* vindicabant belli jure ab *Ammonitis*, ut & pars alia à *Moabitis* ad *Amoræos*, ab *Amoræis* ad *Hebræos* transiisset; Sic & *David*, quod ipse *Amalecitis*, *Amalecitæ* anteà *Palæstinis* eripuerant, pro suo habet & dividit; *Iudic. XI.* 23. 24. 27. 1. *Sam:* 30. 20. Eâdem ratione retentam *Syriam* à *Romanis Appianus* notat, nec redditam *Antiocho Pio, cui eam eripuerat Tigranes hostis Romanorum*; sed & eas Galliæ partes, quas *Gallis* ademerant *Cimbri*.
31.
32.
33.
34.

35. Verùm *exemplis* hisce (ad quæ posteà respondebitur) nihil territi; Illa mihi vera, æqua, & pia sententia esse videtur, quæ sociis nostris, vel tertio cuidam amico, ab hoste, nostri causâ ablata, à nobis verò recuperata, priori & antiquiori Domino adjudicat; *Verum enim est* (ait *Pomponius. in l. si captivus.* 20. *ff. de captiv. & postlim. revers.*) *expulsis hostibus ex agris, quos caperint, Dominia eorum ad priores Dominos redire, nec aut publicari, aut prædæ loco cedere, publicatur enim ille ager, qui ex hostibus captus sit*; sunt & alii expressi textus *in l.* 16. *&* 19. *d. tit:* Vnde & *Fridericus Imperator tractatu de pace Constantiæ* facto, cum *Civitatibus Italiæ. §. possessiones omnes.* Idem statuere videtur, & ibid. colligit *Baldus in verb: possessiones.* Quòd possessiones perditæ in bello, si recuperantur, debent restitui prioribus Dominis, qui si eas ipsi recuperant, in illis sunt defendendi & tuendi, atque hoc ex clara Dd. sententia, quòd rem alienam nemo sine peccato mortali detinere queat, quam multis corroborat post alios *Leonh: Leß. de just: & jur: lib:* 2. *c.* 12. *dubit.* 3. 4. *& seq.* Idem moderno Imperii jure cautum tradit. *Denais. de jur. Cam. tit.* 213. *n.* 4. adde R. A. zu Augspurg *de anno* 1500. §. Vnd ob vns GOtt. Nec etiam rationibus traditio hæc caret; Nam cùm *primò* So- 36.

mò Sociorum, aliorumvè vicinorum castra, civitates, & loca, nostri causâ ab hoste occupata, oppugnata, capta vel diruta sint, cur eadem recuperata, non deberent pristinis Dominis restitui, & quam ob causam afflictis afflictionem addere, & damnum passis, majus adhuc inferre vellemus? *Secundò* quòd Socii & amici nostri, hosti viciniores, magis quàm alii patiuntur, ex eo fit, quòd nostri defendendi causâ, bellum eò divertimus, id siquidem prudentis est, aliàs in proprio territorio damnum passurus (*per le preventioni & diversioni, si vincono le guerre,* ajunt *Itali*; præveniendo & divertendo bellum, vincitur) ergò quod ob communem causam aliis adimitur, id illis neutiquam præjudicio erit. Atque ita in puncto juris statuunt *VVesemb. in parat. ff. de captiv. & postlim. revers. n. 5. Hug. Grotius tract. de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 9. n. 13. Iohan. de Lignano tract. de bello in 6. cap. An capta in bello efficiantur capientium. Et alij relati ab Ant. Quetta. cons. 12. n. 2.* ubi & ipse in terminis. *& cons.* 83. *n.* 14.

37. Arbitrarer itaq;, illa quæ sub *n.* 33. 34. adducta sunt exempla, vel esse *primò* intelligenda, de iis, qui nec Socii, nec amici recuperantium sunt, & qui vel propriâ culpâ, vel alio tempore bona ami-
38. serunt, quæ nunc recuperata sunt; Sive *Secundò* quia bona recuperata, à recuperatore retinentur, ob sumptus bellicos pro recuperatione factos; Sumptus enim bellicos licet non à Sociis (quando aliàs contribuunt, & auxilium pro debitâ portione præstant) à vicinis tamen & aliis quos armis nostris juvavimus, rectè repeti, indubitati
39. juris est; Seu deniq; *Tertiò*, quoniam nonnunquam in hisce casibus, *ex corpore facti potiùs, quàm juris* procedi soleat. Ita ut non sine causâ *Cominæus Comm. lib.* 10. *in fin.* Regum & Principum potentiorum in-
40. justitiam & pœnas infernales deplorans, scribere ausus sit; *Quòd nulli ferè sint, aut pauci admodum Principes, qui posteaquam semel aliquid occuparint, quocunq; modo restituere id velint; Nam neq; ratio, neq; jurisjurandi religio, neq; metus divini numinis, neq; æquitas ulla, nec inferni cruciatus perpetui, movere illos possunt, ut quod alienum est, quod à se malâ fide posideri sciunt, reddant.* Hæc *Cominæus* aulicus pius & rarus; Idem *de Venetis*
41. conqueritur *in Comment. de bell. Neapol. lib. 5. pag. (m.)* 913. & appositè ad præsentem materiam *Philippus Bosquier. inter sua opera tract. de finib. bonor. & malor. libr. 2. concion. 15. §. 2.* hisce verbis memoriæ tradit:

Miror

Miror quâ spe, Reges, regnorum urbiumvè, mox suarum invasores de vitâ exeant, neq; restitutis illis neq; ullâ de restituendis, distinctâ praeceptione haeredibus datâ, miror magis ab haeredibus, nullo judicij hujus (extremi) metu poßideri. Et pergit: *Facetè quidem mihi olim ajebat; ex Regibus ultimum duntaxat damnatum iri. Quod primi dum moriuntur posteris imperent, re se, & aere alieno liberari, posteri itidem nepotibus, illiq; Successoribus; ultimus verò nulli, ita tutò satis à primo Regna poßideri; Sed ludere hoc erat* (addit auctor) *in re non ludicra.* Nescio annon persimilis, Regum, Principum aliorumq; 42.
Magnatum sit excusatio, qui contra communem, omnibusq; praescriptam juris divini & humani regulam: *Peccatum non dimittitur, nisi restituatur ablatum. c. peccatum. de R. I. in 6.* adulatorum quorundam praescripto, omnium (saepenumerò justa querulantium, & vi, non jure ablata petentium) actiones in officiales & consiliarios conjiciunt, & sub velamine litis prudentiae, vel juris per sententiam nondum determinati, malefacta sua tegere satagunt, atq; ita conscientiam tutam sibi persuadent, quorsum etiam alludit *Trajanus Boccalin. nella pietra del paragone politico* ubi agit de summa Reverendiss. Cardinalis de Toledo.

Ad *Secundum modum*, quo bona sociorum, vel alterius tertii à 43.
supremo Principe, necessitatibus bellicis applicantur, nunc progredior; ubi hoc dubium incidit: Annè liceat Imperatori, Regi, vel alii supremo Principi, Subditi, vel etiam tertii alicujus amici, civitatem, castrum, fortalitium, vel aliud praedium occupare, idq;, prout necessitas defensionis vel offensionis exigere videtur, munire, vel è contra destruere, profanare &c.? In quo dubio, praesuppositâ necessitate, *affirmativam* communiter receptam video.

Licet enim Imperator, Rex, Princeps (nedum vicinus quis- 44.
piam, vel alius qui est paris conditionis, & nullum in eum, de cujus praedio occupando loquimur, habet imperium) sive ex ordinariâ, vel extraordinariâ, & plenitudine (quam appellant) potestatis, nemini jus, bonavè sua, sive eadem ex gentium vel civili jure possideat, sine causâ auferre vel adimere possit, per ea, quae tradunt *Petr. Peckius ad c. indultum. 17. n. 2. de Reg. jur. in 6. & c. decet. 16. n. 2. ibid. Ludov. Molina. de primog. Hispan. lib. 2. cap. 7. n. 29. Ant. Gabriel. Roman. libr. 3. comm. conclus. tit. de non tollend. jur. quaest. concl. 1. n. 17. Arius Pinell. latissimè*

ſimè in rubr. C. de reſcind. vend. cap. 2. n. 4. & ſeq. Ant. Theſaur. deciſ. pedemont. 10. *n.* 1. pulchrè *Franciſc. Hottom. illuſtr. quæſt.* 1. *pag. (m.)* 7. & *paßim*; vide præter hoſce, relatos à *Carolo Tapia de conſt. princip. part.* 1.
45. *cap.* 1. *n.* 49. & *ſeq.* Attamen recenſiti auctores, & alii mox citandi, unanimiter ſtatuunt, Imperatorem, Regem, Principem alioſq; Superiores, ex *juſtâ causâ*, & præſertim ob *publicam ſalutem*, *neceßitatem*, & *utilitatem*, maximè ob imminens periculum belli (de quo caſu nunc loquimur) bona immobilia quæcunvis (caſtra, civitates atque alia loca) occupare, munire, præſidio cuſtodire, immò etiam ædificia tàm ſacra, quàm profana deſtruere, & ad uſum belli applicare poſſe, ita ut hâc ratione ſe meliùs defendere, vel hoſtem offendere queat, ita tenent & rationibus firmant *Mynſing. cent.* 5. *obſ.* 97. *per tot. And. Gail. lib.* 2. *obſ.* 56. *n.* 28. ubi quoad noſtrum propoſitum ſubdit, quòd Suburbia civitatis tempore belli diruere liceat, ne ſcilicet hoſtibus ſint adjumento, & civitati offenſioni, quod & ad Eccleſiam, locaq; ſacra extendit. *Pet. Peckius de repar. Chriſti Eccleſ. cap.* 8. *n.* 1. *Iohann. de Turre cremata. ad c. Sanctorum.* 10. *quæſt.* 1. *n.* 4. *Ant. Gabriel. Roman. comm. concluſ. lib.* 3. *tit. de jure quæſit. non toll. concl.* 1. & *ſeqq. Camill. Borell. in ſum: deciſ. tit.* 12. *n.* 20. rationes ſubtiles adducit *Hug. Grotius tract. de jur. belli & pac. lib.* 2. *cap.* 2. *n.* 6. 9. & 10. *libr.* 3. *cap.* 1. *n.* 2. ubi allegat *Victoriam de jure belli n.* 18. 39 & 55. *Peck. d. tractat. cap.* 6. *n.* 5. & *in comm: ad c. nemo poteſt plus.* 79. *item c. damnum. n.* 4. & *ſeqq. de R. I. in* 6. *Covar. var. reſol. lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 6. *Vaſqui.* 1. *controv. illuſtr. cap.* 5. *n.* 9. *Carol. Tapia ad rubr. ff. de conſtit. princ. cap.* 1. *n.* 59. & *ſeqq.* qui plures alios allegat, & concluſionem præſentem ſatis amplificant.
46. Quomodo autem hæcce publica utilitas & neceſſitas probanda, & num in Principe præſumatur, nunc in conſiderationem venit? Et
47. cùm *Doctores* communiter omnes in hoc caſu, inter *jus naturale* & *gentium*, ac demum *jus poſitivum* diſtinguant, ita ut ſi Princeps, contra ea, quæ jure naturæ & gentium introducta ſunt, agat vel diſponat, tunc juſta cauſa pro Principe non præſumetur, ſecus ſi contra jus poſitivum; cùm verò in noſtro caſu manifeſtum ſit, Principem vel Superiorem, tertio, (ſive Subdito ſive non) jus & bona ſua auferendo, occupando, deſtruendo, non ſolum contra jus poſitivum, ſed etiam contra jus gentium agere, ſiquidem proprietas & rerum dominia

minia

minia ex jure gentium ſint, quo ſcilicet jure, agris limites poſiti, rerumq; dominia diſtingui cæperunt. *l. ex hoc jure.ff.de juſt.& jur.* adeò, ut reſponderit *Anchoran.* & eum ſecutus *Folinus in c. quæ in Eccleſia, de conſtit.* quòd ſi Princeps rem meam per reſcriptum concedat alteri, ego in conſcientia non ſim obligatus obedire. Quapropter juſtum 48.
utilitatis & neceſſitatis publicæ cauſam, in noſtris terminis, in Principe vel alio Superiori non præſumi (niſi eadem evidenter appareret) omninò ſtatuendum arbitrarer; per ea, quæ latè & fusè tradunt; *Maſcard. de probation. volum. 1. concluſ. 275. & 276. per tot. Menoch. de recuper. poſſ. rem. 8. n. 19. & ſeqq. Borell. in Summ. deciſ. tit. 60. n. 22. Gabriel. Roman. concl. lib. 3. tit. de jur. quæſit. non tollend. concl. 3. Gail. d. lib. 2. obſ. 56. & 58. per tot. Mynſing. cent. 4. obſ. 8. Tapia ad d. rubric. cap. 1. & 2. paßim.* Deniq; utcunq; publica utilitas & neceſſitas hæc & alia ſæpè 49.
admittat, ceſſante tamen neceſſitate, & jus ipſum privilegiatum ceſſare debet, ideoq; etiam ea, quæ prædictâ utilitate & neceſſitate efflagitante, Subdito, ſeu alii cuipiam tertio non hoſti adempta, ablata, deſtructa, vel alio modo occupata ſunt (uti dixi) non durante ampliùs neceſſitate, eidem, vel eiusdem hæredibus reſtituere oportet; Alia namq; eſt ratio horum bonorum, & alia illorum, quæ hoſtibus propria, & iisdem tempore belli auferuntur; & ceſſante causâ occupationis, ceſſare quoq; debet ipſa occupatio; Item quod ex certâ 50.
causâ ad tempus certum conceſſum eſt, hoc elapſo denegatum & prohibitum cenſetur *l. ſi unus.* 28. §. 1. *l. epiſtola.* 53. §. *fin. ff. de pact. Tiraquell. de retract. convent.* §. 1. *gloß.* 2. *n.* 44. 45. Cùm enim *Secundò* 51.
Imperatorum & Principum ſit, defendere bona civium, abſurdiſſimum eſſet, eadem per milites ſuos recuperata, retinere, & ſibi incorporare velle. *Ant. Quetta. conſ.* 12. *n.* 2. Atque huc facit *Tertiò*, quòd 52.
quando jus publicum propter occupationem eſt ſopitum, ceſſante illâ occupatione reſtituatur, & redintegretur juri publico, quoniam jus poſtliminii non minùs locum habet in perſonis, quàm bonis immobilibus, uti in terminis annuit *Azo. in ſum. C. de captiv. coll. 1. ibi: nunc de Secundo.*

Nec minùs *quartò*, quod exigente neceſſitate conceſſum eſt, in 53.
argumentum trahi non debet, ſed confeſtim, neceſſitate ceſſante caſſandum, & in integrum reſtituendum; neceſſitas enim idem quod

præſtat,

præstat, eadem depretiat; ait *Tertullianus ad uxorem*, referente *Petr. Ærodio. rer. jud. lib.* 10. *tit.* 3. *cap.* 1. Vnde rectè ad propositum *Innocentius. in c. quod pro neceßitate.* 1. *quæst.* 1. inquit; quod pro necessitate temporis statutum est, cessante necessitate, debet cessare pariter, quod urgebat, quia alius est ordo legitimus, alia usurpatio; pulchrè doctissimus *Peckius in c. in argumentum.* 88. *n.* 5. *de R. Iur. in* 6. *Hugo Grot: Sæpè citato tract. lib.* 3. *cap.* 20. *n.* 13. *& alij relati à Carolo Tapia ad d. rubric. cap.* 1. *n.* 76.

54. Sed numnè in hanc restitutionem, etiam *Sumptus bellici*, & *damna* perpessa, tàm activè, quàm passivè veniant? non sine distin-
55. ctione explicatur (tetigi etiam hanc rem *supra ead. n.*38.) Quod itaq; expensas & sumptus belli attinet, qui ad loci expugnationem, vel fortificationem impensi sunt, omninò videndum, an *Domini loci*, vel
56. *Superioris* rem occupantis causâ, facti sint. *Primo casu*, si proptereà expugnatio vel munitio alicujus loci fiat, ut Domino immediato, seu loci, idem conservetur, vel restituatur, tunc rursus distinguendũ, *inter belli socios*, qui simul sanguinem, subditos, & bona expendêrunt; *Et inter vicinos aliumvè tertium*, qui nil tale egit; *Ab illis* (si prædicto modo fœderis jura observarint) nihil exigendum; *Ab hisce* quicquid impensum fuit postulari, & refundi debet; nemo enim suis sumptibus, alii inservire tenetur per jura vulgaria. Atq; hinc sæpenumerò tot civitatum, aliorumq; locorum retentiones originem trahunt, & in tantum tollerantur, donec sumptus belli refundantur,
57. exempla in aprico sunt. *Secundo casu*, quando Superior, qui bellum gerit, & locum alterius occupavit, in sui utilitatem principaliter, in eundem locum, castrum, civitatem, vel defendendo, muniendo, vel expugnando & destruendo aliquid impendit, licet hoc Domino loci per consequentiam prosit, nec tamen Superior occupans eiusmodi sumptus repetere poterit, argumento à contrario sensu *ex l. si absente.* 48. *pr. ff. de usufruct. text. in l. ult. ff. de impens. in res dot: fact. l.* 2. §.
58. *idem Labeo.* 28. *vers. cum enim. ff. ne quid in loc. publ.* Inspicitur namque quod principaliter, non quod in consequentiam fit; *l.* 1. *ff. de auctor. tutor: Laudens. tract. de castell. quæst.* 6. Idem de damno in civitate, castro, vel villâ, expugnata, occupata, fortificata, suburbiis & ædificiis destructis, in eo maximè casu statuendum, cùm vicinus vel tertius

tius alterius occupantis vel destruentis causâ aliquid patitur. Quia teste *Iulio Paulo* adjuvari nos, non decipi beneficio oportet. *l. in commodo. §. Sicut autem. ff. commodati.* Ita in casu Ecclesiæ tempore belli destructæ perdoctè tradit *Petr. Peck. alleg. tract. de Eccles. repar. cap. 4. 5. & 8.* Idq; in genere prosequitur *idem in comm. ad c. nemo potest. 79. n. 2. cum seqq. de R. I. in 6. ubi vide n. 3.* per bellam limitationem in ædificiis vel aliis operibus, publicis mœniis sociatis & cohærentibus, & in terminis *Ferdin. Vasqui. illustr. controv. lib. 1. cap. 6. n. 1. & seqq.*

Hancq; de restitutione & recompensatione expensarum & damni sententiam, præsenti in casu, æquitati, justitiæ & rationi consentaneam esse, tradit *Gail. lib. 2. obs. 56. n. 8. & 9.* quod idem confirmant *Roland. à Valle vol. 2. cons. 1. n. 121. 122. Vdalric. Zasius cons. 10. n. 6. & seqq. Borell. de Magistr. edict. lib. 2. cap. 7. n. 28. & seqq. Sixtin. de Regal: lib. 2. cap. 13. n. 78.* Et alii relati à *Carol. Tapia ad. d. rubr. cap. 1. n. 75.* adde *Ferdin. Vasqui. illustr. controv. libr. 1. cap. 5.* & passim ubi satis juridicè & Christianè de hac materia discurrit. A quibus *dissentire* videtur *Prukman. §. soluta potestas. cap. 4. effect. 5. n. 15. & seqq.* Cujus forsan, aliorumq; aulicorum & Pseudopoliticorum opinio, tanquam Principibus grata multùm in praxi observatur, atq; in hâc & similibus materiis, praxis cum theoria non convenit, quod tamen veritati minimè præjudicat.

CONSVLTATIO
SEPTIMA.

An autem victor & acquirens rem immobilem, eam occupet, & possidere debeat, cum suo onere?

SUMMARIA.

1. *Casus propositæ quæstionis.*
2. *Quæ dubio carere non videtur.*
3. *Rationes dubitandi.*
4. *Primò occupatio in bello ex Jure gentium est, & naturalem secum fert acquisitionem.*

5. *Secundò, aliud esse armis aliquid acquirere, aliud per viam juris.*
6. *Tertiò, Princeps jure belli succedens, non tenetur servare contractum antecessoris & quare?*
7. *Quartò, exemplo Francisci II. Galliæ Regis.*
8. *Quintò, ex l. Lucius Titius. &c.*
9. *Contraria sententia verior est.*
10 *Primò, quæ victor in bona devicti prætendere possit?*
11. *Bona aliorum occupata sunt restituenda.*
12. *Bona devicti dici non possunt, nisi deducto priùs ære alieno.*
13. *Secundò, nemo plus juris in se transferre potest, quàm antecessor habuit.*
14. *Res transit cum suo onere & causâ.*
15. *Maximè verò jus rei inhærens.*
16. *Victor & fiscus in se transfert jura & actiones activè & passivè.*
17. *Commodum & incommodum unius sunt.*
18. *Argumentum ab inundatione inducitur.*
19. *Maris dominium occupans, alios ne omninò navigent prohibere non potest.*
20. *Bona feudalia fiunt victoris, salvo jure Domini feudi.*
21. *Tertiò, nemo ex alterius delicto puniri debet.*
22. *Nemo cum alterius jactura debet locupletior fieri.*
23. *Quod etiam procedit in re alteri debitâ.*
24. *Locupletari cum alterius jacturâ quis dicatur?*
25. *Quartò victor succedit instar Fisci.*
26. *Fiscus etiam succedendo, non debet se locupletari cum alterius damno.*
27. *Sed instar privati habetur.*
28. *Hæreditas ad Fiscum transit cum suo onere.*

29 *Fiscus*

CAsus præsentis consultationis in hoc consistit; Annè nimi- 1.
rum Imperator, Rex, Princeps, hoste sive externo, sive interno devicto, si eiusdem Regnum, Ducatum, Comitatum, Civitatem, Castellum, Ditionem, &c. jure belli (quod fieri posse præcedenti consultatione ostensum est) occupet, detineat, & ad posteros transmittere velit, tertio cuipiam vicino, vel alii non hosti ad debita exsolvenda, aliaq; onera præstanda, quæ in occupato territorio forsan, is ante occupationem habuit, obligatus sit? An verò occupatione bellicâ (ceu naturali acquisitione) hæc omnia exstincta
dici queant? Perplexa & dubia hæc consultatio est, etiamsi juris 2.

campum (decisione gladii, nonnihil suspensâ) ingredi liceret; Nec enim desunt rationes & fundamenta in utramq; partem; Hisce itaq; visis, brevibus quid res sit, adaperiam.

3. Et quidem in principio videtur victorem jure belli, territorium aliquod occupantem, non teneri ad onera sive realia, sive personalia, quibus ditio vel territorium à se occupatum, à prioribus possessoribus & Dominis, gravatum fuit.

4. Nam *primò* qui jure belli rem occupat gladio & virtute eam ita sibi vendicat, ac si nunquam possessa fuisset, occupatio enim bellica, sive prædatio quæ fit jure belli, ex jure gentium est. §. *item ea.* 19. *Iust. de rer. divis. l. naturalem.* 5. §. *ult. ff. de acquir. rer. dom. l. transfugam* 51. §. 1. *ff. eod.* & *Aristoteles* 1. *de Republ.* 8. asserit, *Rem militarem secum ferre, naturalem acquirendi modum.* Vnde bona illa, quasi libera, & absq; omni onere immunia occupari videntur, quod ipsum quoque *Romani ad Volscos* responso dedêre, apud *Dionys. Halicarnassæ. antiquit. Roman. lib.* 8. dum jus illud occupandi in bello justo, non ab hominibus, sed Deo ipso profectum statuunt.

5. *Secundò* duo diversa sunt remedia, jure experiri, & armis, idq; in tantùm, ut quasi sibi invicem opponantur; quicquid enim juris remedio assequi non possumus, armatâ manu petimus; Duo sunt genera decertandi (ait *Cicero* 1. *de Republ.*) *unum per disceptationem, alterum per vim; cumq; illud proprium sit hominis, alterum belluarum, confugiendum est ad posterius, si uti non licet superiore*; Vnde demum consequens arbitramur, quod ubi arma capiuntur, & gladio controversia deciditur, vix juri locus relinquatur, quapropter *Horatius* ferociam *Achillis* describens, ita ait:

Iura negat sibi nata, nihil non arrogat armis.

Et alius alium, cùm bellum ordiretur sic loquentem introducit:

Hic pacem intemerataq; jura relinquo.

Quod etiam ingenuè confessus *Antigonus* relatus à *Plutarcho libr.* 4. *Apoph.* cùm Sophista quidam librum de Iustitia conscriptum eidem porrigenti responderet, Desipis (ait) qui quum me videas alienas urbes armis vexantem, tamen apud me de Iustitiâ disseris.

6. Cui inservit *Tertiò*, quòd Princeps, qui jure belli succedit in Regno, ducatu vel territorio, non censeatur obligatus servare contractum an-

ctum antecessoris, cùm ei invito succedat, nec causam successionis ab eo habere, dici possit, & qui causam non habet ab antecessore, nec eius nomine gravari debet, facit *l. ab eo. C. de fideicom. l. si quis domum. in pr. & §.1. ff. locati. l. lex vectigali. 33. ff. de pign. & hypoth.* Vnde 7.
etiam *quartò Franciscus* II. *Galliæ Rex*, quod Lege Regiâ in Regno successerit (id quod magis in nostro casu procederet) *Helvetiis* patris debita reposcentibus, in hunc modum rescripsisse, refert *Bodin. de Repub. lib.* 1. *cap.* 8. *p.* (*m.*) 165. *Tametsi debita paterna solvere non tenemur, cùm hæc sceptra non hæreditario jure habeamus, sed Regiâ lege, quæ jam inde, usq; à primis Francorum Regibus lata, ad mares proximos Imperium detulit, & non aliter nos obligari patitur, quàm ad ea fœdera Pactave, quæ cum exteris Principibus & populis, ad hujus Imperij utilitates & commoda à majoribus nostris contracta fuerunt; nihilominùs tamen ut patris optimi & charißimi fidem religiosè tueamur, legitima ejus debita exsolvere decrevimus.*

Et demum *Quintò*, quæstionis hujus decisio, ex L. *Lucius Titius* 8.
11. *ff. de eviction.* peti posset, ubi cum *Lucius Titius* in Germania trans Rhenum prædia emerat, & partem pretii intulerat, iisdem posteà à Romanis occupatis, exq; præcepto principali partim distractis, partim veteranis in præmia adsignatis, hæres emptoris in residuum conveniretur; *Paulus ICtus* respondit futuros casus evictionis, post contractam emptionem non ad venditorem, sed emptorem pertinere, unde rationabiliter colligitur, in agris venditis, & jure belli occupatis, jus emptoris sive possessoris exstinctum esse, & militibus eadem prædia adsignata libera & integra manere.

Verùm hactenus allata, tanta non sunt, ut quempiam à trami- 9.
te recti, æqui & justi dimovere possint; Faciant alii quicquid velint, nos exemplis non monemur, jura & rationes *contrariam sententiam* suadent. *Primò* etenim certũ & indubitabile est, victorem & occu- 10.
pantem jure belli, non ampliùs prætendere posse vel debere, quàm quòd in præmium vindictam, & recompensationem, velit occupare bona & possessiones devicti, quatenus eius sunt; Bona quippè 11.
aliena & tertii innocentis (quæcunq; illa sint) occupata, non fiunt capientium, sed omninò sunt restituenda (per ea quæ dixi supra *consult.* 6. *n.* 43. *& seqq.*) atq; bona legitimo debito aliovè onere gravata, possessoris non aliter sunt, & dicuntur, quàm deducto ære alieno

l. mulier bona. ff. de jur. dot. & l. subsignatum. §. bona. ff. de V. S. ubi Petr: Rebuff in comment. Gail. lib. 2. obs. 119. n. 13. Sichard. cons. feud. 7. n. 25. pulchrè *Henning. Gœdon. cons. 97. n. 4. 5. & seqq.* Ergò etiam eadem non nisi, quatenus possessoris fuêre, atq; ad eundem illibata perti-
13. nuêre victori occupare licuit; *Secundò* siquidem indubium est, neminem plus juris accipere & in se transferre posse, quàm antecessor (à quo causam sui juris habet) possedit, & habuit. *C. nemo potest. 79. de R. I. in 6.* Et (uti ait *Vlpianus*) non debeo melioris conditionis esse, quàm auctor meus, à quo jus in me transiit, prout hæc omnia magis explificat *Petr: Peckius ad d. c. nemo potest. n. 1. & per tot. Hug: Grot: de jur. belli & pac. lib. 3. cap. 16. n. 1.* Atq; devictus rem occupatam, cum onere & salvo jure tertii possedit; Ergò etiam ita, & non
14. aliter ad occupantem pervenit. Nam res transit cum suo onere & causâ. *text. in l. 2. & in in l. fin. C. fin. caus. vel relig. l. alienatio. ff. de con-*
15. *trah. empt. & vendit. Gail. libr. 1. obs. 21. n. 13.* Quod vel maximè de juribus rei inhærentibus (qualis etiam est hypothecatio, oppignoratio & similia) statuendum erit; sic in terminis; *Hartm. Hartm. pract.*
16. *obs. in miscell. cap. 1. obs. 20. per tot.* Et quemadmodum Victor, in re devictâ & occupatâ, jura quoque, actiones & omnia emolumenta, cum re ipsâ activè occupat & nanciscitur (vide infra *cons. 9.*) ita quoque jura & onera tertii innocentis passivè meritò in se transfert, ea-
17. demq; portare tenetur; cujus enim est commodum, eius quoq; de-
18. bet esse incommodum, per jura vulgaria; Argumentum quoq; naturale ducitur ab inundatione (quæ & ipsa occupationis violentæ species est) & licet cujusdam ager totus inundatus fuerit, Dominus tamen jure suo non privatur, cùm agri species non mutetur, sed recedente aquâ, palàm est, illum fundum eius manere, cujus fuit; ait *Imperat. Inst. de rer. divis. §. alia sanè. 26.* adde *Grot: sæpè citato tract. libr.*
19. *2. cap. 8. n. 10.* Sic occupator maris, vel partis eiusdem, quamvis eiusdem dominium acquirat, atq; ita Dominum indigitare se queat, tertium tamen jure navigandi, in tantum privare non potest, ut ei navigationem inermem, transitumq; innoxium & quietum (ceu jus
20. quæsitum) impedire possit *Grotius d. lib. 2. cap. 3. n. 11. & 12.* Eâdem ratione, quamvis bona feudalia hosti adempta, fiant quoq; victoris occupantis, id tamen non aliter accipiendum, quàm salvo jure tertii
(hoc

(hoc est) Domini feudi, qui habet Dominium directum; Ita per *text. in c. excommunicamus.* 13. §. *moneantur. vers. aliàs.* §. *si vero ext. de hæretic. Socin. Iun. conf.* 68. *n.* 97. *vol.* 3. *Georg. Everhard. vol.* 2. *conf.* 17. *n.* 8. *&* 45. junge *Gail. de pac. publ. lib.* 2. *cap.* 14. *per tot.*

Et *Tertiò* animadvertendum, illi maximam inferri injuriam, 21.
qui ob factum alterius punitur, & re suâ privatur; *nam unusquisq;* (ait *Calistratus ICtus. in l. crimen.* 26. *ff. de pœnis*) *ex suo admisso sorti subjicitur, nec alieni criminis successor constituitur*; Et neminem ignorare arbitror, 22.
divino pariter & naturali jure sancitum esse, ne quis cum alterius jactura locupletior fiat. *c. locupletari.* 48. *de R. I. in* 6. & *Peckius ibid. in comm. ubi n.* 3. hanc infert ampliationem, quòd non referat, an quis ex re mea, an verò ex re mihi debitâ locupletetur; Res enim mihi debita non quidem propriè, fictione tamen legis mea est. *l. si tibi & ibid. De cujus. n.* 4. *ff. si cert: petat.* mea dicitur, quia æquè locupletari dicitur, qui rem aut prætium habet. *Alciat. ad L. Labeo. ff. de verb. sign. n.* 4. Et in genere locupletari dicitur, qui cum alterius jacturâ (uti 24.
hoc nostro casu) aliquid acquirit. *l. si quis mancipiis. in fin. ff. de instit: act.* atq; ita locupletari & dolum committere, paria judicarunt veteres. *l.* 1. §. *in pupillum. ff. depositi. adde Menoch.* 5. *præsumpt.* 3. *n.* 90.

Quartò sententia hæc eò magis corroboratur, quòd hujusmodi 25.
occupatores succedant instar fisci; cùm enim devictus in justo bello, ex mente victoris reverà deliquisse præsumatur, ex hoc certè delicto eiusdem bona rectè occupantur, & capientium fiunt. Non secus autem, ac fiscus, in successionibus, non debet se locupletari cum 26.
alterius damno, secundum auream *Constantini Imperatoris* vocem *in l.* 1. *C. de naufrag. lib.* 11. *Petr. Peck. in d. comm: ad c. locupletari n.* 3. *ampliat.* 4. sed instar privati habendus. *l. fiscus.* 6. *ff. de jur fisci. Chassanæ.* 27.
ad consuet. Burgund. tit. de success: de bastard. §. 1. *Barthol. in l.* 1. *C. de bon: vacant. lib.* 10.

Ideoq; hæreditas transit ad fiscum cum suo onere, ita ut debita 28.
exsolvere teneatur, idq; tamen pro viribus rerum hæreditariarum. *l.* 1. §. *an bona. l. si non possunt.* 11. *de jur. fisci. l. mulier bona.* 72. *ff. de jur. dot. Chassanæ. d.* §. 1. *in verbis & payant les debtes. &c.* & transeunt bona ad fiscum, affecta cum suis oneribus & causis, ex sententia *Baldi* & *Salyceti Moller. Semest. lib.* 5. *diff.* 23. Vnde fiscum succedentem in bo- 29.
na va-

na vacantia, etiam tenere legata & fideicommissa, testamento vel codicillis relicta præstare, quidam verius autumant per *l. quidam testamento. 96. §. quoties. ff. de legat.* 1. *l. recusare. 6. §. si fisco. ff: ad SCtum Trabellian. l. cum fisco. 9. ff. ad SCtum Syllanian.* & similes textus. *Andr. Fachinæ. lib. 6. controv. jur. cap.* 22. Immò fiscum publicatis bonis succedere, in jus & locum devicti vel condemnati, inq; illius actionibus activis & passivis, per *l. 2. C. ad l. Iul. de vi publ. l. si debitori deportatio. ff. de fidejuss. l. si ut proponis C. de bon. damnat.* post *Bossium tit. de publicat. bonor.* expresè tenet *Sebast. Guazzin. tract. de confiscat. bonor.*
30. *concl.* 24. *n.* 13. Simili modo succedens jure occupationis militaris, ad eadem onera tenebitur, cùm par sit utrobivis ratio, & prædicta
31. jura, non minùs in hoc, quàm in fisco militent. Cæterùm quomodo ulteriùs successor, sive sit universalis, sive particularis, sive in dignitate, seu etiam in bonis teneatur ad debita prædecessoris, tradit *Lucas de penna. in l. 2. C. de fund. rei prin. in 3. 4. & 5. collat. lib.* 11.

32. *Quintò* in jure planum & quasi tritum est, executionem aliter fieri non posse nec debere, nisi in bona eius qui deliquit, vel eius successorem universalem maximè, quem hæredem nuncupamus *l. unic. C. ut actio ab hæred. l. 44. ff. de re Iudic.* ad quam Zasius *n.* 1. inquit: Ius exequendi sententiam, contra condemnatum latam, etiam in eum influere, qui in locum condemnati successit; Non etiam contra tertium innocentem, eiusq; jura & actiones, quas sibi, in alterius (postea delinquentis) bonis acquisivit; Quid enim fecit cur ipse jure
33. suo privandus? cur pœnam delicti ab alio commissi ipse luet? Cùm itaq; occupatio bellica sit quædam executionis species, sive ea, propriâ Regis manu facta, sive aliis mandata sit, tradente *Gail. de pac: publ: lib. 2. cap. 17. n. 2. 23. & seqq.* Vel ad minimum occupatio bellica, & executio fraternizent, uti benè notat *Georg. Everhardi. d. cons. 17. n.* 4. nullum requiritur dubium quin id, quod in casu executionis judiciariæ jura præscribunt, & æquitas desiderat, in occupatione quoq; militari seu bellica procedat.

34. *Sextò* demum & ultimò hanc sententiam juvat, quod quomodocunq; fiat mutatio personarum, res tamen semper transeat cum suo onere & causâ; per notata *super eod. n.* 14. Ideoq; licet in civitate quædam sit mutata Reipublicæ forma, Regumvè familia exstincta &

cta & emortua, nihilominùs Respublica, civitas, territorium &c. ad antiqua debita obligatur, nam ipsa externæ formæ in regimine mutatio, corpus civitatis non mutat, sed eadem manet civitas; Sic idem fuit populus Romanus, idem corpus, eadem civitas, sub Regibus, Consulibus & Imperatoribus; quapropter pulchrè ad nostrum propositum inse t *Hugo Grot. d. lib. 2. cap. 9. n. 8.* non desinit (ait) debere pecuniam populus, Rege sibi imposito, quem liber debebat; est enim idem populus, & Dominium retinet eorum, quæ populi fuerant &c. Vnde concludendum omninò erit, in occupantem bona 35.
jure belli, de jure & æquitate naturali, non solùm transire jura & commoda bonorum occupatorum *activè* sed etiam onera, nomina, & actiones *passivè*.

Ad illa ergò, quæ superius in contrariam partem adducta sunt, 36.
nunc responsione opus erit. Ad *primum argumentum* regero, quòd si 37.
(quemadmodum prætenditur & veritati videtur consentaneum) occupatio hæc bellica ex Iure gentium est, utiq; etiam non solùm in gratiam victoris, sed quoq; victi, & alterius tertii, ea quæ sunt juris gentium admittere debet; Iuris gentium autem æquè est, neminem cum alterius damno locupletiorem fieri debere; pœnas non nisi suos tenere auctores; Item unicuiq; suum esse tribuendum; nemini sine causâ id quod suum auferendum, & similia (prout in rationibus decidendi adduxi) quàm occupare bona devicti hostis, & eadem occupanti cedere, ergò etiam nec minùs quàm hæc attendi debent.

Deinde quòd occupatio bellica allegato loco ab *Aristotele* di- 38.
citur naturalis acquisitio, seu naturalis acquirendi modus, non ita intelligendum, quasi fundus occupatus planè redeat ad pristinam facultatem & naturalem libertatem, actionesq; & jura ipsi inhærentia per occupationem exstinguantur, sed quia & hic acquirendi modus in jure naturæ & gentium sit fundatus, ex eoq; originem trahat, quod etiam de bello, tanquam naturali defensionis specie, alibi dictum est.

Secundum argumentum facilè ruit. Nec enim remedium belli- 39.
cum, & judiciale ita sunt duo diversa remedia, ut sibi invicem adversentur, & uti in judiciali justitia, ita in bellico, sola vis & violentia (exclusâ omni justitiâ, & æquitate) militet; sed reverà, quamvis

in modo procedendi discrepent (in eum siquidem, qui jure agere & satisfacere non vult, bellum movemus, atq; ita!, quod sententia Iudicis dirimere debuisset, vi & armatâ manu petimus) causam tamen petendi, & modum utrobivis justum, æquum & honestum præsupponimus, sic ut acquisitio & occupatio, quæ fit jure belli, non minus in jure, justitiâ & æquitate debeat esse fundata, quàm ea quæ fit per
40. processum judiciarium; Habent enim & bella sua jura, quæ illis omnem honestatem & æquitatem præscribunt (prout suprà *in præfatione hujus Decad.* docui.) Ea itaq; (præsertim quæ ex jure naturæ & gentium promanant, quo in casu nos versamur) negligere, tàm nefas est, quàm nefas in omnibus aliis actionibus habetur; *Petr. Ærod. rer. jud. lib.* 10. *tit.* 10. *cap.* 1.

41. Nec multùm etiam movet *tertium argumentum*; nam quamvis invito antecessori successor succedat, causa tamen debendi in bonis radicata est, potiusq; rei occupatæ, quàm personæ inhæret, & occupans ab Antecessore non gravatur, sed is onus rei occupatæ sustinere (quod juris gentium est) & debita exsolvere jubetur; Quatenus autem successor teneatur servare contractum sui antecessoris, huc non amplius quadrat, cùm non jus ex personâ, sed ex re & bonis
42. pendens, nobisq; debitum, prosequamur. Vnde nec *quartum* alicujus ponderis vel valoris est, utut enim non magnoperè disputem *Francisci II. Galliæ Regis* præsuppositum, quod fundat in successione ex Lege Regiâ; sine dubio tamen debita in Galliæ Regnum, ejusvè utilitatem versa ab eo solvi debuerunt, ex æquissimo judicio, quod totidem verbis refert celeberrimus Galliæ ICtus *Petr. Ærod. rer. jud.*
43. *lib.* 4. *tit.* 1. *cap: in princ: Æquißima vox est, & jus gentium præ se ferens, licet re & pronunciatione difficilis (ut abs D. Ludovico Principe nostro balbutiendo dicebatur) redde quod debes inquit Seneca, neq; adeò viris, sed & infantibus cognita, &c.* Non ergò personæ vel Regis mutatio Regnum mutasse censetur, quomodo etiam mutatio personæ judicis, tribunal vel judicium non mutat, adde quæ disputat *Hug: Grotius d. libr.* 2. *cap.* 14. *n.* 11. 12. Quinimò in specie quod etiam Regius ex Lege Successor Regis Antecessoris factum vel contractum complere teneatur, cùm aliàs nemo cum Principibus contrahere, nemo illorum Promissis & verbis poterit fidem habere, immò insimul publica fides, dignitas, honosq;

honosq; principalis collaberetur; tradit *Acat. Enenckel. 3. de privileg. cap. 11. Chokier de jurisdict. in exempt. part. 3. quæst. 2.*

Quinti argumenti loco allegata *L. Lucius* contra nostram sententiam parum vel nihil decidit; Licet enim evictionem in iis, quæ post 44.
contractum emptionis eveniunt ad venditorem non pertinere, *Paulus ICtus* ibidem pronunciet, neutiquam tamen, quod *Romani* eadem distraxerint, & in veteranorum usum distribuerint, eatenus approbat, illis licuisse eorum prædiorum dominium privatis & antiquis Dominis auferre, sed perversè & absurdè illo loco, in hanc sententiam nonnullos uti respondet *Hottom. illust. quæst. 1. vers. sed quoniam, ubi vide.* Quibus ita in utramq; partem discussis, quid in proposito 45.
casu, *de jure*, sentiendum sit, clarum evadit. Quid demum alii *de facto* tentarint, vel adhuc facere præsumant, decisionem juris non infringit, multò minùs id (quod justum, æquum & honestum esse diximus) subvertere poterit.

CONSVLTATIO OCTAVA.

De re mobili in bello capta, cujus illa sit? Et quid si ab hoste, Titio ablata, & penes hostem ipsum, vel tertium quempiam inventa, eiq; rursus erepta fuerit, ad quem illa pertinebit?

SUMMARIA.

1. *Continuatio; Aliter de immobilibus, quàm rebus mobilibus captis sentiendum esse.*
2. *Res mobiles in bello captæ capientium fiunt.*
3. *Quod distinctionibus explicatur.*
4. *Res hostium mobiles captæ, quomodo fiant capientium in genere.*
5. *Eas directò non transire ad capientes sed belli duces.*

6. Quod jure gentium minùs dubium.
7. Jure civili acquirimus per personas nostro stipendio conductas.
8. Milites non sibi, sed illis, quibus militant, acquirunt.
9. Penes belli Imperatorem est, de prædâ disponere.
10. Quomodo prætereà in hoc casu distinguendum.
11. In actibus publicis, milites acquirunt eis, quorum stipendiis merent.
12. Quamvis præda non raró inter milites dividatur.
13 In præsidiis manentes an prædæ partem habeant.
14. Secùs est in actibus privatis.
15. Milites de præda hostium, non lacbrymis provincialium vivere debent.
16. Limatur primò conclusio, nisi aliter eâ de re provisum sit.
17. Princeps quomodo jus gentium temperare possit.
18. Varij circa acquisitionem prædæ mores.
19. Limitatur secundò non procedere, in re rarâ & pretiosâ, & quænam illa?
20. Limitatur tertiò, quòd saltem locum habeat in bello legitimo &c.
21. Veri hostes quod capiunt, illorum fit.
22. Secùs est in rebellibus, & similibus illicitis actibus.
23. A rebellibus, furibus & latronibus ablata, ubivis vindicare licet.
24. Statutum & consuetudo contrà disponens nutrit peccatum.
25. Quod & Imperij constitutionibus probatur.
26 In bello injusto capta veris Dominis sunt restituenda.
27. Res tertij innocentis apud hostem reperta cujus sit?
28. Res tertij quæ penes hostem in custodia est, capientis non fit.
29. Res nobis vel tertio ab hoste ablata, recuperata, ad quem pertineat?

30. Acer-

30. Acerrima & hactenus indecisa est disputatio.
31. Rejicitur quorundam distinctio.
32. Cujus rei ratio traditur.
33. Vera distinctio introducitur.
34. Exemplum maritimum proponitur.
35. Idem terrestre.
36. Res intra fines & præsidia hostium deducta, fiunt hostium.
37. Argumentum à jure postliminij.
38. Quomodo id procedat in præda maritima.
39. Quid jure Gallico introductum?
40. Idem in præda terrestri.
41. Hypotheses certæ formantur, ex rigore juris decidendæ.
42. Quarum prima proponitur.
43. Secunda.
44. Tertia.
45. Æquitas, seu summi juris remissio in prædictis casibus.
46. Exemplo Romanorum.
47. Declaratio eorum, quæ sup: n. 22. 26. allata sunt.
48. Quid in Belgio hoc in casu sit judicatum, & ex quâ ratione ita?

QVoad occupationem & capturam bellicam, sive quæ fit jure 1. belli, aliter de rebus & bonis *immobilibus*, aliter verò de *mobilibus* esse sentiendum, immobilium exemplo hactenus manifestum est. Ad *res mobiles* ergò in bello captas nunc progredior, & cujus illæ capiendo fiant distinctè explicabo. De eo verò apud 2. Dd. in genere dubium nullum videtur, quin res mobiles in bello captæ fiant capientium; Sic enim simpliciter & in genere conclusionem hanc formant *per l. 1. §. 1. ibi item bello capta. ff. de acquir. vel amitt. poss. l. 5. §. 7. ff. de acquir. rer. domin. §. item ea. Inst. de rer. divis. l. 28. & 30. ff. de captiv. & postlim. revers. Cujac. 19. obs. 7. Petr: Gregor Tholosan. in Syntagm. jur. univ. lib. 20. cap. 4. n. 5. Ioh: Gœddæ. ad l. itinere. 3. §. 1. n. 10. ff. de V. S. Donel. 4. comm. 21. & Dd. communiter.*

3. Verùm cùm traditio hæc sit nimis generalis, ut veritas magis elucescat, quomodo & quatenus id intelligendum, aliquot distinctionibus expediam; *Primò* itaq; videndum, an res hosti ablata, ipsius fuerit propria, vel num antea ad tertium quempiam pertinuerit? *Secundò*, annè res hostium fiant capientium singulorum scilicet, vel Ducis sive eius qui bellum gerit?

4. *De rebus mobilibus hostium propriis*, quæ in nostram pervenerunt potestatem, hæc prætereà communis *ICtorum conclusio*, & superioris declaratio est, quod quidem fiant eorum, qui easdem manu cæperunt, sed quod nihilominùs ad Principem seu Ducem belli sint deferendæ, qui illas inter milites dividat, ita traditur *arg. c. dicat.* 23. *quæst.* 5. *Is qui prædam. ff. ad L. Iul. peculat. & l. pen.* §. *simili* C. *de donat. Angel. ad* §. *item quæ ab hostibus. Inst. de rer. division. Panormitan. ad c. sicut. de jurejur. n.* 7. *Martin. Laudens. de bello quæst.* 4. *Thom: Grammat: decis. Neapol.* 71. *n.* 17. & alii relati à *Georg: Everhard. vol.* 1. *cons.* 17. *n.* 8.

5. Verùm allegatæ leges istam Dd. opinionem non firmant; Quinimò ex *d. L. is qui prædam. & l. pen.* multò magis colligitur, de jure quoque civili, res mobiles hostium, directò non transire in potestatem & dominium eorum, qui eas manu cæpêre, sed ad Rempublicam pertinere, & publicas fieri, quod ipsum quoq; *Cyrus* apud *Xenophontem* 5. *de instit. Cyri* annuit, dum ait: *Lex est sempiterna inter homines, captâ hostium urbe, eorundem res atq; pecunias victori cedere.*

6. Et sanè *Iure gentium* hoc minus dubium habet, cùm ex historia, variisq; gentium institutis constet, gentibus ita placuisse, ut res hostium hostibus essent, non alio modo, quàm quo sunt res nullius, ita enim comparantur à *ICto Paulo in l.* 1. §. 1. *ff. de acquir. vel amitt. possess.* Atq; qui rem, quæ nullius est suo nomine occupat, eam sibi, sin alieno, illi, cujus nomine agit, acquirit. *di. l.* 1. & posteà citandis; Ergò idem in acquisitione & occupatione bellica obtinebit.

7. Quod demum ampliùs confirmatur de *jure civili*, dum eo præsertim jure (quamvis nec jus gentium hic excludere oporteat) per personas nostras, & stipendio nostro conductas acquirere nobis liceat; Sicut sunt textus, de procuratore, tutore, curatore, negotiorũ gestore, & multis aliis. *d. l.* 1. *ff. de acquir. vel amittend. poss. l. ea quæ ff. de obligat. l. stipulatio.* §. *alteri. de V. S. tot. tit. Inst. per quas person. nob: oblig: ac-*

lig: acquir. c. potest quis. 68. c. qui facit. 72. & ibid. Peckius in comm. de Reg. Iur. in 6. Sed milites stipendiis Reipublicæ, vel eius qui bellum ge- 8.
rit, merent; Ergò etiam quicquid tales, & in tali servitio acquirunt, non eorum, sed Reipublicæ, vel eius, qui stipendia exsolvit, erit. Hinc ille apud *Dionys. Halicarnassæ. de antiquit. Roman. lib. 7.* Scitis prædam ex hostibus captam, nostrâq; virtute paratam, ad Rempublicam legis jussu pertinere &c. Vnde quoq; est, quòd penes Imperatorem, 9.
belliq; Ducem potestas sit disponendi de prædâ, eamq; dividendi, uti posteà dicam. Verùm nec hæc sententia, quòd bona mobilia 10.
hostium capta, omninò ad Rempublicam vel eum qui bellum gerit, pertineant, simpliciter est tenenda vel admittenda, sed videtur distinguendum cum *Hug: Grotio de jur. belli & pac: libr. 3. cap. 6. n. 10. & seqq.* inter *actus verè publicos*, & *privatos*; Milites ubi in *actu publico* hoc 11.
est ministerio militari sunt, ductuq; Imperatoris militant, quia tunc Reipublicæ, vel eius cui militant, personam repræsentant, atque ita non sibi, sed Reipublicæ acquirunt, per *d. jura*, & ex hoc jure gentium agit *Scipio* cum *Masinissa* apud *Livium libr.* 30. ubi inquit; *Syphax auspiciis populi Romani victus, captusq; est; Itaq; ipse, conjunx, Regnum, ager, oppida, homines qui incolunt, quicquid deniq; Syphacis fuit, præda populi Romani est.* Soliti tamen sunt *Romani*, aliivè populi vel per Ducem bel- 12.
li, vel quæstores prædam omnem, vel maximam eius partem inter milites distribuere, quâ de re, multa ex antiquitate testimonia congessit *Hugo Grotius*, proximo citato loco, & plura habet *Petr: Ærod. rer. judic. lib. 5. tit. 21. cap. 5. & lib. 10. tit. 9. cap. 15. & 17.* ubi *cap. 14.* notabilem movet quæstionem: Annè etiam isti milites prædæ sint 13.
capaces, qui actui militari vel prælio quidem non interfuerunt, sed interim prædia & castra defendere jussi? Quam per rationes ibidem speciosè adductas, affirmativè decidit, nec enim (ait Seneca) ille solus militat, qui in acie stat & cornu dextrum lævumq; defendit, sed & qui portas tuetur, & statione minùs periculosâ, otiosâ tamen fungitur, vigiliasq; servat, & armamentario præest, quæ ministeria quãvis incruenta sint, in numerum tamen stipendiorum veniunt. Secùs est 14.
in illis rebus & bonis, quæ milites *actu primo* quopiam, hoc est, extra ministerium militare & ductum Ducis, (utpotè cum conniventiâ vel permissione Superiorum, occasione quâdam oblatâ, pauci vel plures

plures milites excurrunt, & singulari certamine cum hoste dimicant, vigilantiâ & quodam stratagemate hosti aliquid auferunt) capiunt, siquidem hæc, ceu proprio periculo acquisita, sua faciunt (licet Duces & Præfecti ex militari quadam consuetudine, vel ob permissionem factam, in hisce quoq; partem sibi vendicent) quorsum pertinet illud *Celsi ICti in l. transfugam.* 51. §. 1. *ff. de acquir. rer. domin. Quæ res*
15. *hostiles apud nos sunt, non publicæ, sed occupantium fiunt.* Atq; huc spectat egregium *Aureliani* ad præfectum quendam militum, monitum, quod exstat apud *Vopiscum* hisce verbis: *Manus militum contine, nemo aliena rapiat &c. & de prædâ hostis, non de lachrymis provincialium vivat miles.*

16. *Limitatur primò*, quòd prædicta distinctio non procedat, si aliter vel *consuetudine* sit receptum, & *moribus* introductum, vel ab eo, qui bellum gerit desuper *ordinatione militari* cautum fuerit. Qui enim habet potestatem belli gerendi, habebit quoq; facultatem, modum & formam, iis quæ circa bellum occurrunt, præscribendi per vulgatum Brocardicon, cui licitum id quod majus, eidem quoq; licebit,
17. quod minus est. Et licet Princeps ea, quæ sunt juris gentium, planè tollere non possit, poterit tamen iisdem ex causâ ob utilitatem vel necessitatem derogare. *l. 6. & ibid. Dd. ff. de just. & jur.* Et quod jus gentium dicit in genere, id per sanctionem civilem, ad varios casus & usus, accommodari & moderari potest *Ernest. Cothman. in comm.*
18. *C. tit: de Legib. n.* 53. Unde videmus, quoad præsens propositum, variè in variis locis observari, & alias in *Gallia*, alias in *Hispaniis*, alias in *Germania* & *Belgio* circa acquisitionem & prædam bellicam consuetudines introductas esse, Quoad *Germaniam* videantur *Recessus Imperij Augustani de Anno* 1500. *sub tit.* **Was dem Hauptmann von Brandschatzungen rc.**

19. *Limitatur Secundò*, distinctionem illam non habere locum, in *re rara, chara & pretiosa*; argumento regulæ communis; *In generali concessione non veniunt ea, quæ quis non esset verisimiliter in specie concessurus. c. in generali. Si de Reg: jur: in 6. & ibid. Peckius in comment.* Talia autem sunt, vel *personæ* ex hostibus, singularis præeminentiæ & conditionis, vel res quæ ad Regalia & dignitatem Principum spectant, uti sunt tormenta bellica & id genus alia. An quoq; ad hujusmodi res charas &

ras & pretiosas referri debeat, magna quantitas frumenti, vini, lini, panni, aliarumq; rerum, in publico vel privato loco, occupatæ cujusdam civitatis repertarum? in expugnatione cujusdam civitatis, inter Commissarios & Præfectos militum, qui eam civitatem expugnarant, hâc de re controversum memini, status quæstionis eò recidit, annè, esse aliquam rem charam & pretiosam, æstimare oporteat ex rei qualitate, vel etiam ex eiusdem quantitate? Ego, cùm per discursum sententiam meam eâ de re dicerem, ita statuendum arbitratus sum, quòd licet favor militum sit magnus, utpotè qui cum discrimine vitæ, & effusione sanguinis, hanc sibi prædam acquisivisse videantur, cùm tamen aliàs prædam satis pinguem, tàm universi quàm singuli deportent, in dubio res hasce (maximè frumentum & vinum) ad sustentationem exercitus, Fisco & Commissariis adjudicandas esse, vel maximè hâc ratione ductus (licet aliæ quoque non desint) quòd facilè res redeat ad primum principium, vel originem; diximus autem, prædam in ministerio militari captam pertinere ad Dominum militiæ, vel ad quæstores, ut inter milites dividatur, deferendam esse; Quod ergò ex singulari favore, vel pro mercede & recompensatione sparsi sanguinis, & exantlati laboris deprædatio ad certum tempus militibus concessa & permissa, id ad ea, quæ verosimiliter Dux belli permissurus non fuisset extendi non debet, per ea, quæ paulò ante dixi.

Limitatur tertiò prædicta obtinere *in bello justo & solenni* (quem- 20.
admodum *consult.* 1. præmonui.) Nam si res nostræ, à veris hosti- 21.
bus nobis auferantur, earum dominium in hostes transit; *per text. expreß.* §. *item ea quæ ab hostibus. Inst. de rer. divis. l. si quid bello. l. hostes. ff. de captiv. & postlim. revers. Coavar. part.* 2. *relect. c. peccatum de R. I. in 6.* §. 11. *n.* 1. *multis. Hug. Grotius de jur. bell. & pac. lib.* 3. *cap.* 6. *n.* 1. 2. *& seqq. Paul. Christianæ. ad consuet. Mechlin. tit.* 2. *art.* 2. *n.* 2. & 3. Veri autem hostes qui sint, definit. *l. hostes.* 24. *ff. de captiv. & postlim: revers.* Secus
est, si in rebellione, aliovè hostili insultu illicito persimile quid fiat; 22.
Inter quos enim nullum bellum justum intercedit, inter eos quoq; nulla est communio juris bellici, ac propterea non sunt veri hostes, sed instar furum & latronum habentur, & sic rerum dominium non acquirunt *l. hostes. l. latrones. l. postliminium.* §. *à piratis. ff. de captiv.*

l. qui à latronibus. ff. de testam. Coavar. d. §. 11. *n.* 8. quem refert & se-
23. quitur *Christianæ. d. art.* 2. *n.* 2. *Mynf. resp.* 21. *n.* 22. Quæ limitatio in tantùm ampliatur & extenditur *primò*, ut ab hujusmodi rebellibus & latronibus ablatæ res, non secùs, quàm quæ à furibus & latronibus auferuntur, ubivis recuperare & vendicare liceat. Ita de rebus furtivis est *text. in l. in civilem.* C. *de furt.* Nic. *Mozzius tract. de contract. tit. de empt. vend. n.* 31. *cum seq: Ioseph. Ludovic. decis. perusin.* 42. *part.* 1. *Menoch. de præsumpt. lib.* 5. *præs.* 29. *n.* 9. *latè VVesemb. in comm. C. de condict. furt. n. 6. & seqq.* ubi pulchrè tradit, prædones, raptores, abigeos &c. furibus æquiparari, quod idem approbat *Const. Carolin. cap.* 207. cui
24. jungatur *Grot. d. cap.* 6. passim; *Secundò* ampliatur procedere tertia limitatio, ut nec valeat statutum, consuetudo, & persimilia, quòd emens rem furtivam in foro publico, non teneatur eam Domino recognoscenti restituere, quia sit contra jus divinum, & nutriat peccatum; *Fabian. de Monte tract. de empt. & vend. quæst.* 10. *n.* 3. *Sichard.*
25. *ad l.* 2. *C. de furt. Consultat. Saxon. part.* 4. *quæst.* 3. *n.* 21. *& per tot.* Similia quoq; attentata, maliq; mores rejiciuntur, & planè abolentur, *in Receß. Imp. Augustano de anno* 1559. §. **Vnd nach dem/** ibi: **vnd wollen/daß denen beraubten/beschädigten vnd bestohlenen/das jenige/so entweder mit Gewalt abgetrungen oder abgestohlen / vnd bey den Thätern/ so (wie oblaut) nidergeworffen/ gefunden / oder aber noch gänzlich oder zum theil verhanden/ jhnen ohne entgelt / widerumb**
26. **zugestellet werden solle.** Quapropter bello injusto capta & direpta vetustioribus Dominis omninò sunt restituenda, per tradita *suprà n.* 22. *& Coavarruv. d.* §. 11. *n.* 8. *VVesemb. in comm.* C. *de condict. furtiv. & ibid. alij Dd. paßim. Hug: Grot: d. libr.* 3. *cap.* 10. *n.* 4. 5. quæ tamen quomodo hodiè declaranda, & ob publicam quietem & utilitatem temperanda sint, vide infra *ead. cons. n.* 47. 48. & hæc quidem de rebus mobilibus, hostium propriis.

27. *Quid autem si res alicujus tertij innocentis & non hostis, penes hostem inveniatur?* Hic rursus distinctione quâdam opus erit, vel enim res hæc, fortè fortuna, in hostis saltem custodia, atque ita dominio non est, vel hostis eandem tertio abstulit, & in suam potestatem redegit;
28. *Priori casu* res tertii alicujus innocentis (veluti si quid in hostium nave, domo, vel civitate &c. reperiatur) occupanti non cedit, per ea quæ

ea quæ *supra conſ. 6.* de re innocentis immobili, tradidi, ut enim res quædam noſtra fiat jure belli, requiritur, eam hoſtium fuiſſe, nam quæ res apud hoſtes quidem ſunt, & in eorum navibus, caſtris, civitatibus & prædiis inveniuntur, quarum tamen Domini, hoſtes effecti non ſunt, illæ per nos bello & occupatione acquiri non poſſunt, ſed tertio non hoſti reſtitui debent; Itaque ſi navis *Hiſpanica* (flagrante bello inter *Hiſpaniarum & Galliæ Reges*) mercibus partim ad *Hiſpanos*, partim ad *Germanos* aliosvè Gallo non hoſtes, populos, pertinentibus Oceanum pertranſiret, & à Gallis militibus caperetur, merces iſtæ Germanorum, vel alterius tertii, non cederent Gallis militibus, ſed vel Germanis, vel dicto tertio ad quem pertinent, eſſent reſtituendæ; atq; in ſimilibus caſibus ita in Hollandiâ jam dudum & perſæpè judicatum eſſe, teſtatur *Hug: Grot: d. lib. 3. cap. 6. n. 5. 6.*

Poſteriori caſu, quando hoſtis rem quandam mobilem, vel no- 29.
bis vel tertio aufert, eaq; per noſtros recuperatur, an ea priori Domino reſtituenda, vel capienti cedat, acerrima certè diſputatio eſt; maximè cùm hactenus à ICtis deciſa non reperiatur, teſte *Coavarr.* 30.
part. 2. relect. c. peccatum, de R. I. in 6. §. 11. n. 8. Ayala. in tract. de jur: & offic: bellic: lib. 1. cap. 5. n. 35. & ſeqq. Rejectâ autem eorum diſtin- 31.
ctione, qui ſtatuunt, ſi à militibus publico ſtipendio conductis talis res recuperaretur, eam ad eosdem pertinere, ſecus ſi ab alio, nullo ſtipendio militante recuperata ſit, quia tunc ad priorem Dominum redeat. Nec enim video, cur hoc in caſu, inter perſonas recu- 32.
perantes diſtinctio ſit introducenda, cùm leges & jura de capientibus loquentiæ, ita non diſtinguant, ſed ſimpliciter, ac non aliter, quàm de inventoribus theſauri, aliarumvè rerum vacantium, diſponant; Ideoq; ad hoc maximè reſpiciendum arbitrarer, annè & quo- 33.
modo rem hanc, hoſtis in ſuum pertraxerit Dominium, vel non? Quod exinde decidi nonnulli volunt, num ſcilicet hoſtis rem captã, in ſua præſidia ſecum tulerit, ita ut demum poſt intervallum, ab eodem, vel alio, cui eam ceſſit vel vendidit, recuperata ſit; vel num ſtatim antequam ad ſuas redierit ſtationes, & aliquantiſper quietè rem captam poſſederit, hoſti rurſus adempta ſit, & quod priori modo fiat capientis, inq; eius dominium tranſeat, poſteriori non item, quæ eſt diſtinctio *Coavarruv. d. c. peccatum. §. 11. n. 8. & Ayala. d. cap. 5. n. 37.*

34. *n.* 37. Rem paulisper exemplis, non ita quidem obscuris declarabo; Navis quædam *ex Hispania in Belgium* tendit, *Galli* & *Angli*, tum temporis Hispanorum hostes, eam capiunt & diripiunt, priusquam verò cum prædictâ navi in portum venirent, eadem cum mercibus rursus devenit in potestatem Hispanorum militum, quærebatur an
35. præda capta sit capientiũ, vel prioribus Dominis restituenda? Idem *in terrestri deprædatione* sæpè quoq; obtingit; Et ecce Turcæ Christianorũ castra invadunt, Christianis militibus profligatis, res quasdam non minimi valoris auferunt, antequam autem ad sua præsidia easdẽ deportassent, Christiani majoribus viribus aucti & recollecti, eas
36. Turcis rursus adimunt, de eodem dubitabatur? Et sanè ut ambagibus omissis, quænam decisio in præsuppositis sit tradenda adaperiam, ex præmissâ distinctione dico, ea quæ hostes alicui auferunt, tùm demum eorundem esse dici, quando res captas vel ablatas, intra præsidia sua detulerunt & deduxerunt, secundum ea, quæ tradit *Alberic. Gentil. Hispan. advocat. lib.* 1. *cap.* 2. quam sententiam quoq; ap-
37. probat rerum harum peritissimus *Hug: Grot: d. cap.* 6. *n.* 3. Argumento ducto à jure postliminii, cùm eodem modo res amittatur, quo postliminio redit; Redit autem ubi intra fines Imperii esse cæpit, seu intra præsidia; *l. postliminium.* §. *postliminio. L. ult. ff. de captiv. & *
38. *postlim. revers.* E quibus omnibus sequitur, *in præda maritima* navem & res alias captas, tum demum censeri capientium, cùm in navalia & portum, aut ad eum locum, ubi tota classis se tenet, perducta sunt, nam tunc desperare incipit recuperatio; *Iure Gallico*, peculiaris
39. de hoc casu exstat constitutio. Quòd nimirum navis capta ab hoste, si per viginti quatuor horas in manibus hostium permanserit, tunc capta censeatur, sin minus recuperata capta non censetur, tertia tamen pars prædæ ad recipientes venit. *Codic. Henrici* 3. *lib.* 20. *tit.*
40. 13. *art.* 24. Eâdem ratione in prædâ terrestri, res mobilis (quæcunq; illa sit) capta tùm demum fit capientis, quando intra præsidia est deducta, & per viginti, vel quatuor & viginti horas, in potestate capientium permanserit. Ita consuetudinem militarem etiam in Germania esse, testantur veterani milites, quibus ceu peritis in suâ arte credendũ erit. *arg. l.* 1. §. 1. *ff. de Vent. inspic. Speculat. tit. de probat.* §. *fin. n.* 25. ponens ibidem multa exempla. *Mynſ. cent.* 6. *observ.* 34. *per tot.*

Vnde

Vnde demum consequens, & ampliùs concludendum foret, allatæ 41.
& introductæ distinctioni (si ex rigore juris procedamus) esse locum relinquendum, & secundùm eam in sequentibus hypothesibus ita esse pronunciandum. *Primò* rem mobilem ab hoste nobis ereptam, & intra præsidia, potestatemq; suam prædicto modo redactam, à nobis recuperatam, vel penes alium inventam, qui eam legitimo titulo ab hoste comparavit, eius manere, qui eam cæpit, vel tenet, nec à priori Domino, qui eam priùs possederat vindicari posse; Ratio in aprico est, quia jus gentium primò hostem Dominum fecit dominio externo, quo ad nos translato, dominium ad nos redit. *Secundò* si hostis, qui prædicto modo, rem suam fecit, eandem 43.
tertio cuipiam vendiderit, vel alio modo cesserit, eum tertium legitimo titulo, & bonâ fide rem captam possidere, nec eam priori Domino restituere teneri, per dictam rationem. *Tertiò* è contra, ubi 44.
res nobis vel aliis, ab hoste ablata, intra præsidia & portum (in seinem Gewahrsam) nondum redacta est, recuperata, in ea hostem, nullum dominium quæsivisse, & propterea non fieri capientium, sed pristino Domino esse restituendam, certum est; Licet hoc præsertim casu, militibus exsolvenda erit, justa laboris & expensarum solutio. Verùm cùm in hisce aliisq; occasione belli emergentibus casibus, 45.
non semper secundum rigorem juris procedere oporteat, sed nonnihil aliquando pro tempore vel cedendum, vel ex aliis circumstantiis remittendum, atq; ita rigor juris æquitate moderandus erit, ut scilicet in maximâ rerum confusione eò faciliùs pax & quies inter vicinos & subditos concilietur; privatæq; lites publicam quietem ampliùs non turbent, cùm etiam ut publico bono (quod quoque cum damno privatorum fieri potest *l. Lucius. ff. de evict.*) consulatur.

Quapropter in re dubiâ, & ubi veritas aliquando etiam elicitur, sed tamen ob majus periculum, eandem exequi non liceret, secundum possessores pronunciandum erit, id quod de *Romanis* quoq; refert *Petr. Ærod. rer. jud. lib. 5. tit. 21. cap. 6.* hisce verbis: *Sic etiam ob utilitatem publicam vitandarum litium, atq; præteritarum calamitatum memoriæ vitandæ causâ; Post bella civilia Romanorum, cum in urbe multa loca essent juris ambigui, dum alij propria, municipijq; sui alij publica esse affirmarent, pleriq; etiam plura à possessoribus avocarent, quia sibi aut à Senatu, aut* 46.

à Pompejo, Cæsare Antonio, Lepido, aut ab ipso Augusto, militibus pro præmio donata, & adsignata esse contenderent (quanquam Ceselius ICtus, nullâ vi adduci potuit, ut formulam ullam componeret, de aliquâ earum rerum, quas Triumviri contulissent) Octavius Augustus Imperator, *ipse cognoscens (inquit Suetonius) pronunciavit secundùm possessores.*

47. Vnde demum liquet, ob eandem publicam utilitatem & quietem, & ut omnis præteritarum calamitatum memoria sepeliatur etiam in bellis injustis, civilibus dissensionibus, aliisq; quæ à non veris hostibus, sed prædonibus attentata sunt, non raro ab iis, quæ *sup. ead. consult. n.* 22. 26. tradita sunt, recedi, litesq; mediâ quasi viâ

48. componi. Vnde *Paulus Christianæus in comm. ad consuet. mechlin. tit. 2. art. 2. n. 3.* testatum reddit, In *Belgio* & maximè in dicasterio *Mechlinensi* (se referente) sæpè, secundùm prædictam distinctionem judicatum esse, etiam in iis bonis & rebus, quæ à rebellibus direptæ & posteà recuperatæ sunt, non quòd res illæ factæ fuerint rebellium, postquam illi in tutò eas habuerint, sed quod demum captæ & recuperatæ, virtute bellicâ è potestate rebellium, uti & piratarum fiant capientium, ad exercendos militum animos in rebellium punitionem & persecutionem, & sic bono publico etiam cum damno privatorum consulitur &c. Hæc *Christianæus*, cum quo præsentem consultationem finio.

CONSVLTATIO
NONA.

Iura incorporalia devictorum (qualia sunt actiones, nomina & credita) an simul cum re corporali, ita ad victorem transeant, ut victor nomina & credita vel exigere, vel debitoribus remittere possit?

SUMMARIA.

1. *Continuatio & transitio ad consultationem præsentem.*
2. *De quibus personis hìc agatur?*
3. *Quinam casus sese hoc loco præsentent?*

4. Pro-

4. *Proponitur facti species de Thebanis & Thessalis, ex Quintiliano.*
5. *Thessalorum fundamenta pro factâ donatione ab Alexandro.*
6. 7. *Thebanorum exceptiones contra eam.*
8. *Pro Thessalis responsio.*
9. *Controversiæ per Amphyctionas decisio.*
10. *Franc: Hottomanni de hâc controversiâ sententia.*
11. *Cardo & status quæstionis indigitatur.*
12. *Jus victoris, in devictos esse quoddam jus universale.*
13. *Confirmatur ex sententia Hannibalis.*
14. *Et ex præsumptione & inductione juris.*
15. *Idem experientia docet, quòd jura incorporalia unâ cum corporalibus ad victorem transeant.*
16. *Ad victorem pertinent jura tàm personalia, quàm realia devicti.*
17. *Jura, nomina & actiones, an comprehendantur sub verbis bonorum mobilium & immobilium.*
18. *Nomina & actiones veniunt, sub generali appellatione omniū bonorum.*
19. *Genus sub se complectitur omnes species &c.*
20. *Respondetur ad argumenta Hottomanni pro Thebanis, eorumq; restitutione allata.*
21. *Notatur Matthæus de Afflictis in casu quorundam Neapolitanorum.*
22. *Quæ tamen omnia non procedunt, si debitor fuerit in mora solvendi.*
23. *Concluditur adhuc, pro Thessalis debitoribus, auctoritate quorundam Dd.*
24. *Bonis alicujus creditoris captis, vel confiscatis, rectè capienti vel confiscanti solvi.*

25 Quod

25. *Quod procedit tàm in bonis universitatis, quàm singulorum.*
26. *Ideoq; capiens vel confiscans, debita vel exigere vel remittere potest.*
27. *Quod & locum habet in tyranno occupante.*
28. *Nisi tamen debitor fuerit in mora solvendi, uti sup. n. 22.*
29. *Jura singularia personæ non transeunt ad victorem, capientem seu confiscantem.*
30. *Prædicta non procedere in civilibus dissensionibus.*
31. *Admonitio ad victorem & judicem harum controversiarum.*

1. ABsoluto jure victoris, in bona corporalia immobilia & mobilia belli jure capta & acquisita, nonnulla de *bonis incorporalibus, juribus, actionibus & nominibus* nunc differam, & num
2. hæcce quoq; ad victorem transeant, inquiram? Vbi præmoneo, me in præsenti consultatione, de victore saltem, seu potiùs illo Principe vel Duce loqui, cujus stipendiis bellum geritur, & quiin devictos universos & singulos Imperium acquirit; Miles ergò particularis (quicunq; ille sit) ab hoc jure excluditur, uti facilè ex hâc & sub-
3. sequenti consultatione apparebit; Sed ut rem ipsam accedam, casus tàm de juribus & actionibus universitatis, quàm singulorum sese in historiis offerunt; De juribus & nominibus universitatis primò
4. & principaliter agam, reliqui casus posteà inserentur. Ad quem locum ex *Quintiliano lib. 5. cap. 10.* notabilem *Alexandri Magni* actum, cum rationibus in utramq; partem allatis refert celeberrimus Galliæ ICtus *Petr. Ærod. rer. in omni antiquit. judicat. libr. 2. tit. 2. cap. 1.* qui cùm omnia nervosè proponat, ipsius verbis utar, & posteà quid alii, & quid ego ipse, de hâc & similibus controversiis sentiam, adductis
" rationibus & argumentis subjiciam. Cùm Alexander Magnus (scri-
" bit *Ærodius*) Thebas evertisset, invenit tabulas, quibus contineba-
" tur, Thebanos centum talenta mutuò Thessalis dedisse; Has quia u-
" sus erat commilitio Thessalorum, donavit iis ultrò, posteà restituti
" à Cassandro, reposcebant Thebani Thessalos, se credidisse constare
5. & non recepisse, igitur res ad Amphictyonas deducta est. *Pro Thessa-*
" *lis* dicebatur, ea centum talenta mutua, sibi remissa ac condonata esse

esse ab Alexandro, hoc modo enim videri, qui debitori Cheirographum reddidit, debitorem liberasse, porro quod fecisset Alexander, jure belli, jure militiæ fecisse, quo regna, quo populi, quo fines gentium atq; urbium continentur. Pro *Thebanis* contrà; Id eos repetere, quod vi sit ablatum; nam de jure belli quod attinet, in iis quæ deducuntur in judicium nihil valere. Præterea quæ armis auferuntur, nisi armis non retineri, itaq; ubi alia valeant, ibi non esse judicem, ubi judex sit, illa nihil valere. Sic captivos post reditum, liberos & ingenuos esse; quia bello parta, nisi bello possidentur; Sed & quod ab Alexandro donatum est, fuisse eiusmodi, ut à victore non potuerit donari, quia id demum victoris est, quod & quamdiu teneat, at jus in tabulis fuisse, quod incorporale est, nec potest manu apprehendi; Aliam hæredis, aliam victoris esse conditionem, ad illum jus, ad hunc res & corpora transire. *Rursus* afferebatur, id creditum, quo de agitur, publicum fuisse, non privatorum; Quamobrem jus publici crediti, non potuisse transire ad victorem, quia quod populus credidit, debetur omnibus; & quamdiu quilibet unus superest, esse totius Summæ creditorem, cæteroquin non omnes Thebanos fuisse in potestate Alexandri, quidam aufugerunt, pepercit verò quibusdam, ut Sacerdotibus, familiæ Pindari, hospitibus Macedonum, & iis qui defectioni restitissent; Quid amplius si tabulæ concessæ sunt, an quod in iis continetur perpetuò concessum est? Nam neq; jus in tabulis versari, sed ex tabulis peti probationem; potuisse itaq; Alexandrum tabulas, non donandi, sed decipiendi, aut deponendi animo, Thessalis credidisse. Deniq; si quid Thebani amiserunt, id restitutione recepisse. Cassandri beneficium latissimè interpretari debere, & rem agi apud Amphictyonas, qui nihil æquitate libentiùs audiunt? Agi coram universâ Græciâ, in qua Athenienses nuncio allato eversæ civitatis, Sacra intermiserunt, fugitivos exceperunt, & cùm audissent Thebas restaurari, publico decreto coronas induerunt. Sed *quia* dici non potest, quin quæ erant Thebanorum, venerint in ditionem Alexandri, adeò ut potuerit, à Thessalis pecuniam hanc rectè suo nomine exigere, & certissimum sit non vi, aut postliminii jure, sed indulgentiâ atq; principali rescripto, Thebanos res suas recuperasse; idq; ita à Cassandro factum es-

(margin numbers: 6. beside line 3 "jure belli…gen-"; 7. beside "lum jus… cre-"; 8. beside "to coronas…erant")

' se, verisimile videtur, ut sua clementia & liberalitas beneficium Ale-
' xandri non impediret (nam cui jus antea quæsitum est, nunquam
' alii facta restitutio nocet, nisi sit expressum nominatim) quia deniq;
' falsum est quod civitati debetur, singulis deberi, nisi quodam circui-
' tu longo (uti ait *Seneca*) quemadmodum servus communis civitatis,
9. non singulorum pro parte intelligitur, sed universitatis; Placuit
Thessalos petitione liberari, ita enim arbitror Amphictyonas iudi-
10. casse, postquam id à Quintiliano (*d. loc.*) est prætermissum. Hacte-
nus *Ærodius*; sed *Francisc. Hottoman.* non minùs inter *Gallos* celebris
ICtus (origine tamen Germanus) *illustr. quæst.* 5. aliquot juris civilis
textibus seductus, *Alexandri Magni* victoris & *Thessalorum* causam de-
serit, atq; è contra *Thebanorum* causæ favet, sed quàm benè posteà
11. videbimus. In eo autem statum & cardinem præsentis consulta-
tionis versari arbitror, an *Alexander* Magnus Thebanorum victor
jus & potestatem acquisierit in tabulas *Thebis* inventas, atque in
iisdem contenta talenta? nam si hoc verum est, donatio quam fe-
cit *Thessalis Alexander* ritè & rectè est facta, & per *Cassandrum* facta
restitutio, *Alexandri* donationi præjudicare nequit; sin aliter, secùs.
12. Ad hanc rem declarandam, primò omnium inquirere oportet, an
jus victoris in devictos sit jus quoddam, ratione personarum, bo-
norum, atq; etiam universitatis, universale, vel certo modo restri-
ctum; posterius nullibi reperitur, nisi quòd rigorem æquitate, seve-
ritatem clementiâ mitigare, humanum esse, Christiani omnes meri-
tò suadeant, prout in secundâ decade, peculiari consultatione agam.
Manet itaq; quòd jus victoris in devictos (de dedititiis nunc non
loquor) eorumq; bona, sit jus quodpiam universale, quam senten-
tiam propugnant clarissimi viri *Alberic. Gentil. de jur. bell. libr.* 3. *cap.* 5.
13. *Balthas. Ayala de bell. jur. & offic. lib.* 1. *cap.* 5. Vnde perpulchrè *Hanni-
bal in oratione ad milites*, apud *Livium lib.* 21. *Quicquid Romani tot trium-
phis partum gestumq; poßident, id omne nostrum cum ipsis Dominis futurum est.*
14. (adde *supra ead. decad. consult.* 1. *n.* 12.) Et cur jus universale victori
denegabimus, cùm jura in jure victoris nullibi distinguant, sed ubi-
vis indefinitè loquantur? Indefinita autem locutio universaliter &
indistinctè est intelligenda. *c. ut circa. de election. in* 6. *in glos. cum simi-
libus Henn. Gœden. cons.* 4. *n.* 6. Deinde licet jura incorpolia (uti
nonnulli

nonnulli opinantur) manu apprehendi atque ita per victores capi non possint, hoc saltem verum est, si id per se & immediatè intelligas, cùm verò talis sit jurium incorporalium conditio, ut vel rebus vel personis in, & adhæreant, eadem cum personis & rebus capiuntur. *Hugo Grotius de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 7. n. 4.* quod in jure non est novum & exemplo servitutum, aliorumq; jurium incorporalium demonstrari posset, nisi tyronibus juris satis cognitum esset; Tertiò experientia & praxis hanc quoque sententiam firmat & stabilit, 15.
quis enim non videt occupatis Regnis, Electoratibus, Ducatibus &c. jura quoq; Regia, Electoralia, Ducalia, aliasq; territoriorum dignitates, prærogativas & jura incorporalia insimul victores occupare & acquirere, quamvis eadem (si à superiori dependeant) nonnunquam sibi conferri, vel confirmari petant? Sed dices enumerata 16.
jura rebus non personis adhærent, & sic meritò transeunt. Respondeo jus victoris, ex iis quæ hactenus dixi, tàm circa personam devicti delinquentis & hostis, quàm eiusdem bona versatur; ergò etiam non solùm illa quæ rem, quàm quoque quæ personam comitantur, victor sibi acquirit. Cùm ergò quartò victoris jus & suc- 17.
cessio, sit quoddam jus universale, circa universa & singula devicti bona, quatenus ea mediatè vel immediatè apprehendit (licet personæ ipsius servitutem, hodierni Christianorũ mores non admittant, sed eandem libertati certo modo restituendam esse velint (uti consultatione I. hujus decadis ostendi) exinde sequitur, incorporalia, nomina, jura & actiones ad victorem quoq; pervenire; Quamvis enim Dd. inter se concertent, an in legato vel donatione omnium bonorum, tàm mobilium, quàm immobilium, etiam intelligantur jura & actiones, prout videre licet apud *Bernh. VVurms. pr. obs. lib. 1. tit. 28. obs. 5. VVesemb. in comm. lib. 4. Cod. tit. de action. n. 78. Tiraquell. in tract. de retract. lignag.* §. 1. *gloß. 6. & 7.* ubi latissimè; *Molinæ ad consuet. Paris.* §. 57. *n.* 18. *Pinell. rubr. C. de bon. matern. part. 1. n. 2. & seqq. Præses Everhardi cons. 16. n. 5. Georg: Everhardi vol. 1. cons. 60. n. 6. Gail. pr. obs. lib. 2. obs. 11. n. 9. & seqq.*

In eo tamen utplurimùm conveniunt, sub generali bonorum 18.
omnium & universorum appellatione, etiam venire nomina & actiones. *text.* est *in l. nomina. C. quæ res pign.* oblig. *poß. l. postquam. C. de*

hered. vel action. vend. Gail. lib. 2. obs. 25. n. 6. Vtcunq; enim jura, nomina & actiones, non veniant sub appellatione bonorum mobilium & immobilium, nihilominus tanquam certa & tertia quædam species bonorum, sub generali & universali omnium bonorum appella-
19. tione comprehenduntur; Genus enim sub se complectitur omnes species, & verba generalia generaliter sunt intelligenda *l. 1. §. generaliter. ff. de legat. 1.* Et qui omnia dicit nihil excludit *l. Iulianus. ff. de legat. 3. Bald. in rubr. C. qui accus. non poss.* Etiam ea, in quibus specialis
20. aliàs requireretur mentio. *Aym. Cravetta. cons. 292. col. 3.* Nunc ad illa quæ pro *Thebanis* allata, & ab Hottomanno *citat. loco* contra jus victoris disputata sunt, facilior erit responsio; Nihil ergò juvat *primò*, quod jure quasi postliminii civitas in libertatem restituta, eadem, eiusdemq; juris & status fingatur, atque ita omnia recuperet. Nam *Cassander* hâc suâ restitutione, nihil amplius agere potuit, quàm quatenus facultatem agendi habuit, reddere autem *Thebanis*, quod *Alexander* dum victor fuit, & donandi jus habuit, *Thessalis* dedit, in *Cassandri* potestate non fuit, ergò etiam non potuit jus crediti restituere *Thebanis*, quod nec fecisse præsumitur, facit huc, quòd ea quæ aliis à victore donata sunt, generali restitutione non redeant, & in specie, creditum non esse in eorum numero, ut postliminio redeat, tradit *Hug: Grot: tr. de jur. bell. & pac. lib. 3. cap. 9. n. 9.* *Secundum* quòd capta non censeantur, nisi eadem manu militari retineri queant, enervatur per ea, quæ antea de rebus incorporalibus disputavi; Deinde non habet locum, ubi res non est amplius integra, & jus devolutum uti hoc nostro casu. *Tertium* quòd quæ universitati debentur, quamdiu quilibet unus superest, ei debeantur, habet locum ubi de debito constat, & jus debendi non cessat, atq; tale jus per *Alexandrum* est sublatum & liberatus est debitor, seu civitas debitrix liberalitate & remuneratione *Alexandri*, ergò nihil ampliùs hîc exigi po-
21. test. Prædurum quoq; & nimis rigidum est, quod *Matthæus de Afflictis decis. Neapol. 150.* scriptum reliquit, & respondit, quòd debitores *Alfonsi* Regis, qui *Carolo VIII. Regi Galliæ*, dum Regnum *Neapolitanum* obtinebat, eiusq; comitibus, quibus victor jus debendi cesserat, solverant, adhuc sint obligati Regi *Alphonso*; cum reali solutione Gallis victoribus factâ, se semel ab obligatione liberarint, eiq; solverint,
qui jus

qui jus crediti victoriosè acquisierat. Deniq; non convenit, ut miseri hi creditores, cum proprio damno, quod deprædatione, aliisq; Gallorum victorum insolentiis perpessi, *Alfonsi* (à quo potiùs defendi debuissent) infortunii pœnas luant; Quod tamen eatenus verum 22. agnosco, quatenus in mora solvendi non fuerunt, propterea quòd periculum post moram commissam ad debitorem pertineat. *l. quod te. 5. ff. de reb. cred. l. nemo. 82. in fin. ff. de V. O. Hottoman. d. quæst. 5.* Con- 23. sequens nunc est pro *Thessalis* & jure victoris, contra *Thebanos* concludere, quam quoq; in sententiam post *Ærodium* allegato loco, aiunt. *Hug. Grot. d. lib. 3. tit. 9. n. 9. Ioh. Papon. in arrest. Franc. lib. 5. tit. 6. arrest. 2.* Et in specie, quod bonis alicujus captis, vel etiam confiscatis, 24. confiscanti vel fisco debitor rectè solvere possit, ita ut liberetur, post *Farinac. tit. de crim. læs. Majest. quæst. 116. §. 2. n. 65. Gomesium Horatium, Carpanum* & multos alios tenet *Sebast. Guazzin. tract. de confiscat. bonor. concl. 24. per tot.*

Ampliatur Primò procedere, tàm in debitis universitatis, quàm 25. etiam singulorum, cùm utrobivis eadem militet ratio, per tradita à Dd. citatis, atq; talem in *Gallia* consuetudinem esse, testatur *Papon. d. tit. 6. arrest. 2. Ioh. Lucius in Placit. Curiæ. lib. 10. tit. 6. Placito 1.*

Ampliatur Secundò, quòd eatenus jus crediti ad victorem & con- 26. fiscantem transeat, ut debitum, debitoribus devicti vel delinquentis, ob damnum perpessum, bene merita, vel aliam ob causam remittere vel etiam exigere possit; Dum enim jus crediti acquisivit, in creditoris potestate est, juri suo renunciare, vel illud in effectum deducere, per jura trita & vulgaria.

Ampliatur Tertiò debitorem solvendo victori vel occupatori 27. liberari, etiamsi illa solutio facta sit tyranno vel alii cuipiam ex generali vel speciali ejusdem mandato, ita post *Horat. Carpanum. Guazzin. d. tract. concl. 24. n. 18.* quem vide pluribus, an debitor investigare debeat, num publicatio vel confiscatio injustè facta nec ne; Item si solutio in diem debita, tyranni vel invasoris terrore à debitore facta, eundem liberet?

Limitantur primò ea quæ dicta sunt non habere locum si ante 28. occupationem dies solutionis cessit, & debitor fuerit in mora solvendi, nam hoc casu periculum ad debitorem spectat, & licet victo-

ri, occupatori vel confiscanti solverit debitor, non tamen liberatur, sed recedente occupatore &c. vel pace factâ nihilominus vero creditori solvere tenetur, atq; hoc in casu locum habet, decisio *Matthæi de Afflictis*. 150. & ea quæ tradit *Hottom. quæst. 5. sub fin.* ferè *Boßius* & *Carpanus* relati à *Guazzino d. concl. 24. n. 19.* Dissentit & contradicit in terminis *Ioh. Papon. de arrest. Franc. libr. 5. cap. 6. arrest. 2. Iohan. Lucius Placit. Curiæ. lib. 10. tit. 6. placit. 1.* ubi ita refert (cum liber rarus
' sit) Flandro mercatori, mercator Gallus in mille tenebabatur, Gal-
' lo procrastinatori dictat judicium Flandrus. Ille detrectare, tergi-
' versari; Hic horis omnibus ac momentis instare, urgere. Bello in-
' terea suborto, & inimicorum rebus, quæ apud nos erant (ut assolet)
' fisco addictis; Quæstor ærarius nomen exigit; Icto posteà fœde-
' re, Flandroq; litem repetente, Gallus excipit solutionem quæsto-
' ri factam. Respondet Flandrus, Galli dolo culpâve latâ esse factum,
' ut eò res deveniret, atq; ita eum teneri saltem quanta sua intererat
' Gallum non fuisse tergiversatum. Referebat Gallus, non modò no-
' men, sed & actionem omnem à Flandro hoste proclamato, perfidiæ
' nomine commissam esse; Depulsus exceptione Flandrus curiam ap-
' pellavit, & repræsentato curiæ ipsius judicio, provocatio sine fraude,
' circumducta est, idq; unde provocatum erat, comprobatum. Sed
' quo jure, ipsi videant, per ea quæ tetigi hâc eâd. consultat. n. 22. Ideoq; Paponius *citato loco* eundem casum referens posteà ad æquitatem recurrit, eamq; (post vulneratam causam) judici commendat, uti ibidem videre licet.

29. *Limitatur* 2. Ea jura incorporalia non transire ad victorem, quæ ex singulari personæ proprietate fluunt, ac propterea inalienabilia sunt, ut *jus patrium*; Hæc enim si manere possunt, manent penes personam; si non exstinguũtur, sic sentit *Grot. d. tract. lib. 3 cap. 7. n. 4.*

30. *Limitatur* 3. præfata conclusio, quòd non procedat in *bellis civilibus*, & *privatis* subitaneisq; eiusmodi *dissensionibus*, inter concives, in quibus jura privatorum non commutari, pleriq; juris militaris prudentes existimant; Facti speciem proponit *Ærodius* noster, *rer. judi-
' cat. lib. 2. tit. 2. cap. 2.* hisce verbis. Similis fuit controversia inter Fla-
' vium & Dyrrachinos post pugnam Pharsalicam; Dyrrachini non
' inficiabantur, se ei debuisse, cui Flavius hæres esset, sed allegabant

æs alie-

æs alienum sibi donatum esse à Cæsare; sumpsêre arbitrum M. Ciceronem; succubuêre Dyrrachini, ut opinor. Nam in civilibus dissensionibus, jura singulorum non commutantur, neq; juri postliminii locus est. Ideoq; Brutus Dyrrachinorum exceptionem injuriam appellat; Noli (inquit) pati, à necessariis tuis necessario meo injuriam fieri. Quod ipsum comprobat *Grot. d. tract. lib. 3. cap. 8. in fin.* ubi ait, hoc bellum Cæsaris non esse ex eo genere, de quo jus gentium constitutum sit, cæterùm inter bella civilia, quando Subditi contra Superiorem insurgunt & rebellant, ea quæ supra pro victore
disputavimus, locum quoq; inveniunt, nihilominus finaliter & con- 31.
clusivè, omnia quæ in hâc consultatione adducta sunt, eatenus declaramus, ut *Victori* charitatis magis, quàm justitiæ legem; *Iudici* æquitatem potius, quàm rigorem & summum jus (sub cujus umbra summa sæpè solet esse injustitia) recommendemus.

CONSVLTATIO DECIMA.

In casu Cheirographi inter prædam à milite reperti, & desuper solutionem exigente, an debitor solvendo militi, liberetur à vero creditore?

SUMMARIA.

1. *Casus præfiguratio.*
2. *Argumenta pro milite & debitore.*
3. *Primum, jura incorporalia transire quoq; ad militem.*
4. *Secundum, militem esse instar cessionarij & delegati.*
5. *Tertium, quia miles factus fuisset Dominus pecuniæ, si adfuisset.*
6. *Quartum quia liberatio debitoris ex solutione, & translatione Cheirographi præsumitur.*
7. *Pro creditore & sententiâ contrariâ.*
8. 9. *Status controversiæ formatur.*

10. Solâ

10. Solà Cheirographi apprehensione nisi alius titulus translationis accedat jus crediti non transferri.
11. Alia est ratio in Principe seu belli capite, alia in quolibet privato milite.
12. Is universa capit, hic saltem quæ manu rapit.
13. Maximè ubi deprædatio ad tempus saltem permissa est.
14. Jus confiscandi ad privatos milites non spectat.
15. Miles apprehensione instrumenti nihil juris acquirit.
16. An vi cessionis vel donationis?
17. Donationes & cessiones jurium sunt facti.
18. Facti quæ sunt probari debent.
19. Tabulæ crediti, seu Cheirographum licet suo modo debitum probent, ex earum tamen possessione cessio vel translatio non probatur.
20. Cheirographum exhibens cessionem simul verificare debet.
21. Alias ipsi rectè opponitur exceptio non competentis actionis.
22. Debitor ad nudam Cheirographi præsentationem solvens invito creditore non liberatur.
23. Debitor quomodo solvendo liberetur?
24. Debitor etiam conjunctæ personæ absq; mandato creditoris solvere non debet.
25. Pecunia numerata, ceu species interire potest, debitum, ceu quantitas, corpus juris habens nunquam interit.
26. Tabulis ablatis, non potest dici pecunia ablata.
27. Cujus rei ratio traditur.
28. Jus debendi in tabulis non versatur, sed saltem ejus probatio.
29 Substantia obligationis ossibus primi acquirentis adhæret.
30 Cheirographũ seu scriptura non est de substantia actus mutui.
31, 32. Cheirographi restitutio, vel apud debitorem inventio, an & quomodo solutionem probet?

33. Hæc

33. *Hæc sententia statuto Mechlinensi summâ ratione nitente corroboratur.*

34. *Et non solùm locum habet in debitis activis, sed etiam passivis.*

35. *Limitatur primò, nisi ob redemptionem, vel vexam redimendam, militi jus crediti (mediante Cheirographo) traditum & cessum sit.*

36. *Limitatur secundò, si debitor à tyranno vel milite coactus solverit &c.*

NOn ita pridem accidit, cùm civitas H. armatâ manu expu- 1.
gnaretur, militibus (prout fieri adsolet) prædandi licentia per aliquot horas data fuit; Quidam ex militum grege, inter alia, apud virum prædivitem, invenit tabulas, seu Cheirographum, quod continebat duorum millium thalerorum debitum, quo prædicto civi civitatis H. obstrictus erat alius quispiam cives civitatis B. miles reservato sibi Cheirographo, atq; eius vigore à debitore summam illam exigit, impetrat quod vult, quærebatur, an debitor solvendo militi liberetur, ita ut vero creditori amplius solvere non teneatur?

Argumenta *pro milite* exigente, & debitore solvente hæc esse 2.
videntur. *Primum* quod consultatione antecedenti decisum, quòd 3.
jura etiam incorporalia, immò omnia bona, cum ipsa persona devicta ad victorem transeant, atq; hâc ratione victor etiam nomina & actiones confiscare, sibiq; applicare possit, idem ergò jus in milite privato statuendum, cum iisdem privilegiis, quo victor, gaudere videatur.

Secundum, quia cessionario & delegato æquè solvitur, quàm 4.
ipsi principali, cessionarius enim, jure cedentis utitur. *l. si ut certo.* 5. §. *rem:* 12. *ff. commod. l.* 5. *C. de hered. act.* Et in delegatum transfertur omne jus, delegantis vel novantis, *per jura vulgaria.* Atqui miles habens Cheirographum illud ex legitima acquisitione vel cessione habere videtur; Ergò etiam ei, non secus ac vero creditori, validè solvitur *Ant. Gales. ad form. Cam. oblig.* 2. *quæst.* 2.

5. *Tertiò* hoc firmatur ex eo, si miles ipsam pecuniæ summam invenisset, quòd eandem auferre potuisset, ergò perinde est si id faciat, mediante Cheirographo, quod talem summam in se continet.
6. Et demum *Quartò* quia realis debiti solutio intervenit, ac propterea dato obligationis instrumento vera liberatio; cùm reddito instrumento seu Cheirographo præsumatur solutio. *l. 4. l. inductum. ff. de solut.* Et ex restitutione instrumenti, vel ex eo, quod Cheirographũ invenitur penes debitorem, licet rasum deletumvè non sit probatur liberatio. *text. in l. si Cheirographum ff. de probat. l. postquam ff. de pact: Hering. de fidejuß. cap. 20. §. 8. n. 14. Borcholt. de pact. cap. 2. divis. 1. n. 5. & seqq. Ioh. Papon. de arrest. Franc. lib. 8. tit. 2. in fin. Mascard. de probat. vol. 1. concl. 477. n. 2.*
7. Verùm recensitæ rationes, & si quæ persimiles in medium adduci possent, non sunt tanti momenti, ut quempiam persuadere possint, militi hoc casu esse rectè solutum, & reddito Cheirographo solventem ab obligatione liberari; Sed potiùs debitorem vero credi-
8. tori adhuc teneri. Summa autem totius controversiæ in eo consistit, an miles auferendo Cheirographum, libros rationum, vel similia instrumenta & documenta, eo ipso sibi acquirat, jus in iis con-
9. tentum? Quod ita declaratur, an ipso jure per Cheirographum &c. transferatur jus crediti, vel interveniente aliquo facto hominis, puta, venditione, permutatione, donatione, aliavè cessione? Prius ne-
10. gandum, & posterius affirmandum arbitror. Cùm itaq; per apprehensionem Cheirographi, absq; veri creditoris voluntate & facto interveniente jus debendi à milite non acquiratur, uti ex postea traditis luculenter apparebit, exinde sequetur militi, nisi de donatione, cessione, vel aliâ juris in eum translatione, per creditorem factâ constet, non rectè solvi, quod & infra limitationis loco adducemus.
11. Nihil itaq; obstat *primum* pro milite, & debitore solvente allatum argumentum, nam longa alia est ratio, in Principe victore bellum ge-
12. rente, quàm in quolibet privato milite; Iste occupando locum, jure universali succedit, in omnia devictorum, non solùm personas, sed etiam bona (prout supra *consult. 9.*) deduximus; Hic nihil magis acquirit, quàm quod manu capit, aufert, & in custodiam deportat, cùm totum eius jus, in manus occupatione, & captivitate positum

sit. *l. 5.*

sit. l. 5. ff. de acquir. rer. domin. in fin. l. transfugam. 51. cod. l. 1. ff. de acquir. poss. Quod eò magis verum, cùm hoc prædandi jus à belli Ducibus 13.
dependeat, eiusq; licentia ab iisdem ad certum tempus militibus concedi soleat. Quicquid ergò milites intra illud temporis spaciū, vel capiendo personas vel bona eorum mobilia, ipso facto & actualiter non occupant, apprehendunt, vel in suam custodiam deducunt, Illud certè in potestate victoris ceu universalis juris successoris cum reliquis sibi aliàs reservatis juribus, circa occupationem bellicam permanebit. Adde quòd jus confiscandi ad Principes victores, non 14.
etiam singulos & privatos milites pertineat, uti satis constat, ergò etiam nomina & actiones confiscandi jus, eiusmodi milites sibi vindicare non possunt(per ea quæ *d. consult. 9.* passim allegantur.) E qui- 15.
bus constat, militem ipso jure, & vi obligationis & Cheirographi ablati, debitum illud exigere non posse, idq; ob deficientem facultatem exigendi, quam sibi auferendo tabulas, vel litteras chartaceas non acquisivit, quemadmodum etiam paulò post dicemus.

Ad *Secundum argumentum*, annè itaq; vi cessionis vel donatio- 16.
nis, atq; reverà miles apportando Cheirographum vel libros rationum, & desuper exigens debitum in iis contentum, pro cessionario vel delegato haberi possit & debeat? Manifestum certè est, dona- 17.
tiones, cessiones, juriumq; in alios translationes, cum aliis, facti hominis intervenientiam requirentibus, esse facti. Ea autem quæ fa- 18.
cti sunt non præsumuntur, sed probari debent, secundùm vulgatas juris regulas; Sed quid numnè cessio juris crediti, per ipsas tabulas 19.
creditum continentes probabitur? Quod omninò negandum, cùm (uti constat) tabulæ debiti & crediti efficiantur, ad probandum per eas, creditum ad cessionem ergo probandam, illarum demonstratio non sufficiet, sed aliter de cessione eiusq; titulo constabit, aliàs non admittetur, ita per *Barthol. in l. per diversos. C. mandati. Moller. semestr. lib. 2. cap. 20. n. 1.* ubi addit *n. 3.* in terminis dicens. Ad probatio- 20.
nem autem cessionis, negante præsertim eam debitore, non sufficit, si quis executionem petens, tabulam cautionis producat, eamq; à creditore sibi traditam & cessam dicat, nisi instrumentum cessionis simul exhibeat &c. Potuerit enim fieri, ut nullo vel tituli colore ad aliquem pervenerit, & sic creditor citra culpam jure suo privaretur,

21. adde quæ infra ad quartum argumentum ulteriùs dicuntur. Atque ita hoc in casu, quilibet eiusmodi exactoribus objicere potest, tibi non competit actio, sine quâ nemo agere potest *l. si pupilli. §. fin. ff. de negot. gest.* certum autem est, agentem ex aliquo instrumento aut Cheirographo, in quo nominatus non est, non rectè agere, immò sine actione experiri, cùm instrumentum neminem juvet, nisi quem tenor instrumenti complectitur, ut est textus ad litteram in *l. ad probationem.* 1. *C. de probat. & ibid. Bald.* Iniquum esset latori dare actionem, nisi constet quod littera vel obligatio ad eum pervenisset, de voluntate scribentis, prout latè docet & probat Præses *Everhard. cons.* 219. & sic post alios, judicatum refert *Christiana. ad consuet.*
22. *Mechlin. tit.* 1. *art.* 48. *n.* 2. Vnde liquet, cùm nec ex naturâ & jure Cheirographi, nec vi cessionis, donationis &c. (nisi id ipsum aliter probatum sit) miles prædictam summam exigere possit, malè facere debitorem, si ad eiusdem instantiam solvat, ac proinde quoque
23. non liberari; Quod enim dicitur solutione debitoris perimi obligationes, id verum est, si vero creditori & Domino solvatur, vel alii, eo volente & mandante. *l.* 4. *c. de solut. l. solutam. ff. de solution.* aut ratum habente. *d. l. solutam. VVesemb. in parat. ff. eod. n.* 4. secus verò, si fiat creditore invito & inscio, ei qui propterea mandatum nullum habet, nam tunc solvens non liberatur. *l. invito.* 12. *c. de solution.*
24. Etiamsi solutio hæc conjunctæ personæ facta sit. *text. in l. maritus C. de procurat. Ant. Quetta. cons.* 15. *n.* 6. *& seqq.*
25. *Tertium* argumentum minùs urget, nam licet, si pecunia numerata fuisset, eadem hoc casu, non minùs penes creditorem peritura fuisset, quàm nunc fit solutione à debitore militi factâ, atq; uti *Sabiniani* olim existimarunt, ubi res æquè apud creditorem, ut apud debitorem interitura fuisset, eo casu periculum speciei pertinere ad creditorem. *l. si plures* 14. §. *ult. ff. depos:* alia tamen est speciei, alia quantitatis ratio, species enim interit, cujus certum subest corpus, quantitas non interit, quæ sine corpore juris intellectum habet. *l. pecunia.* 12. *ff. de legat:* 2. Itaque sicut incendium, ita nec bellum, aut naufragium ære alieno debitorem liberat. *l. incendium.* 11. *c. si certu petat:* animadvertere ergò & vigilare debet, cui solvat, & num ritè
26. rectèq; faciat. Facit secundò quòd magna sit differentia, inter pecuniam

cuniam

cuniam numeratam, & tabulas, quibus eandem deberi, probari potest; Atq; hisce surreptis absurdum foret, dicere pecuniam ablatam esse. Maximè cùm tabulæ in potestate & dominio sint creditoris, 27.
pecunia verò debita, & adhuc penes debitorem permanens, in potestate & dominio eiusdem perseveret, quomodo ergò ablato Cheirographo, illa surrepta dici poterit? Chartam & manum debitoris, miles creditori abstulit, non ipsum jus debendi, non voluntatem exigendi; Hæc ergò permanet licet tabulæ perierint, modò aliæ 28.
probationes non deficiant. Vide *Gail. lib. 2. obs. 37. per tot.* Et jus in tabulis non versatur, sed ex tabulis petitur saltem probatio. *Petr. Ærod. rer. judic. lib. 2. tit. 2. cap. 1.* Quinimò, substantiam obligationis 29.
ossibus primi acquirentis, ac in cautione nominati cohærere, donec ab ipso, vel alio mandatum ad id habente alienetur pulchrè scribit *Christianæ. cit. loc. & n. 2.* Demum locus hicce corroboratur, quòd 30.
in contractu mutui, scriptura sive Cheirographum, non sit de substantia actus, sed saltem adhibeatur, ut mutuum faciliùs per eam probetur. *l. 4. de pignor. l. 4. de fid. instrum. Vmmius de proceß. disp. 17. n.* 14. ubi refert, quinam actus scripturam requirant vel non. Quæ 31.
quarti argumenti loco, de restitutione Cheirographi seu obligationis penes debitorem, allegata sunt, ea quoque ita simpliciter vera non perhibentur, quia debitor etiamsi penes se habeat instrumentum & dicat se propterea liberatum, non tamen præsumitur liberatus, nisi probet, hujusmodi instrumentum fuisse sibi per creditorem redditum. *Mascard. de probat. volum. 1. cap. 477. n. 3.* & debiti instrumen- 32.
tum apud debitorem repertum, non facit plenam probationem solutionis, sed tantùm præsumptionem *Mascard. d. concl. 477. n. 14.* vel prout Dd. loquuntur, restitutionem Cheirographi, non liberare debitorem ipso jure, sed ope exceptionis. *Gail. d. lib. 2. obs. 37. n. 5. VVesemb. in comm. C. lib. 4. tit. 8. de condict. n. 13.* quapropter præsumptiones, & probationem contrariam admittit; Quibus ita breviter 33.
discussis, summâ ratione, niti videtur lex municipalis Reipublicæ Mechlinensis, quam refert *Paul. Christianæ. d. comm. tit. 1. art. 48.* & sic habet. Nemo eo nomine debitum exigere potest, quòd cautionem obligatoriam ostendat, nisi constet de procuratione, aut debiti in eum translatione, quòd is qui principalis creditor nominatur

in ipſum contulerit, nec obſtat, ſi in cautione expreſſum habetur, ei dandum eſſe, qui obligationem exhibuerit.

34. Ampliari videtur principalis noſtra concluſio procedere, non ſolùm in debitis activis, ſed etiam paſſivis, utpata, miles debitor, expugnat civitatem vel locum quendam deprædare cum commilitonibus facit, in quo creditor ſuus habitat, ab eoq; obligationem vel liberationem debiti extorquet, hæc ſiquidem liberatio non magis valida eſt, quàm ea, de qua hactenus diximus, per rationes adductas, & quòd præterea debitor, contra militem (aurâ ſerenâ) de jure ex capite, *Quòd vi metusvè causâ agere poßit*.

35. *Limitatur* 1. in utroq; caſu, ceſſare prædicta, ſi loco lytri, pro liberatione perſonæ creditoris capti, vel deprædationem & vexam redimentis, inſtrumentum obligatorium militi fuerit ceſſum vel donatum, iſq; hanc ceſſionem vel donationem probare poterit, tunc enim (niſi tamen modum planè non excedat) tenet, prout etiam ſupra hâc ead. conſultat. monui.

36. *Limitatur* 2. principalem concluſionem non habere locum, ſi debitor à tyranno, vel milite coactus debitam ſummam intuitu veri creditoris, militi ſolverit, quia tunc eum ſolvendo liberari poſt *Boßium* & *Carpan.* tradit *Sebaſt. Guazzin. tract. de confiſcat. bon. concl.* 44. *n.* 17. 18. atque hûc faciunt, quæ de æquitate & miſeratione, in hiſce & ſimilibus caſibus ſcribit *Franc: Hottom: illuſtr. quæſt.* 5. §. *Hæc cùm ita ſint*; Prope finem atq; hæc quoq; de propoſito caſu (quem in terminis ab alio quopiam tractatum nondum vidi) ſalvo meliùs ſentientium judicio, ita brevibus diſſeruiſſe, ſufficiat.

Conſultationum illuſtrium militarium
FINIS.

SEQVI-

SEQVITUR DISCVRSVS DE VERA VICTORIA.

SUMMARIA.

1. *Bella, vel sopiuntur pace, vel finiuntur victoriâ.*
2. *De jure pacis quinam hactenus scripserint.*
3. *Quomodo ad pacem deveniatur?*
4. *Periculosum est inter potentes, (viribus adhuc integris) velle conciliare pacem.*
5. *Meliùs id suscipitur, viribus nonnihil attritis.*
6. *Exemplo Caroli V. Imperatoris & Francisci I. Galliæ Regis.*
7. *Ludovici Alamanni nobilis Florentini hâc de re sententia.*
8. *De mediis & jure pacis alibi dicetur.*
9. *Per victoriam, simpliciter pacem sperandam, vel obtineri posse, fallibile est argumentum.*
10. *Quidnam præcipuè in hoc discursu indagandum.*
11. *Falsæ & veræ victoriæ differentia.*
12, 13. *Utriusq; victoriæ causæ.*
14. *Victoriam aliam veram, aliam falsam esse.*
15. *Falsarum victoriarum species.*

16. Julij

16. Julij Cæsaris de Pompeianis judicium.
17. Polybij, de vanâ victoriæ persuasione argumentum.
18. Euripidis, de Græciæ civitatibus testimonium.
19. Insigne Friderici III. Cæsaris, ad Ludovici XI. Galliæ Regis Legati, responsum.
20. Victoriæ futuræ, ex indiciis & signis judicium, cum aliquot exemplis.
21. Auctoris ea de re sententia.
22. Lepida Archidami ad milites exhortatio.
23. In multitudine militum incerta victoria.
24. Quid semel vel pluries victoriâ obtentâ fidendum.
25. 26. Eadem prosequenda, ut nil ampliùs timere necesse sit.
27. Et victis arma supersunt.
28. Omnibus fortunis nudatis, etiam cultellus ad vindictam remanet.
29. Victor timere nil potest, quàm quod non timet.
30. Victi dum respirare possunt, victoria vera nulla speranda.
31. Exemplo Mitridatis; Idq; si non ad spem victoriæ, compositionis tamen.
32. Victoria vera dici nequit, quæ finem suum consequuta non est.
33. 34. Victoriam prosequi oportet.
35. Victoria dubia, cui sit adjudicanda?
36. Quot modis hoc fieri contingat? cum exemplo Argivorum & Lacedæmoniorum.
37. 38. Exemplis aliorum.
39. Quomodo in hisce dubiis sentiendum?
40. Vera & perfecta victoria quæ?
41. Imperfecta victoria quænam?
42. Cui rei æquiparatur?

43. *Imperfectæ victoriæ effectus.*
44. *Ex eadem provenientia vitia.*
45. *Perfectæ victoriæ effectus.*
46. *Perfectam victoriam, poſt Cæſarem Auguſtum, vix alicui obtigiſſe.*
47. *Hujus rei conjectura & cauſæ.*
48. *Inſignis Juſti Lipſii locus.*
49. *Victor clementiæ ſtudeat, pacem amet.*
50. *Concluſio cum voto.*

OMne belli genus, vel *pace* ſopitur, vel *victoriâ* finitur; De *ju-* 1.
re pacis exſtant aliquot, tàm veterũ, quàm novitiorũ ICtorũ 2.
ſcripta, inter quæ præeminent; *Octav: Velpelli tractat: de treug:*
& pac: Nicolai Maroni de treug: & pace. Antonij Corſeti de privileg. pacis. Petr:
Gudelini de jur. pacis. Hug: Grot: de jure belli & pacis. Et (cum Deo) de eadẽ
materia, comodiùs ſeſe aliquando offeret tractandi tempus. Interim 3.
(quoad præſens inſtitutum) ad amœniſſimum pacis ſtudium, tan-
dem devenitur, vel *tædio belli*, utriusq; partis, vel *inſigni* quâpiam, ab
alterutrâ parte obtentâ *victoriâ*. Quod *priorem modum* attinet, ſicuti 4.
periculoſum, & res magni momenti eſt, inter partes potentes, &
quarum utraq; adhuc viribus integris, recenter acceptas injurias vin-
dicare meditatur, animorum conciliationem, & pacem tentare; Ita
è contra, poſt diutinam dimicationem, poſt mutuas clades, damna, 5.
& ſanguinis humani effuſionem, viribus utrinq; contritis, ubi tamen
neutra pars, debilitatem ſuam, & vulnus illatum agnoſcere vult, pa-
cis tractatus haud rarò feliciter, & proſpero ſucceſſu, ab hominibus
rerum peritis & prudentibus inſtituuntur, optatumq; eventum ſor-
tiuntur, *Vnum tempus eſt de pace agendi* (teſte *Cæſare de bell. Civil.*) *dum ſibi*
uterq; confidit & pares ambo videntur. Cujus rei exempla hiſtoriæ non 6.
pauca ſuppeditant; Vnicum *Caroli V. Imperatoris* & *Franciſci Gallia-*
rum Regis, hoc tempore ſufficiat; Hi duo potentiſſimi Principes, cùm
ſuperiori ſeculo, tanto fervore & animorum exacerbatione, per ali-
quot annos armis dimicaſſent, & ambiguâ fortunâ & victoriâ, uterq;
extrema tentaſſet, tandem inter eoſdem, magnâ cum laude, mino-

ri verò cum labore Pacificatio facta est, cujus rei causas Ludovicus
7. Alamannus *nobilis Florentinus*, & Poëta insignis, durante pacis tractatu, interrogatus, ex tempore, *Italico* hoc rythmo, eleganter & prudentissimè expressit.

Com' esser può, che a noi pace si toglia
S' vn n' ha necessità, l' altro n' ha voglia?

Quasi diceret, dubitandum scilicet non esse, quin inter *Carolum* & *Franciscum* pax subsequutura sit, cùm alter eam velit & desideret, alter eâdem opus habeat; *Remig: Florentin: consid: civil: ad Guicciard. cap.*
8. *97.* Verùm de hisce mediis, reliquoq; pacis jure, & quemadmodum firmanda, stabilienda & firmiter sit concludenda, tranquilliora tempora (procul dubio) meditamenta non contemnenda tradent.

9. Ad *victoriam* nunc redeo, & quomodo mediante illâ, pax secura sperari & obtineri possit, videbimus, permulti enim, aliàs etiam excellentissimi viri, in hoc falli videntur, quod omnibus pacis remediis neglectis & spretis, solâ (& quidem adhuc dubiâ) victoriâ, pacem redigi posse arbitrentur, non attendentes, quàm fallax fortunæ, & victoriæ eventus sit.

10. Et quoniam in cæpta (uti spero feliciter, & cum multorum approbatione) *consultationum militarium decade* multæ controversiæ, quæ vel *amicâ pacificatione*, vel *cruentâ victoriâ* interveniente in considerationem venire possunt, pertractantur, hoc loco saltem indagandum supererit. *Quænam sit vera victoria, & an unquam talis spe-*
11. *randa, ut exinde pacem satis securam exspectare liceat?* Sicut enim *falsæ & imaginatæ victoriæ*, multos sæpenumerò fallunt, & nihil aliud quàm nova belli semina progenerant, ita è contra *vera perfecta & completa victoria*, certissimum munimentum & fundamentum futuræ securi-
12. tatis perhibetur. Quod ut paucis ostendam, nebulas quasdam falsarum victoriarum primò removebo, & postea quænam sit vera victoria, & quomodo eidem fidendum declarabo; Sicuti autem *affectus* & *opinio*, multarum falsitatum & imaginationum causa sunt; Sic veritatem non nisi *recta ratio* agnoscit & producit (est autem, ait magnus ille *Lipsius in libello suo aureo de constant. libr. 1. cap. 4. in fin.* *Recta ratio* nihil aliud, quàm *de rebus humanis, divinisq;* (quatenus tamen hæ ad nos spectant) *verum judicium ac sensus*; *Opinio* huic contraria,

traria, *de iisdem futile judicium & fallax.*) Quamobrem falsæ victoriæ, 13.
ceu chymeræ, ex affectibus hominum vel opinione formantur, &
multa mala progenerant; *Nam uti oculus, qui per nebulam aut aquam inspicit, res metitur falso modo; sic animus, qui per opinionis nubem; Hæc homini, si consideras, malorum mater, &c.* Idem *Lips. d. libr. 1. cap. 5. in fin.*
Ex hisce itaq; constat, *victoriam* esse *falsam*, aliam *veram*, & quænam sit 14.
utriusq; causa; *Opinio* scilicet illius, *recta ratio* verò hujus.

Futilium, imaginatarum, & *falsarum victoriarum* plurimæ spe- 15.
cies occurrunt; Sunt enim *primò*, qui ex *merâ persuasione* victoriam sibi imaginantur, & cum cane Æsopico umbram sectando, ulterioraq; petendo, ea quæ re ipsâ tenent, unà cum vana spe perdunt; *Iulius Cæsar lib. 3. de bell. civ. de Pompeianis* persimili persuasione affectis, 16.
ita scribit: *Nec quibus rationibus ulterius superare possent, sed quemadmodum uti debebant victoriâ* (quam sibi imaginabantur) *cogitabant.* Et perpul-
chrè de eiusd. sortis hominibus ratiocinatur *Polybius lib. 11. Multi sunt* 17.
(ait) *qui quando de summâ rerum decertaturi sunt, ea tantùm, ob oculos sibi ponunt, quæ ex victoria commoda adepturi sunt, & suavi futuri boni titillatione ratiocinantur, quàm jucundè bonis illis usuri sint; Casus verò sinistros non considerant, nec quid in omnem eventum fieri debeat, secum animo volvunt.*
Idem *de Græciæ civitatibus* vanâ spe omnem victoriam devorantibus, 18.
& nulla adversa considerantibus *Euripides* memoriæ reliquit, quem in hunc sensum refert *Hug. Grot. de jur. belli & pac. libr. 2. cap. 24. n. 4.* dum ita scribit:

De Marte quoties itur in suffragia
Nemo imminere cogitat mortem sibi,
Sed quisq; cladem destinamus alteri,
Quòd si in comitiis funera ante oculos forent,
Furiata bello non periisset Græcia.

Et demum nihil vel pulchrius, vel prudentius, de falsa & ima- 19.
ginata victoria apud Historicos & Politicæ prudentiæ Scriptores inveniri poterit, quàm illud *Friderici III. Imperatoris* responsum, quod exstat apud Cominæum *comm. lib. 5.* & tale est, cùm enim *Ludovicus XI. Galliæ Rex,* ut *Caroli Burgundi Germanico & Gallico* Imperio bella inferentis, audaciam compesceret, legato ad Cæsarem misso, cum eodem pacisci cuperet, ut fœdere utrinq; firmato, conjunctis viribus

Carolum aggrederentur, ſubjungens catalogum provinciarum Caroli, quarum una pars ad Cæſarem, altera ad Regem devicto Carolo perveniret; Cæſar prudens haud difficulter animadvertit, quàm ſtultè ageretur, ſi quis ante partam victoriam, de prædæ & provinciarum diviſione, conſilium caperet, acceptis Legati mandatis, nihil aliud præter in hunc modum ipſi reſpondit. *Fuit non procul* (inquit) *à quadam urbe Germaniæ, ingens aliquando urſus, qui totam vicinam regionem multùm infeſtabat, ejus oppidi tres quidam juvenes, veniunt, uti conſueverant, ad cauponem, rogant prandium ſibi præberi, fore ut infra biduum perſolvant omne debitum, ſeſe capturos urſum illum vaſtatorem, ejus pellem magno poſſe vendi, & futurum ut aliquo præterea munere cohoneſtentur à civibus, ob interemptam belluam, quæ tantum dederit damni, caupo conditionem accipit, pranſi contendunt ad latibulum feræ, in quam, cùm opinione citius incidiſſent, perterrefacti ſubitò occurſu in fugam abeunt; Ex ipſis in arborem unus conſcendit; alius ad urbem, quantum poteſt, fugit. Tertium urſus comprehendit, & proſtratum pedibus conculcat, rictum deinde propiùs ad aurem admovet; Intereà miſer ille mortui præbuit ſpeciem, & hominis exanimati. Ea enim eſt urſi natura, ut ſi quod capit animal, mortuum eſſe putet, non infeſtet amplius. Itaq; cùm & iſtum crederet exſtinctum relinquit, inq; ſpeluncam redit; Ille tandem ubi conſurrexit urbem petit. Qui arborem confugerat, incolumem illum eſſe videns, accurrit, & valdè cupidè rogat, quid in aurem immurmuraſſet bellua; Hoc inquit, ille mihi præceptum dedit, ne quam urſi pellem deinceps vendam, niſi captâ primùm ferâ &c.*

20. *Secundò* alii ex certis *ſignis* & *indiciis*, veluti animalium, vel aliarum rerum apparitione, ex fato itidem & ſimilibus prognoſticis, vel victoriam, vel cladem certam ſibi promittere audent; Serium exemplum proponit *Dio lib.* 47. hiſce verbis ſcribens; *Cùm Lepidus & Antonius oppreſſum irent, C. Cæſarem Octavianum, adeoq; caſtra caſtris penè junxiſſent, pactionem tamen cum Octavio fingerent, accidiſſe inter ipſam pactionem Cæſari, ut aquila ejus tabernaculo inſideret; Ad quam mox duo advolarunt corvi, qui alas aquilæ evellere conati, ab eadem mox occiſi ſunt, addicente eâ ratione, aquilâ Cæſari victoriam, contra utrumq; collegam triumviratus, quorum clades, utriusq; corvi cæde notata fuit.* Quâ ratione ciconiæ, pullos ſuos implumes, ex cuiusdam eminentis turris culmine, in arundinetum urbi vicinum, roſtro deferentis exemplo, *Attila* de *Aquilegiæ* ex-

giæ ex-

giæ expugnatione, & inde deportanda victoria indicium tulerit, testatur *Nicol. Olaus in ejus vita cap.* 14. Mustelam quoq; *Ladislao Vngariæ Regi*, victoriæ fuisse nuncium scribit *Bonfin. rer. Vngar. dec.* 2. *lib.* 3. Idem de cerva *Clodovæo Regi Galliæ* vadum per flumen *Vigennam* monstrante & ad victoriam eidem iter præparante, refert *Æmon. Monach. de gest. Francor. lib.* 1. *cap.* 21. Atq; in hanc rem plurima testimonia (si necessum foret) adduci possent.

Quamvis autem non abnegem, divinam majestatem, à quâ omnis victoria, & in bello fortitudo dependet, per indicia & auguria rerum eventus nonnunquam præmostrasse, atq; id etiamnum ex singulari gratiâ facere posse, nollem tamen talis esse, qui ex præallegatis aliisve indiciis, certam & veram victoriam alicui adscriberem; 21.
Ideoq; cùm de lepore sit communis traditio, quòd secundum veteres, *Pierium Valerianum* maximè; 22.

Inauspicatum det iter oblatus Lepus.

Et fortissimi *Imperatoris Archidami* militibus, qui *Corinthum* obsidebant, lepus è confinio murorum prorupisset, atq; inde omine fugacis animalis, milites consternati essent, eosdem Archidamus animosè ita allocutus est, & omen in hostes vertit; *Parata en nobis commilitones* (inquit) *victoria*; *Inertes enim hostes nostros esse oportet, qui leporem tàm vicinum capere noluêre.* Qualis ex simili causa adhortatio bellicoso & generoso viro convenientior, quàm ut anilibus fabulis, divinam providentiam, bonam causam, & militum virtutem postponat.

Tertiò sunt, qui ex *magnitudine exercitus*, & *numero militum* victoriam certam sibi pollicentur, cùm tamen historiæ ubivis testatum reddant, multitudinem plus obesse, quàm prodesse, & sæpè (divinâ annuente potentiâ, & Ducum heroicâ virtute) maximos exercitus per minores militum cohortes fugatos & dissipatos fuisse, quâ de re perplura testimonia congessit *Remig. Florent. d. consid. ad Guicciard. cap.* 64. & quia propterea neminem dubitare existimem, hunc locum non amplius prosequar. 23.

Quartò perplurimi arbitrantur, quòd *obtentâ unicâ vel alterâ victoriâ*, hosteq; enervato, & ad desperationem quasi redacto, de victoriâ verâ & securitate nunc certi sint; *chi benè commincia, ha la metà, dell' opera*, ait *Italus*. Et quid celeritas in bello, primusq; in hoste 24.

metus & terror operetur, rei militaris peritis plus quàm notum est.
25. Vtcunq; autem hæc ita sint, nollem tamen vel primæ, vel pluribus victoriis, (etiam eo in casu, ubi hostis ad summas redactus angustias, & non nisi cum magnâ difficultate respirare, armaq; arripere potest) tantoperè fidere, sed vel securâ pace (si conducit) lites sunt sopiendæ, vel progrediendum ulteriùs, ita ut de securitate certi, ho-
26. stem eiusvè socios non amplius metuamus. Victoria quippè, non insemel, vel sæpiùs vincendo, sed potiùs in prosequendo, & hostem
27. armis protenus exuendo, omnibusq; modis delendo consistit. Tempus & mille nunquam cogitati casus, occasiones offerunt, quibus non potens modò inimicus, sed etiam debilis, contemptus & oppressus, qui nunquam juvare potuit, nocere possit; scribit *Hieron. Cannestaq; de bell: Belg. lib.* 1. Et nunquam ita omnibus fortunis quispiam nudari poterit, ut non ei cultellus ad vindictam remaneat, te-
29. ste *Machiavello* 3. *disp.* 6. *Victor* ergò (ait *Seneca*) *timere quid potest? quod non timet*, prudentissimè idem sibi respondet; Vnde *Palæstrio* apud *Plautum in milite*; *non scis* (infit) *quum ex alto puteo sursum ad summum adscenderis, maximum periculum inde esse, à summo ne rursum cadas*. Infirmi (ergò secundum sententiam *Egesippi lib.* 4. *cap.* 2.) *ingenij erit, lapsu aliquo, summæ rei diffidere; cùm exiguis momentis inclinentur omnia, quæ in bel-*
30. *lo geruntur*; E quibus omnibus, hoc consequens manet, victoriam veram nunquam futuram, & ex ea, securam pacem non sperandam victori, donec devicti aliquo modo respirare, vel ipsimet, sociorũvè
31. auxilio & ope movere se possunt. *Mithridates* (scribente *Floro libr.* 3. *cap.* 5.) *à Romanis superatus, omnia tamen experiebatur more anguium, qui obtrito capite, postremùm caudâ minantur*. Idq; si non ad *spem victoriæ*, certè tamen ad *spem compositionis*; Quod de *Catone* in *Africa* bellum reparante exprimit *Cicero lib.* 11. *Epist.* 12. *ad Atticum*; *Sed uti video* (ait) *multò magis laborandum est de Africa, quam quidem tu scribis, confirmari*
32. *quotidiè, magis ad compositionis spem quàm victoriæ*. Ergò (sicut anteà dixi) *victoria vera*, illa dici haberiq; nequit, quæ ad perfectionem non est perducta, & effectum non habet successivum, cùm ex effectu cognoscatur causa, & perfectum illud non sit, cujus effectus imperfe-
33. ctus est; Multi igitur sibi falsò imaginantur, quòd victoriam deportarint, cùm id, quod adepti sunt, prosequi neglexerint; Victoria siquidem

ſiquidem non eſt victoria, nec dici reverà ita poteſt, quæ finem bello non imponit, ſed *hoſtem tantùm urget, irritatæ neceßitatis morſu*; Quapropter donec victoria ſemel vel pluries obtenta, ad finem au- 34.
tem perfectum & legitimum non perducitur, ea, pro verâ & genuinâ victoriâ haberi nequit, rationes adduxi, experientia & exempla in aprico ſunt; quorum nonnulla recenſet *Remig. Florent. ſæpè allegat. conſid. cap. 4. per tot.* ubi prudentiſſimè oſtendit, non tàm poſt victoriam jubilare, & exultare, quàm de ea proſequenda conſultare oportere; Hinc tot magnorum Ducum errores, qui vincere potuiſſent; ſi victoriâ rectè uti ſciviſſent, quod de *Hannibale* traditur.

Vince Hannibal, & non ſeppe uſar poi
Ben la vittorioſa ſua fortuna.

Eadem de *Pompeio* querela eſt, quòd ſæpè, & præſertim, cum propè *Dyrrachium*, Cæſarem conflictu fregiſſet, victoriam perſequi neglexerit; Ideoq; Cæſar hæcce animadvertens; Pompeium ſcire vincere negavit.

De hoc autem antequam ulterius in præſenti negotio proce- 35.
dam, primò inquirere oportet, *ſi victoria ſit dubia, cui eadem adjudicari debeat?* Variis verò modis victoria dubia manere poteſt, aliquot de- 36.
promam exempla; *Primò* inter *Argivos* & *Lacedæmonios* tale dubium exortum eſt, cùm enim hi de Thyrea contenderent, & judicio Amphictyonum, rem pugnæ commiſiſſent, ita pertinaciter pugnatum eſt, ut duo omninò ex Argivis, Alcenor, & Chromius, unus ex Lacedæmoniis, Olhyades, vel Othryades ſuperſtites eſſent; Hîc latebat ſaucius inter mortuos, itaq; cùm Argivi diſceſſiſſent, ſurrexerat, & ſpoliatis cadaveribus Argivorum, trophæo erecto, quod ſuo ſanguine inſcripſit, ſtatim mortuus concidit; Ambo ſibi aſſeruêre victoriam, Argivi numero, Lacedemonii, fugâ hoſtium, campo, trophæo, ſpoliisq;, *Plutarchus* (ſi auctor eſt Parellorum) ſcribit Amphictyones iiſſe in rem præſentem, & victoriam adjudicaſſe Lacedæmoniis, *Herodotus* ait, cùm iterum pugnaſſent, eventus, veluti æquus judex, unde jus ſtabat, dedit victoriam Lacedæmoniis. *Petr. Ærod. rer. judic. lib. 10. tit. 9. cap. 1.* At *Hugo Grotius de jur. bell. & pacis libr. 3.* 37.
cap. 20. n. 45. nullam victoriam hoc caſu agnoſcit: *Secundò* ſæpe accidit, ut nocte irruente, utraq; pars campo cedere coacta, ignore-

tur, pe-

tur, penes quam victoria remansit, ita obtigit *Bruto* & *Valerio Coss.* contra *Marcum Antonium & Octavianum Petr. Ærod. d. tit. 9. cap. 1.* & *Francisco I. Galliæ Regi cum Helvetiis* quod, & alia exempla refert; *Remig.*
38. *Florent: in considerat: ad Guicciardin: cap. 62.* Ex quo demum *tertiò* consequitur, quòd neutra pars se victam confiteri velit, prout *Christiani*, se à *Turcis* ad *Agream* victos esse, fateri noluêre, teste *Soranzic. cap. 66.* Multi quoq; magis pro victoribus se gerunt, quàm ut tales reverà se sentiant, uti de *Philippo Macedone* notat *Polybius*, quem refert *Grotius d. cap. 20. n. 45.*

39. Quomodo verò *quartò* de victoria dubia sit judicandum, & quibus indiciis & argumentis eadem huic vel illi parti sit attribuenda, non una est sententia? Vetustissima siquidem *Græcorum* est consuetudo, ut qui petit suos sepeliri, victum se eoipso fateatur, secundum *Plutarchum in Nicia. Helvetij* victores, ex consuetudine inveteratâ **bleiben drey Tag auff der Wahlstatt ligen/ wann sie den Sieg erhalten haben.** *Stumpfius libr. 10. cap. ult.* sed **Hugo** *Grotius d. cap. n. 45.* ait, spolia legere, cadavera ad sepultaram concedere, prælio iterum lacessere; ut signa poni victoriæ, per se nihil probant, nisi quatenus cum aliis indiciis valent ad docendam hostium fugam; & certè qui loco cessit in dubio magis est, ut fugisse credatur; At ubi victoriæ firma argumenta non sunt, res manet eo loco, quo ante prælium fuit.

40. Hisce ita præmissis, apparebit & manifestum evadet, quæ sit, & dici possit, *vera, completa* & *perfecta victoria*, illa scilicet, quando hostis ita est superatus & oppressus, ut eum, suosq; auxiliares ampliùs timere necesse non sit, sed omninò securè vivere liceat; Et in summa vera & perfecta victoria, *duo hæc capita* in se continet; *Injuriæ ac-*
41. *ceptæ ultionem, & in posterum securitatem.* At *imperfecta* & *falsa victoria* (præter illam quæ in solâ imaginatione & spe consistit) est illa, per quam quidem, vincens & in prælio alium superans majorem respectum & auctoritatem consequitur, ita ut superior meritò dici queat, omninò tamen ab insultibus hostium, & inde emergente novo pe-
42. riculo liber non est. Hanc victoriam alii malæ herbæ æquiparare solent, cujus quamvis fructus semel vel pluries (ne scilicet nimium sese extendant) abscindantur, manentibus tamen radicibus, retinet vim &

vim & potestatem, persimiles fructus rursus producendi, quos similiter demum tollere necesse est, verùm protenus eradicata herbâ, nullum periculum remanet. Quemadmodum etiam imperfectam 43.
victoriam ex falsâ causâ (opinione nimirum) originem trahere, supra ostendi; Ita reverà dici poterit, eam occasionem esse novi belli, dum in hoste adhuc superest potentia vires suas recolligendi, & denuò vincentem armis lacessere *Remig. Florent. d. consid. ad Guicciard. cap.* 41. Vbi eleganter subnectit & recenset omnia vitia, quæ ex im- 44.
perfecta & falsa victoria oriuntur, inter quæ non minima sunt, negligentia, immoderata lætitia, nimia confidentia, insolentia, hostis contemptus, & in summa, intempestiva securitas; Quid autem hosce & alios subsequatur affectus, ibidem inductione exemplorum ulteriùs declarat, & ipsa quotidiana experientia satis superq; testatum reddit. At perfecta & vera victoria, nihil tale in se habet, 45.
dummodò victor eâdem non abutatur, veram itaq; hæc securitatem & tranquillam pacem victori largitur; Rara autem hæc avis in terris 46.
est, ac propterea post *Octavianum Augustum Imperatorem* (cui hoc procul dubio, ex singulari Dei gratiâ obtigit) vix aliquem, talem victoriam, cum universali securitate & pace consecutum, forsan haud ineptè animadvertit; Idem *Remig. Florent. d. cap.* 41. Hujus rei causæ 47.
vel potius conjecturæ, quamvis plurimæ in medium adduci possent, nolim tamen iisdem prolixiùs inhærere, moveor autem certâ ratione, ut credam, Divinum numen (cujus velle inperscrutabile est) suâ providentiâ, hæc omnia ita moderari, ut & Imperatores & Reges sentiant esse superiorem, qui illis imperitet, & cum plerunq; victoriam insolentia, atq; eius generis alia vitia comitari soleant, eadem inulta non relinquat, sed victoribus, *qui prosperâ abutuntur fortunâ, & nihil mali metuunt, tùm maximè cum omnium rerum securi sunt, Deus repentè adversarium quempiam excitat, de quo minimè suspicati fuerant.* Ita non solùm prudenter, sed piè quoq; historicas suas commentationes concludit *Philip. Comina. lib.* 10. *in fin.* Et quia hunc in locum inciderim, 48.
Regumq; & Magnatum victorias, à Deo temperari, certisq; terminis includi dixerim, prudentissimum hâc de re monitum *Iusti Lipsii in monit. & exemp. polit. lib.* 1. *cap.* 5. *monito.* 4. stylo & verbis auctoris inserere hîc libet: breve monitum (ait) sed magni sensus & usus; vide-

re quomodo Deus disponat & cohibeat, hos ne crescant, hos ne cadant, & velut in æquilibrio res suspendat; Hoc Nicephori Gregoræ lib. 5. verbis dicendum est; *Mirari mihi subit* (inquit) *impervestigabilem Dei sapientiam, qui planè contraria uno fine conclusit. Nam cùm duas adversarias potestates inter se committere statuit, nec alteram alteri subjicere; aut ingenio, aut virtute præstantes utriq; parti moderatores præficit, ut alter alterius consilia & conatus evertat, & utrinq; Subditorum libertati consulatur; aut utrosq; hebetes & inbelles deligit, ut neuter alterum tentare, & septa (quod aiunt) transilire audeat, veteresq; Regnorum limites convellere*; Dici prudentiùs nihil potuit; & providentiæ hanc dispositionem quot exempla adfirmant? non insisto, & vetera omitto; Sed nuper *Carolus V.* nobis, *Franciscus I.* Gallis, *Soleimannus* Turcis imperitabant, quivis eorum dignus orbis terræ Imperio, & habuissent, aut promovissent, nisi concursus ille fuisset, & alius alium interpellasset; In parte alterâ exempla, quæ verecundiâ prohibitus non dicam; Nec ego Magistri verbis plura addam, sapienti satis.

Ne itaq; divina Majestas, obtentâ notabili victoriâ, ingratitudine vel alio quopiam scelere offendatur, & fortunæ rotæ cursum impediat, vel etiam planè sistat, victoris erit, ut victoriæ certam præscribat metam, clementiæ benignitatiq; studeat, & postquam in nocentes satis animadversum, *parcendo rursus irritamenta pacis ostentet*, uti ex *Tacito Lipsius civ: doctr: lib. 5. cap. 17. n. 5.* Immò honestam pacem ulteriori vindictæ & absolutæ victoriæ (quam vel sperat, vel certâ persuasione sibi imaginatur) præferat, eamq; ceu humano generi amicissimam promoveat; *Quia melior tutiorq; est certa pax, quàm sperata victoria; Illa in tua, hæc in Deorum manu est*, ait *Livius lib. 25.*

50. Ita faxit DEUS almæ pacis unicus Auctor.

FINIS.

005647051

La Spezia
LABORATORIO
SANT AGOSTINO
vico S.Giovanni 4